

ARUMUNŠTINA

Lucie Gramelová
Jarmila Horáková
Martina Koppová
Lenka Pařagová
Václav Blažek

Tato publikace vznikla s podporou Grantové agentury Univerzity Karlovy,
v rámci projektu „Arumunština“, číslo 52910.

Tato publikace neprošla redakční ani jazykovou úpravou.

Typografie: Matyáš Kopp

Ilustrace na obálce: Michaela Viková

© Lucie Gramelová, Jarmila Horáková, Martina Koppová, Lenka Pařagová, Václav Blažek

Vydalo nakladatelství Jaroslav Gramel, 2012

ISBN 978-80-904744-4-4

OBSAH

Předmluva	5
1 Arumuni	7
1.1 Pojmenování	7
1.2 Vznik a vývoj arumunského etnika a jazyka	8
1.3 Situace dnes a možná budoucnost v jednotlivých státech	14
1.3.1 Republika Makedonie	14
1.3.2 Řecko	14
1.3.3 Albánie	15
1.3.4 Bulharsko	16
1.3.5 Rumunsko	16
1.3.6 Jinde ve světě	16
1.4 Arumunské skupiny a nářečí	17
1.4.1 Faršeroti	17
1.4.2 Gramošteani	17
1.4.3 Moskopoleani	17
1.4.4 Pindeani	17
1.4.5 Arumuni z okolí Beala di Supra a z Beala di Ghios	18
1.4.6 Skupina z Gopeše a Molovište	18
1.4.7 Ilustrativní tabulka vývoje počtu arumunského obyvatelstva v příslušných státech.	18
1.5 Bibliografie	19
1.6 Obrazová příloha	21
2 Arumunská literatura	23
2.1 Periodizace arumunské literatury	23
2.1.1 Počátky rumunského písemnictví	23
2.1.2 Národní obrození	27
2.1.3 Klasické období	29

2.1.4	Literatura 2. poloviny 20. století	34
2.1.5	Stručný přehled autorů podle geografického hlediska	39
2.1.6	Nejvýznamnější arumunská periodika	39
2.2	Použité prameny	41
2.3	Ukázky	42
2.3.1	Nejstarší literatura	43
2.3.2	Literatura národního obrození	43
2.3.3	Současná literatura	45
3	Gramatika arumunštiny	47
3.1	Fonetika	49
3.2	Morfologie	52
3.2.1	Podstatné jméno	52
3.2.2	Přídavné jméno	53
3.2.3	Zájmeno	54
3.2.4	Číslovky	55
3.2.5	Sloveso	56
3.2.6	Příslovce	59
3.2.7	Spojky	59
3.2.8	Předložky	59
3.2.9	Vyjadřování časových údajů	60
3.3	Syntax	61
3.4	Slovní zásoba	61
3.5	Jednoduchá konverzace	62
3.6	Ukázky textů	64
3.7	Jazyk nebo dialekt?	65
3.8	Bibliografie	66
3.9	Příloha: Přehled fonetických změn	67
4	Balkano-románské jazyky: lexikostatistický test	69
4.1	Diskuse výsledků	71
4.2	Historicko-demografický přehled balkano-románských jazyků	71
4.2.1	Rumunský	71
4.2.2	Arumunský = makedorumunský = cincarský = vlah/vlach	73
4.2.3	Meglenorumunský = vlah/vlach	74
4.2.4	Istrorumunský = rumeri	74
4.3	Reference	74
4.4	Apendix: Lexikální spisky s etymologickým výkladem	76
5	Slovník	87
	Arumunská abeceda	87
	Seznam zkratk	88
	Uvedené tvary	88
	Arumunsko-česká část	89
	Česko-arumunská část	115

PŘEDMLUVA

Předkládaná práce „Arumunština“ je určena především romanistům, balkanistům, případně obecným lingvistům, dále pak potenciálním zájemcům o Balkán a jeho etnickou rozmanitost. Tím je dán jak rozsah této práce, tak její celkové pojetí. Jedná se o první ucelenou publikaci o arumunštině, která u nás vychází, proto má převážně informativní charakter. Cílem bylo, aby zde odborník i laik našel hledané informace. Filologové zde snad najdou dostatek podkladů například pro mezioborové srovnávání, ostatním jsme chtěli připravit zajímavé čtení o jednom méně známém balkánském etniku. Kladli jsme důraz na to, abychom poskytli alespoň základní informace ryze praktického rázu tomu, kdo se chce arumunsky skutečně naučit, čemuž slouží zejména slovník a přehled konverzačních obrátů.

Nepojali jsme tuto práci kontrastivně ve vztahu k rumunštině, což je již v rámci arumunské filologie považováno za překonané, ale soustředili jsme se na arumunštinu jako na svébytný jazyk a s ním související kulturu a literaturu.

Omlouváme se za všechny nepřesnosti a nedokonalosti, které mohly vzniknout zejména nedostatkem pramenů, jejich neúplností či případnými chybami v nich. V jistém směru je tato práce průkopnická a jako taková může podléhat jistým nedostatkům.

Chtěli bychom poděkovat zejména Grantové agentuře Univerzity Karlovy za finanční pomoc při realizaci tohoto projektu, dále pak Arumunské lize za zapůjčení cenných materiálů, panu Nicolae Iliescovi z Rumunské akademie věd za poskytnutí učebnice arumunštiny a v neposlední řadě prof. Zavadilovi za vedení práce a cenné připomínky.

Autorský kolektiv

KAPITOLA

1

ARUMUNI

Lenka Pal'agová

1.1 Pojmenování

Termínem Vlaši, Valaši označovaly ve středověku slovanské a germánské národy své románské sousedy. Jeho původní širší význam zůstal uchován dodnes v polském výrazu pro Itálii (Włochy).

Slovo Vlach (samotné nebo ve složeninách) označuje dnes balkánské románské obyvatelstvo, tedy Arumuny, Meglenorumuny i Istrorumuny. Poslední dvě jmenované skupiny jej převzaly od slovanských sousedů jako svůj název. Též Rumuni z Rumunska (hlavně z historického Valašska – území mezi jižními Karpaty a Dunajem) bývají někdy označováni jako Valaši.¹

Termín Arumun náleží jen jedné části románského obyvatelstva na jih od Dunaje. Poprvé se tento termín objevil v knize G. Weiganda *Die Aromunen* vydané v Lipsku v r. 1895.²

Někteří tuto menšinu označují raději jako Makedorumuni (*Macedo-români*), bez ohledu na to, zda žijí v Makedonii, Epiru, Thesálii nebo Bulharsku. Vyhnou se tím případnému omylu, že by si nezasvěcený čtenář mohl splést Aromuny s Armény.

Už samotné slovo Arumun (rum. aromân, arum. Răman, Armân, záleží na konkrétním dialektu) označuje v arumunštině totéž co slovo Rumun (român) v rumunštině, tedy původně příslušníka romanizovaného národa, „Římana“, na rozdíl od tehdejších okolních barbarských národů a kmenů. Ani tento arumunský „Říman“ není dále zeměpisně určen, jako jsou Istrorumuni („Římané“ žijící na Istrii) nebo Makedorumuni („Římané“ v Makedonii).

V Řecku bývají označováni jako Kucovlachové (Κουτσοβλαχική), toto slovo je podle

¹Např. v dialektu české menšiny v rumunském Banátu jde o běžné označení Rumunů (zvláštního výzkumu).

²Candroveanu, www.romanii.ro/NewSite/Albania.htm

některých prý přejato z maďarského *Kutya oláh*, „rumunský pes“³, kde prý původně pejorativně označoval všechny Rumuny. Pravděpodobněji jde o vlastní řecký termín, kde část Kuc- označuje kulhavý.⁴ Termín Vlach (Βλάχος) bez bližšího určení označuje v současné řečtině horala, ovčáka; došlo k rozšíření významu z etnonyma na označení životního stylu typického pro příslušné etnikum.

K opačnému procesu došlo v albánštině. Albánci kromě „římského“ termínu *rëmër* (< ROMANUS) používají pro Arumuny označení *çoban* [čoban], které původně znamenalo, stejně jako v rumunštině, pastýře, dnes má jen etnický význam.⁵

Maďarština dnes užívá výše zmíněného termínu Kucovalaši pouze pro Arumuny (zejména pro Gramošteany a Pindeany). Faršeroti jsou často označeni jako Arvanitovlachové.

Další termín pro Arumuny je Cincaři (používán v Srbsku), podle výrazného fonetického rysu – neměkčení souhlásek. Slabiky v dákorománském dialektu palatalizované [če, či] se v arumunském často vyslovují tvrdě, tedy [ce, ci].

Bulhaři je označují *Belivlasi* (tj. Bílí Vlaši), pro odlišení od Rumunů z Rumunska (*Karavlasi* – tj. Černí Vlaši).⁶ Barevný přívlastek symbolizoval v minulosti zeměpisné umístění severu a jihu.

Příslušníci tohoto etnika se sami označují buď významově širším pojmem Arumun (viz výše), anebo konkrétněji podle místa původu: Faršeroti, Gramošteani, Kruševani apod.

1.2 Vznik a vývoj arumunského etnika a jazyka

Kolem roku 2000 př. n. l. obývají Balkánský poloostrov dva významné kmeny, západní část Ilyrové a karpato-dunajsko-balkánský prostor Thrákové. Během doby bronzové (1700–700 př. n. l.) se na severu z kmene Thráků vydělují Geto-Dákové s vlastním jazykem, pravděpodobně odlišným od vlastní thráctiny.⁷ Ti, dále rozštěpeni na mnoho různých kmenů, obývali území mezi řekami Tisou a Dněstrem a na jihu žili i na území dnešního Bulharska, až k pohoří Stara Planina (turecky Balkán, latinsky Haemus).

Od 4. století př. n. l. jsou Thrákové vytlačováni z jihu Makedonci, o dvě stě let později přicházejí dobývat zemi Římané. Pod římským a později byzantským vlivem žili obyvatelé do 7. století n. l. V 5. a 6. století přicházejí do nížiny podél dolního toku Dunaje ve vlnách Slované, vytlačují nebo asimilují původní Thráky, takže když na území dnešního jižního Bulharska vniknou turkotatarští nájezdníci pod vedením chána Asparucha a vytvoří v r. 681 samostatný stát, stane se tak ve spojení se slovanskými, nikoli thráckými kmeny. Thrácký jazyk (patřící k satemové skupině indoevropských jazyků) zanikl, zchoval se jen v některých toponymech.

Římská říše se postupně rozšiřuje od Řecka severovýchodním směrem až na území obývané Dáky. V dunajské nížině mezi Starou Planinou (dnešní Bulharsko) až po jižní Sedmihradsko (dnešní Rumunsko) je ustavena provincie Moesie. Když pak římský císař Traianus dobyl a ovládl v r. 116 n. l. celou Dácii, postupoval stejně jako v Hispánii, Galii či v ostatních římských provinciích. Úředním jazykem se stala spisovná latina, která se poměrně rychle rozšířila a jejíž zjednodušená podoba smíšená s prvky původního jazyka (nazývaná též dunajská nebo balkánská latina⁸) se stala nejužívanějším jazykem provincie. (Spisovná,

³In Treptow 2000 je uveden výraz *kutia vlah*, maďarský respondent uvedl jako správný výraz *kutya oláh*.

⁴Capidan 2005.

⁵Caragiu Marioțeanu a kol. 1977

⁶Caragiu Marioțeanu a kol. 1977

⁷Rosetti 1986

⁸Avram, Sala 2001 (15)

kodifikovaná forma latiny byla ustavena relativně nedlouho předtím, v letech cca 280–100 př.n.l.). Když v roce 271-2 za císaře Aureliána Římané Dácii opustili a stáhli se na jih, byla zde vulgární latina již pevně zakořeněna. Obyvatelstvo ji i po odchodu Římanů dále používalo. Z původního dáckého jazyka se dochovalo jen několik desítek slov a toponym.

Je třeba připomenout dvě skutečnosti, které se týkají procesu romanizace:

- Přejímání římské kultury a jazyka nezačalo a neskončilo s římskou nadvládou, ale trvalo od prvních kontaktů s římskou kulturou až do 8. století, kdy latinu na Balkáně definitivně nahradila řečtina Byzantské říše.⁹
- Romanizace se týkala jen území s nižším stupněm kultury, než byl římský. Tzn. řecká část Balkánu římskou kulturu a jazyk nepřejala. Hranice¹⁰ oddělující území pod řeckým kulturním vlivem od římského je známá pod názvem Jirečkova linie.¹¹

Na jižní hranici opuštěné Dácie, na území dnešního východního Srbska, severozápadního Bulharska a rumunského Banátu, vznikla nová provincie Dacia Aureliana. Po rozdělení Římské říše na východní a západní část (395 n. l.) bylo toto území začleněno spolu s Moesií a dalšími provinciemi do nově vzniklé velké provincie Dacia, která se ale nacházela jižněji než její původní traianovská jmenovkyňe.

Během dalších staletí pronikají do podunajské nížiny kočovné kmeny ze severovýchodu: Gótové, Jazygové, Vandalové, Hunové, Gepidové, Avari, a konečně v 6. století Slované. Před nájedníky průběžně ustupuje romanizované obyvatelstvo do hor, na sever, západ a jih. Když v 6. a 7. století začnou sestupovat ti, kteří zůstali na území severně od Dunaje, zpět do nižších poloh země, budou zde žít vedle sebe původní obyvatelé s příchozími Slovy; v průběhu dalších staletí dojde k asimilaci slovanských kmenů s původním obyvatelstvem. Dosavadní „románsko-balkánský jazyk“ (U. Eco) je obohacen o množství slovanských výrazů a stane se v 7. století n. l. základem dnešní dákorumunštiny.¹²

Romanizované obyvatelstvo nebylo před příchodem Slovanů jen na levé straně dolního Dunaje, ale Dunaj byl středem římského regionu. Na severním břehu byla provincie Dacia, na jižním Moesia a na západě Pannonia.

Jak již bylo řečeno, na územích jižně od Dunaje trvala římská nadvláda podstatně déle, uvádí se, že předkové Arumunů byli, podobně jako obyvatelé Banátu¹³, vystaveni římskému vlivu až 800 let.¹⁴ Tato až čtyřnásobně delší romanizace zanechala v jazyce stopy na úrovni lexikální i morfologické.

Část tohoto romanizovaného obyvatelstva se během staletí nájedů kočovných kmenů ze severovýchodu vzdálila z původní oblasti mezi Dunajem a bulharskými Rodopy, v které se mezitím usadily příchozí (většinou slovanské) národy, na jih a západ. Část je považována za autochtonní obyvatelstvo ve smyslu, že žijí poblíž míst, kde etnicky vznikli (to se týká arumunských sídlišť v řeckých horách Pindos a podle Th. Capidana i oblastí jižní Albánie¹⁵).

Zatímco tedy romanizovaní obyvatelé na severu od Dunaje postupně sestupovali z hor, kam se uchýlili, usazovali se v nižších částech země a pomalu se mísili se Slovy již usazenými v nížinách, jejich románští příbuzní v horách Pindos pokračovali v dosavadním nomádském

⁹Rosetti 1986.

¹⁰Pojem „hranice“ je třeba vnímat jako zjednodušený, existovala bilingvní území jako Makedonie, viz Rosetti 1986.

¹¹Rum. Linie Jireček, ang. Jireček line.

¹²Datace se u různých badatelů liší. Jako období, kdy došlo k vydělení 4 hlavních dialektů z protorumunštiny, tj. období vzniku rumunštiny, je nejčastěji uváděno V.-VII. století. Viz Coteanu 1969.

¹³Banát je území na dnešní rumunsko-srbské hranici, zhruba mezi řekami Maruší (Mureș), Tisou a Dunajem k soutěsce Železná vrata.

¹⁴Saramandu 2005

¹⁵Sala 1989

pasteveckém způsobu života. V jejich jazyce se přerušný kontakt s mateřskou jazykovou komunitou přirozeně odrazil.

Ze 6. století pochází nejstarší známá protorumunská věta „*Torna, torna, (fratre)*“, respektive nejstarší věta vulgární latiny užívané v Thrácii. Poprvé ji zapsal jako „*τόρνα τόρνα*“ Theofylaktos Simokattés ve své Historii z roku 630, přičemž poznamenal, že věta byla vyslovena v „místním jazyku“.¹⁶ Na přelomu 8. a 9. století tuto příhodu zaznamenal znovu byzantský kronikář Theofanés Homologétés, zvaný Confessor¹⁷, který dodal ono „*fratre*“. Uvádí ji jako příhodu z nočního pochodu byzantské armády proti Avarům roku 587, kdy se jednomu vojákovi uvolnil náklad přivázaný mezkovi na zádech a druhý, který si toho všiml, ho chtěl upozornit a zavolat na něj v mateřském jazyce ono „*Torna, torna, fratre*“, jenže dotyčný ho neslyšel. Zato ho uslyšeli ostatní vojáci, kteří si to potmě špatně vyložili, začali utíkat a křičet „*Torna, torna*“. To uslyšeli Avari a v domněnku, že jsou přepadeni, také se dali na útěk. Takže nevinná protorumunská věta způsobila úprk dvou vojsk. Nicméně z tohoto svědectví vyplývá, že mateřským jazykem části vojáků byzantské armády v 6. století byla protorumunština.

Z období kolem roku 850 jsou poprvé zmíněni Vlaši; jakýsi mnich z hory Athos zapsal, že kolem Soluně žijí „*Vlahorinhini*“ a „*Saguditi*“ (Vlachové a Slovani).¹⁸ Též z 9. století pochází zpráva od Moiseho z Chorenu o neznámé zemi Balac (=Vlachia), ale tento Armén měl zřejmě na mysli Rumunsko (tj. tehdejší Rumunsko-bulharské carství), protože mluví o severní straně Dunaje.

V 10. století vznikly první arumunské státní útvary, Velká Vlachie (Megalivlachia) v Thesálii a Malá Vlachie¹⁹ v Akarnanii a Etolii (obě v současném severním Řecku) a je poprvé zaznamenán vlastní termín *Ρωμάνοι* pocházející z *ROMANUS*. V raném středověku se ovšem jako *Romania* označovalo Bulharsko a Římai si zase říkali Byzantinci, v obou případech pojmenování odkazuje na příbuznost s tehdy už neexistující římskou říší.

Až do 11. století nerozlišovali autoři zpráv mezi Dákorumuny a Arumuny, označovali je jednoduše jako balkánské Vlchy. Co se týká zpráv přímo o arumunské větvi, zaznamenal poprvé v 11. století byzantský kronikář Kedrenos, že v roce 976 zavraždili Vlaši Davida, bratra bulharského cara Samuila. Ke zločinu mělo dojít v Krásných Dubech (mezi Prespanským jezerem a Kastorií v dnešním severovýchodním Řecku).²⁰

Mezi nepřímé stopy po Arumunech patří toponyma; v kronice Kekauména je zmíněno sídlo v Rodopech *Κίμβα Δόγγον* neboli Kimba Longos, tedy pořečtené *CAMPUS LONGUS*.

Ve 12. a 13. století existovaly na území dnešního severního Řecka arumunské státní útvary. Ve století 15. zaznamenal řecký kronikář Laonik Chalkokondias, v kterých provinciích Arumuni žijí (Akarnie, Etolie, Thesálie, Epirus, Makedonie, Thrácie, v horských oblastech Rodop a Balkánu).²¹

Ve středověku je arumunské usídlení zaznamenáno ve dvou hlavních oblastech: v Thesálii v horách Pindos a na hranici Albánie a Řecka kolem hory Gramos.

Turecká vláda na Balkáně znamenala pro Arumuny relativně svobodné období. Turky totiž nijak zvlášť nezajímalo náboženství nebo jazyk, pokud dobyté národy platily daně a nesnažily se o odpor. Arumuni si udržovali s novými pány relativně dobré vztahy již od počátků turecké expanze; v 15. století umožnili průchod sultánovi Amuradovi II., za což se jim dostalo řady výhod. Např. z tureckých daní platili jen peškes, tedy platbu určenou

¹⁶Saramandu 2005

¹⁷Cvasnii Cătănescu 1996, Saramandu 2005.

¹⁸celý odstavec Saramandu 2005.

¹⁹Vlachia Mare, Vlachia Mică. Căndroveanu 1995.

²⁰Coteanu 1969, Cvasnii 1996.

²¹Sala 1989

sultánově matce, v samotném Turecku se těšili obchodním privilegiím. Respektována byla i arumunská instituce *armatolu* (druh křesťanským *bejů*) či tzv. *ausiatic/celnicat*, tj. rada starších.²² A to vše až do chvíle, kdy na trůn usedl Ali Paša starší (ve 2. polovině 18. století).²³

Arumuni coby pravoslavní křesťané pod řeckým vlivem (s řeckým ritem) používali většinou řečtinu jako liturgický jazyk, byť v některých obdobích a regionech byla používána i arumunština.

Od 18. století čelí Arumuni řeckým asimilačním tlakům. Řecká církev totiž přejala pod svou správu přes 100 arumunských škol a nastalo systematické počítání (slova řeckého misionáře Kosmy Aitola: „je třeba mluvit jazykem naší církve“), přestože příslušné regiony patřily k osmanské říši a oficiálně se tedy jednalo o turecké občany.²⁴ Ke konci 18. století se Arumuni stěhují od hory Gramos k severovýchodu.

Jihoalbánské město Moskopole (alb. Voscopoj) bylo v 18.–19. století kulturním, náboženským a vzdělávacím centrem Arumunů. Vedle sídla metropolitu zde existovala i arumunská vyšší škola, tzv. *Academie nouă*, pravděpodobně podobná tehdejší řeckým akademiím. Jedna historická zpráva obsahuje zmínku o knize zde vytištěné již v roce 1744, ta pravděpodobně nebyla jedinou. Bohužel byla Moskopole dvakrát dobývána, nejdříve janinským Alim Pašou starším (1769) a podruhé definitivně zničena Alim Pašou mladším (1788).²⁵ Následovala vlna emigrace moskopolských Arumunů, početné kupecké rodiny se odstěhovaly do Rakouska, Uherska i Podunajských knížectví, podle Papanaceho (1995) se imigrace těchto rodin projevila v ekonomickém vzrůstu příslušných zemí. Přesuny se odrazily v rozložení moskopolského nářečí: v severním Řecku, v jižní Albánii i ve středomakedonském Kruševu.

Jiné město, Aminci (řecky Metsovo), bylo považováno za druhé město Arumunů, přestože v 18.–19. století v Řecku existují silné tendence počítat všechny menšiny.²⁶ Existovala zde starší arumunská škola než v Moskopoli, kde se vyučovalo matematice, základním naukám, filozofii a řeckému jazyku a literatuře. Podle vzdělavců Ucuty i Daniila bylo tehdy považováno za samozřejmé, že k vzdělávání arumunských dětí slouží jejich mateřský jazyk, eventuálně rumunština,²⁷ citují: „*Pouze pomocí mateřského jazyka se děti mohou lehce učit a pokročit v krátkosti v rumunštině.*“²⁸

Na území dnešní Republiky Makedonie přišli Arumuni v druhé polovině 18. a na začátku 19. století, část se jich usadila v Bitolji a v okolí a v Kruševu, to bylo tehdy téměř ryze arumunské město.²⁹

V 19. století žijí emigrované skupiny Arumunů v Rumunsku i ve velkých městech rakouského císařství (a později Rakouska-Uherska), ve Vídni, Budě a Pešti, kde obvykle navštěvují tamní rumunské školy. V národně-kulturním obrozeneckém hnutí patří často k bojovníkům za práva rumunského národa.³⁰ Je zdůrazňován společný latinský původ (silný vliv Sedmihradské školy) a poprvé se vzdělanci pokouší kodifikovat arumunštinu vytvořením společného „rumunského“ jazyka spojením dákorumunského a arumunského dialektu.

²²Oba arumunské termíny označují tutéž zvykovou instituci; termín *ausiatic* je odvozen z arum. slova *auslu*, tj. staršina, *celnicat* ze slovanského *čelnik*, tj. náčelník. Papanace 1995.

²³Hăciu 2003.

²⁴Aromâni, ro.wikipedia.org/wiki/Aroman#Nume

²⁵Căndroveanu 1995, Saramandu 94, aj. Kromě Căndroveana, který uvádí r. 1789, všechny zdroje uvádějí jako rok zničení Moskopole 1788.

²⁶Papahagi 1909

²⁷Papahagi 1909

²⁸Papahagi 1909. Na počátku 20. století se zdůrazňovala rumunská identita Arumunů, byli vnímáni a označováni jako jižní Rumuni.

²⁹Šatava 1994.

³⁰Do začátku 20. století se Rumuni a Arumuni považovali za jediný etnikum.

V 19. století se v celé Evropě objevují požadavky menších národů na sebeurčení, u Arumunů se toto etnické sebeuvědomování výrazněji objevuje od 60. let 19. století, kdy nově vzniklý rumunský stát podporuje „rumunskou“ menšinu. Díky aktivitě Arumunů žijících v Bukurešti jsou zakládány rumunské školy (základní i střední) v Makedonii, v oblasti Pindos, v Epiru i v Albánii. Rumunština byla např. v Makedonii i liturgickým jazykem.

Počátkem sedmdesátých let 19. století sílí i u arumunského etnika myšlenka národního obrození; území, kde žijí, patří stále pod vládu osmanské říše. „Lídrem“ prorumunského hnutí v Řecku na přelomu 19. a 20. století je profesor a inspektor Apostol Märgärit.³¹ Existovaly zde sice arumunské školy, ale vinou geografického profilu (špatného spojení a členitosti terénu) jejich počet nebyl dostačující.

To, že Turecko umožňovalo Arumunům relativně svobodně žít, bylo zřejmě jedním z faktorů, proč Řecko obvinilo Rumunsko ze spojenectví s Tureckem. Přímou historickým výsměchem bylo, když si Řecko po rusko-turecké válce (1877–1878) zabralo část Thesálie (obývané Arumuny), přestože na rozdíl od Rumunska Řekové proti Turecku vůbec nebojovali! Thesálští Arumuni „lobbují“ na Berlínském kongresu za to, aby Thesálie zůstala turecká, tedy aby i nadále zůstali v jednom státě s ostatními Arumuny z Epiru a Makedonie.³² Tureckou Thesálii se podařilo uchovat do roku 1912.

Proti osamostatňování Arumunů se staví Řekové i Makedonci, přesto v roce 1878 Porta přislíbila Arumunům ochranu. Respektive Rumunům, neboť Tito žádali o ochranu „soukmenovců“ v Makedonii. Zvláštní výnos, v němž přiznává Arumunům v Makedonii a Epiru stejná práva jako ostatním menšinám, vydal ale teprve sultán Abdul Hamid v 1905.³³

Během 1. světové války se pokusili Italové okupující severní Řecko založit samostatný arumunský stát,³⁴ s nuceným ústupem italských vojsk z oblasti Pindu však byl plán opuštěn. Po roce 1918 došlo k definitivnímu rozbití turecké říše na Balkáně i rakousko-uherského císařství a ve střední a jihovýchodní Evropa vzniká řada malých národních států, což v oblasti, jako je Balkánský poloostrov, kde žije množství národnostních skupin, znamená trvalé napětí a latentní spory.³⁵ Zatímco kolem roku 1910 tvořili příslušníci etnik bez vlastního státu kolem 25 % obyvatelstva Evropy, o dvacet let později zůstala bez vlastního státu 4 %.³⁶

Po osvobození Bulharska z turecké nadvlády (1913) nastala i zde (jako ostatně ve všech osvobozených zemích) silná asimilace (zde bulharizace) menšin. Část Arumunů se vystěhovala do Kadrilateru (jižní Dobružji), jiní, prořečtí, do severního Řecka. Do Kadrilateru mířili Arumuni ze všech „osvobozených“ zemí, odstěhovalo se tam (nebo bylo vystěhováno) cca 30–40 tis. osob. Poté, co území jižní Dobružje připadlo po r. 1940 Bulharsku, byli přesunuti dále k severu, do okolí Konstance (dodnes je zde centrum Arumunů v Rumunsku). Poprvé se objevuje názor, že Arumuni jsou zvláštní etnikum³⁷, současně dochází k rozpadu tradičních struktur a Arumuni odcházejí žít do velkých měst. Přestože ve Versailleské smlouvě byla zakotvena ustanovení na ochranu menšin, asimilační tlaky jsou zjevné po celou druhou polovinu 20. století.

Většina arumunského obyvatelstva patřila donedávna (do 20. století) ke kočovným a polokočovným populacím praktikující tradiční způsob obživy, tedy pastevectví. Díky

³¹Aromâni, ro.wikipedia.org/wiki/Aroman#Nume

³²Aromâni, ro.wikipedia.org/wiki/Aroman#Nume

³³Treptow 2000, Šatava 1994.

³⁴Šatava 1994.

³⁵Republika Makedonie je stát s největším podílem národnostních menšin v Evropě (35 %), i ostatní nástupnické státy Jugoslávie uvádějí vysoké procento národnostních menšin. Šatava 1994.

³⁶Šatava 1994.

³⁷Candroveanu, www.romanii.ro/NewSite/Albania.htm

pravidelným přesunům se stády v horských oblastech (tzv. fenomén transhumance) byly udržovány kontakty mezi jednotlivými skupinami Arumunů. Dále se někteří Arumuni (hlavně Moskopoleani) živili obchodem, což je také svým způsobem druh kočovného života, jak vidíme na starých fotografiích v Obrazové příloze.

Tradiční způsob života musel skončit poté, co na počátku 20. století bylo území rozděleno mezi vzniklé nezávislé státy, čímž bylo Arumunům znemožněno pokračovat v přesunech po staletých trasách. Pasterectví dále fungovalo v omezené míře, ale velká část Arumunů si musela najít nový způsob existence, masově se odstěhovali do vsí a měst.³⁸

Mezi válkami existovaly v Makedonii školy ve vícero jazycích. Konkurence mezi nimi byla až taková, že se rodiče rozhodovali i na základě hmotných nabídek jednotlivých škol – např. zapsali dítě tam, kde dostalo zdarma oblečení apod. (Platilo v Gopeši a Molovišti).³⁹

V roce 1944, když se v Rumunsku chopili moci komunisté, byly rumunské školy mimo vlastní stát uzavřeny (dekretem rumunské stalinistické političky Any Paukertové) a Rumunsko přerušilo veškeré kontakty s rumunskými i arumunskými komunitami v zahraničí.⁴⁰ Po válce došlo na Balkáně k úpravě hranic a přesunům menšin, což mělo zmenšit národnostní napětí.

V poválečném období ztratili Arumuni právo nazývat se oficiálně Arumuny a byla jim vnučena národnost příslušného státu. Vzdělávacím jazykem zůstal národní jazyk většinového obyvatelstva. Tato postupná asimilace spojená s novými životními podmínkami (ztráta tradičního způsobu života apod.) vedla ke snížení počtu populace a ke ztrátě etnického povědomí, která se uchovala jen v oblastech s kompaktnějším osídlením. Pro zajímavost: v Albánii pokračovali Arumuni v pasterectví i v dobách národních podniků – stali se státními pastýři s modernizovaným vybavením (kamióny).⁴¹

V období řeckého vojenského režimu 1967–1974 hrozilo za užití arumunštiny i vězení.

Arumunsky v šedesátých letech 20. stol. hovořilo cca 300–600 tis. obyvatel Balkánského poloostrova⁴² (uváděný počet příslušníků etnika se v různých pramenech liší), a to zejména na území Řecka, Albánie, Bulharska, jugoslávské Makedonie a Kosova. Počet Arumunů však trvale klesá⁴³.

Po roce 1990 začala rumunská vláda deklarovat jednotu rumunského národa v Rumunsku i vně hranic. Do rumunského národa žijícího v zahraničí začlenila kromě Rumunů v Moldavsku, Maďarsku atd. i Arumuny. Tito jsou označováni jako „jižní větev rumunského národa a jazyka“ (*„ramura sudică a poporului român și a limbii române“* – D. V. Ionescu).⁴⁴ Rumunská vláda podporuje kulturní instituce, místní tisk, poskytuje stipendia, ale nerozlišuje mezi Rumuny v zahraničí a Arumuny. Ionescu uvádí 300–600 tis. „Rumunů“ žijících v každém z následujících států: Makedonie a bývalá Jugoslávie, Bulharsko, Albánie, Řecko.⁴⁵ Počet Arumunů žijících v Rumunsku se uvádí 50–70 tis. osob.

Jak uvádí L. Šatava (1994), ve střední a jihovýchodní Evropě dnes žijí jen dvě výrazná autochtonní etnika bez vlastního státu: Lužičtí Srbové a Arumuni.

Arumuni sami dnes zakládají kulturně-národnostní spolky, umožňuje-li to situace příslušného státu a pokud to sami cítí jako potřebné, např. makedonský spolek „Unia ti cultură-a Armănjlor dit Machidunii – Унија за култура на Власите од Македонија“.

³⁸Neiescu 1997

³⁹Neiescu 1997

⁴⁰Candroveanu, www.romanii.ro/NewSite/Albania.htm, Aromâni, ro.wikipedia.org/wiki/Aroman#Nume

⁴¹Neiescu 1997

⁴²Caragiu Marioțeanu 1977 aj.

⁴³Saramandu 2005 aj.

⁴⁴Relațiile României cu comunitățile românești din Balcani, www.aromanian.net

⁴⁵Relațiile României cu comunitățile românești din Balcani, www.aromanian.net, stejně i Saramandu 2005

Spolky existují i v cizině (USA, Německo, ...), odkud je ze strany tamních arumunských diaspor podporována arumunská literatura a tradice.

24. 7. 1997 přijala Rada Evropy usnesení, že Arumuni jsou jazyková a kulturní menšina.⁴⁶ Vlády příslušných států musí tedy Arumuny respektovat a jsou zavázáni umožnit jim vzdělání v arumunštině.

1.3 Situace dnes a možná budoucnost v jednotlivých státech⁴⁷

1.3.1 Republika Makedonie

Ve dvacátém století jsou makedonští Arumuni vnímáni jako etnická, ne kulturní skupina, teprve po společenských změnách na konci 20. století znovu vznikají arumunská kulturní sdružení, např. *Unia ti cultură-a Armănjlor dii Machidunii* – Унија за култура на Власите од Македонија, nebo *Comuna na Vlasite Bracha Manachia* v Bitolji.

Skutečný počet Arumunů je kolem 20 000, oficiálně se k arumunské národnosti hlásí přes 8 000 osob. (8 467 osob uvádí Šatava, 8 601 Friedman). Paradoxně zde mají Arumuni nejvíce přiznaných práv, byť jich v Republice Makedonii žije ze všech balkánských států nejméně. Tato nepříliš stabilní bývalá jugoslávská republika má totiž největší počet národnostních menšin (35 %) v Evropě a tedy i přístup k nim se musí nutně lišit od sousedních „národních“ států.

Postavení Arumunů v Republice Makedonii je lepší než v ostatních zemích, přestože tvoří nejmenší ústavně uznávanou menšinu. V makedonském parlamentu mají své zástupce a v ústavě je zakotveno jejich právo na uchování etnické, jazykové, náboženské a kulturní identity a právo na vzdělání v mateřském jazyce.⁴⁸ (Arumunština patří v Republice Makedonii mezi šest nejrozšířenějších jazyků.⁴⁹)

Jako národní svátek slaví makedonští Arumuni výročí uznání své vlastní identity („milétu“) Osmanskou říší 9./22. 5. 1905. (první datum je podle juliánského kalendáře, druhé podle gregoriánského).

V oblastech s arumunskou většinou je znovu zavedeno základní školství v arumunštině a je posilováno etnické sebeuvědomování.

1.3.2 Řecko

V severní části Řecka žije největší část Arumunů. Řecká legislativa donedávna nepřipouštěla existenci jiného než řeckého etnika na svém území, takže Arumuni jako národnostní menšina oficiálně neexistovali, byli označováni jako Řekové mluvící románským jazykem. Legislativa Evropské unie přiměla Řecko ke změně oficiálního postoje. V Řecku se obecně o arumunské menšině ani o jejich jazyku moc neví. Byť jsou nazýváni Βλάχοι, nemá toto označení v řečtině etnický smysl, spíše označuje pastýřský způsob života.⁵⁰ Teorii romanizovaných Řeků podporují i řecké vědecké kruhy a k podobnému závěru dochází i lingvistické výzkumy.⁵¹ (Podobné je to s Makedonci, ti jsou zase tzv. slavizovaní Řekové).

⁴⁶Aromâni, ro.wikipedia.org/wiki/Aroman#Nume

⁴⁷Čísla, data a údaje viz Šatava 1994, není-li uvedeno jinak.

⁴⁸Aromâni, ro.wikipedia.org/wiki/Aroman#Nume

⁴⁹Friedman, The Vlah Minority in Macedonia: Language, Identity, Dialectology, and Standardization. (Dále v textu jako Friedman, VMM.) Staženo z www.farsarotul.org, 4. 4. 2006.

⁵⁰Aromâni, ro.wikipedia.org/wiki/Aroman#Nume

⁵¹Aromână și raporturile ei cu greaca, IN: Saramandu 2004

Tamní Arumuni o své historii většinou moc nevědí, vinou proreckého prostředí, které nepřeje minoritám a v praxi jim neumožňuje rozvinout vlastní školství. V období vojenského režimu 1967–1974 hrozilo za užití arumunštiny i vězení.⁵² Pokud Arumuni ze své historie něco znají, dělí ji na období před Alim Pašou (mladším) a po něm.⁵³ Ten nechal v 18. století popravít sta Arumunů a rozbořil jejich města.

Počet řeckých Arumunů se postupně zmenšuje (poslední oficiální údaj je 60 000 osob v r. 1987, nicméně reálné odhady se pohybují mezi 100–300 tis. lidmi), přesto stále tvoří místy kompaktní osídlení. Jejich jazyk, který je používán jen v domácím prostředí, vymírá (např. se z něj ztrácí některé sufixy, zmenšuje se lexikum⁵⁴). Aktivní bilingvismus je u většiny Arumunů starších 50 let, u mladší generace (25–50 let) jde o bilingvismus spíš pasivní, tj. arumunsky rozumí, ale nijak zvlášť ji nepoužívají. Sami se prý považují spíš za Řeky⁵⁵.

Od roku 1997 jsou evropské státy zavázány respektovat Arumuny jako kulturní a jazykovou menšinu a umožnit jim vzdělání, média a církevní ritus ve vlastním jazyce. To v r. 1998 v Metsovu potvrdil i tehdejší prezident Kostas Stephanopoulos, nicméně zatím to nebylo příliš uvedeno do praxe. Zejména co se týká jazykových práv, je situace Arumunů tristní, i když se občas objeví sbírky folklórního typu. Současný prezident Karolos Papoulias (sám částečně arumunského původu) nechává arumunskou otázku spíš stranou.

Existují arumunské společnosti, např. *Folklórní spolek Vlachů ve Veri* s knihovnou specializovanou na arumunskou problematiku, založený v r. 1981, přejmenovaný později na *Arumunský spolek ve Veri* (*Sutsata Armânjlor di Veria*). Dále *Společnost pro arumunský jazyk a kulturu v Athénách*.

1.3.3 Albánie

Arumunská populace je v Albánii vnímána jako romanizovaná skupina stejného etnického původu (thráckého) jako Albánci a tvoří největší albánskou menšinu. Albánští Arumuni žili v historii ve dvou diasporách: v moskopolské, která tvořila obchodní elitu a spoluvytvářela vrstvu zemské buržoazie, a v muezašské (Muezakové⁵⁶), která většinou pracovala na latifundiích protureckých Albánců.⁵⁷ Dnes už jsou silně albanizováni. Sídli většinou v jižní části země ve více komunitách.

Albánské oficiální prameny uvádí 15 000 Arumunů (1981), ale počet původem arumunského obyvatelstva bude mnohonásobně vyšší, na 100–200 tis. je odhaduje Wikipedia.⁵⁸ Jsou částečně pravoslavní a částečně muslimové. Mnozí do šedesátých let 20. století kočovali.

Postavení Arumunů je v albánské ústavě je zakotveno jako postavení kulturní menšiny a často jsou zahrnováni (jako pravoslavní) mezi albánské Řeky. Ve městě Divjaka existuje rumunsko-arumunská školka a škola pro 60 dětí a v Korče arumunská pravoslavná církev⁵⁹ s arumunskou liturgií a byla zde v devadesátých letech 20. století založená „řecká“ škola – termínu je třeba rozumět spíš jako „arumunská“, neboť většina tzv. albánských „Řeků“ jsou Arumuni nebo bilingvní⁶⁰.

⁵²Šatava 1994.

⁵³Lupescu, www.aromanian.net

⁵⁴informace od vlastního respondenta

⁵⁵Friedman, VMM, www.farsarotul.org

⁵⁶rum. obvykle Muzachiar, ale objevuje se i v jiných formách

⁵⁷Papanace 1995

⁵⁸Aromâni, ro.wikipedia.org/wiki/Aroman#Nume

⁵⁹Aromâni, ro.wikipedia.org/wiki/Aroman#Nume

⁶⁰www.farsarotul.org. Dále se o třídách, kde se vyučuje arumunsky, zmiňuje Friedman, VMM. Staženo z www.farsarotul.org, 4. 4. 2006. Tyto třídy založeny v r. 1998 jsou v Korče a v Tiraně.

1.3.4 Bulharsko

Bývalé polonomádké pastevecké populace žijí v horských oblastech (Pirin, jihozápadní Rodopy), dnes jsou již většinou usazeni. Silně podléhají asimilaci a bývají směřováni s Karakačany, což je malé etnikum kulturně velmi blízké Arumunům (též bývalí polokočovní pastevci), Karakačané ale mluví řecky. Počet bulharských Arumunů a Rumunů (Bulharsko je nerozlišuje) je uváděn 40 000 osob (rok 1971).

1.3.5 Rumunsko

Arumuni se po 1. světové válce vystěhovali (z Řecka, Bulharska) nebo byli přesunuti (z Makedonie) do jižní Dobrudže; po připadnutí tohoto území Bulharsku byli dále přestěhováni do okolí města Konstanca (Constanța) (kolem 40 000 osob). Udržují si etnické povědomí i arumunský dialekt. I další generace si často vybíraly partnery arumunského původu, dokonce si dále udržovali odstup od ostatních arumunských skupin: Faršeroti se obvykle berou mezi sebou (bez ohledu, zda jde o Faršeroty z Řecka nebo z Albánie), a Pindeani, Molovišťani a Muezakové, kterých nežije v Dobrudži tolik, zase mezi sebou.⁶¹

Arumunštinu se děti učí v rodinách. Smíšené vesnice bývají biligvní, i tamní Rumuni v nich používají arumunštinu. Ta nejen že si (zatím) uchovala dialektální rysy přinesené z původní lokality, ale jazykový výzkum dokázal i vznik nových tamních dialektálních rysů arumunštiny.⁶² Např. kontakt různých arumunských nářečí způsobil, že mluvčí užívá alternativně elementy z více nářečí.

Je ale třeba připomenout sociolingvistický výzkum arumunských dětí Mariny Ciolan, podle které směřuje dobrudžská arumunština k postupnému splynutí s rumunštinou. Tím, že nejmladší generace už neznají jazyk země, z které jejich rodina pochází, vytrácejí se z jejich jazyka balkanismy (běžné pro starší generace) a jsou nahrazovány dákorumunskými termíny, dochází k elizi fonémů neexistujících v dákorumunštině, a dochází i k interferenci morfosyntaktické, např. ve vyjádření přímého životního předmětu pomocí „pi“, aj.⁶³

Arumuni původem z Bulharska jsou hodně slavizovaní. Říkají si „bulgăro-români“ a někteří chtějí získat statut etnické menšiny v Rumunsku, přestože se ve dvacátých letech 20. století prohlásili za Rumuny.

Rumunsko v rámci pomoci „menšině“ nabízí stipendia arumunským studentům. Z dříve uváděných 644 osob (1977) se počet Arumunů žijících v Rumunsku dnes navýšil na uváděných 50–70 tis. osob.

1.3.6 Jinde ve světě

Menší skupiny Arumunů žijí v Německu, Kanadě, USA, Latinské Americe a v Austrálii.⁶⁴ Americká společnost The Society Farsarotul v Connecticutu vydává od r. 1987 sborníky (jsou dostupné na internetu na stránce www.farsarotul.org) a pořádá každoroční sraz Arumunů v Anglii. V Německu je centrum ve městě Heidelberg.

⁶¹Saramandu, N.: Structura aromânei actuale. Graiurile din Dobrogea. 2005. Dále uváděno jako Saramandu: Dobrogea 2005.

⁶²Saramandu: Dobrogea 2005 + Ciolac 1997.

⁶³Ciolac 1997.

⁶⁴Sala 1989.

1.4 Arumunské skupiny a nářečí

1.4.1 Faršeroti

Faršeroti donedávna (do konce 20. století) byli většinou typičtí pastýři, kteří praktikovali kočovný a polokočovný způsob života.⁶⁵ Velká část jich žije v Albánii, kde tvoří převahu arumunské menšiny. Díky svému tradičnímu kočovnému způsobu života jsou Faršeroti rozšířeni i v Řecku, mnozí z nich se usadili i v bývalých zimovištích (v místech, kde s ovce přecházeli zimu), tj. u Jónského i u Egejského moře. Řekové je nazývají Arvanitovlachové, tj. Arumuni z Albánie⁶⁶, oni sami si říkají Rămâni.

Faršerotské nářečí se nejvíce liší od ostatních arumunských. Je rozšířeno v Albánii a Řecku. Etnonymum souvisí s řeckým městem Farsala (ar. Fraşari, alb. Frashë) v Thesálii, kde dodnes žije arumunská komunita. Jako Faršeroti se označují Arumuni, kteří odtamtud pocházejí a dnes žijí zejména v okolí albánského města Korčë (Korcea), na severní straně hory Vermion (řecká Makedonie) a v Nikopoli (Republika Makedonie). Toto pojmenování se ale rozšířilo i na všechny ostatní Arumuny, kteří sami sebe označují Rămâni (na rozdíl od ostatních Arumunů, kteří se označují jako Armâni).

1.4.2 Gramošteani

Nazývají se podle severořeckého města Gramošte, důležitého sídla v 17.–18. století (40 000 obyvatel), zničeného na začátku 19. století Alim Pašou z Tepelenë. Spolu s Gramošte byla zničena i důležitá města Niculița a Linotopi.

Dnes Gramošteani sídlí v řecké Makedonii (mj. v Soluni), v Republice Makedonii (v Kruševu, v Bitolji) a v jižním Bulharsku (kolem pohoří Rila, Rodopy a Pirin). Do poloviny 20. století jich část praktikovala polokočovný způsob života.

1.4.3 Moskopoleani

Moskopoleani jsou nejmenší ze čtyř hlavních skupin. Pojmenování pochází od města Moskopole (Albánie), které bylo v 16. až 18. století ekonomickým a kulturním centrem Arumunů a s 50 000 obyvateli a 27 kostely prý největším městem jižní části Balkánského poloostrova. Existovala zde i vysoká škola, jediná v celé osmanské říši, a tiskárna. Moskopole byla zničena Turky ve třech nájezdech v druhé polovině 18. století.⁶⁷

Moskopoleani žijí v Albánii, v sousedství zničené Moskopole a také na hranici s Republikou Makedonie na břehu Ochridského jezera. Jiná skupina Moskopoleanů založila po odchodu z Moskopole známé makedonské město Kruševo. Jsou jediní mezi Arumuny, kteří nevedli kočovný způsob života.

1.4.4 Pindeani

Pindeani jsou nejpočetnější z Arumunů. Žijí v Řecku, kde tvoří kompaktní osídlení hor Pindos, odtud pochází jejich pojmenování. Oni sami se však nazývají konkrétněji podle místa původu: Minčani z Aminciu, Syrmyňati z Samariny, atd. Několik jich též žije v západní hornaté části řecké Makedonie.

Pindeani jsou většinou usedlí, jen část z nich praktikovala do první poloviny 20. století polokočovný pastevectví podobně jako Gramošteani a Faršeroti. Město Aminciu dokazuje stabilní osídlení od svého založení v 8. století.

⁶⁵Termín „polokočovný“ znamená, že se vraceli na zimu a léto do stejných míst.

⁶⁶Saramandu 2005

⁶⁷celý odstavec Saramandu 2004.

O jejich osídlení se zmiňují už byzantští kronikáři v 10. století a v 11. století popsal jejich polokočovný způsob života kronikář Kekauménos, ten se též zmínil o jiných Vlaších usazených v nížině, což poukazuje na někdejší paralelní existenci arumunských pastýřů i zemědělců.⁶⁸

Za jejich odnož jsou považováni Arumuni z Olympu, kde sídlí od 15. století.

Kromě zmíněných 4 hlavních skupin (Faršerotů, Gramošteanů, Moskopoleanů a Pindeanů) se dále jazykově vydělují Arumuni žijící na dvou místech R. Makedonie: kolem Gorne a Dolne Belice (Beala di Supra a Beala di Ghios) a kolem měst Gopeše a Molovište. Někdy jsou jako arumunská skupina chybně uváděni i Meglenorumuni, kteří jsou sice s Arumuny příbuzní a jsou jim kulturně blízcí, ale z jazykového hlediska jde o vlastní, silně slavizovaný dialekt, odlišný od arumunštiny i dákorumunštiny.

1.4.5 Arumuni z okolí Beala di Supra a z Beala di Ghios

Tato skupina žije poblíž města Struga v Republice Makedonii u hranice s Albánií. Beala di Supra⁶⁹ je arumunský název sídla Gorna Belica, podobně Beala de Ghios (též Cămpu) se makedonsky označuje jako Dolna Belica. Často bývají přiřazováni ke skupině Faršerotů, protože žijí v jejich těsné blízkosti, oni sami se však označují jako Mbăloți.⁷⁰ Část z nich jsou muslimové a zdá se, že konvertovali relativně nedávno, v druhé polovině 19. století.⁷¹ Jsou jediným dosud známým případem arumunských muslimů. Ve vlastní vsi Beala di Supra byla arumunština nahrazena albánštinou.⁷²

1.4.6 Skupina z Gopeše a Molovište

Jde spíše o podskupinu gramoštenského nářečí kolem těchto makedonských měst s určitými specifickými rysy než o samostatné nářečí.

1.4.7 Ilustrativní tabulka vývoje počtu arumunského obyvatelstva v příslušných státech.

Tabulka mj. ilustruje, jak zavádějící mohou být oficiální údaje, uvědomíme-li si, že pravděpodobný počet Arumunů dnes je 300–600 tis. osob.

Údaje pochází ze zdroje Šatava 1994, event. jsou doplněny i z jiných zdrojů.

	Albánie	Bulharsko	R. Makedonie	Jugoslávie	Řecko
1920	20–30 tis. (1927)	1550 (1926) 10 600 ⁷³		9 100 (1921)	19 700 (1928)* 120 000 (1928)
1930	10 000 (1930)				
1940			9 500 (1948)	103 000** (1948)	57 000* (1940)

⁶⁸celá podkapitola Saramandu 2004

⁶⁹Pro Beala existuje též forma Bela.

⁷⁰Neexistuje jednoslovný rumunský výraz a toto slovo ani nejde dobře počítat.

⁷¹Saramandu 2004

⁷²Friedman, VMM, www.farsarotul.org.

⁷³Podle bulharského sčítání lidu v r. 1926 existuje 1551 „Cincarů“. Jenže kromě těchto se přihlásilo dalších 5 324 osob jako Aromâni, 3 777 jako Kucovalaši a 68 080 jako Rumuni! Viz Aromâni, ro.wikipedia.org/wiki/Aroman#Nume.

	Albánie	Bulharsko	R. Makedonie	Jugoslávie	Řecko
1950		500 (1956)	10 751 (1953) ⁷⁴	81 000** (1953)	11 000* (1951)
1960	10 000 (1961) 100 000 (1966) cca 50 000 (?)	20 000 (1968)		80 000** (1961) 9 500 (1961) 70 000 ⁷⁵ (1966)	50 000 (1961) 300 000 (?) 400 000 (?) 150–200 tis., resp. 400 tis. (?)
1970	cca 31 500 (1971) 15 000 (1978)	40 000 (1971)	7 200 (1971)	60 000 (?) 22 000 (1971) 150 000** (1978)	cca 50 000 ⁷⁶ (1971) 150 000 (?) 60 000 (1978)
1980	15 000 (1983) 15 000 (1987)		6 400 (1981)	32 000 (1981) 32 000 (1983)	60 000 (1983) 60 000 (1987)
1990			8 467 (1994) 8 601 (1994) ⁷⁷		

* z jazykového hlediska ** včetně V(a)lachů v Timoku?

Rumunsko: 644 osob (1977).

Uváděná čísla se liší, neboť pocházejí z různých zdrojů.

1.5 Bibliografie

- Aromâni. Staženo z ro.wikipedia.org/wiki/Aroman#Nume, 22. 3. 2006
- Avram, Mioara; Sala, Marius: Faceți cunostință cu limba română. Editura Echinox, Cluj, 2001.
- Căndroveau, Hristu: Aromânii ieri și astăzi. Cultură, literatură, probleme, perspective. Editura Scrisul românesc, Craiova, 1995.
- Căndroveau, Eugenia; Căndroveau, Hristu: Abecedar român – aromân. Editura Fundației culturale Aromâne „Dimândarea părintească”, București, 2004.
- Coteanu, Ion: Gramatică aromână practică. Editura Fundației culturale aromâne „Dimândarea părintească”, București, 1998.
- Cvasnî Cătănescu, Maria: Limba română. Origini și dezvoltare. Humanitas, București, 1996.
- Hâciu, Anastas N.: Aromânii. Comerț, industrie, arte, expansiune, civilizație. Editura Cartea Aromână, Constanța, 2003.
- Neiescu, Petru: Mic atlas al dialectului aromân din Albania și din fosta Republică iugoslavă Macedonia. Editura Academiei Române, București, 1997.
- Papahagi, Pericle: Scriitori aromâni în secolul al XVIII. Institut de Arte Grafice „Carol Göbl”, București, 1909.

⁷⁴Friedman, VMM, www.farsarotul.org. Arumunštinu jako mateřský jazyk uvedlo 8 180/8 130 osob (nejednotné údaje, ve studii jsou uvedena obě čísla).

⁷⁵Počet lidí, kteří uvádí arumunštinu jako mateřský jazyk.

⁷⁶Včetně Meglenoromunů

⁷⁷Friedman, VMM, www.farsarotul.org. Arumunštinu jako mateřský jazyk uvedlo 7 036 osob.

- Rosetti, Alexandru: Istoria limbii române I. De la origini pînă la începutul secolului al XVII-lea. Editura științifică și enciclopedică, București, 1986.
- Sala, Marius et col.: Enciclopedia limbilor romanice. Editura științifică și enciclopedică, București, 1989.
- Saramandu, Nicolae: Cercetări asupra aromânei vorbite în Dobrogea. Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1972.
- Saramandu, Nicolae: Originea dialectelor românești (pe baza surselor istorice). Editura Academiei Române, București, 2005.
- Saramandu, Nicolae: Romanitatea orientală. Editura Academiei Române, București, 2004.
- Saramandu, Nicolae: Structura aromânei actuale. Graiurile din Dobrogea. (Texte dialectale.) Editura Academiei Române, București, 2005.
- Šatava, Leoš: Národnostní menšiny v Evropě. Ivo Železný, Praha, 1994.

internetové zdroje:

- www.farsarotul.org
- ro.wikipedia.org
- www.romanii.ro
- www.aromanian.net
- www.vlachoi.gr
- www.rri.ro

1.6 Obrazová příloha⁷⁸

Arumunští obchodníci na cestě, snímek z roku 1898.

Pozůstatek z původního kroje: hole se stylizovanou beraní hlavou.

⁷⁸Zdroj: www.vlahoi.gr

KAPITOLA

2

ARUMUNSKÁ LITERATURA

Jarmila Horáková

2.1 Periodizace arumunské literatury

2.1.1 Počátky rumunského písemnictví

Pozůstatkem rozšíření Římské říše až na Balkánský poloostrov není jen existence nejznámější a nejrozšířenější dákorumunštiny, jejíž mluvčí jsou obyvateli dnešního Rumunska. Na chorvatském poloostrově Istrii žije v několika vesnicích pomalu zanikající komunita Istrorumunů, zatímco Meglenorumuni (původně pocházející ze severořeckého regionu Meglen) jsou v současnosti koncentrováni na území Dobružy a z větší části již splynuli s většinovou rumunskou populací. Enklávy nejpočetnějších Arumunů bychom dnes našli v Albánii, Řecku, Bulharsku a Makedonii. Toto etnikum bez vlastního státu má jako jediné (vedle Dákorumunů) vlastní literaturu a písemnictví, jehož doložené počátky sahají do druhé poloviny 18. století.

Nejstarší písemné památky

Prvními zaznamenanými arumunskými výrazy jsou vlastní jména, která se nacházejí v řeckých, slovanských a tureckých textech. Za nejstarší doložené slovo se považuje jméno „Tzintzilukis“, které zmínil Niketas Acominatos Horiatul v roce 1159. Překládá se jako „tzintsi luk“ (pět vlků).¹ První dochované věty v arumunštině jsou psány řeckou abecedou.

Nejstarší je pravděpodobně nápis Nectaria Tărpa na rytině z roku 1731. Jedná se o ikonu znázorňující Matku boží s dítětem v náručí. Na každé ze čtyř stran se nachází text téhož znění, ale v různých jazycích: arumunštině, novořečtině, albánštině a latině. Arumunská verze zní: „Viryiră, muma-l Dumnedză, oră tra noi, pecătoșlî“ („Panno, matko

¹Avram, M., Sala M., *Faceți cunoștință cu limba română*. Cluj-Napoca: Echinox, 2001, s. 77.

boží, pros za nás hříšné“). Obraz byl objeven v roce 1952 v klášteře v albánské vsi Ardenița (poblíž Fieri) badatelem Dhimitërem S. Shuteriqim.²

Nápis Nectaria Tärpa na
rytině z roku 1731³

V řeckém klášteře Linotopi se nacházela věta psaná rovněž alfabetou, která pravděpodobně pochází z roku 1426: „Cari va s-vinã și va si-încîlîna cu evlavie, la aestã bisearicã, Dumnidzã va s-lî agiutã. 1426“ („Kdo vejde a skloní se zbožně v tomto kostele, Hospodin mu pomůže. 1426“).⁴ Tato památka se bohužel do dnešní doby nedochovala, proto ji mnozí badatelé ve svých pracích nezmiňují.

Nejstarší známou poezii v arumunštině představuje čtyřverší na váze Simota pocházející z lokality Călarlî v oblasti Velké Vlachie (Megalovlahia). Jejím objevitelem je badatel Pericle Papahagi. „Călârîtu-l meu, bea yinu ca pi-a tău/ Multu s-nu beai, si nu ti vumeai./ Tra s-nu-ts facă-arău/ Tra s-nu tiambetu eu/ Ună oară s-beai shi-acasã tsi s-vai.“ („Můj Kalerite,⁵ napij se tohoto vína jako vlastního, nepij však příliš, abys nezvracel. A aby se ti neudělalo špatně a abych tě neopil. Napij se jednou a jdi domů.“)⁶

Centrum kultury a vzdělanosti – Moskopole

Během 16.–18. století bylo centrem arumunské kultury a obchodu město Moskopole (dnes vesnička v jihovýchodní Albánii), které bylo ve své době se svými šedesáti tisíci obyvateli druhým největším městem Otomanské říše. Kromě univerzity zde fungovala také jediná tiskárna v celém regionu. Město bylo v roce 1788 zcela zničeno vojsky albánského správce Rumélie Alí Paši a s ním i veškerá produkce zdejší tiskárny v arumunštině, která je tak pro badatele nenávratně ztracena. Většina obyvatelstva odešla po vypálení města do Rakouska-Uherska, kde se dostali do kontaktu s osvícenskými myšlenkami a rumunským obrozeneckým hnutím (především s tzv. sedmihradskou školou). Z této doby pocházejí první vědecké práce týkající se arumunštiny, jejichž autoři poprvé používají pro arumunštinu latinku. Snažili se ji přiblížit co nejvíce rumunštině a latině, čímž se vzdalovali skutečnému jazyku.⁷

Arumunský liturgiář (služebník)

Jedinou dochovanou knihou v arumunštině pro potřeby církevních hodnostářů je nedatovaný anonymní rukopis liturgiáře. Arumunský text obsahuje část příprav kněze před svatým přijímáním; chybí v něm však většina modliteb až na jedinou závěrečnou tzv. „rugăciunea amvonului“ (modlitba přijímání). Lingvistka Matilda Caragiu-Marioțeanu, která rukopis vydala,⁸ datuje dílo do druhé poloviny 18. století, a to jak na základě rozboru

²Caragiu-Marioțeanu, M. *Aromânii și aromâna în conștiința contemporană*. București: Editura Academiei Române, 2006, s. 378.

³Zdroj: Papazicu, Isabela. I pak dau știre domniilor voastre despre Nectarie Tärpu. <https://daimadeadun.wordpress.com/tag/nectarie-tärpu/>, 16. 5. 2011

⁴Mureșanu, Ștefan Lucian. Prima "carte de învățătură învățătură în limba română"– Varlaam 18. 3. 2007 <http://www.poezie.ro/index.php/essay/237377/>, 16. 5. 2011

⁵Výraz „Căleritu“ může být vykládán jako obyvatel obce Căleri nebo ho lze přeložit jako „cestovatel“.

⁶Mantsu, Kira: The second lecture on Macedonarman language and literature. The old literature and the first writings. <http://dokumenta.scd-lunjina.org/free/kira-mantsu-old-literature-and-the-first-writings.pdf>, (16. 5. 2011)

⁷Caragiu-Marioțeanu, M. Op cit., s. 389.

⁸Rukopis vyšel v roce 1962 v Bukurešti pod názvem Liturghier aromânesc – un manuscris anonim inedit.

papíru a inkoustu, tak z důvodu nepřítomnosti dákorumunských a latinských elementů v textu. Tyto vlivy se začínají v arumunských textech objevovat od roku 1864, kdy byla otevřena první rumunská škola v Makedonii. Na základě jazykových jevů lze určit, že rukopis pochází z Albánie, jeho autorem byl pravděpodobně vzdělaný duchovní žijící v blízkém okolí Moskopole, o čemž svědčí zmínky o okolních chrámech v liturgiích. Jeho vzdělání dokládá konsekventnost v písmu a způsob vyjádření arumunských hlásek řeckým písmem. Rukopis o 102 stránkách, z nichž 24 je psáno arumunsky a zbytek řecky, našel v roce 1939 profesor Ilo Mitkë Qufëzezi v Národní knihovně v Tiraně a pořídil z něj kopii. Originál této zřejmě nejstarší arumunské písemné památky je pravděpodobně nenávratně ztracen.

Kodex Dimonie

V 18. století žilo arumunské obyvatelstvo v Otomanské říši v těsném kontaktu s řeckou kulturou, která byla přejímána jako vzor, a to včetně řečtiny jako jazyka církve a vzdělanosti. Nicméně u Arumunů nikdy nezaniklo povědomí o vlastní odlišnosti od ostatního obyvatelstva, které vedlo ke snaze vyjadřovat se ve vlastním jazyce nejen v mluvě, ale i v písmu. K tomuto účelu byla využívána řecká abeceda. Mezi první arumunské texty patří překlady z církevních knih nalezené v tzv. *Kodexu Dimonie* (název dostal podle ochridské rodiny, u níž byl v roce 1889 nalezen). Jedná se o soubor patnácti textů určených k četbě v neděli a o svátcích v kostele i doma. Anonymní nedatovaný rukopis publikoval jeho objevitel Gustav Weigand v Lipsku v „Jahresbericht des Instituts für rumänische Sprache“.⁹ Na překladu církevních textů z řečtiny se pravděpodobně podílelo více autorů pocházejících z území dnešní Albánie.

Theodor Anastasie Cavallioti (1718–1789)

K nejstarším arumunským písemným památkám patří trojjazyčný řecko-albánsko-arumunský slovník připojený k řecké čítance určené žákům na základní úrovni vzdělání Προτοπειρία (*Protopiría*, *První nauka*). Byla vydána s podporou arumunského obchodníka Gheorghe Tricupy, zvaného též Cosmichi v roce 1770 v Benátkách. Jejím autorem byl nejvyšší představitel moskopolské akademie a protopop Theodor Anastasie Cavallioti. Na 104 stránkách se nachází modlitby všeho druhu a krátké úryvky z Bible. Připojený trojjazyčný slovník obsahuje 1170 výrazů – k řeckým výrazům je připojen překlad do arumunštiny a albánštiny.¹⁰ Jediný souvislý arumunský text¹¹ v čítance nese prvky nářečí používaného na území dnešní Albánie.

Význam slovníku docenil jako první německý lingvista Johann Thunmann, který ho vydal jako součást své práce *Untersuchungen über die Geschichte der Östlichen europäischen Völker* (*Zkoumání dějin východoevropských národů*) v roce 1774 v Lipsku. Zmiňuje se v ní o příbuznosti Arumunů žijících v Makedonii, Trákii a Tesalii s obyvateli Dákie. Jejich řeč zůstala až do vydání Cavalliotiho díla neznámá. O samotném autorovi čítanky hovoří jako o „nejučenejším z Arumunů“ vzdělaném v jazycích, filozofii a matematice. Thunmann ke slovníku přidal ještě latinský překlad všech výrazů. Druhý dochovaný exemplář, kterému však chybí posledních osm stránek, publikoval albanista Gustav Meyer. Kromě dvou zmíněných badatelů se dílem zabýval také slavista Franz Miklošić.

⁹Caragiu-Marioțeanu, M. Op. cit., s. 377.

¹⁰Capidan: T. *Aromânii. Dialectul aromân Studiu lingvistic.*, București: Imprimeria națională, 1932, s. 50.

¹¹„Hristos de mortsi nãstasi cu morte morteã calcãndu, ș'a mãrmintãtorlor ahãrzi banã harizmã.“ Reprodukované podle Capidan, T. Op. cit., s. 52.

Daniil z Moskopole (1754–1825)

Daniil z Moskopole je autorem díla Εἰσαγωγική διδασκαλία (*Ísagogichí didaskalía*, *Úvodní nauka*) psaného v moderní řečtině, které zahrnovalo poznatky náboženského, vědeckého a matematického charakteru spolu s radami na téma epistolárního stylu. Jeho součástí je „Lexicon Tetragloson“ jakási řecko-albánsko-bulharsko-arumunská konverzační příručka určená obchodníkům, jež obsahuje kratší i delší fráze využitelné v každodenních rozhovorech. O jejím úspěchu svědčí skutečnost, že se po šesti letech dočkala druhého vydání v roce 1802.¹² Toto dílko, podobně jako slovník v Cavalliotiho čítance, vzniklo s myšlenkou šíření znalosti řečtiny mezi arumunským obyvatelstvem. Zároveň však dalo Arumunům názorný důkaz, že lze psát i v jejich vlastním jazyce, což nelibě nesli především řečtí církevní hodnostáři, kteří ostatní jazyky považovali za barbarské a vši silou bránili jejich rozvoji v písemné podobě. Autor, podle všeho rodilý Arumun, uměl kromě svého jazyka také dobře řecky a albánsky. Fráze do bulharské části byly přeloženy někým jiným. Daniilova arumunština vykazuje znaky faršerotského nářečí používaného kočovnými pastevci v Albánii.¹³ První vydání přetiskl anglický vědec William Martin-Leake v *Researches in Greece* (*Bádání v Řecku*), které vyšlo v roce 1814 v Londýně.¹⁴ K Daniilovým frázím ve čtyřech jazycích doplnil anglický překlad.

Constantin Ucuta z Moskopole

Nejvýznamnějším dílem z této doby je slabikář poznaňského protopopa arumunského původu Constantina Ucuty, který byl vytištěn v roce 1797 ve Vídni pod názvem Νέα παιδαγωγία (*Néa pedagogía*, *Nová pedagogika*) a je určen arumunským dětem, aby se naučily číst a psát ve své mateřtině na základě ukázek náboženských textů. Představuje zároveň první pokus o definici arumunské abecedy a fonetického systému,¹⁵ resp. přizpůsobuje řeckou abecedu potřebám arumunštiny. Ucutův jazyk se příliš neliší od Cavalliotiho či Daniila, za základ mu rovněž slouží albánská varianta arumunštiny. Na rozdíl od výše uvedených autorů se Ucuta nesnaží odvést Arumuny od jejich „barbarského“ jazyka k řečtině, nýbrž nabízí Arumunům možnost základního vzdělání v jejich jazyce.

Bible u Arumunů¹⁶

Arumuni patřili do byzantské kulturní sféry, nicméně prvky této kultury přejali relativně pozdě a v omezené míře. Vzhledem k jejich izolovanému pasteveckému způsobu života se u nich nedochovaly žádné knihy klasických řeckých ani byzantských filozofů. V průběhu staletí se hlavně díky obchodu rozšiřovaly kontakty Arumunů s okolním světem a zároveň přibývali vzdělání představitelé tohoto etnika ve městech jako Ioannina a především Moskopole, kteří byli seznámeni s myšlenkami renesance a humanismu. Není proto vyloučeno, že se našel osvěcený klerik či klerici, již přeložili Písmo svaté do arumuštiny. Do dnešního dne však nebyl nalezen rukopis, který by dokládal překlad celé Bible (či alespoň

¹²Rok prvního vydání zůstával dlouho neznámý. Teprve poté, co Ivan Sněgarov objevil další exemplář z prvního vydání spolu s Daniilovým dopisem ochridskému protopopovi Štefanovi obsahujícím žádost o přeložení textu do bulharštiny, lze s jistotou tvrdit, že Daniilova práce vyšla v roce 1794 v Benátkách. Třetí vydání se objevilo v Soluni v roce 1841. Připravil ho archimandrita Hagí Teodosie pro potřeby bulharských obchodníků, proto je text vytištěn v cyrilici. V tomto vydání také chybí arumunská a albánská část a naopak je doplněno o turečtinu. Viz Capidan, T. Op. cit., s. 54–58.

¹³Capidan, str. 59

¹⁴Papahagi, P. *Scriptori aromâni în secolul al XVIII (Cavalioti, Ucuta, Daniil)*. București: Inst. De Arte Grafice „CAROL GÖBL“, 1909, s. 40.

¹⁵Papahagi, P. Op. cit., s. 47.

¹⁶Podle Caragiu-Marioțeanu, M. Op. cit., s. 418–432.

kompletní překlad jedné její části – at' už Starého, nebo Nového zákona). Pokud jde o Starý zákon, tak v roce 1867 vyšla stostránková publikace obsahující stručné shrnutí Starého zákona, pod ním je podepsán Dimitriu Athanasescu. Autorův jazyk je však silně ovlivněn dákorumunštinou a obsahuje velké množství neologismů. Kratičké úryvky ze Starého zákona bychom také našli u Constantina Ucuty v jeho *Nové pedagogice* (jedná se o žalmy z různých částí Bible, Desatero přikázání, Otčenáš atd.).

O překladu Nového zákona, byť značně dákoromanizovaného, se zmiňuje Theodor Capidan a také u Athanasesca existují určité indicie naznačující existenci tohoto rukopisu. Jak však uvádí badatelka Caragiu-Marioțeanu exemplář textu nebyl nalezen v knihovně Akademie věd ani nikde jinde. V souvislosti se vznikem rumunských škol v Makedonii ve druhé polovině 19. století vyvstala potřeba překladu Nového zákona (nebo alespoň jeho částí) do arumunštiny. V roce 1881 byl vydán evangeliář, který obsahuje texty pro bohoslužby v každém týdnu v roce a na velké svátky. Matoušovo evangelium bylo přeloženo celé a vydáno v roce 1889, o sto let později také Markovo (1984). Úryvky z Markova evangelia se nacházejí také v *Kodexu Dimonie*. Z Lukášova evangelia přeložil Mihail G. Boiagi Podobenství o ztraceném synovi na žádost slavisty B. Kopitara.

Ze Skutků apoštolů se několik fragmentů nachází v *Kodexu Dimonie*. V roce 1912 pak byla vydána příručka pro bohoslužby pro každý týden v roce a pro významné svátky, kde se nachází velká část Skutků apoštolů a dále úryvky z Pavlových epistol.

2.1.2 Národní obrození

Období národního obrození, které probíhalo od 19. století až do téměř poloviny století 20., se na jedné straně vyznačuje sběrem folklórního a etnografického materiálu a bojem za národní identitu, na straně druhé je provázeno umělými tendencemi přiblížit arumunštinu dákorumunštině a latině. Za daných historických a kulturních podmínek nedošlo k rozvinutí celé škály jazykových stylistických rovin a doplnění odborné slovní zásoby pro různé profese.¹⁷

Gheorghe Constantin Roja (1786–1847)

Další generace Arumunů navázala na Ucutovo úsilí a přistoupila k vědeckému popisu arumunštiny se snahou o zastavení grecizace tohoto etnika. Její nejvýznamnější představitelé působili v Rakousko-Uhersku, tudíž věděli o snahách sedmihradských Rumunů o kulturní emancipaci od vládnoucí maďarské třídy a inspirovali se jimi. Na rozdíl od svých předchůdců začali pro arumunštinu používat latinku. Gheorghe Constantin Roja, lékař působící v univerzitní nemocnici v Pešti, je autorem publikace z roku 1809 vydané v Budě a vzývající ke sjednocení arumunského a dákorumunského jazyka. Argumentuje společným původem romanizovaného obyvatelstva na pravém i levém břehu Dunaje a arumunštinu považuje za nářečí dákorumunštiny. V jiné, německy a řecky psané historicko-filologické, práci *Untersuchungen über die Romanier oder sogenannten Wlachen, welche jenseits der Donau wohnen* (Zkoumání Rumunů neboli tzv. Vlachů, kteří žijí na druhé straně Dunaje, 1808, Pešť) dokazuje etymologický základ arumunských slov – většina jich pochází z latiny a z italštiny, jen nepatrný zlomek je podle Roji řeckého původu.¹⁸

¹⁷Mikešová, L. *Arumuni a arumunština*. Praha, 2007. Diplomová práce (Mgr.), s. 45.

¹⁸Capidan, T. Op. cit., s. 67–76

19

Na stupňující se výpady ze strany Řeků, především učence Neofita Duky, bylo zapotřebí nějak reagovat. Proto vídeňský profesor řečtiny, Arumun Mihail G. Boiagi vydal v roce 1813 řecky, německy a arumunsky psanou práci Γραμματική ρωμανική ήτοι μακεδονοβλαχική (*Gramatiki romaniki itoi Makedonovlahiki, Rumunská neboli makedonsko-valašská mluvnice*), která je prvním pokusem o systematickou vědeckou gramatiku arumunštiny na bázi nářečí používaného v Albánii. Podle vzorů klasických gramatik obsahuje informace týkající se psaní a výslovnosti, zabývá se jednotlivými slovními druhy a dokonce i syntaxí. Je k ní připojeno několik ukázkových textů „Fabule, icâ paramithe shi istorii alepte“²⁰ („Bajky neboli vybrané pohádky a příběhy“), které jsou zajímavé jak z lingvistického hlediska jako ukázka mluveného jazyka, tak svým filozofickým laděním.²¹ Boiagiův jazyk se podobně jako Rojův snaží přiblížit dákorumunštině a latině.²² Průkopnický charakter tohoto díla dokazuje i to,

že mluvnice srbštiny, řečtiny, rumunštiny či bulharštiny jsou všechny pozdějšího data. V předmluvě obhajuje právo Arumunů na vlastní jazyk: „i kdyby byli Rumuni Hotentoty, přesto by měli právo a povinnost vzdělávat se ve vlastním jazyce...“²³ Tato mluvnice nemohla za daných kulturně-politických podmínek posloužit pro vzdělávání grecizovaných Arumunů, avšak stala se základním studijním pramenem pro lingvisty zabývající se arumunštinou. Byla přetištěna v roce 1863 v Rumunsku D. Bolintineanem a v roce 1895 v Lipsku Weigandovým žákem Arno Dunkerem pod titulem *Der Grammatiker Bojadži* (Boiagiova mluvnice). Dunkerovo vydání bylo plné chyb, na něž upozornil v podrobné recenzi jeden z prvních českých rumunistů Jan Urban Jarník.²⁴ V roce 1915 vydal Boiagiovu práci rovněž Pericle Papahagi pod názvem *Gramatică română sau macedo-română* (*Rumunská neboli makedo-rumunská mluvnice*). Je známo, že Boiagi je rovněž autorem překladu části evangelia do arumunštiny, řecké gramatiky pro mládež a desetijazyčné konverzační příručky, do níž začlenil také dákorumunštinu a arumunštinu.

V samotných rumunských zemích se arumunštinou koncem 18. století zabýval představitel národně-obrozené sedmihradské školy Petru Maior a o několik desetiletí později autor rumunské gramatiky Ion Heliade Rădulescu, který evidentně znal Boiagiovu mluvnici a konstatoval, že vyšší úroveň dákorumunského jazyka je dána pouze tím, že do něj byly přeloženy všechny církevní knihy a je využíván v soudnictví a administrativě. Zároveň vyzdvihl Rojovu myšlenku znovusjednocení obou jazyků, avšak bez většího ohlasu.²⁵ Zájem o Arumuny se v Rumunsku opět objevuje teprve o další dvě desetiletí později v souvislosti s otevíráním rumunských škol pro Arumuny v Makedonii, kdy vznikla potřeba učebních materiálů. Gramatiku pro studenty v rumunštině a řečtině vytvořil I. C. Massimu. Vyšla v Bukurešti v roce 1862, ale nebyla nikdy použita, protože kvůli etymologické ortografii

¹⁹Zdroj: *Gramatiki romaniki itoi Makedonovlahiki*. <http://www.scribd.com/popescumihai/d/46284604-Mihail-G-Boiagi-Gramatiki-romaniki-itoi-macedonovlahiki-Romanische-oder-macedonowlachische-Sprachlehre-Viena-1813>, 16. 5. 2011

²⁰Mikešová, L. Op. cit., s. 45.

²¹*Dictionarul general al literaturii române*. București: Univers enciclopedic, 2004. Sv. I. A–B, s. 584.

²²Caragiu-Marioțeanu, M. Op. cit., s. 400.

²³Capidan, T. Op. cit., s. 79.

²⁴Ibid, s. 81.

²⁵Ibid, s. 85–89.

nebyla srozumitelná ani pro Rumuny ani pro Arumuny.²⁶

2.1.3 Klasické období

Svých prvních vrcholů dosáhla arumunská literatura ve druhé polovině 19. století, které je označováno jako klasické. Sami Arumuni přirovnávají své emancipační snahy k podobnému hnutí v jižní Francii známému pod názvem „Le Felibride“ (jehož cílem byla restaurace okcitanštiny v čele s básníkem Fredericem Mistralem).²⁷ Hlavními tématy arumunské poezie byl v té době život Arumunů a jeho specifika, arumunská historie, tradiční místa osídlení, boj o přežití a zachování vlastní kultury mezi balkánskými etniky, odcizení a jeho důsledky, láska a satirický náhled na lidské nedostatky. Klasická poezie odráží tradiční svět archaických hodnot, který může nezasvěcenému pozorovateli připadat zvláštní až nepochopitelný.

Constantin T. Belimace (1848–1932)

Podle *Arumunské antologie* Tacha Papahagiho²⁸ je tento básník „skutečným lidovým trubadúrem Arumunů,“ který píše ladně a s lehkostí. Jeho nejznámější báseň (*Dimîndarea părintescă – Rodičovský příkaz*, 1888) povýšili Arumuni na svoji hymnu. Autor v ní hovoří o prokletí, jež stihne každého rodiče, který nebude své děti učit rodnou arumunskou řeč.

Constantin T. Belimace se narodil v roce 1848 v makedonské vsi Malovište poblíž města Bitoly, kde také prožil svá dětská léta. Od roku 1860 navštěvoval srbskou školu v Bělehradě, kde také v letech 1868–1870 sloužil na vojně. V roce 1873 se usadil v Bukurešti a otevřel si zde restauraci, v níž se setkávali arumunští intelektuálové své doby: Apostol Mărgărit, I. Caragiani, Andrei Bagav, Șt. Mihăileanu a C. Căiretti. S posledními třemi uvedenými začal vydávat arumunský časopis *Macedonia*, kde poprvé publikoval své básně. V roce 1893 se Belimace vrátil do Makedonie, kde se stal správcem na rumunském gymnáziu v Bitole. Za první světové války byl zajat bulharskou armádou. Svou válečnou zkušeností ztvárnil v rozsáhlé poemě (2500 veršů), která se však později ztratila.

Mezi lety 1888–1926 publikoval své arumunsky psané verše v periodikách *Macedonia*, *Frățilia*, *Graiul bun*, *Deșteptarea*, *Tribuna românilor de peste hotare*, *Peninsula balcanică* atd. Jeho nejlepší básně se inspirovaly pastýřským světem básníkovy dětství a jeho zákonitostmi, aniž by sklouzávaly k idealizování. Občasné knižní prvky naznačují vlivy díla Vasila Alecsandriho. Belimace lidovou poezii z okolí svého rodiště nejen sbíral, zaznamenával a publikoval v časopise *Macedonia*, ale poznamenala i jeho vlastní tvorbu, pro niž jsou charakteristické verše o lásce a odloučení, či balady.³⁰

Constantin Belimace²⁹

²⁶Ibid, s. 91.

²⁷Viz stránky Arumunské kulturní společnosti (Societatea Culturală Aromână): <http://www.aromanii.ro/arte/literatura.html>

²⁸„Constantin T. Belimace este adevăratul trubadur popular al Aromânilor. “ Papahagi, T. Op. cit., s. 196.

²⁹Zdroj: *Dicționarul general al literaturii române*.

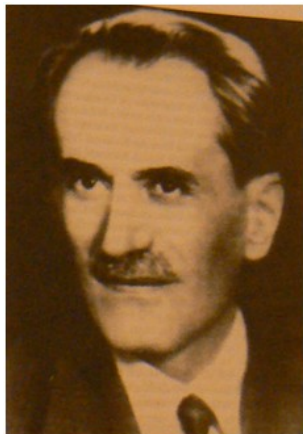
³⁰*Dicționarul general al literaturii române*, sv. I. A–B, s. 478.

Nuși Tulliu (1872–1941)

Je považován za nejvýznamnějšího arumunského básníka konce 19. a počátku 20. století. Narodil se v řecké obci Avdela, gymnázium dokončil v roce 1892 v Bitole. Působil jako gymnaziální profesor v Ioannině, poté se přestěhoval do Bukurešti, kde v roce 1899 absolvoval Filozofickou fakultu. V té době vydával na vlastní náklady časopis *Pindul*. Byl jmenován školním inspektorem v Epiru a Tesálii.³¹ V roce 1902 se vrátil do Rumunska, kde se zabýval vydáváním arumunských periodik jako např. *Ecoul Macedonie* aj. Tři roky si prohluboval vzdělání na studiích v Lipsku, po první světové válce přednášel na univerzitách v Kišiněvě a v Bukurešti.

Debutoval v roce 1894 článkem v *Peninsula Balcanică* a spolupracoval s mnoha dobovými periodiky, kde publikoval svoje verše jak v rumunštině, tak v arumunštině. V roce 1907 vydal knižně sbírku více než 150 básní *Poezii lirice-eroice (Lyricko-hrdinské básně)*.³² Během roku 1903 vycházel na pokračování jeho román *Murminti fără cruce (Hroby bez kříže)* psaný arumunsky v *Ecoul Macedonie* (knižně v roce 1933). Inspiroval se mj. dílem Vasila Alecsandriho. Ve svých básních zobrazuje patriarchální pastýřský svět z pohoří Pindos a vyjadřuje obavy ze zániku jazyka předků a jeho mluvčích. Dramaticky líčí mizení starého světa a ztrátu nadějí hraničící s apokalyptou. Ve svých dalších románech: *Tragedia unei idile (Tragédie jedné lásky, 1928)* a *Calvarul neamului (Kalvárie národa, 1931)* se snaží zachytit osud Arumunů z pohoří Pindos formou melodramatu s mytologickými, historickými a etnografickými prvky.³³

Nicolae Batzaria (1874–1952)

Nicolae Batzaria³⁴

Narodil se v makedonské obci Kruševo, kde na základní škole působil učitel povoláný z Rumunska. Gymnázium vystudoval v Bitole a ve studiích pokračoval v Bukurešti na filozofické a právnické fakultě. Pracoval jako učitel a ředitel školy ve své rodné obci, jako profesor na gymnáziu v Ioannině, byl překladatel na ruském Generálním konzulátě v Soluni atd. S podporou politické strany Mladoturků se stal senátorem a v roce 1912 ministrem veřejných věcí. Kvůli změně politické situace rezignoval na všechny funkce a na počátku první světové války se přestěhoval do Rumunska, kde díky podpoře vlivných politiků a především historika Nicolae Iorgy získal v roce 1915 rumunské občanství. Ve své nové vlasti se také zapojil do politického života a od roku 1920 se věnoval žurnalistice jako redaktor a šéfredaktor různých deníků, časopisů, almanachů a kalendářů. Po roce 1945 ho postihl zákaz publikovat a byl vyloučen ze Společnosti rumunských spisovatelů. Zemřel v lágru v Ghencei.

Svoji novinářskou kariéru zahájil Batzaria v roce 1901 spoluprací s časopisem *Frățilia*, v němž se postupně vypracoval na člena redakční rady. V roce 1904 se stal ředitelem časopisu profesorů z Bitoly *Lumina*, kde mu vycházely krátké literární útvary a veršované anekdoty. Podílel se na dalších arumunských periodikách jako *Deșteptarea* nebo *Graiul bun*; často publikoval pod pseudonymem N. Macedoneanu, který vymyslel N. Iorga, když Batzaria

³¹Tulliu, N. *Murminti fără ră cruce*. Syracuse: Editura Cartea Aromână, 1993, s. 7–8

³²Papahagi, T. Op. cit., s. 284.

³³*Dictionarul general al literaturii române*. București: Univers enciclopedic, 2004–2009. Sv. VI. S–T, s. 807.

³⁴Zdroj: *Dictionarul general al literaturii române*.

přispíval na počátku 20. století do významného rumunského časopisu *Sămănătorul*. V roce 1907 se uzavřelo období jeho spolupráce s arumunskými časopisy, další téměř půlstoletí se věnoval žurnalistice pro více než sto rumunských periodik pod různými pseudonymy; významnou část své práce věnoval dětem.

Batzariova první literární dílka – veršované anekdoty a črty – byla psána arumunsky. V roce 1901 je vydal po názvem *Părăvulii (Anekdoty)*. Úspěch sbírky vedl k dalším dvěma rozšířeným vydáním v roce 1904 a 1923. Každý text vychází z reálné příhody a přibližuje svérázné lidské typy žijící v makedonských horách a vesnicích. Místní kolorit je proložen odkazy na orientální legendy a postavy. Další prózy sice již psal Batzaria v rumunštině, nicméně v kratších povídkách a vzpomínkách se odráží pocit vykořenění a nostalgie po rodné vsi a jejích obyvatelích. V románech se inspiroval tureckým kulturním prostředím, které dobře znal a zachytil je rovněž ve svých memoárech, v nichž převážně popisuje své působení v mladotureckém hnutí. Je autorem přibližně sedmdesáti knih pro děti a mládež a nespočetných novinových článků. Věnoval se také literárním překladům z němčiny a angličtiny a připravil pro rumunské čtenáře vydání orientálních pohádek.³⁵

Zicu A. Araia (1877–1945)

Narodil se do rolnické rodiny v nejvýše položeném osídlení na Balkáně v řecké obci Samarina. Druhý stupeň základní školy studoval v rumunské škole v Ioannině a poté absolvoval bitolské gymnázium. V Bukurešti se zapsal na filozofickou fakultu, ale z důvodu materiálního nedostatku byl nucen přejít jako stipendista na Vysokou školu zemědělskou. Po studiích se vrátil do pohoří Pindos, kde působil jako učitel. Od roku 1924 vyučoval na gymnáziu v Grebeně, které vydávalo časopis *Lumina*. Tam a v mnoha dalších arumunských periodikách publikoval Araia svoje melancholické verše. Jejich elegický charakter bývá podtrhnut podzimní náladou, stesk a smutek je přítomen v samotném rytmu veršů. V některých poemách probleskuje revolta, ty prozrazují vliv George Coșbuca, jehož básně Araia překládal do arumunštiny.³⁶ Jeho dílo je rozseto v dobových časopisech a antologiích arumunské poezie.³⁷

Marcu Beza (1882–1949)

Absolvent gymnázia v Bitole vystudoval filozofickou fakultu v Bukurešti, kde ho učili mj. Titu Maiorescu a Nicolae Iorga, kteří podporovali jeho literární a publicistické aktivity. Debutoval prózou v arumunštině *De la noi (Od nás, 1903)*. Na počátku století pracoval v časopise *Grai bun*. Od roku 1909 pobýval v Londýně, kde pracoval jako překladatel pro rumunské velvyslanectví a zároveň se v Londýně a v Oxfordu dále vzdělával. Bojoval v první světové válce a po ní se vrátil do Anglie jako generální konzul. Celý život se věnoval propagaci rumunské kultury v Anglii a byl autorem četných studií a knih o anglické kultuře. Spolupracoval s mnoha rumunskými periodiky a s arumunskými časopisy jako *Românul de la Pind*, *Lumina*, *Lilicea Pindului*, kde publikoval povídky a básně v arumunštině. Marcu Beza je ceněn jako autor reflexivní lyriky i jako prozaik s hutným, expresivním výrazem. Jeho povídky

Marcu Beza³⁸

³⁵ *Dicționarul general al literaturii române*. București: Univers enciclopedic, 2004–2009. Sv. I. A–B, s. 402–404.

³⁶ *Ibid*, s. s. 498–500

³⁷ Např. *Antologie aromânească*, kterou sestavil Tache Papahagi.

³⁸ Zdroj: <http://sfioaniacobhozevitul.wordpress.com/resurse/marcu-beza/>

mají podobu kondenzovaných románů, např. *Gardana*, která byla přeložena do angličtiny. Inspirací pro jeho literární tvorbu mu byly archetypální obrazy dávných kočovných pastevců, zbojníků a arumunských bojovníků za svobodu.³⁹

Leonida T. Boga (1886–1974)

Po studiu gymnázia v Bitole se v roce 1908 zapsal na bukurešťskou Filozofickou fakultu, kterou ukončil o šest let později. Dobrovolně se účastnil bojů první světové války. Po ní byl pověřen správou Státního archivu v Kišiněvě a tuto funkci vykonával až do roku 1944. Zároveň tam pracoval jako profesor a ředitel gymnázia a založil časopis *Pagini basarabene*. V letech 1926–1936 vydal dvacet svazků *Documente basarabene (Besarabské dokumenty)*, kvůli nimž mu byly za vlády komunistů zabaveny rukopisy během domovních prohlídek. Boga patřil k nejplodnějším arumunským autorům, přestože publikoval pouze zlomek svého díla. Za nejceněnější je považován epos *Voshopolea (Moskopole)*, skládající se ze 150 sonetů a několika křesťanských žalozpěvů, které se vyznačují značnou expresivitou. Epos je věnován rozkvětu a zániku arumunského centra Moskopole v 18. století. Je považován za mistrovské dílo nejen v kontextu arumunského písemnictví, ale i rumunské literatury, protože se kompozičně inspiruje směšnohrdinským eposem *Țiganiada (Cikaniáda)* Iona Budaie-Deleana. Přestože Boga své dílo dokončil už v roce 1945, tiskem bylo vydáno až po jeho smrti. Konkrétně v roce 1985, včetně překladu do rumunštiny. Moskopole je zvěčněna jako velkolepé arumunské centrum, v němž žijí pouze zbožní a vzdělaní obyvatelé a jeho pád je zapříčiněn závistí a intrikami.⁴⁰ Bogovi vyšla posmrtně také další rozsáhlá skladba *La stani (Na pastvě)* věnovaná pastýřskému životu v Makedonii.

George Murnu (1868–1957)

George Murnu⁴¹

Pocházel z rodiny profesora klasických jazyků a francouzštiny. Jeho otec byl jedním z prvních širitelů rumunské kultury mezi Arumuny v pohoří Pindos a autorem arumunsko-rumunsko-francouzského slovníku. Murnu studoval gymnázium v Xanthi a v Bitole. V letech 1889–1892 se zapsal na historii a archeologii na Bukurešťské univerzitě. Po studiích působil jako profesor na gymnáziích v Bukurešti a v Jasech. Získal dvouleté stipendium do Mnichova, kde pod vedením byzantologa Karla Krumbachera obhájil doktorskou práci. Ve výzkumech pokračoval v Aténách, Římě a v Berlíně. Po návratu do Rumunska v roce 1908 přednášel archeologii na univerzitě a od roku 1910 byl jmenován ředitelem Muzea starověku. Kromě historických studií publikoval i filologické články a záznamy z cest. Literárně debutoval v roce 1887 básní *Pindul către Carpați (Pindos Karpatům)*, která byla replikou na báseň V. Alecsandriho *Balcanul și Carpatul (Balkán a Karpat)*. Spolupracoval posléze s mnoha rumunskými periodiky, v *Convorbiri literare* publikoval v roce 1902 přeložené úryvky z Homérovy *Iliady*. V roce 1923 byl jmenován členem Rumunské akademie. Politicky a diplomaticky se angažoval v „arumunské otázce“, proto byl po roce 1948 byl nucen stáhnout se do ústraní.

³⁹Ibid., s. 210. Není-li dále uvedeno jinak, zdrojem informací je *Dicționarul general al literaturii române*.

⁴⁰Viz Vaňková, str. 238.

⁴¹Zdroj: [http://www.compendium.ro/personalitati.php?id_nat=105&titlu_pag=nationalitate%](http://www.compendium.ro/personalitati.php?id_nat=105&titlu_pag=nationalitate%20aromana)

Kromě vysoce ceněných překladů *Iliady* (1912) a *Odyssei* (1924) do rumunštiny byl Murnu také autorem několika básnických sbírek, v nichž je patrný vliv řecké lyriky. Murnu tvořil také v arumunštině, v roce 1931 vydal sbírku *Bair di cântic armânescu* (*Náhrdelník rumunských písní*).

George Ceara (1881–1939)

Po absolvování gymnázia v Bitole se zapsal na filozofickou fakultu v Bukurešti, kterou však z nedostatku financí nedokončil. Působil jako učitel na školách pro Meglenoromuny. Ceara byl lidovým pěvcem, který měl velmi blízko k folklóru, odkud čerpal inspiraci. Zpracovával motivy z lidové lyriky a vycházel z téže prozodické struktury jako lidové písně. Díky tomu se stal brzy známým jak v Makedonii, tak mezi Arumuny v Rumunsku. Mezi jeho nejznámější básně patří *Un cântec* (*Píseň*), kde se narcistní motiv krásné Arumunky vzhlížející se ve studánce spojuje s balkánským mýtem o půdě, která nakonec vše pohltí, nebo *Ni pitricu mușata-ni dor* (*Milá mi poslala stesk*). Cearovo dílo se nachází rozseto po antologiích, nikdy nevydal ucelenou sbírku.

Tache Caciona (1885–1971)

Vystudoval gymnázium v Bitole a poté se zapsal na bukurešťskou Vysokou školu zemědělskou, kterou absolvoval v roce 1910. V letech 1910–1911 řídil časopis *Lilicea Pindului*. Caciona má svým založením nejbližší k rumunskému básníkovi Georgi Coșbucovi. Podobně jako on je lyricko-epickým „vypravěčem“, který se svými lyrickými subjekty hluboce sdílí jejich radosti a strasti jako např. v básni *La isusire* (*Při zasnubách*) nebo v básni, která je mezi Arumuny známá a často považovaná za lidovou slovesnost, *Ah, iară ni-bati ocl'iul!* (*Ach, zase mi škube v oku!*). Několik svých básní pojal v epistolárním stylu jako dopisy rodičů synovi, který odešel daleko, a od syna rodičům, přičemž obě strany jsou zarmoucené, že nedokáží zastavit zánik obcí nacházející se mezi zneprátelenými národy. Za pozornost stojí také Cacionovy „žalozpěvy“, v nichž reflektuje postupné vyliďňování arumunských vsí v pohoří Pindos, ať už kvůli vyhnání obyvatelstva Turky v dřívějších dobách nebo křesťanskými národy v důsledku balkánských válek. Jako příklad lze uvést báseň *Fudzi haraua di la noi* (*Odešla od nás radost*) inspirovanou poezií Octaviana Gogy.

Ion Foti (1887–1946)

Podobně jako jeho arumunští spisovatelé jeho generace absolvoval gymnázium v Bitole a zapsal se na filozofickou fakultu v Bukurešti. Debutoval v roce 1912 sbírkou *Cântițe și-ndoauă isturii aleapte* (*Písně a několik vybraných historek*). Spolupracoval s mnohými rumunskými periodiky a další básnické a prozaické dílo již psal v rumunštině, přestože inspiraci často čerpal z pastýřského života Arumunů, ze znalosti poměrů v Orientu a ze života v Osmanské říši.

Nicolae Velo (1882–1924)

Gymnázium vystudoval v Bitole. V roce 1906 debutoval v časopise *Lumina*, dále spolupracoval s periodiky *Grai bun*, *Frățilia* a *Lilicea Pindului*. V Bukurešti se připravoval na diplomatickou dráhu, které se pak věnoval ve službách Rumunska. V roce 1903 publikoval sbírku povídek *Di-t bana armânului* (*Ze života Arumuna*) následovanou v roce 1905 svazkem *Cântițe junești* (*Mladické písně*), který ho proslavil mezi Arumuny. Nejznámější je pravděpodobně balada *Șana și ardirea-a Gramostil'ei* (*Šana a vypálení Gramosty*), která

připomíná velké arumunské centrum v řeckém pohoří Gramos.⁴² Dcera vládce města Šana se rozhodne raději spáchat sebevraždu než se stát jednou z otrokyň v harému Ali Paši, zatímco její otec se postaví Ali Pašovi, aniž by přemýšlel o šanci na vítězství. Nejdůležitější je uchovat si čest za jakoukoliv cenu. Balady jsou psány syntézou arumunských nářečí, která autor dokázal přetavit v působivý útvar.

Pericle Papahagi (1872–1943)

Po absolvování gymnázia v Bitole vystudoval bukurešťskou filozofickou fakultu. V letech 1895–1898 byl profesorem na bitolském gymnáziu, později působil na školách v Soluni, Giurgiu a Silistře, kde dosáhl na ředitelský post. V roce 1905 studoval v Lipsku u Gustava Weiganda, doktorát dokončil v roce 1908. Během první světové války se stal korespondenčním členem Rumunské akademie. Spolupracoval s mnoha rumunskými, arumunskými a zahraničními odbornými periodiky.

Zabýval se Meglenorumuny, je autorem zásadních prací týkajících se arumunského folklóru. Vydával sebrané lidové hádanky, říkadla, koledy, zvyky, milostnou lyriku, dětský folklór i rady lidové lékařství. Nezajímala ho estetická hodnota textů, ale snažil se o zachycení veškerého dostupného folklórního materiálu. Publikoval také nejstarší arumunské památky: Cavalliotiho tříjazyčný slovník, čtyřjazyčný slovník Daniila z Moskopole, Ucutovu *Novou pedagogiku* a *Mluvnici* Mihaila G. Boiagiho.

Tache Papahagi (1892–1977)

Po studiích na rumunských gymnáziích v Ioannině a v Bitole se zapsal na Filozofickou fakultu Bukurešťské univerzity. Poté působil jako univerzitní profesor v Târgu Neamț a v Bukurešti, kde se postupně vypracoval k nejvyšším akademickým příčkám. Zabýval se výzkumem nářečí a folklóru v oblasti Maramureše. Publikoval také práce o arumunštině (*Dicționarul dialectului aromân general și etimologic*, 1963), je autorem *Arumunské antologie* (*Antologie aromânească*, 1922) aj., čímž přispěl k rozšíření povědomí o tehdejších arumunských básnících. Ve svých folkloristických bádáních se nezabýval pouze jazykovou stránkou jako Pericle Papahagi, nýbrž porovnával rumunskou a arumunskou lyriku, řeckou a rumunskou lyriku atd.

Petru Vulcan (1869–1922)

Vlasním jménem Petru Ghinu. V roce 1880 přijel na pozvání příbuzných do Rumunska. S obtížemi pokračoval ve studiích zahájených v rodné vsi. Na gymnáziu v Craiově složil maturitu v roce 1893 a dva roky navštěvoval kurzy na bukurešťské právnické fakultě. Celý život pak pracoval ve státních službách jako úředník. Jako básník debutoval v roce 1889 ještě během studia na gymnáziu. Spolupracoval s mnoha rumunskými periodiky. Publikoval poezii a prózu, jeho textům je vyčítán nedostatek fantazie a přílišné kopírování cizích vzorů. V arumunštině publikoval sbírku veršů *Lilice de la Pind* (*Květiny z Pindu*, 1897).

2.1.4 Literatura 2. poloviny 20. století

Arumunští spisovatelé klasického období většinou sdíleli obdobný osud – po absolvování gymnázia v Bitole či Ioannině odjížděli na studia do Rumunského království, nejčastěji do Bukurešti, kde také mnozí zůstali po zbytek života. Většina z nich se vedle tvorby

⁴² Jedná se o literární ztvárnění jedné z arumunských legend. Viz Vaňková, M. Město Moskopole v paměti bulharských Aromunů. Mýtus, paměť, identity. In Soukupová, B., ed. et al. Evropské město: identita, symbol, mýtus. Bratislava: ZING Print, 2010, s. 242.

v arumunštině zabývala také publicistikou, překlady nebo krásnou literaturou v majoritním jazyce. Pro autory 2. poloviny 20. století již toto schéma neplatí. Vzhledem k poválečnému uspořádání Evropy po 2. světové válce a uzavřeným hranicím nemohla arumunská inteligence tak snadno opouštět svůj rodný stát. Z toho vyplývá i značně selektivní charakter této kapitoly o literatuře druhé poloviny minulého století. Podrobněji budou pojednání pouze autoři, kteří až na výjimky, měli či mají užší kontakt s Rumunskem.⁴³ Stručný výčet autorů z jiných států je doplněn na konci kapitoly.

Pokud jde o témata, spisovatelé cítí potřebu vyjadřovat se k jazykovým a etnickým problémům. Někteří básníci se nedokázali vymanit z obrozenecky patetického stylu. Tato situace se změnila teprve ke konci minulého století. Lásky k rodné krajině, pastýřské motivy a bolestná nostalgie zůstávají trvalým zdrojem inspirace arumunské lyriky.⁴⁴

Ilie A. Ceara (1923)⁴⁵

Jeho rodina emigrovala do Rumunska, kde byla usídlena v jižní Dobrudži (nyní součást Bulharska). Ceara tam absolvoval základní školu a gymnázium. V průběhu druhé světové války bojoval na východní i západní frontě. Po válce se věnoval obchodu. V roce 1984 odešel do důchodu. Publikoval povídky, novely a črty v domácích a zahraničních arumunských periodikách jako *Deșteptarea*, *Dimândarea*, *Zborlu a nostru* (vychází v německém Freiburgu) a v *Frânda vlahă* (Bridgeport, USA).

Ceara píše výhradně prózu a představuje tak vzácný případ mezi arumunskými literáty, kteří se jinak věnují převážně poezii. Postavy jeho povídek jsou jasně charakterově vymezeny a vstupují do dobře čitelných konfliktů podobně jako v dílech rumunského klasika Ioana Slavice. Autorův jazyk se vyznačuje výrazovým bohatstvím a expresivitou, nevyhýbá se ani neologismům a odvážným metaforám. Cearovým častým tématem je nepředvídatelné lidské chování a vztahy člověka se světem a k sobě samému. Obraz postav bývá plný napětí a protikladů. V roce 1991 vydal sbírku próz *Nihita turnari* (*Nevlídný návrat*), kde najdeme jak texty věnované idylickému dětství v rodné vsi, tak povídku, která se inspiruje dílem I. L. Caragiala.

Teohar Mihadaș (1918–1996)

Studoval gymnázium v Grebeně, kde se přednášelo rumunsky. Studia dokončil v Rumunsku v roce 1939. Poté se zapsal na Filozofickou fakultu Bukurešťské univerzity a v roce 1943 se zapojil do bojů na západní frontě. V letech 1944–1945 pracoval jako tiskový referent v Odboru pro národnosti, což se stalo příčinou jeho pozdějšího pronásledování komunistickými orgány. Přestože v roce 1945 opustil Bukurešť a působil jako profesor v Bistriți a v Năsăudu, byl v roce 1948 zatčen a odsouzen. Po propuštění v roce 1956 mohl pracovat pouze v dělnických profesích. Teprve v roce 1964 byl zaměstnán jako literární tajemník Národního divadla v Kluži a v letech 1970–1973 byl členem redakce literárního časopisu *Steaua*.

Teohar Mihadaș⁴⁶

⁴³V České republice jsou nedostupné některé klíčové zdroje jako např. antologie Hrista Cândroveana: *Antologie lirică aromână* (Bukurešť, 1975), *Antologie de proză aromână* (Bukurešť, 1977), *Un veac de poezie aromână* (Bukurešť, 1985), *Erori de calcul. Poeți români în grai aromân* (Bukurešť, 2000) atd.

⁴⁴Mikešová, L. Op. cit., s. 46–47.

⁴⁵Není-li dále uvedeno jinak, zdrojem informací je *Dicționarul general al literaturii române*.

⁴⁶Zdroj: *Dicționarul general al literaturii române*

Jako básník časopisecky debutoval v roce 1938. První sbírka mu vyšla v roce 1941. Další svazky poezie a prózy mohl vydat teprve koncem 60. let. Většinu svých děl napsal rumunsky. Literární kritikou je považován za důstojného pokračovatele T. Argheziho, L. Blagy či I. Barba. V prózách se často inspiroval svým životem – je význačným představitelem tzv. lágrové literatury. Do kontextu arumunské literatury vstoupil sbírkou *Botsili di Didindi* (*Láhev z druhé strany*, 1993).

Constantin Papanace (1904–1985)

Absolvoval Střední obchodní školu v Soluni a v roce 1925 emigroval do Rumunska, kde vystudoval Vysokou školu obchodní a průmyslovou v roce 1929. Vstoupil do legionářského hnutí, za což byl v letech 1930 a 1933–1934 vězněn. Brzy se stal ideologem a politologem Železné gardy, jakousi její šedou eminencí. Během války dvakrát utekl do Německa, podruhé, v roce 1941, byl držen v berlínské špandavské věznici a poté odsouzen k pobytu koncentračních táborech Buchenwald a Dachau. V roce 1945 se usadil v italském městě Saló. V Rumunsku byl v nepřítomnosti odsouzen k trestu smrti.

Papanace psal poezii v arumunštině, ukázky z ní publikoval v *Mică antologie aromânească* (*Malá arumunská antologie*), kterou sám sestavil a vydal. Obsah vychází z antologie vydané 1922 roku Tachem Papahagim a sdružuje starší i novější autory, část je věnovaná lidovým arumunským písním. Druhé vydání z roku 2001 bylo doplněno o básníky z Rumunska. Obě vydání také obsahují stostránkovou studii o historii Arumunů. Papanaceho básně se vyznačují folklórními vlivy a jsou v nich patrné ohlasy díla George Coșbuca a Octaviana Gogy. Básně, politické a historické studie, vzpomínky a esejistické texty z autorovy pozůstalosti byly publikovány po roce 1989 v Rumunsku.

Atanasie Nasta (1912–1996)⁴⁷

V rodné vsi v dnešním Řecku chodil do rumunské základní školy a poté studoval rumunské gymnázium v Soluni. V roce 1926 se rodina přestěhovala do jižní Dobružďe, kde dokončil středoškolská studia. V Bukurešti absolvoval Filozofickou a Právnickou fakultu. Debutoval časopisecky v roce 1936. Věnoval se psaní sonetů, které se vyznačují vytríbenou formou a nostalgickým zobrazením světa arumunské duše v jeho jednoduchosti a monumentalitě. Překládal také z bulharštiny a řečtiny. V roce 1996 mu vyšla sbírka *Armâname, armâname...* (*Arumune, arumune...*).

Ioan Cutova (1919–1992)

V rodném Řecku chodil do rumunských základních škol ve Verii a v Grebeně, gymnázium vystudoval už v Rumunsku v Târgu Mureș a poté v roce 1944 absolvoval bukurešťskou filozofickou fakultu. V roce 1945 obdržel spolu s dalšími básníky ocenění nakladatelství Forum za rumunsky psanou sbírku. Jeho arumunské básně nevynikají v oblasti prozódie. Zabývá se potřebou komunikace jako takovou, byť ji lze uskutečnit jen neúplně. Neurčité, rozmazané kontury veršů přispívají k jejich dvojsmyslnosti a mnohavýznamovosti. Báseň tak může být jak milostnou písní, tak vyznáním lásky k vlastnímu lidu a rodné vsi. Cutova je také autorem próz inspirovaných životem Arumunů, které publikoval v časopise *Deșteptarea*. Zpřístupňoval Arumunům v jejich jazyce dílo největšího rumunského romantického básníka Mihaie Eminesca.

⁴⁷Zdroj: Teja, M. Nasta Atanasie. <http://www.aromanul.ro/biografii/m-o/item/194-nasta-atanasie>

Costa Guli (1916–1985)

V rodné vsi chodil do rumunské základní školy. V roce 1926, jeho rodina emigrovala do Rumunska. Gymnázium absolvoval Konstanci, jeho profesorem byl mj. Pericle Papahagi. V Bukurešti studoval filologii, filozofii a právo. Během svého života publikoval zřídka v literárních časopisech a v antologiích. Posmrtně mu vyšla v USA sbírka *Sonete* (*Sonety*, 1990). Psal pouze sonety, u nichž je zřejmá snaha o klasičnost a péče o čistotu formy, kterou místy narušují regionalismy z místa jeho původu. Nicméně svým talentem nepochybně patří mezi autory sonetů jako byli Nida Boga nebo Atanasie Nasta.

George Perdichi (1912–1966)

Po rumunské základní škole v rodné obci v pohoří Pindos vystudoval obchodní akademii v Bukurešti. Publikoval básně a články na společenská a kulturní témata mj. v časopise *Lumina* aj. rumunských periodicích. Přeložil do arumunštiny část Eminescova díla. Svou první sbírku veršů *Graiulu a geanlui, grai di moarti* (*Řeč kopců, řeč smrti*) publikoval v roce 1939, v předvečer druhé světové války. Ve své poezii hovoří o stesku po rodné vsi a pohoří Pindos, o lásce k arumunskému etniku a o smutku těch, kteří odešli za prací nebo za studiem do cizích zemí. Psal také erotické verše s mírně ironickým nádechem.

George Vrana (1965)⁴⁸

Narodil se arumunským rodičům v Konstanci, kde také vystudoval gymnázium. Absolvoval Právnickou fakultu v Bukurešti. Vedle advokátní praxe se věnuje také psaní poezie a esejů. Předmětem jeho zájmu je filozofie a křesťanství. V roce 1995 vydal sbírku básní *Avigl'itorlu di zboară* (*Strážce slov*). Jeho poezie má introspektivní charakter, osamělý básník se obrací pouze k sobě samému při hledání vlastní identity. Zároveň, podobně jako jeho literární předchůdci, vyjadřuje lítost nad zánikem tradičních arumunských sídel, Caragiu Marioțeanu ho dokonce nazývá „básníkem zbořenin“, protože výraz „bořit“ se v obměnách vyskytuje téměř v každé jeho básni. Navíc vyjadřuje bolest Arumunů nad vyhnáním z biblického ráje.

Vanghea Sterviu-Mihani (1950)

Po absolvování gymnázia ve Stipu vystudovala ekonomickou fakultu ve Skopje, kde dnes žije. Píše v arumunštině a v makedonštině. V arumunštině vydala několik sbírek mj. *Lilice* (Květina, 1988), dále publikuje časopisecky ve freiburském *Zborlu a nostru*, *Deșteptarea* a *Dimândarea*. Básnířka má vypracovaný, promyšlený výraz a pro vyjádření lásky k národu a jazyku, k sobě samé a ke světu volí meditativní a reflexivně-metaforický tón. Kromě básní píše také prózu.

Kira Iorgoveanu-Mantsu (1948)

Básnířka se narodila v Rumunsku, ale její arumunští rodiče pocházeli z pohoří Rodopy. Vystudovala rumunštinu na bukurešťské filozofické fakultě. Pracovala v nakladatelství Minerva do roku 1985, kdy se vystěhovala do Německa. Ve spolupráci s dalšími arumunskými básníky publikovala sbírku překladů z Mihaie Eminesca *Poezii – Puizii* (*Básně*, 1981). Název její debutové sbírky *Steauă di dor* (*Hvězda stesku*, 1983) evokuje eminescovské reminiscence. Spolupracovala s četnými rumunskými a arumunskými periodiky mj. s *Zborlu a nostru*,

⁴⁸Podle Caragiu-Marioțeanu, M Op. cit., s. 435–440.

Deștepterea, *Frânza vlahă* a *Dimândarea*. Ve svých verších se poddává nostalgii, lítosti a stesku po rodném jazyce, jímž hovořili její rodiče.

Theodor Capidan (1879–1953)⁴⁹

Narodil se v Prilepu (dnešní Makedonie), gymnázium vystudoval v Bukurešti a univerzitní studia absolvoval v Lipsku, kde ho vyučovali mj. G. Weigand, A. Leskien atd. V letech 1909–1919 působil na gymnáziu v Soluni. Když byla v roce 1919 založena univerzita v Kluži, Capidan tam byl jmenován docentem na Filozofické fakultě. Zabýval se jazykovědou, slavistikou a balkanistikou. Je autorem několika významných monografií o románském obyvatelstvu na Balkáně: *Fărșeroții* (*Farșeroți*), *Aromânii* a *Meglenoromânii*, v nichž se zabýval původem, historií, každodenním životem, tradicemi a kulturou těchto etnik.

Matilda Caragiu-Marioțeanu (1927–2009)

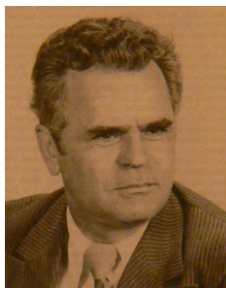

Matilda
Caragiu-Marioțeanu⁵⁰

Absolvovala filologická studia v Bukurešti v roce 1951, poté zůstala na univerzitě a zabývala se dějinami rumunského jazyka. Doktorskou práci obhájila v roce 1967, v letech 1970–1973 přednášela rumunský jazyk a literaturu v Salcburku. Od roku 1993 byla korespondenčním členem Rumunské akademie a ve svých pracích se zabývala především arumunštinou. V roce 1962 publikovala do té doby nevydaný rukopis *Liturghier aromân* (*Arumunský liturgiář*) spolu s obsáhlými vysvětlivkami a filologickou studií. Za vydání obdržela cenu Ministerstva školství. Podobně oceněna byla i její práce *Compendiu de dialectologie română (nord și sud-duceană)* (*Přehled rumunské dialektologie (na sever a na jih od Dunaje)*, 1975).

Literárně debutovala relativně pozdě, v roce 1994 publikovala sbírku *Di nuntru și-di nafoară* (*Zevnitř a zvnějšku*), která vnesla do arumunské poezie komunikační prostředky současné lyriky. Tematicky se podobně jako její předchůdci obrací k archetypálnímu arumunskému společenství, její verše jsou však obohaceny o existenciální rozměr. Zachycovala mizející svět, jehož zánik nelze zastavit, protože členové arumunské komunity se buď sblíží s dominantní rumunštinou, nebo se asimilují mezi většinovou populaci ve státech, kde žijí. Sběrka byla přeložena do francouzštiny.

Hristu Cândroveanu (1928)

Hristu Cândroveanu⁵¹

Po gymnáziu absolvoval filologická studia na Bukurešťské univerzitě v roce 1952. Poté pracoval jako profesor rumunštiny na různých místech Rumunska. Spolupracoval s různými kulturními periodiky, až se v roce 1974 stal šéfredaktorem časopisu *Livres roumains*. V roce 1990 založil makedo-rumunský časopis *Deșteptarea* a v roce 1994 časopis *Dimândarea* (čtvrtletník v arumunštině). V roce 1992 se stal předsedou Arumunské kulturní nadace *Dimândarea părintească*. Jako prozaik debutoval časopisecky v roce 1959 a poté publikoval prózy, básně, články a literární kroniky v celé řadě rumunských literárních periodik.

⁴⁹Podle Caragiu-Marioțeanu, M. Op. cit., s. 463–469.

⁵⁰Zdroj: http://www.acad.ro/commem/pag_memoriam2009.htm

⁵¹Zdroj: *Dicționarul general al literaturii române*.

V arumunštině vydal sbírku *Nihadz* (1980). Vedle vlastních básní v rumunštině také zpracovával arumunské motivy a překládal do rumunštiny arumunskou literární tvorbu publikovanou v antologiích: *Antologie de lirica aromână* (*Antologie arumunský lyriky*, 1975), *Antologie de proză aromână* (*Antologie arumunské prózy*, 1977) a *Un veac de poezie aromână* (*Století arumunské poezie*, 1985). Ceněný je jeho román v rumunštině *Marea Serenităţii* (*Moře klidu*), psaný „do šuplíku“ a vydaný až roku 1996, jehož hlavními postavami jsou řečtí Arumuni, kteří nedokáží dále snášet nepřátelství svého okolí a emigrují do Rumunska, kde jsou vystaveni několika diktaturám před druhou světovou válkou a po ní. Levicově smýšlející hlavní hrdina nakonec končí v lágru na stavbě kanálu Dunaj–Černé moře.

2.1.5 Stručný přehled autorů podle geografického hlediska⁵²

Řecko G. Platari-Tzimă, Giannákis Dóndos, Zoi Papazisi-Papatheodoru, Steryiu Dardaculi.

Albánie Ilia Colonia, Spiro Fuchi, Spiro Poci, Andon Kristo, Manol Bash, Enceleda Kristo, Nikolla Mullisi, Kozma Mitro.

Rumunsko Hristu Cândroveanu, Matilda Caragiu Marioţeanu, Ilie Ceara, Victor Ceara, Nicolae Caratana, Dumitru Garofil, Vasile Todi, Cola Fudulea, Kira Iorgoveanu, George Vrana, Mariana Bara, Clarisa Cavachi, Sirma Guci, Aura Paşa, Toma Enache.

Makedonie Dina Cuvata, Vanghea Mihanj Steryiu, Vanghiu Dzega, Ghena Nakovska, Anita Steryiu-Dragovici, Santa Djika, Tsatse Tugear.

Bulharsko Costa Bicov, Nicolai Kiurkciev, Yioryi alu Huleanu

Západní Evropa a USA Kira Mantsu, Gh. Godi, Mihali Prefti

2.1.6 Nejvýznamnější arumunská periodika

Od konce 19. století do druhé světové války (řazeno abecedně)

Albina Pindului – dvouměsíčník, který vycházel nejprve v Bukurešti a posléze v Craiově, v letech 1866–1871 a 1875–1876. Bylo zde publikováno značné množství folklórního materiálu.

Album macedoromân – časopis založený v roce 1880 jako orgán Makedonsko-rumunské společnosti. Redaktorem byl V. A. Urechia a mezi spolupracovníky patřili nejvýznamnější rumunští vědci své doby jako např. Iosif Vulcan, B. P. Hasdeu, Veronica Micle, Maria Rosetti, A. D. Xenopol atd.

Almanahul macedo-român – vycházel v Konstanci v roce 1900 a posléze v Bukurešti v letech 1901–1903. Jednalo se první almanach věnovaný arumunské literatuře a kultuře. Byly zde publikovány informace týkající se situace arumunských škol a církve v Otomanské říši, ale také tvorba N. Tullia, C. Belimaceho, G. Murna atd.

Aromânul – pod tímto titulem vycházelo několik novin v Bukurešti, Konstanci, Turnu Măgurele a Craiově. V letech 1910–1911 vycházel časopis pod tímto názvem v Bukurešti. Stejnomený týdeník v Turnu Măgurele vycházel půl roku během roku 1906, poté byl místními orgány zakázán kvůli nacionalistickým tendencím.

⁵²Podle Bara, M. *Panorama literaturii armâne de astăzi*. <http://www.scribd.com/doc/50731173/>

Calendarul aromânesc – časopis vydávaný Spolkem makedonskorumunských studentů v Bukurešti v roce 1910 v arumunštině. Vyšla pouze čtyři čísla, do kterých přispěli např. G. Murnu, P. Papahagi, M. Beza atd. V časopise byly publikovány portréty významných arumunských osobností.

Cuvântul aromânilor – politický časopis vydávaný během prvního pololetí roku 1908 skupinou Arumunů v Bukurešti. Časopis měl velmi malý náklad.

Deșteptera – politický časopis vydávaný Arumuny v Řecku, který vycházel v letech 1908–1910 v Soluni. Jejím ředitelem a majitelem byl N. Batzaria, který byl v té době senátorem v Istanbulu.

Frățilia – měsíčník, který vycházel v Bitole a v Bukurešti v letech 1901–1902. V roce 1903 ještě krátce vycházel v Soluni. Redakční rada fungovala ve složení N. Batzaria (ředitel), N. Tulliu, N. Papahagi, P. Vulcan atd.

Frățilia întru dreptate – týdeník, jehož první číslo vyšlo v roce 1880 v Bukurešti. Jednalo se o první arumunský časopis vůbec. Redaktorem pro arumunštinu byl básník Constantin Belimace.

Grai bun – měsíčník, který vycházel v Bukurešti v letech 1906–1907. Ředitelem byl N. Batzaria, který publikoval pod pseudonymem N. Macedoneanul, redaktorem M. Beza. Časopis měl za cíl obrátit pozornost veřejnosti k životu arumunských komunit na jih od Dunaje a vzbudit zájem o arumunskou historii, jazyk a způsob života. Mezi spolupracovníky patřili N. Tulliu, P. Papahagi a T. Capidan. V roce 1909 vyšel v rámci časopisu *Calendar aromânescu*.

Le courrier des Balkans – nejdůležitější arumunské periodikum vydávané ve francouzštině, vycházelo v letech 1904–1911 v Bukurešti (celkem 164 čísel).

Lumina – měsíčník, který vycházel v Bitole (rum. Monastiru) v letech 1903–1908 s podtitulem „lidový (poporan) časopis Rumunů v Otomanské říši“. Do roku 1904 byl šéfredaktorem Nicolae Batzaria. *Lumina* plnila roli kulturního zpravodaje arumunské komunity v Turecku. Prózu a poezii zde publikovali: N. Batzaria, N.T. Belimace, I. Foti, M. Beza, Z. Araia, G. Murnu atd. V rámci časopisu vycházely i folklórní materiály a lingvistické studie.

Macedonia – měsíčník, který vycházel v letech 1932–1936. V roce 1936 nesl podtitul „Orgán nacionalistického a duchovního boje Rumunů odevšud“. Časopis informoval o situaci Arumunů, přetiskoval lingvistické studie, portréty, sebrané folklórní testy, nevydanou korespondenci významných (politických) osobností a jiné zprávy. Publikované literární texty jsou téměř výhradně v arumunštině.

Pindul – vycházel v Bukurešti v letech 1898–1899 pod vedením N. Tullia, v jehož bytě se nacházela redakce. Řada čísel začínala apelativními články, v nichž jsou arumunští spisovatelé vyzýváni ke kultivaci arumunské řeči. Kromě literatury byly publikovány rovněž etické a politické články.

Românul de la Pind – nacionalistické noviny, které poprvé vyšly v roce 1903 v Bukurešti pod vedením N. Batzarii ve spolupráci s Arumuny žijícími v Otomanské říši. Zanikly během první balkánské války v roce 1912.

Ve druhé polovině 19. století a na počátku 20. století (do balkánských válek v letech 1912–1913) vycházela ještě další arumunská periodika: *Armatolii*, *Dimândarea*, *Ecoul Macedonieii*, *Flambura*, *Flambura Pindului*, *Lilicea Pindului* atd.

V meziválečném období vycházely arumunské noviny a časopisy jako např. *Peninsula Balcanică*, *Graiul Macedoniei*, *Revista armânească*, *Armatoli*, *Dimândarea* atd.

Po roce 1945 byla kulturní aktivita Arumunů v Rumunsku a víceméně celé jihovýchodní Evropě potlačena a nová periodika začala vycházet ve druhé polovině 20. století nejprve na Západě (např. *Frândza vlahă* od roku 1978 v Bridgeportu; od roku 1984 v Paříži *Trâ Armânamî*; ve Freiburgu *Zborlu anostru – Rivistă culturală trâ Armâni* od roku 1984 – redaktor Vasile Barba).

Po roce 1990

Deșteptarea – časopis, který vychází v Bukurešti od roku 1990 a navázal na přerušenu předválečnou tradici. Tento arumunský časopis nesl podtitul „makedonskorumunský časopis“, který byl později změněn na „časopis Arumunů“. Ředitelem je H. Căndroveanu, součástí redakce I. Cutova, T. Mihadaș, A. Nasta, M. Papahagi aj. Časopis se programově zaměřuje na probouzení národního uvědomění romanizovaného obyvatelstva na Balkáně. Na jeho stránkách publikovali a publikují arumunští autoři žijící v Rumunsku, v původních sídlech na jih od Dunaje nebo v emigraci v jiné zemi, např. T. Capidan, P. Papahagi, T. Papahagi, G. Murnu, P. Vulcan, z mladších autorů: T. Mihadaș, I. A. Ceara, M. Caragiu-Marioțeanu, K. Iorgoveanu-Mantsu atd.

Další noviny a časopisy

Bana Armânească – v Bukurešti, od roku 1996, redaktor Dumitru Piceava,

Rivista di Studii și Literatură Armâni – v Konstanci, čtvrtletně, redaktor Tiberiu Cununa,

Grailu Armănescu – v Makedonii, od roku 1998, šéfredaktor Dina Cuvata, časopis Kulturního svazu Arumunů z Makedonie,

Fenix – v Bitoly (Makedonie), redaktor Nico Popnicola,

Frăția – v Elbasanu (Albánie), redaktoři: Andon Kristo, Iani Gusho,

Fărshirotu – v Ghirocasteru (Albánie), redaktor Spiro Poci,

Armănamea – založena v roce 1996, obnovena v roce 2003, čtvrtletník Komunity Arumunů v Rumunsku,

Daima – Tulcea, pobočka Komunity Arumunů v Rumunsku.

2.2 Použité prameny

- *Dicționarul general al literaturii române*. București: Univers enciclopedic, 2004–2009. 7 sv. ISBN 973-637-070-4.
- Avram, Mioara, Sala, Marius. *Faceți cunoștință cu limba română*. Cluj-Napoca: Echinox, 2001. ISBN 973-9114-92-X
- Capidan, Theodor. *Aromânii. Dialectul aromân. Studiu lingvistic*. București: Impri-meria națională, 1932.
- Caragiu-Marioțeanu, Matilda. *Aromânii și aromâna în conștiința contemporană*. București: Editura Academiei Române, 2006. ISBN 973-27-1317-8

- Gică, Gică. Ziare și reviste aromâne la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX. Daima, vol. II, num. 4–5, s. 4–8.
- Mikešová, Lenka. *Arumuni a arumunștina*. Praha, 2007. Diplomová práce (Mgr.). Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Ústav románských studií.
- Papahagi, Pericle. *Scriitori aromâni în secolul al XVIII (Cavalioti, Ucuta, Daniil)*. București: Inst. De Arte Grafice „CAROL GÖBL“, 1909.
- Papahagi, Tache. *Antologie Aromânească*. București, 1922.
- Tulliu, Nushi. *Murmintsă fără crutsi*. Syracuse: Editura Cartea Aromână, 1993. ISBN 973-96360-3-9
- Vaňková, Markéta. Město Moskopole v paměti bulharských Aromunů. Mýtus, paměť, identity. In SOUKUPOVÁ, Blanka, ed. et al. *Evropské město: identita, symbol, mýtus*. Bratislava: ZING Print, 2010, s. 227-246. ISBN 978-80-88997-44-3.

Internetové zdroje

- Arumunská kulturní společnost (stručný přehled arumunských spisovatelů): <http://www.aromanii.ro/arteliteratura.html>, 16. 5. 2011.
- Bara, Mariana. *Panorama literaturii armâne de astăzi (text publicat în Analele Universității Hyperion 2007)*. <http://www.scribd.com/doc/50731173/> , 16. 5. 2011.
- Mantsu, Kira. *The second lecture on Macedonarman language and literature*. The old literature and the first writings. <http://dokumenta.scd-lunjina.org/free/kira-mantsu-old-literature-and-the-first-writings.pdf>, 16.5.2011.
- Mureșanu, Ștefan Lucian. *Prima "carte de învățătură în limba română" – Varlaam*. 18.3.2007 <http://www.poezie.ro/index.php/essay/237377/> , 16. 5. 2011.
- Papazicu, Isabela. *I pak dau știre domniilor voastre despre Nectarie Târpu*. <http://daimadeadun.wordpress.com/2010/03/20/i-pak-dau-stire-domniilor-voastre-despre-nectarie-tarpu/>, 16. 5. 2011
- Teja, Marius. *Nasta Atanasie*. <http://www.aromanul.ro/biografii/m-o/item/194-nasta-atanasie>, 16. 5. 2011.

2.3 Ukázky

Ukázky literárních textů vybraly a jejich překlad pořídl Lenka Paľagová (L.P.) a Jarmila Horáková (J.H.). Jejich cílem je poskytnout čtenáři představu o arumunské literární tvorbě na základě reprezentativních ukázek významných básníků a prozaiků, byť se jedná pouze o zlomek z písemnictví tohoto balkánského etnika.

V překladech arumunských textů existují určitá méně srozumitelná či nesrozumitelná místa (označená otazníkem), zejména v překladech slov s omezenou frekvencí (nářeční či zastaralé termíny). Stejně tak je možné, že místy došlo k chybnému překladu. Za tato místa se čtenáři omlouváme. Překlady se nesnaží zachovat estetický dojem, ale co nejvíce se významově přiblížit originálnímu textu.

V této části je ponechána původní transkripce u C. Ucuty a M. Boiagiho. Tyto dvě ukázky tak mohou sloužit i k ilustraci různých způsobů zápisů arumunštiny. Při přepisu ostatních příloh byla sjednocena transliterace hlásky [j], zapisovaná různými způsoby a nahrazena jednotným přepisem ‚y‘. Podobně u hlásky [ń]. Do transkripčního (morfologického) systému nebylo zasahováno, zůstaly ponechány varianty zápisu â/î.

2.3.1 Nejstarší literatura

Constantin Ucuta

J.H., zdroj: Caragiu-Marioțeanu, Matilda: *Aromânii și aromâna în conștiință contemporană*. Bukurești: Editura Academiei Române, 2006.

Tată anostru

Tată anostru ți ești tru țeruri
las se-avisească numa ată
las se vină amirăril'ea ată.
las se si facă țélîma ată,
de căcúm n-țerû asîțe și pre locû.
Pînea anoastră ațea de cațe ăuă
dă-nă-o ástăđî.
Și l'earthă-nă steápsile anoastre,
de căcúm și noi l'irtămû ațelórû
ți nă stîpsescu.
Și se nu nă adûî pre pirazmó,
ma scápă-nă de éhturru;
amîn.

Otčenáš

Otče náš, jenž jsi na nebesích,
posvěť se jméno tvé,
přijď království tvé,
bud' vůle tvá
jako v nebi, tak i na zemi.
Chléb náš vezdejší dejž nám dnes
a odpust' nám naše viny,
jakož i my odpouštíme našim viníkům
a neuved' nás v pokušení,
ale chraň nás od zlého.
Nebot' tvé je království
i moc i sláva navěky.
Amen.

2.3.2 Literatura národního obrození

Mihail G. Boiagi

L.P., zdroj: Boiagi, Mihail G.: Gramatică română sau macedoromână. Reeditată de Per. Papahagi. Tipografia Curții Regale, F. Göbl fii, București 1915.

Scoatirea a reului este urutu lucru.

Callu pashtea selegjitu pre unâ vrtosu
mushatâ livade, ci se adapa di unu isvoru,
a cui apa era limpidâ ca cristale. Unu cervu
vinea shi lji cuturbura apa cu coarnile. Ma
cara nu putea si shâ scoatâ reulu pre elu,
intribâ omlu, si furi câ poate cu ajutorlu
a lui si lu pidipsească. E acelu lji zice: Ne,
seste câ ljei frenlu in gurâ, shi se lasâ si lu
incalicâ. Cara vru shi lu incalicâ, in locu
se pidipsească cervulu, se fece elu sclavu
a omlui.

Vymýšlení pomsty je ošklivá záležitost.

Kůň se volně pásł na jedné velmi krásné
louce, a pil z jedné studánky, jejíž voda byla
čistá jako krystal. Přišel jelen a zkalil vodu
svými parohy. Ale protože kůň nemohl sám
přijít na nic, čím by se jelenovi pomstil,
zeptal se člověka, jestli by mu nepomohl
jelena potrestat. A ten mu řekl: Kmotře,
vezmi tady uzdu do huby, a ten se nechal
osedlat. Totiž chtěl ho osedlat, a místo
aby potrestal jelena, sám se stal otrokem
člověka.

Constantin Belimace

L.P., zdroj: Caragiu Marioțeanu, Matilda; Saramandu, Nicolae: *Manual de aromână – Carti trâ învițari armânești*. Editura Academiei Române, București, 2005. Tato báseň je zachycena roku 1922 (T.Papahagi), je považována za arumunskou hymnu. V prepisu M. Caragiu Marioțeanu. (Ve 3. verši 2. strofy jde pravděpodobně o chybnou záměnu *ă* za *â*, neboť M.Caragiu Marioțeanu dbá na pravidlo použití *ă* pouze v morfologicky podmíněných tvarech, tento případ zde nenastal.)

Dimândarea pârintească

Pârinteasca dimândari
Nâ sprigiurâ cu focu mari,
Fraț di mumâ și di-unu tatâ,
Noi, Armâni di eta toată.

Di sumu plocili di murmintâ
Strigâ-a noștri buñi pârintâ:
„Blăstemu mari s-aibă-n casâ
Cari di limba lui s-alasă.

Cari ș-lasă limba lui
S-lu-ardâ pira focului,
Si s-dirinâ yiu pri locu,
Si-l'î si frigâ limba-n focu.

Elu în vatra-l'î pârintească
Fumeal'ea s-nu-și hârîsească.
Di fumel'î curuñi s-nu bași,
Natu în leagânu si nu-nfași!

Cari fudzi di-a mumâ
Și di pârinteasca-l'î numâ,
Fugâ-l'î doara Domnului
și duțeară somnului!“

Nuși Tulliu

L.P., zdroj: Căndroveanu, Hristu: *Aromânii ieri și astăzi. Cultură, literatură, probleme, perspective*. Editura Scrisul românesc, Craiova 1995.

Plîngul aromânului

Oi-lele și oi-bobo,
Plîngu ocl'îl'î di caimó,
Plîndzi ș-inima-ñi di dor,
Ca birbil'îlu tru nior;
Că-anlu-aestu mult-arău,
Nă lo vetea Dumnidzău,
Nă lo turmile di oi-
O, ca vai, ca vai di noi!
Cătr-iu s-ñiardzim noi nu știm...

Rodičovský příkaz

Rodičovský příkaz
Nás zapřísahá velkým ohněm,
Bratři z jedněch rodičů,
My, Arumuni, ze všech věků.

Zpod náhrobních kamenů
Volají naši dobří rodiče:
„Velké prokletí at' má v domě
kdo svůj jazyk opustí.

Kdo opustí svůj jazyk,
At' shoří v plamenech,
At' trpí živý na místě,
At' se mu spálí jazyk v ohni.

U svého rodinného krbu
Rodina at' ho netěší.
Své děti at' nepolíbí při jejich svatbě,
Maličkého v kolébce at' nepřevine!

Kdo uteče od své matky
A od otcovského jména,
At' přijde o přízeň (?) boží
I o klidný spánek!“

Arumunův pláč

Ach běda, přeběda,
Pláčou oči nad neštěstím,
Srdce mi usedá smutkem,
Jako slaviček v mraku;
Že v tento přenešťastný rok
Nám Pánbůh vezme (?)
Vezme nám stáda ovčí-
O, jaká běda, běda nám!
Kam půjdeme, nevím...

2.3.3 Současná literatura

Atanasie Nasta

L.P., zdroj: Caragiu Marioțeanu, Matilda; Saramandu, Nicolae: Manual de aromână – Carti trā învițari armânești. Editura Academiei Române, București, 2005.

Întribari picurârească

Nâ l'eartâ, Doamne, aistâ întribari,
Ți nâ cârti 'nâ noapti-ntreagâ-n yisu:
– Când arâesc cupiili di nîl'ioari,
I ma mușat la tini-n paradîs?

'Nâ avrâ cu-aîiurîzmi ca di-nveasti,
Ca 'nâ harauâ dulți nâ pitrundi
Ș-birbil'il'i cântâ! Doamne, nâ răspundi:
Parâdhislu a tău macâ nu easti
Unu țeru ma limpidu ca unâ hâryie,
Surinu cu izvuri ș-cupii di oi,
Cu munț analț, ca tru Machidunie –
Ahtari paradîs nu i trā noi!

Ovčákova otázka

Odpust' nám, Pane, tuto otázku,
Co nás trápila celou noc ve snu:
Když ovečky rozprostřou se po pastvinách,
Je to u tebe v ráji krásnější?

Chládek vonící jako ženy,
Že sladká radost nás proniká
A slavíci zpívají! Pane, odpověz nám:
Tvůj ráj jestli není
Jasně nebe za úsvitu,
Studánky ozářené sluncem a stáda ovcí,
S horami vysokými, jako v Makedonii –
Takový ráj pak není pro nás!

George Vrana

L.P., zdroj: Caragiu Marioțeanu, Matilda; Saramandu, Nicolae: Manual de aromână – Carti trā învițari armânești. Editura Academiei Române, București, 2005.

Isturie

Tuti chetrili surpati-n Pind
și-aflâ locu tu suflitlu-a meu.

Historie

Všechny kameny uvolněné v horách Pindu
najdou si místo v mé duši.

Vanghea Mihaîni-Steryiu

L.P., zdroj: Căndroveanu, Hristu: *Aromânii ieri și astăzi. Cultură, literatură, probleme, perspective*. Editura Scrisul românesc, Craiova 1995.

Ayiu-Yioryi și oarfănil'i

„Haristó,“ dzîsi oarfânlu, ș-lu întribă: „Cum hiț voi, Doamne Ayiu-Yioryi? Cum vâ easti treaca?“ Dzîsi-ș-tăcu.

(...)

„Noi,“ dzîsi oarfânlu, „noi, haristó al Dumnidză, di sînitati him ghini. Ma, ca cum videț ș-singur, escu gol, arupt, cu cicioarli tu lăschî pînă la dzînucl'i, ud mi bag, ud mi scol, ahtari easti urfăneasca bană...”

O svatém Jiřím a chudácích

„Děkuju,“ pravil chudák, a zeptal se ho:
„A jak se daří vám, pane svatý Jiří? Jak se vám vede na cestách?“ To řekl a odmlčel se.

(...)

„Nám,“ řekl chudák, „díky Bohu, zdraví slouží. Jenom, jak sám vidíte, jsem skoro nahý, v roztrhaném, nohy mám špinavé až ke kolenům, mokrý si lehám, mokrý vstávám, takový je holt život chudáka...”

Matilda Caragiu Marioțeanu

J.H., zdroj: Caragiu Marioțeanu, Matilda: *Néuri-Zăpezi-Neiges*. Vydáno vl. nákl., 2002.

Cântarea a cântărilor

Tini, Dhafnă,
ți-lu priadusiși cu-añiurizma-ta
și cu budzâli-ț di afrandzâ
gionili di Pindu
Tini, theamină,
cu țățâli-mproasti
ca areapiñi di-auuâ
cripati di coapti
cu chipitili – muțchi di nélu
tu oară fitatu
cu fața ca aroidha
disicatâ sândzirândâ
cu narea traptâ
di-Afroditâ, dzeauâ,
cu gușa di lelicu
ca sturili di-Acropoli
cu oclî di cadânâ
șuțânda-si sum-dzeanâ
cu coapsili cupăñi
hârsiti di-ahândamea
a pălñiloru
di gioni-armânu
cu pânticlu putiru
di yinu-añiurizmosu
cu perilî spulbiraț
ca vârnâ cupie di căpri
spindzurati pi-aripidinâ
tini, mul'eari,
Dhafnă,
di moscu adil'eari,
tini, dhafñeauă,
ți banâ fârâ tini
nu-ari!

Píseň písni

Ty, Dafné,
která jsi dobyla svou vůní
a svými jahodovými ústy
chasníky z Pindu
Ty, samice
s bujnými ňadry
jako hrozný vína
přetékaající zralostí
a bradavkami jak čumáček
sotva narozeného jehněte
S tváří jak granátové jablko
v rozpuku, růžolící
S rovným nosem
jak bohyně Afrodité
S krkem jeřába
jak sloupy Akropole
S očima jak Turkyně
vinoucími se pod řasami
Se stehny jak koryto řeky
hlazenými hloubkou
dlaní
arumunského chasníka
s břichem jak kalich
voňavého vína
s vlasy rozevlátými
jak stádo koz
zavěšených nad strží
Ty, ženská,
Dafné,
s pižmovým odérem,
ty, vavříne,
jaký je život bez tebe
není!

KAPITOLA

3

GRAMATIKA ARUMUNŠTINY

Lucie Gramelová

Arumunština¹ patří mezi balkanorománské jazyky. To znamená, že v sobě spojuje jak rysy jazyků románských, tak rysy jazyků balkánských. Dalšími balkanorománskými jazyky jsou dácorumunština (tedy dnešní spisovná rumunština), meglenorumunština a istrorumunština. Co do počtu mluvčích, jedná se o druhý nejvýznamnější balkanorománský jazyk. Bývá nazýván také makedorumunštinou, obyvatelstvo samo pak Arumuni, Makedorumuni, Vlaši nebo Cincari, v Řecku také Kutsovlaši (Κουτσοβλάχοι)². Slovo „Arumun“, které je nejvíce používáno v mezinárodní terminologii, je přímým pokračovatelem latinského *romanus*³ a není mezi příslušníky tohoto etnika přijímáno obecně. Arumuni žijí převážně na území Řecka, dále také v Bulharsku, v Albánii, v Srbsku, v Makedonii a v Rumunsku. Údaje o počtu Arumunů v Řecku se velmi rozcházejí, a to od několika desítek tisíc až po několik set tisíc. Řecká vláda takové údaje nezjišťuje, respektive zjišťuje-li je, úzkostlivě je chrání před uveřejněním. Každý občan Řecka je vnímán jako Řek. Paradoxně nejvíce práv mají Arumuni tam, kde jich žije nejméně, a to v Makedonii. Jejich počet zde se odhaduje pouze na 10–20 tisíc. Nicméně existují arumunské základní školy, arumunská periodika, v rámci možností vycházejí arumunské knihy a v Kruševu je arumunština dokonce jedním z jednacích jazyků městského zastupitelstva. Poměrně velký počet Arumunů žije také za oceánem, zejména ve Spojených státech, kde jsou krajanské spolky, vycházejí arumunské knihy nebo nosiče s arumunskou hudbou. Mezi oběma světovými válkami přesídlilo několik desítek tisíc Arumunů do Rumunska, zejména do oblasti Dobrudži. Arumuni v Rumunsku se sdružují v Arumunské lize, která se snaží především o standardizaci jazyka a samozřejmě o udržování

¹Používá se také název „aromunština“, který odráží zejména název etnika ve světových jazycích (ang. Aromanian, něm. Aromunisch, ale naproti tomu srovnej fr. Aroumain). V arumunštině samotné se pak nejčastěji setkáváme s výrazy Armaňi „Arumuni“ a armâneasťi „arumunština“. Na druhou stranu v arumunštině máme termín Arumănie, a to pro „Rumunsko“. Rozhodli jsme se držet se tradičního termínu arumunština. Ostatně termín „rumunština“ také vznikl z „român“ a pravděpodobně se již nezmění.

²Poslední zmíněný název měl původně patrně pejorativní ráz, κουτσοός znamená „kulhavý, nedokonalý, poloviční“.

³Arumunština hojně protetizuje hláskou a-, tj. klade a- před některé hlásky, zejména před /r/ a /l/.

vzájemných kontaktů a propagaci arumunské kultury zejména mezi mladými Arumuny. Je třeba zdůraznit, že až do meziválečného období nikdy Arumuni na území Rumunska nežili.

Arumuni se identifikují zejména s jednou z tradičních komunit (Pindeani, Gramošteani, Moskopoleani, Faršeroti), dále potom do jisté míry také s majoritním etnikem země, ve které žijí (při sčítání se mnoho z nich označí za Albánce, Řeky, Rumuny apod.) a až na posledním místě je identifikace s ostatními Arumuny.

Vyjádřit se přesněji k celkovému počtu Arumunů je téměř nemožné. Respektovaný Ethnologue uvádí počet 300 000 mluvčích, mnozí badatelé se však domnívají, že toto číslo je mnohem vyšší. Tento rozpor může však také vycházet z nejasností ohledně toho, zda míníme počet příslušníků arumunského etnika nebo počet arumunsky hovořících. Je jasné, že pod silnou jazykovou převahou svého okolí mnoho Arumunů arumunsky nemluví. Zejména v Řecku najdeme mnoho arumunských vesnic, kde však žádnou arumunštinu neuslyšíme. V tomto kontextu by údaj z Ethnologue mohl být přijatelný jako počet skutečných mluvčích. Počet příslušníků tohoto etnika by se pak vyšplhal až o několik set tisíc výš.

V historii patřili Arumuni mezi bohaté balkánské národy, legendárním se stalo město Moskopole, kde byla první tiskárna knih na Balkáně vůbec, město bylo také střediskem kultury a obchodu. Dnes zbyly z toho města v podstatě již jen ruiny. Své majetky získali Arumuni hlavně z pastevectví a následně z obchodu s produkty tohoto odvětví. To nám možná dnes zní poněkud nereálně, nicméně je třeba brát v úvahu dobový kontext a také geografickou a klimatickou situaci na Balkáně. Pastevci podléhali složité hierarchii, kdy pastýři jsou někde na nižších příčkách (ačkoliv vždy společensky velmi vážení), podléhají „bossům“ a na vrcholu stojí majitel například několikatisícíhlavého stáda. Toho bychom dnešním jazykem mohli označit za milionáře. V současnosti najdeme Arumuny v horských vesnicích a menších městech, někteří se živí tradičně, ale mnozí se samozřejmě přizpůsobili požadavkům moderní doby. Zejména mladí lidé často odcházejí do měst, kde ztrácejí kontakt s mateřským jazykem a v druhé generaci již převládá komunikace v majoritním jazyce.

Arumunština je klasickým zástupcem Balkánského jazykového svazu. Balkánský jazykový svaz sdružuje jazyky, které nejsou přímými genetickými příbuznými, ale přesto vykazují nápadné paralely, a to v typologii. Zjednodušeně řečeno jsou si podobné ve formě, ne v obsahu. Určujícími jevy Balkánského jazykového svazu jsou: postponovaný určitý člen, absence infinitivu a s tím související nadužívání konjunktivu, způsob tvoření budoucího času a konjunktivu a způsob tvoření číslovek.

Struktura arumunštiny je tedy dána na jedné straně její příslušností k jazykům románským a na druhé straně její příslušností k jazykům balkánským. Třetím určujícím rysem arumunštiny jsou její paralely s řečtinou. Po celou dobu vývoje arumunštiny, měla řečtina na tento jazyk velmi výrazný vliv. Arumunština vykazuje i v gramatice některé vyložené grecismy, například koncovka množného čísla -ađ, -ata (z řeckých koncovek -αδες, -ατα).

Zvlátností arumunské gramatiky je použití dvou různých časování slovesa „být“ – v 1. osobě *escu* nebo *hiu*. Je to však pochopitelné, uvědomíme-li si na jak rozsáhlém území se jazyk používá, přičemž jednotlivé komunity mohou od sebe být i stovky kilometrů daleko.

V této kapitole se seznámíme s arumunskou gramatikou. Při popisu arumunského jazyka však narážíme na některé potíže. Arumunština nemá normu, nemá spisovnou variantu jazyka. Je to jazyk, který se nachází v probíhajícím procesu standardizace. Po dlouhou dobu byly písemné zápisy v tomto jazyce velmi řídké. V rámci jednotlivých komunit sice existoval jakýsi pravopisný úzus, kterého se autoři snažili držet. Nicméně jednotnou variantu abecedy, pravopisných pravidel apod. jsme dlouho postrádali. V posledních dvaceti letech se konalo několik konferencí, jejichž tématem bylo právě přijetí jednotné abecedy, kterou by závazně používala například všechna arumunsky psaná média. Cílem samozřejmě je

sjednotit zápis všech arumunských dialektů tak, aby arumunština mohla vystupovat více méně jednotně. To je důležité také z politického hlediska, jednotní Arumuni a jednotná arumunština mají při obhajování svých jazykových práv (například práva na vzdělání v mateřském jazyce) podstatně lepší pozici. My se budeme držet zápisu, který navrhuje Matilda Caragiu-Marioțeanu, významná arumunská filoložka, autorka slovníku a učebnice arumunštiny.

Další obtíž při popisu arumunské gramatiky je velká dialektální různorodost. Příručka omezeného rozsahu, jakou je tato, naráží na bohatý repertoár tvarů, časů, variant, apod. I zde jsem se rozhodla držet se Matildy Caragiu-Marioțeanu, a to konkrétně její učebnice arumunštiny z roku 2005 *Manual de aromână/Carti trã invițari armânești*, kterou vydalo nakladatelství Editura Academiei Române v Bukurešti. Další tvary uvádím pouze tam, kde to považuji z hlediska frekvence za nezbytné, nebo po konzultaci s rodilým mluvčím. V některých uvedených příkladech se vyskytují (zejména pravopisná) dubleta, neboť čerpám z různých textů – především z tiskovin a poezie. Jejich zápis dodatečně nesjednocuji, nýbrž vše ponechávám v původní podobě.

3.1 Fonetika

Arumunská abeceda má 34 znaků a podle nových pravidel se drží fonetického zápisu⁴.

hláska	výslovnost v češtině	příklad	poznámka
a	a	<i>carti</i> „kniha“	
ă	slabé /a/, /e/	<i>mări</i> „velcí“	srovnej ang. ə
â	tvrdá středová samohláska	<i>cântu</i> „zpívat“	srovnej rus. ъ
b	b	<i>bană</i> „život“	
c	následuje-li /a, o, u, ă, â/, čteme /k/ následuje-li /e, i/, čteme /č/	<i>carti, cântu</i> <i>Amînciu</i> Metsovo (město)	
ch	che, chi čteme /ke, ki/	<i>chiparișu</i> „cypřiš“	MCM rozděluje spřežku na /c+h/ a její výslovnost uvádí pod písmenem /c/ ⁵
d	d	<i>domnu</i> „pán“	
dh	řecké ð	<i>dhascală</i> „učitelka“	
Ț	dz	<i>Țuuă</i> „den“	ve starších textech často /dz/
e	e	<i>escu</i> „jsem“, <i>seară</i> „večer“	
f	f	<i>frati</i> „bratr“	
g	následuje-li /a, o, u, ă, â/, čteme /g/ následuje-li /e, i/, čteme /dž/	<i>gară</i> „nádraží“ <i>gepi</i> „kapsa“	

⁴co hláska to písmenko

⁵Tudíž také v řazení slovníku není /ch/ samostatné písmeno, ale řadí ho pod /c/, podobně /d/ a /dh/

hláska	výslovnost v češtině	příklad	poznámka
gh	g pouze v /ghe, ghi/	<i>ghini</i> „dobře“	
h	h	<i>heru</i> „železo“	
i	i	<i>tini</i> „ty“	
î	tvrdá středová samohláska	<i>întribari</i> „otázka“	stejně jako /â/, zápis /î, â/ je tradiční ⁶
j	ž	<i>jilosu</i> „smutný, žárlivý“	
k	k	<i>kaki</i> „khaki“	vyskytuje se pouze v cizích slovech
l	l	<i>lapti</i> „mléko“	
l'	velmi měkké /l/, někde až /lj/	<i>el'i</i> „oni“	
m	m	<i>dormu</i> „spát“	
n	n	<i>nău</i> „nový“	
ń	ň	<i>ńicu</i> „malý“	
o	o	<i>optu</i> „osm“	
p	p	<i>lupu</i> „vlk“	
q	q		vyskytuje se pouze v cizích názvech ⁷
r	r	<i>zboru</i> „slovo“	
s	s	<i>searâ</i> „večer“	
ș	š	<i>șapti</i> „sedm“	ve starších textech /sh/
t	t	<i>tatâ</i> „táta“	
ț	c	<i>ținâ</i> „večeře“	ve starších textech /ts/
u	u	<i>arău</i> „špatně“	
v	v	<i>voi</i> „voí“	
w	v	<i>weekend</i> „víkend“	
x	x	<i>xeanu</i> „v zahraničí“	
y	j g	<i>yîsu</i> „sen“ <i>yramâ</i> „dopis“	často v řeckých výpůjčkách na místě γ
z	z	<i>zboru</i> „slovo“	

Zápis arumunštiny, který jsem se rozhodla používat, byl navržen rumunskou filoložkou arumunského původu Matildou Caragiu-Marioțeanu⁸. Jak vidíme, fonetický systém zápisu není důsledný a více méně byly pouze nahrazeny spřežky /dz, ts, sh/. Naopak některé spřežky se stále používají /th, dh, ch/. Grafém /c/ a /g/ se drží svých tradičních etymologických pravidel, a významně tak spojuje arumunský pravopis s pravopisem dalších románských

⁶Grafém /i/ se používá ve slovech, která sice mají na začátku /â/, ale pocházejí z latinských slov s předponou IM-, IN-.

⁷Tj. nevyskytuje se ani ve výpůjčkách. Podobná situace jako v češtině.

⁸Dále jen MCM.

jazyků. Tento tradiční zápis je jistě dobrým řešením. Nicméně celkově je z navrženého systému vidět snaha „připodobnit“ abecedu a systém zápisu majoritních jazyků, především rumunštině. Některá řešení nevidím jako úplně šťastná. MCM řadí všechny spřežky pod první písmeno spřežky, to je pochopitelné v případě /ch/ a /gh/, nicméně /dh/ a /th/ jsou odlišné hlásky než /d/ a /t/. Slova, která obsahují /dh/ a /th/, prostě nemůžeme ve slovníku řadit pod písmena T a D. Zasloužila by si samostatné řazení. Jistě je pochopitelná i snaha sjednotit abecedu vyřazením grafémů δ a θ , ale jsou to právě ony, které se pro tyto hlásky hodí nejvíce, neboť se vyskytují pouze a jenom v řeckých výpůjčkách. Obecně tedy vytýkáme zápisu MCM:

- že byl příliš ovlivněn snahou připodobnit zápis arumunštiny rumunštině
- že je poměrně nepraktický pro zápis arumunštiny v textových editorech a na internetu (vzhledem k bohaté diakritice).

V arumunských komunitách mimo území Rumunska tak stále převládá pravopis, který bychom mohli nazvat důsledně spřežkovým, používá spřežky /lj, nj, dz, dh, th, gh, ts/ a jediné diakritické znaménko /ă/. Situace je o to zamotanější, že právě tento pravopis byl schválen na sympoziu v roce 1997, které se sešlo za účelem sjednocení pravopisu a kam se sjeli zástupci většiny arumunských komunit.

Je jasné, který z nastíněných zápisů volí Arumuni například v e-mailové komunikaci nebo na sociálních sítích. Na druhou stranu, systém zápisu MCM je první skutečně vědecky pojatý rozbor potřeb arumunského jazyka v psané komunikaci a jako takový jsem jej vybrala pro tuto práci i já.

Arumunština disponuje jedním z nejbohatších konsonantických systémů vůbec – má třicet souhlásek, jednak zachovala afrikáty ɟ /dz/ a ɡ (čteme jako české d', týká se pouze dialektů), zná palatalizované ʃ , ɲ a ɭ , ale přijala také řecké souhlásky: θ , δ , γ , které dnes zapisujeme jako th, dh a y.

Popsaná varianta vychází z nářečí z oblasti Pindu a Gramošte. Jedná se o jižní, také bychom mohli říci řecká nářečí (rozuměj v Řecku mluvená). Jak jsem uvedla, zdá se, že právě tato varianta se prosazuje v pomyslné soutěži o spisovný arumunský jazyk. Druhou velkou nářeční skupinou jsou nářečí faršerotská a moskopolská, tedy nářečí severní. Z hlediska fonetiky se odlišují především počtem samohlásek. Samohláskový systém severních nářečí čítá pouze šest samohlásek /a, e, i, ä, o, u/, vidíme, že postrádají /â/. Výslovnost samohlásek vykazuje zvláštnosti samohlásek v severořeckých dialektech (řečtiny). Samohlásky jsou obecně zavřenější, /e/ se vyslovuje téměř jako české /i/, /o/ jako /u/. Samohlásky /i, u/ pak mnohdy zcela mizí a způsobují tak časté synkopy (viz níže).

Existuje několik variant /r/, především pak apikální, velární a uvulární. Záznamů mluvené arumunštiny jsem měla k dispozici jen minimum, zdá se však, že v použití panuje jistá „fonologická anarchie“. Může jít o podobnou situaci jako v albánštině.

Slova, která ve staré románštině začínala na r- nebo l-, v arumunštině protetizují hláskou a-, to znamená, že kladou hlásku na začátek slova pro snažší výslovnost. Můžeme srovnat rumunské *rău* „špatně“, arumunsky *arău*. Další příklady: *alavdu* „chválím“ (z lat. laudo), *alumtu* „bojuji“ (z lat. lucto).

Pro znalce rumunštiny jistě stojí za zmínku, že arumunština nezná počáteční jotaci. Slova jako *ea* „ona“, *eftinu* „levný“ se vyslovují s obyčejným, neměkčeným /e/.

V mluveném jazyce dochází k častým synkopám, které vznikají zejména neutralizací nepřízvučných samohlásek: *mușatu* „hezky“ → *mșat*, *Bunâ dimîneața!* „Dobré ráno!“ → *Bun-dimneța*

V původních románských dvojhláskách /au, eu/ došlo ke konsonantizaci u, čteme je tedy jako /ef, af/. Došlo k tomu pod vlivem řeckého jazyka.

Poslední slabika slova je vždy otevřená, tj. končí na samohlásku. Jedná se o typický jev v románských jazycích. Výjimku tvoří pouze slovesné tvary zakončené na -đ a -t, i zde je však „schované“ původní /i/: *ved* „vidíš“, *videť* „vidíte“. Arumunština je charakteristická vyšším tempem promluvy. Slabiky přízvučné jsou vyslovovány se silným důrazem, naopak slabiky nepřízvučné velmi slabě, často téměř neslyšně (to také způsobuje uvedené synkopy nebo apokopy).

3.2 Morfologie

V morforsyntaxi vykazuje arumunština řadu rysů balkánského jazykového svazu jako jsou:

- postponovaný určitý člen: *unu om – omlu* „člověk“
- budoucí čas vyjádřený spojením částice *va* (odvozené od slovesa *voi* „chtít“) a tvaru konjunktivu: *va s-cântu* „budu zpívat“
- tvar číslovek 11–19 tvořený (podobně jako v češtině) pomocí předložky *sprâ* „na, nad“: 11 – *unsprâđați* „jedna na deset“
- zdůraznění (zejména přímého) předmětu zájmenem v příslušném pádě: *Iani u caftâ Maria*. Iani hledá Marii. (doslova: Iani ji hledá Marii)
- konjunktiv na místě infinitivu, tj. zejména po modálních slovesech (*Noi vremu s-niđemu tu munti*. Chceme jet do hor. *Lipseaști s-hibâ la optu oara aoa*. Musí tady být v osm hodin.)

Někteří autoři (například Solta) řadí mezi rysy balkánského jazykového svazu také vokativ. Já bych naopak přiřadila k těmto rysům ještě nadprůměrný výskyt neosobních vazeb s dativem.

3.2.1 Podstatné jméno

Arumunské podstatné jméno má tři rody (mužský, ženský a střední), dvě čísla (jednotné a množné), dále má kategorii pádu a určitosti.

Člen Člen neurčitý je *unu*, *unâ* a stojí před podstatným jménem. Člen určitý stojí podobně jako u dalších balkánských jazyků za podstatným jménem a píše se s ním dohromady. Určitý člen mužského i středního rodu je v jednotném čísle stejný, a to -lu nebo -li (je-li slovo zakončeno na slabiku obsahující hlásku /i/). Určitý člen ženského rodu je -a, -ea.

neurčitý tvar	určitý tvar	neurčitý tvar	určitý tvar
(<i>unu</i>) <i>ficioru</i> „chlapec“	<i>ficiorlu</i>	(<i>unâ</i>) <i>featâ</i> „dívka“	<i>feata</i>
(<i>unu</i>) <i>câni</i> „pes“	<i>cânili</i>	(<i>unâ</i>) <i>sorâ</i> „sestra“	<i>sora</i>
(<i>unu</i>) <i>lupu</i> „vlk“	<i>luplu</i>	(<i>unâ</i>) <i>casâ</i> „dům“	<i>casa</i>
(<i>unu</i>) <i>frati</i> „bratr“	<i>fratili</i>	(<i>unâ</i>) <i>searâ</i> „večer“	<i>seara</i>

Výjimečně se setkáváme se zápisem koncového -u jako /ũ/, označuje se tak krátkost této samohlásky.

Číslo Množné číslo tvoříme v mužském rodě koncovkou -i (a případnou palatalizací předcházející souhlásky), v určitém tvaru -il'i. Jen málo podstatných jmen je nepravidelných. Nepravidelná jsou například tato podstatná jména: *omu* „člověk“ → *oamiñi*, *capu* „hlava, šéf“ → *capiti*. V neurčitém tvaru můžeme (ale nemusíme) uvést podstatné jméno zájmenem *niscântâ*, *niști* „někteří“.

(*niști*) *ficiori* „chlapci“ *ficioril'i* „ti chlapci“
(*niște*) *oamiñi* „lidé“ *oamiñil'i* „ti lidé“

V ženském rodě tvoříme množné číslo také koncovkou -i, v určitém tvaru -ili. Toto „měkčené“ a „neměkčené“ /l/ je tedy v zásadě důležité vyslovovat zřetelně. V ženském rodě se vyskytují různé obměny kořene (viz příklady).

(*niști*) *mul'eri* „ženy“ *mul'erili* „ty ženy“
(*niști*) *steali* „hvězdy“ *stealili* „ty hvězdy“
(*niști*) *qâli* „dny“ *qâlili* „ty dny“

Za přímo nepravidelné lze však považovat pouze množné číslo *sorâ* „sestra“ → *surări*. Střední rod tvoří množné číslo buď koncovkou -i nebo koncovkou -uri (platí pro původně jednoslabičná).

(*niști*) *locuri* „místa“ *locurili* „ta místa“
(*niști*) *meari* „jablka“ *mearili* „ta jablka“

Podstatná jména, která jsou výpůjčkami z řečtiny, mohou tvořit množné číslo koncovkami -ađ nebo -ati, tj. řeckými koncovkami (-αδες, -ατα), například: *gramâ* „dopis“ – *gramati*, *baclâvâ* „baklava“ – *baclâvâđ*.

Pád Arumunština rozlišuje pět pádů – nominativ, genitiv, dativ, akusativ a vokativ. Toto rozlišení je však více méně formální, protože v arumunštině dochází k tzv. pádovému synkretismu, tj. pády se překrývají. Druhý a třetí pád se tvoří stejně a první a čtvrtý pád se tvoří stejně. Koncovky druhého/třetího pádu jsou -lui (v mužském a středním rodě) a -l'ei (v ženském rodě), -loru (v množném čísle všech rodů). Před tyto tvary klademe tzv. přivlastňovací člen „a“.

a unui ficioru „chlapce, chlapci“ *a unei sorâ* „sestry, sestře“
a ficiorlui „chlapce, chlapci“ *a sorâl'ei* „sestry, sestře“

Vokativ (český 5. pád) je v některých případech identický s prvním pádem (*Ficioru!* Chlapče!), jindy přijímá koncovky -e/-o (v mužském rodě) nebo -ă (v ženském rodě): *Frate!* Bratře!, *Mamă!* Mami!. Několik málo podstatných jmen má koncovku -o: *soro* „sestro“, jedná se o slovanský vliv.

Zdrobněliny tvoříme pomocí přípon -icu/-ică nebo -ușu/-uși. Jednotlivě jsou pak doloženy i jiné přípony (s lokálním použitím).

3.2.2 Přídavné jméno

Rozlišujeme přídavná jména se čtyřmi, třemi a dvěma tvary a několik přídavných jmen má pouze jeden neměnný tvar. Příklady:

ficioru mușatu „hezký chlapec“ *featâ mușatâ* „hezká dívka“
ficiori mușaț „hezcí chlapci“ *feati mușati* „hezké dívky“
ficioru nícu „malý chlapec“ *featâ nícâ* „malá dívka“
ficiori níț „malí chlapci“ *feati níț* „malé dívky“
pomlu mari „velký strom“ *casa mari* „velký dům“
poñil'i mări „velké stromy“ *casili mări* „velké domy“

Přídavná jména, která mají v obou rodech i číslech pouze jeden tvar, jsou většinou výpůjčky, například *maro* hnědý, *kaki* khaki.

Stupňování přídavných jmen

Druhý stupeň tvoříme pomocí *ma* nebo *cama* „víc“ a *dí* „než“.

Maria easti ma tinirâ di Stavrule. Marie je mladší než Stavrule.

Třetí stupeň tvoříme pomocí *nai* ma „nejvíc“, přičemž přídavné jméno je v určitém tvaru:

<i>nai ma níclu frati</i>	nejmladší bratr
<i>nai ma níca sorâ</i>	nejmladší sestra
<i>nai ma multu</i>	nejvíce

3.2.3 Zájmeno

Osobní zájmena jsou:

arumunsky	překlad	tvar pro 3. pád	tvar pro 4. pád
<i>mini</i>	já	<i>ni</i>	<i>mi</i>
<i>tini</i>	ty	<i>tâ</i>	<i>ti</i>
<i>elu/ nâsu</i>	on	<i>l'i</i>	<i>îli (-lu, lu-)</i>
<i>ea/ nâsa</i>	ona	<i>l'i</i>	<i>u</i>
<i>noi</i>	my	<i>nâ (n-)</i>	<i>nâ (n-)</i>
<i>voi</i>	vy	<i>vâ (v-)</i>	<i>vâ (v-)</i>
<i>el'i/nâși</i>	oni	<i>lâ (l-)</i>	<i>îl'i</i>
<i>eali/nâsi</i>	ony	<i>lâ (l-)</i>	<i>li</i>

Za pozornost stojí zejména tvar zájmen *mini* „já“ a *tini* „ty“, která vycházejí z původního tvaru akusativu, ale zabydlela se také v nominativu. Zajímavá je také 3.osoba, kde pozorujeme plné dvě sady osobních zájmen (*elu, ea, el'i, eali* / *nâsu, nâsa, nâși, nâsi*).

Arumunština rozlišuje tykání a vykání. Zájmeno *voi* „vy“ se tedy používá, jednak obracíme-li se k více osobám, jednak chceme-li někomu vyjádřit úctu. Poměr vykání a tykání ve společnosti je však jiný než v Čechách. Tykání je velmi rozšířené, a to především v severních nářečích. V jižních se (pravděpodobně pod vlivem řečtiny) s vykáním setkáváme o něco častěji.

Krátké tvary zájmen ve 3. a 4. pádě klademe ve větě oznamovací před sloveso, v rozkaze připojíme tento tvar ke slovesu.

Ti-așteaptâ ficiorlu. Čeká na tebe syn.

Dă-ni nînga unâ oarâ. Dej mi ještě hodinku.

V nominativu často dochází ke zdůraznění:

Mini mi cl'eama Maria. Jmenuji se Marie.

Soțlu a tău cumu îlu cl'eama? Jak se jmenuje tvůj muž?

Ukazovací zájmena Systém ukazovacích zájmen je dvoustupňový. Zájmena *aestu, aesta, aești, aesti* „tento, tato, tito, tyto“ se používají pro blízké předměty; zájmena *ațelu, ațea, ațel'i, ațeali* „tamten, tamta, tamti, tamty“ se používají pro předměty vzdálenější. Stojí buď samostatně (*Aestu easti profesor.* Toto je profesor.) nebo za podstatným jménem v určitém tvaru: *Mulivlu aestu easti aoa.* Tato tužka je zde.

Existují také silnější tvary ukazovacích zájmen (*aestu, aeastâ*), které stojí před podstatným jménem v neurčitém tvaru, ale zdá se, že se používají výrazně méně.

Privlastňovací zájmena Privlastňovací zájmena stojí za podstatným jménem v určitém tvaru a jsou na něj napojena přes tzv. privlastňovací člen „a“:

<i>ficiorlu a meu</i> „můj syn“	<i>feata a mea</i> „moje dcera“
<i>ficioril'i a mei</i> „moji synové“	<i>featili a meali</i> „moje dcery“
<i>ficiorlu a teu</i> „tvůj syn“	<i>feata a ta</i> „tvoje dcera“
<i>ficioril'i a tei</i> „tvoji synové“	<i>featili a tali</i> „tvoje dcery“
<i>ficiorlu a nostru</i> „náš syn“	<i>feata a noastrâ</i> „naše dcera“
<i>ficioril'i a noștri</i> „naši synové“	<i>featili a noaștri</i> „naše dcery“
<i>ficiorlu a vostru</i> „váš syn“	<i>feata a voastrâ</i> „vaše dcera“
<i>ficiorlu a lui</i> „jeho syn“	<i>feata a lui</i> „jeho dcera“
<i>ficiorlu a l'ei</i> „její syn“	<i>feata a l'ei</i> „její dcera“
<i>ficiorlu a loru</i> „jejich syn“	<i>feata a loru</i> „jejich dcera“

Ptáme se *a curi*? „čí?“.

Vztažná zájmena Zájmeno *cari* „který, jenž“ nepřechyluje a používá se také ve významu „kdo, co“, *a curi* „jehož, jejíž“.

<i>Nu știu cari vini.</i>	Nevím, kdo přišel.
<i>Nu știu cari viđui.</i>	Nevím, koho jsem viděl.
<i>Feata cari viđuși easti di Aminciu.</i>	Dívka, kterou jsi viděl, je z Aminciu. ⁹
<i>Nu știu a curi easti mulioli.</i>	Nevím, čí je ta tužka.

Neurčitá zájmena Nejpoužívanější neurčité zájmeno v češtině „nějaký, některý“ bývá v arumunštině zpravidla vyjádřeno pouze neurčitým členem *unu*, *unâ*. Pravá neurčitá zájmena jsou například: *niști* „někteří“, *niscântu* „někteří“, *câtu/cât/câtâ/câti* „několik“, *țiva* „něco“, *iuva* „někde, někam“, *carițido* „cokoliv, kdokoliv“, *cânduțido* „kdykoliv“, dále pak výrazy *cathi* „každý“ (nepřechyluje) a *tutu/tutâ* „celý, všechen“, které podobně jako v češtině považujeme podle použití za neurčitá zájmena nebo přídavná jména.

Záporná zájmena Přímo záporných zájmen je velmi málo (například *canăoară* „nikdy“, *vârnu* „nikdo“, *canu* „nikdo“). Většinou si totiž arumunština pomůže zájmenem neurčitým ve spojení se slovesem v záporu.

<i>Aclo nu-ari țiva.</i>	Nic tam není. (doslova: Tam není něco.)
<i>Astăzi nu vedu niști steali.</i>	Dnes nevidím žádné hvězdy. (doslova: Dnes nevidím nějaké hvězdy.)

Zájmena *vârnu* a *canu* mohou fakultativně přechylovat na *vârnâ* a *canâ*.

3.2.4 Číslovky

Základní číslovky 1–10 jsou:

1 <i>unu</i> , <i>unâ</i>	3 <i>tre</i>	5 <i>ținți</i>	7 <i>șapti</i>	9 <i>noauâ</i>
2 <i>doi</i> , <i>doauâ</i>	4 <i>patru</i>	6 <i>șasi</i>	8 <i>optu</i>	10 <i>đați</i>

Číslovky 11–20 se tvoří pomocí předložky *sprâ* „na, nad“.

11 unâspră(țați)	15 țințispră(țați)	19 noauâspră(țați)
12 doispră(țați)	16 șasespră(țați)	20 yinghiț
13 treispră(țați)	17 șaptispră(țați)	
14 patrușpră(țați)	18 optuspră(țați)	

Od číslovky 11 výše používáme ve spojení s podstatným jménem předložku *di*.

unâsprățați di sâhăț jedenáct hodin

Číslovky 20 – 1 000 000:

20 yinghiț	50 țințăți	300 trei sutî
21 unâsprăyinghiț	60 șaițăți	400 patru sutî
22 doisprăyinghiț	70 șaptițăți	1 000 unâ mîlî
30 treițăți	80 optuțăți	2 000 doauă mîlî
31 treițățiunu	90 nouățăți	100 000 unâ sută di mîlî
32 treițățidoi	100 unâ sută	1 000 000 unâ milionă
40 patruțăți	200 doauă sutî	

Řadové číslovky Tyto číslovky se v gramatice chovají jako přídavná jména. Řadové číslovky se tvoří ze základních číslovek, přidáním určitého členu (-lu, -a), například: *treilu*, *treia*; *patrule*, *patra*. Výjimkou je číslovka „první“ *protlu*, *prota*, *proțlî*, *protili*.

3.2.5 Sloveso

Sloveso je tvarově nejbohatším slovním druhem. V indikativu rozlišuje přítomný čas, imperfektum, aorist, perfektum, plusquamperfektum; s výjimkou aoristu tvoří všechny tyto časy konjunktiv. Budoucí čas a podmiňovací způsob se tvoří opisně, pomocí uvedených částic.

Arumunština na rozdíl od některých jiných balkánských jazyků uchovala a zná původní tvar infinitivu, používá jej však jako zpodstatnělé jména slovesné, například *măcari* „jídlo“, *cântari* „zpěv“ apod. Ve slovníku je třeba slovesa hledat pod tvarem 1.osoby jednotného čísla. Tam, kde se vyskytuje infinitiv v oznamovací větě (např. po modálních slovesech) použije arumunštině konjunktiv. Toto řešení je typické pro všechny balkánské jazyky.

<i>Țini vrei s-neț cu noi?</i>	Chceš jít s námi?
<i>Elu va s-facă baîi tu-amari.</i>	Chce se vykoupat v moři.

Přítomný čas V arumunštině najdeme celou řadu nepravidelných sloves. Zde z nich vybírám pouze ta nejdůležitější – sloveso *escu/hiu* „být“ a *amu* „mít“:

mini	tini	elu/năsu	noi	voi	elî/năși
escu/hiu	ești/ hii	easti/ i	himu	hiț	suntu
amu	ai	ari	avemu	aveț	ari

Použití *escu/hiu* je dáno regionálně. Gramošteanský a moskopolský dialekt používá variantu *hiu*, pindoské a faršerotské nářečí pak používá *escu*. Tyto varianty jsou natolik rovnoměrně zastoupeny, že prozatím byly do formující se spisovné arumunštiny přijaty obě dvě.

Pravidelná slovesa rozdělujeme do 4 tříd a to podle koncovky 1. osoby množného čísla –ămu, -emu, -imu, -ămu. Příklady časování pravidelných sloves jsou:

	mini	tini	elu/nâsu	noi	voi	el'i/nâși
zpívat	cântu	cântâ	cântâ	cântămu	cântaț	cântâ
čekat	așteptu	așteptâ	așteaptâ	aștiptămu	aștiptaț	așteaptă
pracovat	lucređu	lucređ	lucreađâ	lucrămu	lucraț	lucreađâ
vejít	intru	intri	intrâ	intrămu	intraț	intrâ
bydlet	bâneđu	bâneđ	bâneađâ	bănămu	bânaț	bâneađâ
vidět	vedu	veđ	veadi	videmu	videț	vedu
pít	beau	beai	bea	bemu	beț	bea
dělat	facu	faț	fați	fațimu	fațiț	facu
říci	spunu	spuñi	spuni	spunemu	spuneți	spunu
psát	scriu	scrii	scrie	scriemu	scriaț	scriu
slyšet	avdu	avđâ	avdi	avđămu	avđăț	avdu

Příklady dalších nepravidelných sloves jsou:

	mini	tini	elu/nâsu	noi	voi	el'i/nâși
zůstat	stau	stai	sta	stămu	staț	sta
dát	dau	dai	da	dămu	daț	da
vzít	léau	léai	léa	lomu	loaț	léa

Záporný tvar slovesa se tvoří pomocí zápornky *nu*, která se klade před sloveso a píše se odděleně: *nu lucređu* „nepracuji“.

Tvar konjunktivu přítomného času je v 1.třídě (koncovka -ămu v 1. osobě množného čísla) stejný jako v oznamovacím způsobu, pouze před tento tvar klademe spojku *si* (s- nebo sâ podle pozice). V dalších třídách jsou v oznamovacím a spojovacím způsobu tvarem slovesa totožné všechny osoby kromě 3. osoby jednotného čísla a 3. osoby množného čísla. V těchto osobách připojujeme koncovku -â a vzniknou tak tvary: *si-avdâ*, *s-facâ*, *s-veadâ*, *s-poațâ* nebo zcela nepravidelně *si-aibâ* „aby měl“, *s-hibâ* „aby byl“ a *sâ știbâ* „aby věděl“. Použití je stejné jako v jiných románských jazycích ve větách účelových, dále po konkrétních slovesech nebo v ustálených vazbách (například *lipseăști* „je třeba, muset“: *Lipseăști s-lucređu*. Musím pracovat.).

Případná klitika pak stojí mezi částicí *sâ* a tvarem slovesa.

s-ti vedu „abych tě viděl“

Minulé časy Arumunština má čtyři minulé časy a snad kromě času předminulého se všechny aktivně používají. Běžným vyprávěcím časem je aorist (jednoduchý minulý čas). Taková situace není v románských jazycích zcela běžná (tj. upřednostnění syntetického času před analytickým). Je možné, že se zde projevil vliv řečtiny, kde je aorist také velmi živým gramatickým časem. Perfektum, tedy minulý čas složený, se tvoří pomocí slovesa *amu* „mít“ v příslušné osobě a příděstí minulého, které se tvoří koncovkami -atâ, -utâ, -itâ (*cantu* „zpívat“ → *cântatâ*, *lucređu* „pracovat“ → *lucratâ*, *vedu* „vidět“ → *vidutâ*, *cunosc* „znát“ → *cunuscutâ*, *yinu* „přijít“ → *vinutâ*, *facu* „dělat“ → *factâ* atd.). Příděstí je nezvykle zakončeno -â (koncovka ženského rodu), a to ve všech osobách, nemění se v čísle ani v rodě: *amu lucratâ*, *ai lucratâ*, *ari lucratâ*, *avemu lucratâ*, *aveț lucratâ*, *au lucratâ*. Výjimečně lze narazit také na pravopis *cantatî*, *lucratî*. Hlásky /î/ a /â/ se však vyslovují stejně, tudíž se jedná skutečně pouze o pravopisnou variantu. Plusquamperfektum se tvoří analogicky se slovesem *amu* v imperfektu: *aveam cântatâ* „zpíval jsem“.

Podobně jako aorist, také plusquamperfektum se používá v arumunštině a v řečtině hojněji než v jiných balkánských či románských jazycích. Těžko říct, zda se v případě arumunštiny jedná o projev archaičnosti nebo o jev převzatý z řečtiny.

Aorist Jedná se o pravděpodobně nejpoužívanější minulý čas. Jednoduchý minulý čas se u pravidelných sloves tvoří:

	mini	tini	elu/nâsu	noi	voi	el'i/nâși
cântu „zpívat“	cântai	cântași	cântă	cântămu	cântatu	cântarâ
vedu „vidět“	viđui	viđuși	viđu	viđumu	viđutu	viđura
facu „dělat“	fecu	fățeși	faeți	feațimu	feațițu	feațirâ
spunu „řící“	spușu	spușesi	spusi	spusimu	spusitu	spusirâ
l'eau „vzít“	loai	Loși	lo	lomu	loatu	loarâ
dau „dát“	dedu	deadiși	deadi	deadimu	deaditu	deadirâ

Existuje celá řada nepravidelných sloves, nebo nepravidelností v konkrétních osobách. Nejobtížnější je 3. slovesná třída, která obsahuje řadu sloves, která byla nepravidelná již v latině (viz například *facu* „dělat“ nebo *spunu* „řící“)

Budoucí čas Budoucí čas se tvoří analyticky pomocí částice *va* a konjunktivu přítomného času. Případná klitika pak stojí mezi částicí *sâ* a tvarem slovesa. *va s-cântu*, *va sâ zburăscu* „budu zpívat, budu mluvit“

va s-ti vedu „uvidím tě“

Imperfektum Tento minulý čas je mimořádně pravidelný.

	mini	tini	elu/nâsu	noi	voi	el'i/nâși
zpívat	cântamu	cântai	cânta	cântamu	căntaț	cânta
pracovat	lucramu	lucii	lucra	lucramu	lucraț	lucra
vidět	videamu	videai	videa	videamu	videaț	videa
dělat	făteamu	fățeai	fățea	fățeamu	fățeaț	fățea
slyšet	avđamu	avđai	avđa	avđamu	avđaț	avđa

Slovesa *escu* „být“ a *amu* „mít“ jsou nepravidelná, ale vidíme, že opět pouze v kořeni, jinak je časujeme v podstatě jako pravidelná.

	mini	tini	elu/nâsu	noi	voi	el'i/nâși
escu	earamu	earai	eara	earamu	earaț	eara
amu	aveamu	aveai	avea	aveamu	aveaț	avea

Závěr Vidíme, že arumunské sloveso sice vykazuje mnohé inovace, především ve vztahu k použití některých časů nebo pokud jde o analytické tvoření časů. Zároveň však ale můžeme pozorovat, že pokud jde o konkrétní syntetické tvary (především aorist) je sloveso poměrně dost konzervativní.

3.2.6 Příslovce

Z morfologického hlediska se vyskytují v arumunštině dva typy příslovčí. Jsou to

- jednak příslovce lexikální (*ghini* „dobře“, *arâu* „špatně“, *multu* „hodně“, *puțânu* „málo“), těch je menší část,
- jednak příslovce, jejichž tvar je totožný s tvarem přídavného jména v mužském rodě, jednotném čísle (*mușatu* „hezky“, *urâtu* „ošklivě“), těch je většina.

Na rozdíl od jiných románských jazyků se zdá, že v arumunštině neexistuje žádný analytický způsob tvoření příslovčí na způsob *-mente*.

Příslovce času Nejběžnější příslovce času jsou:

<i>aoaltari</i> předevčírem	<i>pâimâni</i> pozítří	<i>dimineața</i> ráno
<i>aieri</i> včera	<i>seară</i> večer	<i>ună oară</i> „jednou“
<i>astăăzi/astă</i> dnes	<i>noaptea</i> v noci	<i>prima oară</i> „poprvé“
<i>mâni</i> zítra	<i>ti mirindi</i> odpoledne	<i>doaua oară</i> „podruhé“

Příslovce místa Jsou odpovědí na otázku *îu?* „kde?“. Nejběžnější příslovce místa jsou:

<i>acasă</i> „doma“	<i>nastânga</i> „vlevo“	<i>nuntru</i> „uvnitř“
<i>aclo</i> „tam“	<i>nandreapta</i> „vpravo“	<i>nafoară</i> „venku“
<i>naparti</i> „opodál“	<i>aproape</i> „blízko“	<i>didindi</i> „tam, tam na druhé straně“
<i>aoa</i> „tady“	<i>diparti</i> „daleko“	

Příslovce způsobu Jsou odpovědí na otázku *că?* „jak?“. Některá příslovce způsobu jsou:

<i>ghini</i> „dobře“	<i>îndreptu</i> „správně“	<i>armânească</i> „arumunsky“
<i>arău</i> „špatně“	<i>strâmbu</i> „nesprávně“	<i>prima</i> „nejprve“

3.2.7 Spojky

și „a“, *ică* „nebo“, *cara* „jestliže“, *că* „že“, *ta* „aby“ (ve větách účelových)

3.2.8 Předložky

Nejčastější předložky uvádím v tabulce. Jedna předložka má často více variant výslovnosti nebo pravopisného zápisu.

předložka	překlad	příklad
<i>tră/ti</i>	pro, k, na	<i>ti priimnari</i> „na procházku“
<i>pri/pi</i>	na, nad	<i>pi scamnu</i> „na židli“
<i>ningă</i>	vedle, blízko	<i>ningă mașină</i> „vedle auta“
<i>tru/tu</i>	v	<i>tru avionu</i> „v letadle“ <i>tu România</i> „v Rumunsku“
<i>la</i>	u, v	<i>la yeatru</i> „u doktora“ <i>la birberu</i> „u holiče“
<i>cu</i>	s	<i>cu mașină</i> „autem“
<i>fără</i>	bez	<i>șasi fără șați</i> „za deset šest“ (hodin)

Většina předložek se pojí s akusativem, podstatné jméno je zpravidla v neurčitém tvaru. Nepravé předložky, které vycházejí z příslovčí, se pojí s genitivem, například *dinintea* „před, naproti“: *dinintea a loru* „naproti nim“.

Poměrně časté je bezpředložkové vyjádření tam, kde bychom vzhledem k češtině předložku očekávali. Například předložka „v“ se ve spojení s městy a názvy jiných sídel nepoužívá:

Bâneađâ Sârunâ. Bydlí v Soluni.
Lucreađâ Skopje. Pracuje ve Skopje.

Dále například také: *cânestrâ* „v košíku“ nebo *measâ* „na stole“. Tento jev vychází buď z bezpředložkového akusativu v latině nebo k němu dochází pod vlivem řečtiny (πᾶω θεσσαλονίκη „jedu do Soluně“). Nejedná se pouze o variantu, použít předložku (tedy *în* nebo *tru* *Sârunâ*) by bylo dokonce chybné. Také dny v týdnu se používají zcela bez předložky.

luni pondělí, v pondělí
marđâ úterý, v úterý

Naopak se státy používáme předložku povinně:

Bâneađâ tru Germani. Bydlí v Německu.

Poměrně časté jsou složené předložky s předložkou *di*, například:

Escu tu bisearicâ. Jsem v kostele.
Iesu di-tu bisearicâ. Vycházím z kostela.
Trecu pi-tu bisearicâ. Chodím po kostele.

3.2.9 Vyjadřování časových údajů

Dny v týdnu

<i>luni</i> „pondělí“	<i>ńercuri</i> „středa“	<i>viniri</i> „pátek“	<i>dumânicâ</i> „neděle“
<i>marđâ</i> „úterý“	<i>gioi</i> „čtvrtek“	<i>sâmbâtâ</i> „sobota“	

Měsíce

<i>yînaru</i> „leden“	<i>april'iu</i> „duben“	<i>alunaru</i> „červenec“	<i>sumedru</i> „říjen“
<i>şcurtu</i> „únor“	<i>maiu</i> „květen“	<i>avyustu</i> „srpen“	<i>brumaru</i> „listopad“
<i>marđu</i> „březen“	<i>cîrişaru</i> „červen“	<i>yîzmâciunu</i> „září“	<i>andreu</i> „prosinec“

Měsíce se používají s předložkou *tu*.

Roční období

<i>primuveara</i> „na jaře“	<i>toamna</i> „na podzim“
<i>veara</i> „v létě“	<i>iarna</i> „v zimě“

Datum

Na datum se ptáme otázkou:

<i>Ţi quuâ easti astâđ?</i>	Jaké je dnes datum?
<i>Câtu avemu astâđ?</i>	Kolikátého dnes máme?

V odpovědi uvádíme číslovku vždy základní:

Astâđ easti 20 di alunaru. Dnes je 20. července.

Hodiny

Na čas se ptáme především těmito otázkami:

<i>Ți oara easti? Cătu-i sâhatea?</i>	Kolik je hodin?
<i>Tu Ți oara?</i>	V kolik hodin?

Při určení času používá arumunština běžný model. Do půl přičítáme pomocí *și* „a“, po půl odečítáme od následující hodiny pomocí *fârâ* „bez“.

<i>șasi fârâ unu cirecu</i>	„tři čtvrtě na šest“
<i>șasi și giumitati</i>	„půl sedmé“

Další výrazy

<i>cathi duuâ</i> „každý den“	<i>cathi siptâmânâ</i> „každý týden“
<i>cathi mesu</i> „každý měsíc“	<i>cathi anu</i> „každý rok“
<i>multi ori</i> „často“	

Další výrazy týkající se času najdete také v části o příslovcích.

3.3 Syntax

Základní pořádek slov je dán typem S-V-O (tedy podmět-přísudek-předmět).

V nominálním syntagmatu je obvyklé pořadí podstatné jméno-přídavné jméno. Zájmena (ukazovací, přivlastňovací) následují za podstatným jménem. Klitika (zejména nepřízvučná zájmena) klademe před slovesný tvar.

Přímý předmět bývá zpravidla doplněn nepřízvučným zájmenem ve 4. pádě:

<i>Iani u caftâ Maria.</i>	Iani hledá Marii.	(doslova: Iani ji hledá Marii)
<i>U alădescu casa aesta.</i>	Stěhuji se.	(doslova: Ho měním tento dům.)

Jedná se o jev, který je společný většině románských jazyků, ale také jazykům balkánským. Nacházíme pro něj různá označení, nejvýstižněji asi zájmenná reduplikace.

3.4 Slovní zásoba

Slovní zásoba je odrazem bohaté historie tohoto jazyka. Základní slovní zásoba je samozřejmě latinská, resp. románská. Některá z těchto slov prošla složitějším fonetickým vývojem a proto nám může trvat, než je identifikujeme (*qațe* „deset“, *ghini* „dobře“, *hil'iu* „syn“) jiná jsou na první pohled snadno rozpoznatelná jako latinská (*cap* „hlava“, *casâ* „dům“, *dormu* „spím“, *om* „člověk“, *câni* „pes“). Najdeme zde také celou řadu slov autochtonních, často nazývaných substrátovými, například *țap* „kozel“ nebo *nâpârticâ* „had“. Mnozí autoři se však zabývají skutečností, že více těchto prastarých slov je společných dákorumunštině a albánštině (než albánštině a arumunštině, jak bychom očekávali).

Pochopitelně se velmi projevil vliv řečtiny. S jistou nadsázkou lze říci, že ten, kdo mluví rumunsky a řecky, domluví se záhy arumunsky. Jedná se o několik set přejatých slov¹⁰, například *cafi/cathi* „každý“, *careclâ* „židle“, *pâlăcârsescu* „prosit“, *lipsea* „je třeba, muset“, *caimo* „bol“, *dhascalu* „učitel“ a další. Překvapí zejména množství složenin přídavné jméno/příslovce + sloveso, kterých nacházíme hodně také v řečtině. Zvláště pak je zajímavé, že se v nich kombinuje první slovo řecké a druhé arumunské, například: *ylicu-zburăscu* „někomu sladce mluvit“, *xanadzîc* „znovu říci“, *ftuhu-banescu* „živořit“ a desítky další. Právě na těchto příkladech je vidět, jak v sobě tyto jazyky téměř „prorůstají“. Turecké výpůjčky přicházely do arumunštiny jednak přímo, jednak přes řečtinu, například *bâhce* „zahradu“,

¹⁰Papahagi (1974) zmiňuje ve svém slovníku 2534 grecismů, které by tak představovaly 27 % arumunské slovní zásoby. Zdá se však, že toto číslo je ve skutečnosti ještě vyšší.

gepi „kapsa“. Z albánštiny nacházíme výpůjček méně, přesto se však jedná o některá velmi frekventovaná slova: *banâ* „život“ a související *bâneđu* „žít, bydlet“ a další.

A ještě jedna poznámka k řeckým výpůjčkám. Mnoho skutečností v arumunštině má jednak svoje pojmenování vycházející z latiny/románštiny, tj. původně arumunské, ale zároveň pro ně máme nějakou řeckou výpůjčku. Například v následujícím oddíle, kde najdete užitečné konverzační obraty, vidíme, že pro „prosím“ existuje jak výraz *V-arogu* (lat.), tak výraz *Vâ pâlcârsescu* (řecká výpůjčka z παρακαλώ). pro „děkuji“ *mersi* (výpůjčka z dákorumunštiny), ale také *hârioasâ* (řecká výpůjčka z ευχαριστώ). Mnohde existují obě paralelně vedle sebe, často je stylisticky jedna výš a druhá níž. Tady už se však pohybujeme ve velmi jemných odstínech jazyka.

V arumunštině se vyskytuje poměrně hodně neologismů (například ve slovní zásobě z oblasti IT nebo techniky). Arumunština je (jako jazyk, který nemá lety prověřenou spisovnou variantu jazyka) poměrně otevřená vlivům majoritního jazyka, ale i jiných jazyků obecně. Nefunguje prakticky žádná instituce, která by se vyjadřovala k „čistotě“ arumunského jazyka.

Velmi zajímavou skupinu slov tvoří tzv. společná karpatská slovní zásoba. Jde o slova, která se týkají chovů ovcí, života pastýřů, výroby mléčných výrobků apod., a která jsou společná celému jihobalkánskému prostoru. (Němče slova jako „krčma“ či „salaš“ doputovala karpatským obloukem až na česko-slovenské pomezí.) Arumunština má však v tomto směru velmi blízko k albánštině a sdílí s ní některá slova, která v dákorumunštině nenajdeme.¹¹ Mezi těmito „obecně karpatskými slovy“ pak najdeme i řadu slov, která považujeme za substrátová.

3.5 Jednoduchá konverzace

<i>Bunâ ȑuuu!</i>	Dobrý den!
<i>Bunâ ȑimineaȑa!</i>	Dobré ráno!
<i>Bunâ seara!</i>	Dobrý večer!
<i>Noapȑi bunâ!</i>	Dobrou noc!
<i>Cumu hii?</i>	Jak se máš?
<i>Cumu hiȑ?</i>	Jak se máte?
<i>Ghini vinitu!</i>	Vítejte!
<i>Calî bunâ!</i>	Šťastnou cestu!
<i>La bunâ videari!</i>	Nashledanou!
<i>Intraȑ!</i>	Dále.
<i>V-arogu/Vâ pâlcârsescu</i>	Prosím.
<i>Hârioasâ/ Mersi/ Efharisto</i>	Děkuji.
<i>Orixi bunâ!</i>	Dobrou chut'!
<i>Easti multu nostimu.</i>	Je to velmi chutné.

¹¹Handbuch der Südosteuropa-Linguistik 1999, str. 558

<i>Mâcareea easti nostimâ.</i>	Jídlo je chutné.
<i>Nu beau cafe.</i>	Nepiji kávu.
<i>Nu mâcu carni.</i>	Nejím maso.
<i>Mini escu profesoară.</i>	Jsem učitelka.
<i>Mini hîu di Samarina.</i>	Jsem ze Samariny.
<i>Aoa easti bisearica.</i>	Toto je kostel.
<i>Iu easti bisearică?</i>	Kde je (ten) kostel?
<i>Aoa easti domnulu Vlahu.</i>	Toto je pan Vlahu.
<i>Aoa easti doamna Vlahu.</i>	Toto je paní Vlahu.
<i>Cumu ti cl'eama?</i>	Jak se jmenuješ?
<i>Mi cl'eama Iani.</i>	Jmenuji se Jani.
<i>Hîu Armânu di-tu Grăție.</i>	Jsem Arumun z Řecká.
<i>Ți easti Maria?</i>	Čím je Marie?
<i>Maria easti yeațra.</i>	Marie je lékařka.
<i>Iu? Di iu?</i>	Kde? Odkud?
<i>Iu bâned?</i>	Kde bydlíš?
<i>Câț? Căti?</i>	Kolik?
<i>Cari? Ți?</i>	Jaký? Který? Co?
<i>unâ fimiridhâ, unâ carti</i>	noviny, kniha
<i>unâ hartâ, unu molivu</i>	mapa, tužka
<i>unâ brichetâ, unâ birâ</i>	zapařovač, pivo
<i>Așteptâ di multu chiro?</i>	Čekáš už dlouho?
<i>Iu ari un birou di turismu?</i>	Kde je informační centrum?
<i>Aveț locuri ti trenlu ti Skopje, mâni seară?</i>	Máte místa na vlak do Skopje, zítra večer?
<i>Ai fraț?</i>	Máš sourozence?
<i>Amu unu doru di dințâ.</i>	Bolí mě zub.
<i>Caplu mi doari multu.</i>	Strašně mě bolí hlava.
<i>Voi unu udâ cu doauâ crivăț, cu telefonu și cu televizoru.</i>	Chtěl bych dvojlůžkový pokoj (pokoj se dvěma postelemi), s telefonem a televizí.
<i>Lucraț multu astâd?</i>	Máš dnes hodně práce?
<i>Lucređu și-đuua și-noaptea.</i>	Pracuji ve dne v noci.
<i>Ficioril'i suntu tu vacanță.</i>	Děti jsou na prázdninách.

<i>Nu-amu paraḡ.</i>	Nemám peníze.
<i>Nu-amu chiro.</i>	Nemám čas.
<i>Tuti negu ghini.</i>	Jde to dobře. Vše vpořádku.
<i>Zburăscu englezeashti și grățeashti.</i>	Mluvím anglicky a řecky.
<i>Limba armanescă undeashti multu cu limba românească.</i>	Arumunština je velmi podobná rumunštině.
<i>Căț anî ai? Căț anî umpli?</i>	Kolik je ti let?
<i>Când ești faptă/ amintată?</i>	Kdy ses narodil(a)?
<i>Ți vâ lipseashti?</i>	Co potřebujete?

3.6 Ukázky textů¹²

Překlad textů byl mnohde pořízen na úkor češtiny, a to tak, aby vynikly jevy či spojení v arumunštině.

Tu vecl'iulu chiro, popullu tracu eara unu populu mari di-tu Balcanu, arâspânditu nu mași la sudu di Dunâri, ma și-la nordu di Dunâ, tu Dacia, iu eara cunuscutu cu numa di geto-dacu.

Národ Thráků byl ve starověku velkým balkánským národem, rozšířeným nejen na jih od Dunaje, ale také na sever od Dunaje, v Dácii, kde byl znám pod jménem Geto-Dákové.

Ișimu din hoară și-lomu calea câtrâ tu munti. Dupâ unâ sâhati di imnari, agiumsimu la loclu iu si-mpartu câl'urili. Pi unâ blanâ groasă di cupaciu scrie: „Aoa hiț la 1300 di metri însusu di-amari.“ Nă împârțâmu pi doauă parei.

Vyrazíme z vesnice a jdeme cestou přímo do hor. Po hodině cesty (chůze) přicházíme na místo, kde se cesty rozdělují. Na velké dubové tabuli stojí: „Zde jste ve výšce 1300 metrů nad mořem.“ Rozdělujeme se na dvě dvojice.

George Murnu eara scriitoru armânu, cu studii di latină și di greacă, academicianu. Ari poezii tu româna literară și unu volumu di mâyisiti versuri tu limba a noastră di mumâ: Bair di cânticu armânescu. Ari scriată și ti istoria a armâniloru și ari tradusâ pi limba română epopeili alu Homer, Iliadha și Odhiseea.

George Murnu byl arumunuský spisovatel, studoval latinu a řečtinu, akademik. Má poezii ve spisovné rumunštině a jeden svazek kouzelných veršů v našem mateřském jazyce: Svazek arumunských zpěvů. Napsal také historii Arumunů a přeložil do rumunštiny Homérové eposy Ilias a Odyseu.

Europa easti unu continentu di-tu esmiferă nordică. Europa ari unâ veacl'i cultură. Astăzi cathi omu ari îndreptulu s-bâneaḡă iu va. Cathi mileti ari îndreptulu sâ-nveaḡă limba maternă tu școală.

Evropa je kontinent na severní polokouli. Evropa má starou kulturu. Dnes má každý člověk právo bydlet, kde chce. Každý národ má právo učit se svůj mateřský jazyk ve škole.

¹²Ukázky textů pocházejí z časopisu Bana armanescă a také z učebnice MCM: Manual de aromână

3.7 Jazyk nebo dialekt?

Není snadné popsat vztah arumunštiny a dákorumunštiny (tedy spisovné rumunštiny). Velká část odborníků se přiklání k názoru, že arumunština je dialektem rumunštiny (z novějších příspěvků například Grigore Brâncuș¹³). Z toho, jak chápeme výraz dialekt, však vyplývá, že arumunština dialektem spíše není. Otevřeme tedy jakýkoliv úvod do jazyka¹⁴ a přečteme si, co je dialekt, a čím se vymezuje vůči jazyku spisovnému.

„...nářečí, lokálně omezená varieta jazyka s úhrnem rysů odlišných od dialektu jiného či jazyka spisovného...“

Pokud jde pouze o definici, mohli bychom ještě být na pochybách. Veškeré pojmy, se kterými však sociolingvistika dále pracuje, nelze ve vztahu arumunština – dákorumunština použít. Dákorumunština v arumunských komunitách nepředstavuje něco jako vyšší standard (dialekt předpokládá povědomí alespoň vzdělaných mluvčích o spisovném jazyce, normě), arumunština není regionální variantou (Arumuni jsou ve svých sídlech, tj. v horských oblastech jižního Balkánu, autochtonní, tedy původní, tato sídla jsou stovky kilometrů od dákorumunských sídel), u mluvčích také nedocházím například k žádnému „přepínání kódů“ (které se běžně děje mezi dialektem a spisovným jazykem) a tak bychom mohli namátkou vybranými pojmy ze sociolingvistiky pokračovat ještě hodně dlouho. Romanisté snad prominou přehnané srovnání, ale víc je katalánština dialektem španělštiny než arumunština dialektem spisovné rumunštiny. Ovšem obecně lze říct, že v rámci románských jazyků je hranice mezi dialektem a jazykem často nejasná.

Můžeme předpokládat, že arumunština se dostala v jednu dobu do role dialektu zcela uměle, a to v době, kdy Rumuni zakládali v 19. století v arumunských sídlech rumunské školy. Dělo se tak v rámci ideje Velkého Rumunska. Tehdy byla rumunština prosazována jako spisovná varianta a patrně také z této doby pochází v Rumunsku jednoznačně přijímaný názor, že arumunština je pouhým dialektem rumunštiny.

Ale neodpustím si ještě jedno přirovnání. O moldavštině, která je v podstatě pouhým subglottonymem rumunštiny, jsme v českém prostředí zvyklí mluvit jako o jazyku. V seznamu soudních tlumočnicků je například moldavština jako samostatné heslo (a pochopitelně tu najdeme uvedené stejné tlumočníky jako pod heslem rumunština). Kdežto o arumunštině, která je s rumunštinou bez předchozí průpravy vzájemně nesrozumitelná, přičemž o nějaké regionální variantě ve smyslu dialektu nemůže být z uvedených důvodů ani řeč, o arumunštině mluvíme stále jako o dialektu?

Z různých (zřejmě i politických) důvodů jsme ve 20. století o jazyku mluvili zejména tam, kde vznikl stát. Ostatní jazykové variety většinou musely nebo musejí o svoje uznání bojovat. To je právě „výhoda“ moldavštiny. Jenže moderní lingvistika by se přece neměla přizpůsobovat takto nastaveným kategoriím.

Překvapivé však je, že v otázce, zda je arumunština svébytným jazykem nebo dialektem, který byl po několik staletí vzdálen od mateřského centra, nepanuje shoda ani mezi Arumuny. Například Arumun Hristu Cândroveanu ve článku *În definitiv – ce sunt Macedo-Români/Aromânii?*¹⁵ „Jednou pro vždy – co jsou Makedorumuni/Arumuni?“ označuje jazyk Arumunů jako *limba română locală* „místní variantu rumunštiny“. Cândroveanu vysvětluje, že (mylná) představa samostatnosti arumunského etnika vznikla nedostatkem informací a neexistencí rumunského školství v oblastech s arumunskou menšinou v období komunismu. Vůbec lze obecně konstatovat, že přístup Arumunů k této otázce je (zvláště v porovnání s ostatními balkánskými národy) překvapivě mírný. Dostupná arumunská periodika jsou například zcela prosta jakéhokoliv náznaku nacionalismu.

¹³Handbuch der Südosteuropa-Linguistik, Uwe Hinrichs (ed.), Wiesbaden, Harrassowitz Verlag, 1999

¹⁴viz například Čermák 2009 nebo Černý 1997

¹⁵staženo z www.romanii.ro/NewSite/Albania.htm

Za pozornost také stojí fakt, že řešení otázky dialekt/jazyk souvisí s poměrně citlivým tématem etnogeneze Rumunů. Etnogeneze je obecně na Balkáně závažné téma, které je předmětem mnoha diskusí. Zcela zjednodušeně lze říci, že jde o to, kdo kde byl dřív, nejlépe samozřejmě první, tedy kdo je na daném území původní. Většina balkánských etnik se prohlašuje za autochtonní, tedy původní, a to zejména ve vztahu ke svým sousedům. Uznat arumunštinu plnoprávným jazykem (potažmo Arumuny autochtonními) například ze strany rumunských filologů, by znamenalo znovu otevřít debatu o obecně přijímané autochtonnosti Rumunů na sever od Dunaje. Je příznačné, že Grigore Brăncuș ve zmíněném příspěvku uzavírá (velmi krátkou) kapitolu *Dialekte und Kontinuität* ujištěním, že tyto dialekty nemohou být samostatnými románskými jazyky a jejich přítomnost na jih od Dunaje není nikterak v rozporu s dákorumunskou kontinuitou na sever od Dunaje.

Otázku, zda je arumunština jazyk nebo dialekt, zde nejspíš neuzavřu, ale doufám, že jsem čtenáři poskytl indície, které mu umožní utvořit si o celé věci vlastní názor.

Výjimečně se setkáváme také ještě s jakýmsi třetím názorem. Tím je odvozování původu Arumunů od Řeků nebo přímo Thráků. Jedná se samozřejmě většinou o řecké badatele (Keramopoulos aj.), kteří obhajují tezi, že Arumuni jsou romanizovaní Řekové, jednalo by se tak o samostatný románský jazyk na řeckém substrátu. To je velmi nepravděpodobné.

3.8 Bibliografie

- Caragiu Marioțeanu, Matilda; Saramandu, Nicolae: Manual de aromână – Carti tră învîțari armânești. Editura Academiei Române, București, 2005
- Papahagi: Dicționarul dialectului aromân (general și etimologic), Bukarest, 1974
- Sextil Pușcariu, Die Rumänische Sprache, Otto Harrassowitz: Leipzig, 1943
- Lausberg, H.: Lingüística románica, Madrid: ed. Gredos, 1965
- Capidan Theodor: Aromânii, dialectul Aromân, 1932
- Uwe Hinrichs (ed.): Handbuch der Südosteuropa-Linguistik, Wiesbaden, 1999
- Gustav Weigand: Die Sprache der Olympos-Walachen, Leipzig, 1888
- Solta, Georg Renatus: Einführung in die Balkanlinguistik mit besonderer Berücksichtigung des Substrats und des Balkanlateinischen, Darmstadt: Wissenschaftliche Buchgesellschaft, 1980
- <http://www.banaarmanasca.ro>
- www.ethnologue.com

3.9 Příloha: Přehled fonetických změn

fonetický jev	dákorumunština	arumunština	meglenorumunština	istrorumunština
e/ea/oa	văd „vidím“ vânt „vítr“ făt „hoch“ fată „dívka“ – fete „dívky“	zachování e, ea, in v přízvukných slabikách ved vintu feată – feate	zachování e, ea (jako ɛ)	zachování e, ea (jako ɛ) po labiálách v harter Stellung fet, fete ea→a sere (dákor. seară) oa→o omir (oameni) e +a→a nopta (noaptea)
-u	somn „spánek“ opt „osm“	zachování -u po konsonant. skupinách somnu optu	zachování –u po některých konsonant. skupinách codru „les“ fost přičestí od „být“	nepřízvukné koncové -u a - i bud' mizí nebo je vyslovo- váno plně vedu „vidím“
l', n	iepure „zajíc“ ghindă „žalud“ cuiu „neheť“	zachováno l'a n l'épure gl'inda cuúu	zachováno l'a n l'épure	l'a n zachováno v některých pozicích l'épur
dz, g	dz a g ztrácení závěr zic „řikám“ joi „čtvrtek“	zachování afrikát dz a g dzic gói	dz a g ztrácení závěr zac „ležím“ joc „hra“	dz a g ztrácení závěr zi „den“ joc „hra“
-n- (intervoka- lické)	o „jedna“ grau „obilí“	zachování -n- ună grăn		většinou -n- mizí grăv

fonetický jev	dácorumunština	arumunština	meglenorumunština	istorumunština
a-	român „rumunský“ cumpăr „koupím“ duc „nesu“ x aduc „přináším“ afară „venku“	před /l/ a /r/ vždy a příleži- tostně také v jiných pozicích armân acumpăr	omezení a- duc (splynutí významů) fară „venku“	omezení a- vę (dăkor. a avea) fla (dăkor. a afla)
au/eu	zachování au, eu laud	au, eu → av, ev alavdu	zachování au, eu gaură „díra“ preot „kněz“	/u/ v diftongu vždy /v/ avdu (dăkor. aud) mev (dăkor. meu)
palatalizace la- biál	piepte „hrudník“ piatră „kámen“ piedică „pouta“ vierme „červ“ vis „sen“	palatalizace labiál k éptu gîne níc	částečná palatalizace labiál k atra ale pedică g'armi ale vis	stejně jako dăkor. zachovává labiály nepalatalizované
-ni	buni lână	/n/ před /i/ palatalizuje buini	/n/ před /i/ palatalizuje buini	nepalatalizuje ale v interv- kalické pozici → r buri, lăre
různé		časté synkopy ngăm (dăkor. mănăm) přijetí některých řeckých fonémů (ð γ θ)	némé h rănesc (dăkor. hrănesc) vla (vlah) přízvučné â a â → o lonă „vlha“	přízvučné a → a fac „dělám“ ă → a cumpăr → cumpar koncové -l se ztrácí ca „kůň“ (dăkor. cal)

zpracováno podle Sextil Pușcariu, Die Rumänische Sprache, Otto Harrassowitz: Leipzig, 1943

KAPITOLA

4

BALKANO-ROMÁNSKÉ JAZYKY: LEXIKOSTATISTICKÝ TEST

Václav Blažek

Cílem příspěvku je vyjádřit kvantitativně vzájemné vztahy mezi balkanorománskými jazyky (bez dalmatštiny/veglíotštiny). Tento cíl lze naplnit v následujících čtyřech krocích:

1. Sestavení relevantních lexikálních spisků odpovídajících standardnímu testu s výběrem sémantických jednotek podle Morrisse Swadeshe (viz Apendix).
2. Jejich etymologická analýza, která by měla od sebe oddělit lexémy zděšené od přejatých.
3. Kvantitativní vyjádření vzájemných vztahů, dávající podklad pro standardní kladistickou proceduru (viz tabulka v § 5).
4. Absolutní chronologie vzájemných divergencí na základě rekalibrované glottochronologie podle Sergeje Starostina (viz diagramy A & B).

1. Předmětem lexikostatistické analýzy se staly čtyři balkanorománské jazyky: (dáko-) rumunský, arumunský, meglenorumunský a istrorumunský. Pro úplnost byl přidán i lexikální materiál moldavský. Ten však ze 100 % nachází paralely v rumunštině, čili i touto cestou lze ukázat, že jde o tentýž jazyk.

2. Slovní zásoba rumunštiny, aromunštiny i meglenorumunštiny jsou popsány natolik dobře, že jsou k dispozici ekvivalenty všech sta sémantických jednotek uplatňovaných v testu. Naopak, istrorumunský testovací spisek je o 3 jednotky chudší (##70, 83, 100). Ty se v dostupných pramenech nepodařilo nalézt.

3. Před vlastní kvantitativní procedurou musí proběhnout analýza etymologická, která umožní separovat výpůjčky. Ze sebraných spisků se podařilo určit následující výpůjčky:

- Rumunský: ##66, 70.
- Arumunský: ##3, 66.
- Meglenorumunský: ##3, 48, 66, 68, 70, 83.
- Istrorumunský: ##4, 66, 68, 75, 78.

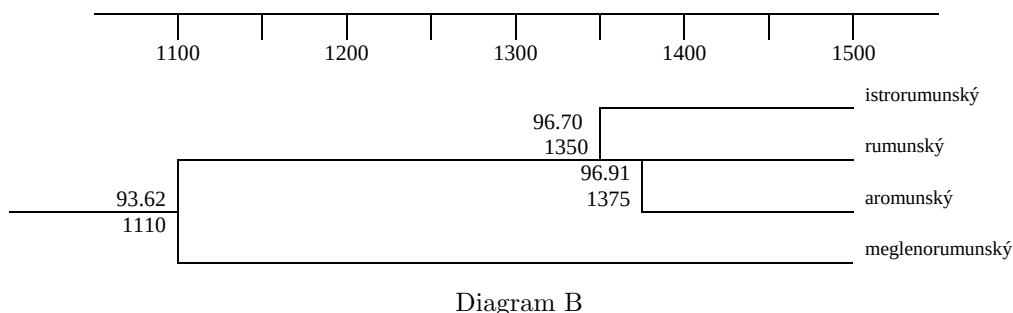
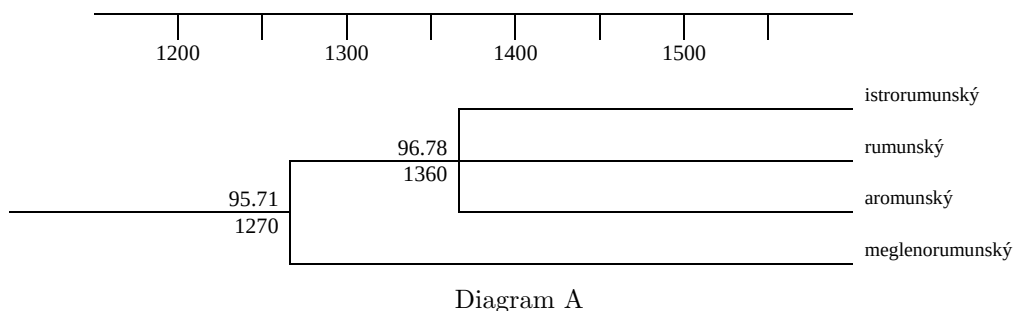
4. Po očištění od výpůjček je možno mezi jednotlivými páry srovnávaných jazyků najít tato etymologicky odlišná synonyma (non-cognates):

- Rumunský & aromunský: ## 6 „bird“, 58 „neck“, 69 „round“.
- Rumunský & meglenorumunský: ## 6 „bird“, 30 „fly“, 58 „neck“, 69 „round“, 81 „stone“.
- Rumunský & istrorumunský: ## 6 „bird“, 58 „neck“, 81 „stone“.
- Aromunský & meglenorumunský: ## 30 „fly“, 81 „stone“, 98 „who“.
- Aromunský & istrorumunský: ## 6 „bird“, 69 „round“, 81 „stone“.
- Meglenorumunský & istrorumunský: ## 6 „bird“, 69 „round“, 98 „who“.

5. Získané výsledky shrnuje následující tabulka:

	arumunský	meglenorumunský	istrorumunský
rumunský	94/97 = 96.91%	88/94 = 93.62%	89/92 = 96.74%
arumunský		91/94 = 96.81%	88/91 = 96.70%
meglenorumunský			88/91 = 96.70%

6. Percentuální výsledky z tabulky lze převést do vývojového diagramu podle různých kladistických strategií. Pro blíže příbuzné jazyky je účelné použít postup založený na dílčích průměrech hodnot v daném uzlu (A) a nejmenších hodnotách z daného uzlu (B):

4.1 Diskuse výsledků

Získané výsledky stavějí do opozice meklenoromunštinu a zbývající tři balkanorománské jazyky. Jejich oddělení lze metodikou A datovat do poslední třetiny 13. st., metodika B posunuje jejich divergenci na počátek 12. st. Ze zbývajících „severozápadobalkanorománského“ dialektového kontinua se podle scénáře B v polovině 14. st. vyděluje dialekt, z něhož krystalizuje istroromunština. Krátce na to se od hlavního vývojového proudu, reprezentovaného rumunštinou, odděluje i arumunština. Scénář A předpokládá více méně současné oddělení istroromunštiny, rumunštiny a aromunštiny. Zde je třeba ale dodat, že výsledky, v nichž figuruje istroromunština a meklenoromunština, mohou být poněkud zkresleny. Testovací spisek istroromunštiny není kompletní, chybí ekvivalenty 3 sémantických jednotek, dalších 5 lexémů jsou výpůjčky. V případě meklenoromunštiny lze naproti tomu identifikovat 6 výpůjček, zatímco ve zbývajících dvou zkoumaných jazycích jen po dvou. Pokud by se podařilo zkompletovat istroromunský testovací spisek, hypoteticky by se mohla divergence dialektu, z něhož se istroromunština zformovala, posunout až na počátek 12. st. (tedy být synchronní s oddělením meklenoromunštiny), a to v případě, že všechny tři lexémy by se zařadily do kategorie *non-cognates* a žádný by nebyl výpůjčkou. To je samozřejmě nepřilíš pravděpodobné, nicméně hlubší datování separace istroromunštiny lze očekávat, bude-li spisek zkompletován.

4.2 Historicko-demografický přehled balkano-románských jazyků

4.2.1 Rumunský

Vznik římské provincie Dacie a její romanizace začínají r. 106 n. l., kdy císař Traián završil definitivním vítězstvím svou vojenskou kampaň proti Dákům vedeným Deceballem. Jeho následovník Hadrián novou provincií rozdělil v letech 118–119 na dvě části, severní a centrální, známou pod jménem *Dacia superior*, a jižní, nazývanou *Dacia Inferior*. Ale už v 70. letech 3. st. za panování císaře Aureliána bylo rozhodnuto římské legie i administrativu z Dacie stáhnout. Skutečnost, že za pouhých 165 let římské nadvlády se mezi nepřátelsky naladěnými Dáky trvale rozšířila latina, vzbuzuje dodnes údiv a není jednoznačně vysvětlena. K rychlé romanizaci nesporně přispěl přesun osadníků z provincie Noricum a ze severní Itálie. Nedostatek hodnověrných historických informací z následujících staletí však nedovoluje podrobněji rekonstruovat proces vedoucí ke konstituování moderních balkanorománských variet. Z nich nejvýznamnější roli hraje **rumunština**, státní jazyk Rumunské republiky, a **moldavština**, státní jazyk Moldavské republiky, fakticky jediný jazyk nazývaný **dákorumunština**, rozdělený jen umělou hranicí vytvořenou r. 1940 na řece Prut, která ani neodráží hranice mezi dialekty. Rozlišují se minimálně tři dialektové zóny: **severní**, zahrnující nářečí dnešní Moldavské republiky a zbytku historické Moldávie na severu Rumunska, plus severní Transylvánie; **jižní**, kam se řadí nářečí jižní Transylvánie a Valašska, včetně metropole Bukurešti; **jihozápadní** nářečí se užívají v Banátu.

Rumunština se stává literárním jazykem relativně pozdě, až v 16. st., ač balkanorománská věta *torna, torna, fratre* „obrat’ se, obrat’ se, bratře“, byla zaznamenána v jedné byzantské kronice už r. 583. Prvním známým souvislým textem je dopis z r. 1521 jistého šlechtice jménem Neacșu, adresovaný městské radě v Brašově. Obsahuje asi 200 slov psaných cyrilicí. Více méně ustálený pravopis vede některé badatele k závěru, že mu předcházela ještě starší literární tradice. Další dochovaní písemný doklad je kupní smlouva z r. 1563 nebo 1564. Z poslední třetiny 16. st. pochází už více než stovka písemností, zejména dopisů

a právních dokumentů. Objevují se i první překlady biblických textů z církevní slovanštiny. Nejvýznamnější je tzv. Voronežský kodex, sestávající z překladu části Skutků apoštolských a žaltáře *Scheia, Voronež a Hurmuzaki*. Je pro něj typický tzv. *rotacismus*, tj. přechod *-n- > -r-*, který charakterizuje severní dialekty a také istrorumunštinu.

R. 1544 byl v Sibiu vytištěn rumunský překlad katechismu, který se tak stal první knihou v rumunštině. Žel, žádný výtisk z této první edice se nedochoval. První skutečně dochovanou rumunskou knihou je katechismus vytištěný r. 1560 jáhnem Coresim. O rok později Coresi vydal překlad evangelií, následovaly překlady pravoslavné liturgie (1570) a žaltář (1577). Coresi používal jižní dialekt, v němž se neobjevuje rotacismus. Úplný překlad Bible, tzv. Bukurešťská bible z r. 1688, významnou měrou přispěla ke standardizaci národního literárního jazyka. Předcházelo jí vydání překladu Nového zákona r. 1648. Ze 17. st. pocházejí též nejstarší původní díla. Oblíbeny jsou historické spisy jako „Moldavské kroniky“, na nichž se podíleli Grigore Ureche (?1590–?1647) a jeho pokračovatel, básník Miron Costin (1633–1691), nebo „Valašské kroniky“ Constantina Cantezuzina (?1650–1716). Tato tradice pokračuje i v 18. st., mj. v pozoruhodné třísvazkové „Kronice pradávne historie Rumunů, Moldavanů a Valachů“ (1719–1722) od osvícence Dimitrie Cantemira (1673–1723). Vedle řady dalších historických a filozofických spisů, psaných kromě rumunštiny též latinsky a řecky, je Cantemir pokládán i za autora prvního rumunského románu, nazvaného „Děje hieroglyfické“ (1705). Během 19. st., od nástupu romantismu, se rumunská literární tradice zařadila svou žánrovou skladbou k evropskému literárnímu mainstreamu.

Specifickým vývojem prošlo i písemné zaznamenávání rumunštiny. V 16. až 19. st. sloužila k zápisu rumunštiny převážně cyrilice, i když i ona prodělala svůj vývoj. Původně 43 znaků bylo postupně redukováno na 28. Latinka se poprvé objevuje už na konci 16. st., a to v textech z Transylvánie. Zde dominovala maďarština zapisovaná latinkou, tedy i pravopis transylvánské rumunštiny se přizpůsobil maďarskému úzu. První rumunskou knihou tištěnou v latince se stala *Carte de rogacioni* „Modlitební kniha“, kterou r. 1779 vydal ve Vídni Samuil Micu-Klein (1765–1806). Z Transylvánie pocházela většina členů tzv. Transylvánské školy (*școala ardeleană*), která položila základ pozdějšímu definitivnímu vítězství latinky – ve Valašsku 1860, v Moldávii 1863 až 1940, opět 1989. Již zmiňovaný Micu-Klein a Gheorghe Șincai (1754–1816) vydali r. 1780 pod latinským titulem *Elementa linguae dacoromanae sive valachicae* „Základy jazyka dákorumunského neboli valašského“ první rumunsky psanou gramatiku. Další významnou gramatiku (*Gramatica românească*) vydal r. 1828 literát Ion Heliade Rădulescu (1802–72). Použil zde zjednodušenou cyrilici, když vypustil přebytečná písmena. R. 1837 se objevuje jeho překlad Rousseauovy *La nouvelle Héloïse*, pro nějž zavedl tzv. přechodový pravopis, sestávající z 19 písmen cyrilice, 10 písmen latinky a dvou písmen společných pro obě písma. Během 19. st. představitelé Transylvánské školy řeší otázku, zda rumunský pravopis založený na latince má být fonetický jako v případě cyrilice nebo historický, který by odrážel etymologické souvislosti s latinou a dalšími románskými jazyky. Objevují se též puristické tendence, jejichž cílem bylo eliminovat četné nerománské prvky ve slovní zásobě rumunštiny. Nahradit je měly latinské neologismy nebo výpůjčky z italštiny a francouzštiny. Diskuse o pravopisu zažila řadu zvratů, kdy jednotlivé osobnosti i celé instituce průběžně měnily svá stanoviska. Poslední pravopisná reforma proběhla r. 1993.

Rumunština během svého vývoje byla vystavena různě intenzivnímu vlivu několika jazyků. Jejím latinskému základu předchází paleobalkánský substrát, který se zpravidla identifikuje s jazyky Dáků a Getů. Různí autoři odhadují paleobalkánský vklad na 80 až 160 slov, která většinou mají své protějšky v albánštině. Po rozpadu Římské říše se čerstvě romanizovaná Dacie dostává do sféry vlivu Byzance, a tedy řečtiny. Roli prestižního jazyka řečtina hraje i za časů Osmanské říše. Výsledkem jejího integrujícího působení se stává tzv. „balkánský jazykový svaz“, kdy se zejména v gramatickém plánu sblížují jazyky

bez užších genetických vazeb, konkrétně novořecký, albánský, makedonský a bulharský, rumunský. K jejich společným rysům se řadí např. postpozitivní člen, zánik infinitivu aj. Od poloviny 6. st. pronikají k dolnímu Dunaji i dále na jih Slované. Postupně se konstituují raněstředověké státy balkánských Slovanů jako Bulharsko, Srbsko, Chorvatsko, jichž bylo území dnešního Rumunska součástí nebo s nimi alespoň sousedilo. Bulharská redakce církevní slovanštiny sloužila jako literární jazyk mezi Rumuny až do 17. st. Podíl slovanských výpůjček v rumunštině přesahuje 20 %. Patří sem např. tato slova: *ceas* „čas“, *gâscă* „husa“, *glas* „hlas“, *iubi* „milovat“, *nevastă* „žena“, *prieten* „přítel“, *sfânt* „svatý“, *slugă* „sluha“, *smântână* „smetana“, *sută* „sto“, *zapadă* „sníh“, aj. Od konce 9. st. se k sousedům balkanorománských idiomů řadí též maďarština. Část Maďarů při postupu do Pannonie se usadila v Transylvánii, důsledkem čehož je dlouhodobá interference mezi oběma jazyky. V rumunštině se objevují např. tato maďarská slova: *fel* „druh“ < *féle*, *gând* „myšlenka“ < *gond*, *oraș* „město“ < *város* aj. Ještě před pádem Konstantinopole r. 1453 pronikají na Balkán osmanští Turci, usazují se zde a podrobují si místní obyvatelstvo. Také vliv turečtiny nelze opomenout. Rumunština si osvojila např. tato turecká slova: *cioban* „pastýř“ < *çoban*, *dușman* „nepřítel“ < *düşman*, *papuc* „pantofel“ < *pabuç*. Od 16. st. se zejména v Transylvánii usazují němečtí osadníci, jejichž prostřednictvím se Rumunsko seznamuje se západoevropskými tradicemi. Do rumunštiny přinesla němčina např. slova *cartof* „brambor“ < *Kartoffel* nebo *chelner* „číšník“ < *Kellner*. Díky napoleonským válkám se zvýšila prestiž francouzštiny, která se také stala zdrojem řady kulturních výpůjček, např. *biro* „psací stůl, úřad“ < *bureau*, *creion* „tužka“ < *crayon*, *nuanța* „odstín“ < *nuance*. Od 40. let 20. st. zasáhl rumunštinu vliv ruštiny, daleko více však moldavštinu, neboť větší část historické Moldávie v letech 1940–1990 tvořila součást Sovětského Svazu. Nejmladší vrstvou kulturních výpůjček jsou slova anglického původu: *gem* „džem“ < *jam*, *meci* „utkáni“ < *match* aj.

Celkový počet uživatelů rumunštiny (*limbă română*) se odhaduje na 26 mil. Nejvíce, asi 22 mil. v samotném Rumunsku, kde jsou započítáni i Maďaři, Romové a Němci, pro něž je rumunština druhým jazykem. Na druhém místě následuje Moldavsko, kde se nazývá *limbă moldovenească*. Nejpočetnější rumunská minorita mimo tyto dvě země žije na Ukrajině (kolem 400 tis.), především v severní Bukovině, která v letech 1918–1940 a 1941–1944 tvořila součást Rumunska. V mimoevropských diasporách nejvíce Rumunů žije v USA, Kanadě, Izraeli a Austrálii.

4.2.2 Arumunský = makedorumunský = cincarský = vlah/vlach

Jazyk nevelkých, zčásti ještě nomádských komunit, rozptýlených po Řecku, Albánii, Makedonii, Bulharsku, Srbsku a Rumunsku. Rozpadá se na dvě dialektové zóny: severní, reprezentovanou dialekty *farsherot*, rozšířeným po Albánii, severozápadním a severním Řecku a jihozápadní Makedonii, a moskolejským, rozšířeným v Albánii, severním Řecku, a jihozápadní Makedonii, a jižní, reprezentovanou dialekty pindijským, užívaným v pohoří Pindos a v blízkosti masivu Olympu na severu Řecka, a gramostijským, rozptýleným na severu a severovýchodě Řecka, východě Makedonie a jihozápadě Bulharska. Počet uživatelů arumunštiny není znám, realistický odhad se pohybuje kolem 120 tis. (viz *Ethnologue*): Řecko 50 tis. (1993), Rumunsko 58 tis. (3/4 v Dobrudži), 15 tis. Srbsko, 10 tis. Albánie (1993), 10 tis. Bulharsko (2007), 9,7 tis. Makedonie (2007). První známý text byl zapsán r. 1731 řeckou abecedou na ikoně. Z 18. st. pochází ještě několik dalších liturgických textů. Tehdy byly sestaveny i první arumunsko-řecké slovníky. Pro pozdější zápisy arumunštiny, ale i autorskou tvorbu se používá latinka. Mezi arumunskými literáty nejvíce proslul básník George Murnu (1868–1957).

4.2.3 Meglenorumunský = vlah/vlach

Roku 2002 meglenorumunský jazyk užívalo asi 5 tis. lidí, z toho kolem 3 tis. obyvatel několika severořeckých vesnic v prefekturách Kilkis a Serres, dále v přilehlých makedonských obcích, mj. Huma, v blízkém městě Gevgelija a v makedonské metropoli Skopje. Po 1. světové válce se část Meglenorumunů odstěhovala do rumunské Dobrudži, kde ještě asi 1200 osob užívá původní jazyk, i když se od nich menší komunita přesunula do Banátu. Dnes meglenorumunský jazyk nemá vlastní písemnost, k dispozici jsou pouze folklórní texty. Chybí i moderní sociolingvistické údaje, neboť podle oficiálního řeckého postoje Meglenorumuni, pojmenovaní podle meglenského okresu na severu Řecka, jako minorita neexistují.

4.2.4 Istrorumunský = rumeri

Jazyk dvou nevelkých a od sebe oddělených komunit, severnější *Čiči* kolem lokality Žejane v blízkosti hory Vele Mune, jižnější *Vlahi* kolem lokality Šušnjevića na severovýchodě Istrijského poloostrova (Chorvatsko). Celkový počet uživatelů postupně klesá: 1 644 (1921 – italský census) nebo 3 000 (1926 – odhad S. Pušcariu), 811 (1991), 560 (1994 – Ethnologue), 170 (1998), 137 (2001). Jedinou literární památkou je *Calendaru lu rumeri din Istrie* „Kalendář istrijských Rumunů“ z r. 1905. Publikovány byly rovněž folklórní texty. Istrorumunský jazyk zřejmě představuje pokračování balkanorománského dialektu, který se konstituoval severně od Dunaje.

4.3 Reference

- C = Ciorănescu, Alexandru. 2007. *Dictionarul etimologic al limbii române*. București: Saeculum.
- Capidan, Th. 1935. *Meglenoromânii III: Dictionar Meglenoromân*. București: Monitorul Oficial (Academia Română XXV).
- Felix, Jiří, Křečan, Antonín, Bláha, Jaroslav. 1971. *Rumunsko-český a česko-rumunský kapesní slovník*. Praha: SPN.
- Gramelová, Lucie. 2010. *Rumunština pro začátečníky*. Praha: Gramel.
- Kovačec, August. 1971. *Desrierea Istroromânei actuale*. București: Editura Academiei Republicii Socialiste România.
- Kovačec, August. 1998. *Istrorumunjsko-hrvatski rječnik (s gramatikom i tekstovima)*. Pula: Znanstvena udruga Mediteran.
- Levitchi, Leon & Bantaș, Andrei. 1971. *Dictionar englez-român*. București. Editura științifică.
- *Moldavsko-russkij slovar*, ed. by A.T. Boršč, M.B. Podiko, V.P. Solovjev. Moskva: Gosudarstvennoe izdatel'stvo inostrannyx i nacional'nyx slovarj 1961.
- Narumov, B. P. 2001. Istrorumunskij jazyk/dialekt. In: *Jazyki mira: Romanskie jazyki*, ed. I.I. Čelyševa, B.P. Narumov, O.I. Romanova. Moskva: Academia, 656–671.
- Novotná, Petra & Blažek, Václav. 2008. Rétorománské jazyky: přehled a klasifikace. *Linguistica Brunensia*, A 56, 15–32.

- Orel, Vladimir. 1998. *Albanian Etymological Dictionary*. Leiden-Boston-Köln: Brill.
- Panovf, Irina. 1985. *Romanian-English & English-Romanian Dictionary*. București. Editura științifică și enciclopedică.
- Papahagi, Tache. 1963. *Dicționarul dialectului Aromân/Dictionnaire aroumain (macédo-roumain)*. București: Editura Academiei Populare Romîne.
- Podiko, M.V. 1990. *Russko-moldavskij slovar*. Kišinev: Moldavskaja Sovetskaja Ėnciklopedija.
- Price, Glanville. 2002. Rumunština; Arumunština; Meglenorumunština; Istrorumunština. In: *Encyklopedie jazyků Evropy*, ed. Glanville Price a kol. Praha: Volvox Globator, edice Litera, 371–378; 32; 290; 170.
- Pușcariu, Sextil. 1905. *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache. I. Lateinisches Element mit Berücksichtigung aller romanischen Sprachen*. Heidelberg: Winter.
- Starostin, Sergej, 1989. Sravnitel'no-istoričeskoe jazykoznanie i leksikostatistika. In: *Lingvističeskaja rekonstrukcija i drevnejšaja istorija Vostoka. Materialy k diskussijam na Meždunarodnoj konferencii* (Moskva, 29.V.–2.VI. 1989g.), I. Moskva: Institut vostokovedenija, 3–39.
- Starostin, Sergej, 1999. Comparative-historical linguistics and lexicostatistics. In: *Historical Linguistics & Lexicostatistics*, ed. by Vitaly Shevoroshkin & Paul Sidwell. Melbourne: Association for the History of Language, Science & History of Languages 3, 3–50.
- Swadesh, Morris, 1952. Lexico-statistic dating of prehistoric ethnic contacts. *Proceedings of American Philosophical Society* 96, 452–463.
- Swadesh, Morris, 1955. Towards greater accuracy in lexicostatistic dating. *International Journal of American Linguistics* 21, 121–137.
- Šatava, Leoš. 1994. *Národnostní menšiny v Evropě*. Praha: Ivo Železný.
- T = Tiktin, H. 1986-1-989. *Rumänisch-deutsches Wörterbuch*₂, I–III, bearbeitet von Paul Miron. Wiesbaden: Harrassowitz.

Webové odkazy

- <http://en.wikipedia.org/wiki/Aromanian_language>
- <http://en.wikipedia.org/wiki/Istro-Romanian_language>
- <http://en.wikipedia.org/wiki/Megleno-Romanian_language>
- http://www.ethnologue.org/show_language.asp?code=rup

4.4 Appendix: Lexikální spisky s etymologickým výkladem

glosa	rumunský	moldavský	arumunský	megleno- rumunský	istro- rumunský	etymologie (latina bez zkratky)
1. all	<i>tot</i>	<i>tot</i>	<i>tot</i>	<i>tot</i>	<i>tot</i> ^{PK}	<i>tōtus</i> , -a, -um či <i>tottus</i> , sr. it. <i>tutto</i> , eng. <i>tuott</i>
	<i>întreg</i>	(<i>ntreg</i> celý)			<i>ântrég</i>	<i>integer</i>
2. ashes	<i>cenușă</i>	<i>čenušă</i>	<i>činúše</i>	<i>tšinúšă</i> , <i>tšănúšă</i>	<i>tšerușe</i> ^P	* <i>cinusia</i> : <i>cinus</i> , sr. kors. <i>čanuša</i> ; * <i>cinisia</i> : <i>cinis</i> , sr. it. <i>cinigia</i>
	<i>scrum</i>	<i>skrum</i>		<i>scrum</i>		sr. alb. <i>shkrumb</i> : l. <i>cremō</i> pálim
3. bark	<i>scoarță</i>	<i>skoarcă</i>			<i>scortțe</i> ^P	<i>scortea</i> kožený; sr. it. <i>scorza</i> , fr. <i>écorce</i>
	<i>coață</i>	<i>koadžă</i>	<i>coáje</i>	<i>coață</i>		< stsl. <i>koža</i> kůže (T I, 589)
		<i>coá'rjă</i>	<i>coáră</i>			< stsl. <i>kora</i> kůra (T I, 589)
4. belly	<i>burtă</i>	<i>burtă</i>				sr. <i>borť</i> tlusté tělo (T I, 404); alb <i>bark</i> břicho může indikovat substrátový původ
	<i>pînțece</i>	<i>pynteče</i>	<i>pîntic(ă)</i>	<i>pontiti</i>		<i>pantea</i> , -icem
	(<i>buric</i> pupek)			<i>buríc</i>		<i>umbilicus</i> ; cf. #40
			(<i>foale</i> pytel)	<i>foáli</i>		<i>folis</i>
					<i>tr-buh</i> ^P	< sl.
5. big	<i>mare</i>	<i>mare</i>	<i>máre</i>	<i>mári</i>	<i>more</i> ^P <i>măre</i>	<i>mas</i> , gen. <i>marem</i> samec
6. bird	<i>pasăre</i>	<i>pasăre</i>			<i>poșăre</i> ^P	<i>passar</i> , -are <i>m</i> vrabec; sr. šp. <i>pajaro</i> pták
			<i>pul' ũ</i>	<i>pul'</i>		* <i>pulleus</i>
7. bite	<i>mușca</i>	<i>muška</i>	<i>mușcu</i> , <i>mî'șcu</i>	<i>mútsçu</i>	<i>mutšku</i> ^P <i>mucice</i>	* <i>mucc[u]lo+icare</i> : <i>muccus</i> , sr. neapol. <i>mutssikare</i> , sic. <i>mutssikari</i> kousat

glosa	rumunský	moldavský	arumunský	negleno- rumunský	istro- rumunský	etymologie (latina bez zkratky)
	<i>pișca</i>	<i>piška</i>				vl. <i>pīccicō</i> ,-āre, it. <i>pizzicare</i> (T III, 85)
	<i>înțepa</i>	<i>yncepa</i>				z řepā špice, osina (T II, 488; III, 747)
8. black	<i>negru</i>	<i>negru</i>	<i>négru/negur</i>	<i>négru</i>	<i>negru</i> ^{PW}	<i>niger</i>
9. blood	<i>sînge</i>	<i>synže</i>	<i>sîndze</i>	<i>sqnzi</i>	<i>sânže</i> ^P <i>sânže</i> ^K	<i>sanguen/sanguis</i>
10. bone	<i>os</i>	<i>os</i>	<i>os</i>	<i>uos</i>	<i>os</i> ^P	<i>ossum</i> , sr. vegl. <i>uasse</i>
11. breast	<i>piept</i>	<i>pept</i>	<i>képtu</i>	<i>chiépt</i>	<i>klépt</i> ^P	<i>pectus</i>
	<i>sîn</i>	<i>syn</i>	<i>sîn</i>	<i>sîn</i>	<i>sir</i> ^{PK}	<i>sinus</i> ,-um
12. burn	<i>arde</i>	<i>arde</i>	<i>árdu</i>	<i>ard</i>	<i>grdu</i> ^P <i>ârde</i> ^K	<i>ardeō</i> : *ardēre, sr. stfr. <i>ardoir</i>
					<i>palț</i> ^K	< sl.
13. claw	<i>gheară</i>	<i>gjară</i>				*glarra < dem. *garr[u]la, pr. garro podkolení < *garra < kelt., sr. velš. garr stehno či *ung(u)laris (C 361)?
	<i>unghie</i>		<i>úngl'e</i>	<i>úngl'ă</i>	<i>úngl'e</i>	<i>ungula</i>
14.cloud	<i>nor</i>	<i>nour</i>	<i>nîór, năór</i>	<i>nor</i>	<i>nor, nuor</i> ^P	<i>nūbílum</i>
15. cold	<i>frîguos</i>	<i>friguos</i>	<i>frig, -uros</i>	<i>frigurós</i>		<i>frigorōsus</i> : <i>frīgus</i>
	<i>rece</i>	<i>reče</i>	<i>aráđe</i>	<i>ráđi</i>	<i>roťse</i> ^P <i>ráče</i> ^K n.	<i>rece[n]s</i> , -recentem; sr. stben. <i>resente</i> chladný
16. come	<i>veni</i>	<i>veni</i>	<i>venit, viń,</i> <i>vin</i>	<i>vin</i>	<i>viru</i> ^P / <i>verť</i> ^K	<i>veniō</i> : <i>venire</i>
	<i>sosi</i>	<i>sosi</i>				< nř. σόσω, fut. σόσω (T III, 469)
17. die	<i>muri</i>	<i>muri</i>	<i>mor</i>	<i>mor</i>	<i>mor</i> ^P / <i>murť</i> ^K	*moriō (<i>morior</i>) : <i>morire</i>
					<i>crepă</i> ^K	sr. r. <i>crāpa</i> sekati < l. <i>crepāre</i>
18. dog	<i>câine</i>	<i>kyne</i>	<i>cî ne</i>	<i>cqini</i>	<i>căre</i> ^P / <i>cârť</i> ^K	<i>canis</i> ,-em

glosa	rumunský	moldavský	arumunský	megleno- rumunský	istro- rumunský	etymologie (latina bez zkratky)
19. drink	<i>beá</i>	<i>bja</i>	<i>beáũ, biui</i>	<i>beáu, brút</i>	<i>bewu, beut^P be', beve't^K</i>	<i>bibō : bibere</i>
					perf. <i>popí</i>	< sl.
20. dry	<i>sec</i>	<i>sek</i>	<i>sec</i>	<i>sec</i>	<i>sec^P v. sé'caf</i>	<i>siccus, siccō : -āre</i>
	<i>uscát</i>	<i>uskat</i>	<i>uscát</i>	<i>usc</i>	<i>uscu^P</i>	<i>esuscō : -āre</i> vylisovat št'ávu, it. <i>asciugare</i> , pr. <i>asugar</i> , fr. <i>essuyer</i>
21. ear	<i>ureche</i>	<i>wreke</i>	<i>ureácl'e</i>	<i>wreácl'ă</i>	<i>wrecl'e^P</i>	<i>oricla</i> (Cicero) namísto <i>auricula : auris</i>
22. earth	<i>pămînt</i>	<i>pămînt</i>	<i>pîmîntu</i>	<i>pîmînt, pămînt</i>	<i>pemînt^P pemînt</i>	<i>*pavimentum</i> = <i>*pavimentum</i> pro <i>pavim^o</i> ; sr. it. <i>pavimento</i> il pavimento sul quale gira la macina del molino, sard. <i>pamentile</i> primo sternito dell'aja
						<i>terra</i>
23. eat	(<i>țară</i> land) <i>mînca</i>	(<i>cară</i> land) <i>mynka</i>	<i>țară</i> <i>măncu, mîc</i>	<i>tsară</i> <i>m(ăn)onc</i>	<i>mărâncu^P mărncă</i>	<i>manducāre/*mandicāre</i> , cf. Sard. <i>man-digare</i>
					perf. <i>poiđt^N</i>	< sl.
24. egg	<i>ou</i>	<i>ou</i>	<i>oũ</i>	<i>uou</i>	<i>ovu^P</i>	<i>ovum</i>
25. eye	<i>óchiũ</i>	<i>ok'</i>	<i>ócľ'u</i>	<i>uócľ'u</i>	<i>okľ'u^P/ócľ' u^K</i>	<i>oculus</i> (App., <i>Probi</i> 111) = <i>oculus</i>
26. fat	<i>grăsime</i>	<i>grăsime</i>	<i>grăsime.</i>	<i>grăsîmi</i>	<i>grōs^P adj.</i>	cf. r. <i>gras</i> adj. tlustý < <i>grassus</i>
	<i>untură</i>	<i>untură</i>	(<i>untură/</i> <i>mut^o</i> máslo)			<i>unctūra</i>
27. feather	<i>până</i>	<i>pană</i>	<i>peană</i>	<i>peană</i>	<i>peņē^P pe'na^K</i>	<i>pinnā</i> ; sr. alb. <i>pëndë</i>
28. fire	<i>foc</i>	<i>fok</i>	<i>foc</i>	<i>foc</i>	<i>foc^P / fóc^K</i>	<i>focus</i> , -um ohniště
29. fish	<i>pêște</i>	<i>pește</i>	<i>pescu/păște</i>	<i>peăști</i>	<i>peșt^P</i>	<i>*piscus</i> , -um : <i>piscis</i>

glosa	rumunský	moldavský	arumunský	negleno- rumunský	istro- rumunský	etymologie (latina bez zkratky)
30. fly v.	<i>zburá</i>	<i>zbura</i>	<i>asboáir</i>			* <i>exvolō</i> : <i>volō</i> ,-āre
				<i>părăiés</i>		
				<i>let</i>	<i>(z)letí</i>	< sl.
31. foot	<i>picíor</i>	<i>pičór</i>	<i>kičíor,</i> <i>čičíor</i>	<i>pítsór</i>	<i>pítsoru</i> ^P <i>pičór</i>	* <i>peciolus</i> < * <i>pediciolus</i> : <i>pes, pedis</i> ; sr. it. <i>picciulo</i> stopka ovoce
	<i>labă</i>	(<i>labă</i> paw)				< mad'. <i>láb</i> noha či sl. * <i>lapa</i> tlapa (C 452)
32. full	<i>plin</i>	<i>plin</i>	(<i>m</i>) <i>plin</i>	<i>amplín</i>	<i>pl'ir</i> ^P / <i>pl'ir</i> ^K	<i>plēnus</i>
33. give	<i>da</i>	<i>da</i>	<i>daŭ</i>	<i>daŭ</i>	<i>dōwu</i> ^P	<i>dō, dāre</i>
	<i>dăruî</i>	<i>dăruî</i>				
34. good	<i>bun</i>	<i>bun</i>	<i>bun</i>	<i>bun</i>	<i>bur</i> ^{PK}	<i>bonus</i>
					<i>dóbar</i> ^N	< sl.
35. green	<i>vére</i>	<i>verde</i>	<i>veárde</i>	<i>veárdi</i>	<i>veárde</i> ^P <i>vé'rde</i> ^K	<i>viridis</i> (App., Prop. 201) = <i>viridis</i>
					<i>zelén</i> ^K	< sl.
36. hair	<i>păr</i>	<i>păr</i>	<i>per</i>	<i>per</i>	<i>per</i> ^{PK}	<i>pilus</i> ,-um
37. hand	<i>mînă</i>	<i>mîgnă</i>	<i>mî</i> <i>mănă</i>	<i>mgnă</i> <i>nă,</i>	<i>măr(e)</i> ^P <i>măr</i> ^N	* <i>mana</i> : <i>manus</i>
38. head	<i>cap</i>	<i>kap</i>	<i>cap</i>	<i>cap</i>	<i>căp</i>	<i>caput</i> , * <i>capum</i>
39. hear	<i>auzi</i>	<i>auzi</i>	<i>avdu</i>	<i>ud</i>	<i>oudu</i> ^P <i>avzŭ</i> ^K	<i>audiō</i> ,-īre
40. heart	<i>înimă</i>	<i>inimă</i>	<i>ínimă</i>	<i>ínămă</i>	<i>îtrime</i> ^P <i>îirima</i> ^K	<i>anima</i> ,-am
	(<i>buric</i> pupek)		(<i>buric</i> pupek)	<i>buríc</i>	(<i>buric</i> ^P pupek)	<i>umbilicus</i>

glosa	rumunský	moldavský	arumunský	megleno- rumunský	istro- rumunský	etymologie (latina bez zkratky)
41. horn	<i>corn</i>	<i>korn</i>	<i>cornu</i>	<i>córn</i>	<i>cornu</i> ^P pl. <i>córne</i> ^K	<i>cornu</i>
42. I	<i>eu</i>	<i>eu</i>	<i>eũ, iõ(ú)</i>	<i>iõ</i>	<i>iõ</i> ^{PK}	<i>e(g)o</i>
43. kill	<i>ucide</i>	<i>uicide</i>	<i>uřid</i>	<i>utsíd</i>	<i>utřidu</i> ^P <i>učide</i> ^K	<i>occidō</i>
	<i>omorĩ</i>	<i>omorĩ</i>		<i>umároš</i>		< csl. <i>umorĩti</i>
			<i>nec</i>	<i>nec</i>		<i>necō</i> : -āre
44. knee	<i>genũnchi</i>	<i>ženunk'</i>	<i>dzinũcl'ũũ</i>	<i>zinũcl'u</i>	<i>žeruncl'u</i> ^P	<i>genuc[u]lum</i> = <i>geniculum</i> : <i>genu</i>
45. know	<i>řti</i>	<i>řti</i>	<i>řtiũ</i>	<i>řtiũ</i>	<i>řtiũu</i> ^P / <i>řti</i> ^K	<i>sciō, -ĩre</i> ; sr. sard. <i>iskire</i>
	<i>cunoářte</i>	<i>kunoařte</i>	<i>cunóscu</i>	<i>cunósc</i>	<i>cunoscũ</i> ^P	* <i>conoscō</i> after <i>noscō</i> instead of <i>conoscō</i>
46. leaf	<i>frunză</i>	<i>frunză</i>	<i>frãndză, frĩ</i> ^o	<i>frúnză</i>	<i>frunzẽ</i> ^P	<i>frōndia, -am</i> : <i>frons, -dem</i> podle <i>folia</i> ; sr. sard. <i>frunza</i> větev, prut
	<i>foaie</i>	<i>foaie</i>	<i>fol'ĩ</i>		<i>fol'ẽ</i> ^P / <i>fol'e</i>	<i>folia, -am</i> namísto <i>folia</i> ntr. pl.
47. lie	<i>zăcea</i>	<i>zače</i>	<i>dzac</i>	<i>zac</i>	<i>zoc</i> ^P	<i>jaceō, -ẽre</i> ; sr. stfr. <i>geřir</i> etc.
	<i>sta culcát</i>	<i>sta kulakt</i>	<i>culcu řit spát</i>	<i>mi culc</i>	<i>cucu</i> ^P	<i>collocō</i> ; fr. <i>coucher</i> , stfr. <i>colchier</i> < * <i>cullocō</i>
48. liver	<i>ficat</i>	<i>fikat</i>	<i>hicát</i>		<i>fikot</i> ^P	<i>ficātum</i> , sr. vegl. <i>fekuat</i>
				<i>drob negru</i>		< bulh. <i>drob</i>
49. long	<i>lung</i>	<i>lung</i>	<i>lungu</i>	<i>lung</i>	<i>lung</i> ^P / <i>lung</i> ^K	<i>longus, -a, -um</i> ; sr. sard. <i>longu</i>
50. louse	<i>pădúche</i>	<i>păduke</i>	<i>pĩdũcl'ũũ, b°</i>	<i>pĩdũcl'u, b°</i>	<i>peduc'l'u</i> ^P	<i>peduc[u]lus</i> namísto <i>pediculus</i>
51. man	<i>om</i>	<i>om</i>	<i>om</i>	<i>uóm</i>	<i>om</i> ^K	= 64
	<i>bãrbát</i>	<i>bãrbat</i>	<i>bãrbát</i>	<i>bãrbát</i>	<i>bãrbot</i> ^P <i>bãrbát</i> ^w	<i>barbātus</i> bradatý; r. > nř. <i>βαρβάρος</i> nekastrované zvíře > alb. <i>varvát</i>
	<i>(mascur kanec)</i>		<i>(mascur mužský)</i>	<i>máscur</i>		<i>masculus</i> ; sr. kat. <i>mascle</i> , řp. <i>macho</i>

glosa	rumunský	moldavský	arumunský	megleno- rumunský	istro- rumunský	etymologie (latina bez zkratky)
52. many	<i>mulți</i>	<i>mult</i>	<i>multu</i>	<i>mult</i>	<i>mult^P</i>	<i>multus</i>
53. meat	<i>carne</i>	<i>karne</i>	<i>cárne</i>	<i>carni</i>	<i>corne^P cárne^K</i>	<i>carō, carnem</i>
54. moon	<i>lună</i>	<i>lună</i>	<i>lúnă</i>	<i>lună</i>	<i>lurē^P / lúra^K</i>	<i>lūna</i>
55. mountain	<i>munte</i>	<i>munte</i>	<i>múnte</i>	<i>munți</i>	<i>munte^P</i>	<i>mēnsis</i> měsíc (doba)
56. mouth	<i>gură</i>	<i>gură</i>	<i>gúră</i>	<i>gúră</i>	<i>gurē^P / gúre^K</i>	<i>mōns, montem</i>
57. name	<i>nume</i>	<i>name</i>	<i>núme</i>	<i>númi</i>	<i>lume^{PK}</i>	<i>gula</i> ; sr. it. <i>gula</i> , fr. <i>gueule</i> <i>nōmen</i> ; sr. sard. <i>logudor. lumene</i> , it. <i>romagnol. lomina</i> < * <i>nōmīna</i>
58. neck	<i>gât</i>	<i>gyt</i>				< sl. * <i>gъtъ</i> ; spíše než z l. <i>gutura</i> (T II, 239)
	(<i>gușă</i> vole)		<i>gúșe</i>	<i>gúșă</i>	<i>gușe</i>	sr. alb. <i>gushë</i> , gal.-l. <i>geusiae</i> hrdlo
	<i>ceață</i>				<i>čăfa^K</i>	< alb. <i>qafë</i> krk, šíje < tur. <i>kafa</i> occiput
				<i>tşalbîná</i>		
59. new	<i>nou</i>	<i>nou</i>	<i>noú, nao</i>	<i>nóu</i>	<i>now^P / nov^K</i>	<i>novus</i>
60. night	<i>noapte</i>	<i>noapte</i>	<i>noápte</i>	<i>noápti</i>	<i>nopte^P nópte^K</i>	<i>nox, noctem</i>
61. nose	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nas</i>	<i>nos^P / nâs^K</i>	<i>usus</i>
	(<i>nâre</i> nozdra)		<i>nare</i>	(<i>nári</i> nozdra)		<i>nāris</i>
62. not	<i>nu</i>	<i>nu</i>	<i>nu, no</i>	<i>nu</i>	<i>nu^P / ne^K</i>	<i>nōn</i>
63. one	<i>unu : ună</i>	<i>un : una</i>	<i>un : ună</i>	<i>un : ună</i>	<i>un, ur^P / ur^K</i>	<i>hnus</i>
64. person	<i>persoană</i>	<i>persoană</i>				< l. <i>persona</i>
	<i>om : oameni</i>	<i>om</i>	<i>om : oamini</i>	<i>uom : oamini</i>	<i>(u)om omir^P</i>	<i>homo : homines</i>
			<i>vête</i>			< alb. <i>vetë</i> sám

glosa	rumunský	moldavský	arumunský	megleno- rumunský	istro- rumunský	etymologie (latina bez zkratky)
65. rain	<i>ploaie</i>	<i>ploae</i>	<i>ploáñe</i>	<i>ploáñă</i>	<i>ploie</i> ^P	* <i>ploja</i> pro <i>pluvia</i>
66. red	<i>roșu</i>	<i>roșu</i>	<i>aroș</i>	<i>roși</i>	<i>roși</i> ^P	<i>roseus</i> růžový; r. > mad'. <i>rós</i> rudý
67. road	<i>drum</i>	<i>drum</i>		<i>drum</i>		< stsl. <i>drumъ</i> < ř. <i>δρόμος</i> (T II, 102)
	<i>cale</i>	<i>kale</i>	<i>căle</i>	<i>căli</i>	<i>kole</i> ^P / <i>căle</i> ^W	<i>calais</i>
	<i>stradă</i>	(<i>stradă</i> ulice)				< it. <i>strada</i>
					<i>țesta</i>	< sl.
68. root	<i>rădăcina</i>	<i>rădăcină</i>	<i>ar(ă)dătsină</i>			<i>radicīna</i> : <i>rādiiz</i>
				<i>cōrin</i>	<i>cōren</i> ^K	< bulh. <i>koren</i> , chorv. <i>korēn</i>
69. round	<i>rotund</i>	<i>rotund</i>			<i>tond</i> , <i>tonz</i> , <i>tónde</i> ^K	vl. <i>retundus</i> ; <i>rot</i> ^o je umělá korektura – T III, 333
			<i>gurgul'eat</i>	<i>gurgul'at</i>		
			<i>arucutós</i>			
			<i>strónçil</i>			< ř. <i>στρογγύλος</i>
70. sand	<i>nisip</i> (<i>arîñă</i> arch.)	<i>nisip</i> , <i>nășip</i>				< stsl. <i>nasъpъ</i> , sln. <i>nasip</i> (T II, 769)
			<i>arîñă</i>			<i>arēna</i>
				<i>pisóc</i>		< střbulh. <i>pěsok</i>
71. say	<i>zice</i>	<i>zice</i>	<i>dzic</i>	<i>zic</i>	<i>zic</i> ^P / <i>zice</i> ^K	<i>dīcō</i> , <i>-ēre</i>
	<i>spune</i>	<i>spune</i>	<i>spun</i>	<i>spun</i>	<i>spur</i> ^P <i>spure</i> ^W	<i>expōnō</i> , <i>-ere</i> ; sr. šp. <i>esponer</i> ; r. > alb. <i>shpun</i> ukázat
72. see	<i>vedea</i>	<i>vedja</i>	<i>ved</i>	<i>ved</i>	<i>vedu</i> ^P / <i>vede</i> ^K	<i>videō</i> , <i>-ēre</i>
73. seed	<i>sămînță</i>	<i>sămyncă</i>	<i>simînță, să</i> ^o	<i>simîntsă</i>	<i>sămîntsę</i> ^P	* <i>sēmentia</i> : <i>sēmentis</i> ; sr. it. <i>semenza</i>
74. sit	<i>așeza</i>					* <i>ad-sediō</i> , <i>-āre</i>
	<i>șed</i>	<i>ședja</i>	<i>șed</i>	<i>șed</i>	<i>șed</i> ^P	<i>sedeō</i> , <i>-ēre</i>
75. skin	<i>piele</i>	<i>pele</i>	<i>keale</i>	<i>chiăli</i>		<i>pellis</i>

glosa	rumunský	moldavský	arumunský	negleno- rumunský	istro- rumunský	etymologie (latina bez zkratky)
			<i>coaǵă</i>	<i>coaǵă</i>	<i>coze, coǵe^K</i>	< sl. *koža
76. sleep	<i>dormi</i>	<i>dormi</i>	<i>dórnu</i>	<i>dorm</i>	<i>dormu^P durma^K</i>	<i>dormiō, -īre</i>
77. small	<i>mic</i>	<i>mik</i>	<i>ńic</i>	<i>mic</i>	<i>mic^P</i>	* <i>m̃ic(c)us</i> < ř. <i>μικρός</i> = dór. <i>μικρός</i> = <i>μικρός</i> ; sr. sic. <i>niku</i> malý, fr. <i>mioche</i> malé dítě
			<i>minut</i>	<i>minút</i>		<i>minūtus</i>
78. smoke	<i>fum</i>	<i>fum</i>	<i>fum</i>	<i>fum</i>		<i>fūmus, -um</i>
					<i>dim^K</i>	< chorv. <i>dim</i>
79. stand	<i>sta</i>	<i>sta</i>	<i>stau</i>	<i>stau</i>	<i>stowu^P / stă^K</i>	<i>stō, stāre</i> ; sr. stfr. <i>ester</i>
80. star	<i>stea</i>	<i>stja</i>	<i>steaúă</i>	<i>steaúă</i>	<i>šte-wu^P ste^K</i>	<i>stēlla</i>
81. stone	<i>piatră</i> (<i>rîpă</i> prüsmyk)		<i>keátră</i> (<i>arîpă</i> svah)	<i>chiálră</i>		<i>petra, -am</i> < ř.; mr. < ar.
				<i>rôpă</i>	<i>ârpa^K</i>	<i>rîpa</i> břeh
82. sun	<i>soare</i>	<i>soare</i>	<i>soáre</i>	<i>soári</i>	<i>sore^P</i>	<i>sōl, -em</i>
83. swim	<i>înota</i>	<i>ynota</i>	(<i>a</i>) <i>nót</i>			* <i>notō, -āre</i> namísto <i>natō</i>
	<i>plutî</i>		<i>mplătire</i>	<i>plivăǵies</i>		< bulh. <i>plivam</i>
84. tail	<i>coadă</i>	<i>koadă</i>	<i>coadă</i>	<i>coáďă</i>	<i>code^P</i>	<i>cōda/cauda</i>
85. that	<i>ace(a)</i>	<i>ačel</i>	<i>ațel</i>	<i>tséla</i>	<i>tâel(a)^P čela</i>	<i>eccum-^{*il}[u-i]llac</i> ; sr. furl. <i>kel-la</i> , fr. <i>celui-là</i> ; it. <i>quello</i> , šp. <i>aquel</i> < <i>eccum-^{*il}lum</i>
86. this	<i>acest</i>	<i>ačest</i>	<i>ațestu</i>	<i>tsásta</i>	<i>tșásta^P čésta^P</i>	<i>eccum-^{*istum}</i> ; sr. it. <i>questo</i> , fr. <i>cet, cette</i>
87. thou	<i>tu</i>	<i>tu</i>	<i>Tu</i>	<i>tu</i>	<i>tu^P / tă^K</i>	<i>tū</i>

glosa	rumunský	moldavský	arumunský	megleno- rumunský	istro- rumunský	etymologie (latina bez zkratky)
88. tongue	<i>limbă</i>	<i>limbă</i>	<i>limbă</i>	<i>limbă</i>	<i>limbē^P</i> <i>lîmbă^K</i>	<i>lingua</i>
89. tooth	<i>dînte</i>	<i>dînte</i>	<i>Dînte</i>	<i>dînti</i>	<i>dînte^P / dînt^K</i>	<i>dēns, dentem</i>
	<i>măsea (zub)</i> stolička	<i>mășja</i>	<i>măseao</i>	<i>măseăuă</i>		<i>Maxilla</i>
90. tree	<i>arbore</i>	<i>arbore</i>	<i>ărbure</i>	<i>ărbur</i>	<i>or^zbure^P</i> <i>ărbure^w</i>	<i>arbor, -em</i>
	<i>copac</i>	<i>kopak</i>	(<i>cupaci</i> keř)	(<i>cupaci</i> keř)	<i>copăc</i>	sr. alb. <i>kopatsh</i> pahýl stromu, maď. <i>kopács</i> keř, ukr. <i>kopač</i> , nř. <i>κοπάς</i> (T I, 639)
91. two	<i>doi : două</i>	<i>doi : doyă</i>	<i>doi : dao</i>	<i>doi : două</i>	<i>doi : do^{PK}</i>	<i>dui : duae</i>
92. walk	<i>umbla</i>		<i>înnu</i>	<i>ânnu</i>	<i>ânnă</i>	<i>ambulăre</i>
	<i>merge</i>	<i>merže</i>	<i>înergu</i>	<i>merg</i>	<i>meg, mēre^P</i> <i>mēre^N</i>	<i>mergō, -ere</i> potápět se = mizet = vzda- lovat se > jít pryč
	<i>duce</i>	<i>duče</i>	<i>duc</i>	<i>duc</i>	(<i>ducu^P</i> vést)	<i>dūcō, -ere</i>
					<i>ii^P</i>	<i>eō, ĩre</i>
93. warm	<i>cald</i>	<i>kald</i>	<i>căldu</i>	<i>cald</i>	<i>cōd^P / căd^K</i>	<i>caldus</i> [CIL XIV 2112, II 16] = <i>calidus</i>
94. water	<i>apă</i>	<i>apă</i>	<i>apă</i>	<i>apă, apu</i>	<i>opē^P / âpa^K</i>	<i>aqua</i>
95. we	<i>noi</i>	<i>noj</i>	<i>noi</i>	<i>noi, nuăi</i>	<i>noi^K</i>	<i>nōs; sr. it. noi</i>
96. what	<i>ce</i>	<i>če</i>	<i>țe, ți</i>	<i>tse, tsi</i>	<i>tse^P / ce^K</i>	<i>quid; sr. it. che, stfr. queid, fr., šp. que</i>
97. white	<i>alb</i>	<i>alb</i>	<i>ălbu</i>	<i>alb</i>	<i>qōb^P / âb</i> pl. <i>ărb^K</i>	<i>albus; sr. vegl. jualb, gen. arbo, eng. alu,</i> šp. <i>albo, pg. albo</i>
			<i>beł</i>	<i>beal</i>	pl. <i>bălb^K</i>	< sl. <i>bělъ</i>
			<i>čil</i>			< tur.
98. who	<i>cine, pe cine</i>	<i>ține</i>	<i>ține</i>		<i>tsire^P</i> <i>ține^K</i>	<i>que[m]</i> + tázací částice <i>ne</i> ; či k alb. <i>-nē</i> v <i>u-nē, ti-nē</i>

glosa	rumunský	moldavský	arumunský	megleno- rumunský	istro- rumunský	etymologie (latina bez zkratky)
				(<i>an</i>) <i>cola</i> ^{Wi}		cf. <i>colo</i> tam, r. <i>acolo</i> , vulg. <i>colo</i> id. < * <i>eccum illoc</i>
99. woman	<i>femeie</i>	<i>femeje</i>	(<i>fumeal'e</i> děti, rodina)	(<i>fămeal'ă</i> děti, rodina)		<i>família</i> rodina
	<i>muiere</i>		<i>mul'ăre</i>	<i>mul'ări</i>	<i>mul'ăre</i>	<i>mulier</i>
			<i>feămină</i>			<i>femina</i>
	(<i>nevestă</i> manželka)		<i>năveăstă</i>	(<i>niveăstă</i> manželka)		< sl. <i>nevěsta</i>
					<i>žénske</i> & <i>žénske</i> ^P	< sl.
100. yellow	<i>galben</i>	<i>galben</i>	<i>gălbîn</i>	<i>gălbîn</i>		<i>galbinus</i> > alb. <i>dhelbërë</i> ; sr. fr. <i>jaune</i> ; fr. > it. <i>giallo</i> , šp. <i>jalde</i> , pg. <i>jalne</i>

Prameny: K Kovačec, N Narumov, P Pușcariu, W http://en.wiktionary.org/wiki/Appendix:Megleno-Romanian_Swadesh_list.

Wi <http://en.wiktionary.org/wiki/Appendix:Megleno-Romanian_Swadesh_list>

Zkratky: Alb. albánský, ar. arumunský, arch. archaický, ben. benátský, bulh. bulharský, csl. církevně slovanský, dem. deminutivum, dór. dórský, eng. engadinský, fr. francouzský, furl. furlánský, fut. futurum, gal. galský, gen. genitiv, chorv. chorvatský, it. italský, kelt. keltský, kors. korsický, l. latinský, logudor. logudorský, maď. maďarský, mr. meglenorumunský, n- novo-, pg. portugalský, pl. plurál, pr. provenzálský, r. rumunský, romagnol. romagnolský, ř. řecký, sard. sardinský, sic. sicilský, sl. slovanský, sln. slovinský, st- staro-, stř- středo-, šp. španělský, tur. turecký, ukr. ukrajinský, v vulgární, vegl. vegliotský, velš. velšský.

KAPITOLA

5

SLOVNÍK

Martina Koppová

Jako podklad sloužil slovník z učebnice:

- Matilda Caragiu-Marioțeanu – Manual de aromână/Carti trã învițari armânești

Arumuská abeceda

a ă â b c d ȑ e f g h i î j k l l' m n ó p q r s ș t ț u v w x y z

Seznam zkratek

<i>adj.</i>	přídavné jméno	<i>pron.dem.</i>	zájmeno ukazovací
<i>adj.dem.</i>	přídavné jméno ukazovací	<i>pron.indef.</i>	zájmeno neurčité
<i>adj.f.</i>	přídavné jméno ženský rod	<i>pron.interrog.</i>	zájmeno tázací
<i>adj.indef.</i>	přídavné jméno neurčité	<i>pron.neg.</i>	zájmeno záporné
<i>adj.neg.</i>	přídavné jméno záporné	<i>pron.pers.</i>	zájmeno osobní
<i>adj.pos.</i>	přídavné jméno přivlastňovací	<i>pron.pos.</i>	zájmeno přivlastňovací
<i>adv.</i>	příslovce	<i>pron.refl.</i>	zájmeno zvrátané
<i>art.indef.</i>	člen neurčitý	<i>pron.rel.</i>	zájmeno vztažné
<i>art.m.</i>	člen mužský	<i>s.f.</i>	podst. jméno, ženský rod
<i>conj.</i>	spojka	<i>s.f.pl.</i>	podst. jméno, ženský rod, mn.číslo
<i>interj.</i>	cítoslovce	<i>s.m.</i>	podst. jméno, mužský rod
<i>num.card.</i>	číslovka základní	<i>s.n.</i>	podst. jméno, střední rod
<i>num.col.</i>	číslovka kolektivní	<i>v.</i>	viz
<i>num.ord.</i>	číslovka řadová	<i>vb.</i>	sloveso
<i>prep.</i>	předložka	<i>vb.impers.</i>	neosobní sloveso
<i>pron.</i>	zájmeno		

Uvedené tvary

- podstatné jméno, následuje rod a koncovka tvaru množného čísla
- přídavné jméno, následuje koncovka množného čísla mužského rodu, dále ženský rod v jednotném čísle a ženský rod v množném čísle
- slovníkový tvar slovesa je 1. osoba jednotného čísla, následuje infinitiv, tvar aoristu 1. osoby jednotného čísla a přičestí minulé

Arumunsko-česká část

— A —

a *prep.* u

a *prep.* z, předložka gen.

a *interj.* ach

absolútu *adj.* -*ț* absolutâ -i absolutní

aburéđu *vb.* aburári -ái -átâ vypouštět páru

academiciánu *s.m.* -níi akademik

acásâ *adv.* doma

acáțu *vb.* acățári -ái -átâ pověsit, chytit, držet, začít

accéntu *s.n.* -i přízvuk

accentuátu *adj.* -*ț* accentuátâ -i přízvučný

accidéntu *s.n.* -i nehoda

acló *adv.* tam

aclóți *v.* acló

acoápiru *vb.* acupiríri -úi -ítâ zakrýt, schovat

acréđu *vb.* acríri -úi -ítâ okyselit

ácru *adj.* -i ácrâ -i kyselý

actóru *s.m.* -i herec

actuálu *adj.* -l'i actuálâ -i současný

acu *s.n.* áři jehla

acúmpâru *vb.* acumpârári -ái -átâ koupit

acuzatívu *s.n.* akuzativ

adáru *vb.* adrári -ái -átâ vyrobit, postavit

adávgu *vb.* adávđiri (adávđeári) adápsu adaptâ přídát

adéti *s.f.* adeț zvyk

adíl'iu *vb.* adil'eári -eái -eátâ vanout, dýchat

adjectiválu *adj.* -l'i adjectiválâ -i adjektivní

adjectívu *s.n.* -i adjektivum

adrésâ *s.f.* -i adresa

aduchéscu *vb.* aduchíri -úi -ítâ cítit, rozumět

adúcu *vb.* adúřiri (aduřeári) adúșu adúsâ přinést

adúnu *vb.* adunári -ái -átâ shromáždit, sesbírat

adverbiálu *adj.* -l'i adverbialâ -i adverbiální

advérbu *s.n.* -i adverbium

adyiuvâséscu *v.* dhyivâséscu

ađ *v.* ázâ

aéri *adv.* včera

aeropórtu *s.n.* -uri letiště

áeru *s.n.* vzduch

aéstu *pron.dem./adj.dem.* aéști aéstâ aésti tento

aféndi *s.m.* otec

afiréscu *vb.* afiríri -úi -ítâ chránit, ustoupit

afirmatívu *adj.* -i afirmatívâ -i potvrzující

áflu *vb.* aflári -ái -átâ najít, potkat

afoárâ *v.* nafaórá

afrángâ *s.f.* -đâ lesní jahoda

agârșéscu *v.* agrâșéscu

agentíe *s.f.* -úi agentura

agiócu *s.n.* -uri hra (dětská)

agiócu *vb.* agiucári -ái -átâ hrát si

agiúngu *vb.* agiúnđiri (agiunđeári) agiúmșu agiúmtâ přijet, stačit

agiúnu *adj.* -níi agiúnâ -i hladový

agiutóru *s.n.* -oári pomoc

agiútu *vb.* agiutári -ái -átâ pomoci

agrâșéscu *vb.* agrâșíri -úi -ítâ zapomenout

ágru *s.f.* -i pole

agudéscu *vb.* agudíri -úi -ítâ uhodit, zranit

agudítu *adj.* -*ț* agudítâ -i uhozený, zraněný

ahápsi *s.f.* ahápsi vězení

ahândámi *s.f.* hloubka

ahândósu *adj.* -și ahândoásâ -i hluboký

ahántu *v.* ahátu

ahátu *adj./adv.* -*ț* ahátâ -i tolik, tak moc

ahóryea *adv.* odděleně

ahtáre *v.* ahtári

ahtári *adj.* ahtári takový, podobný

ahundusítu *adj.* -*ț* ahunsusítâ -i ponořený, zaražený

ahurhéscu *vb.* ahurhíri -úi -ítâ začít

ahúri *s.f.* -i stáj

ahusítu *adj.* -*ț* ahusítâ -i špinavý

ai *v.* áidi

áidi *interj.* pojd'me

aiéri *v.* aéri

alágu *vb.* alágári -ái -átâ běžet, jít (pěšky)

alánt *v.* alántu

alántu *pron.dem./adj.dem.* -*ț*â alántâ -i ten druhý

alásu *vb.* alásári -ái -átâ nechat

aláthu, aláthusu *s.n.* -uri chyba

alávdu *vb.* alâvdári -ái -átâ chválit, pyšnit se

aláchéscu *v.* alichéscu

aláptári *s.f.* -ári kojení

alâthuséscu *vb.* alâthusíri -úi -ítâ chybovat

alâxéscu *vb.* alâxíri -úi -ítâ změnit, směnit (peníze), převléknout se, přestoupit

albástru *adj.* -ștri albástrâ -i modrý

álbu *adj.* álghi álâ -i bílý

alégu *vb.* aleágíri (aliđeári) alépsu aleáptâ vybrat, číst

aléptu *adj.* -țâ *aleáptâ* -i vybraný, distinguovaný
alghéscu *vb.* *alghári* -îi -îtâ vybělit
álghi *v.* álbu
áli *prep.* z, v
alichéscu *vb.* *alichári* -îi -îtâ lepit
alíhea *adv.* opravdu
alímtu *adj.* -țâ *alímtâ* -i rovný, upravený
alínu *vb.* *alínári* -ái -átâ stoupat, nastoupit
alipidátu *adj.* -ț *alipidátâ* -i odvážný
aló *interj.* ahoj
aloátu *s.n.* -uri těsto
alt *v.* áltu
áltu *pron.indef./adj.indef.* *áltâ áltâ álti* jiný
alu *art.m.* z
alumtári *s.f.* -ári boj
alunáru *s.m.* červenec
aluneáuâ *s.f.* -éi větvička
alúnu *s.m.* -ní líska
am *v.* amu
áma *conj.* ale
amálamá (amalámâ) *s.f.* zlato
amári *s.f.* *amári* moře
amáru *adj.* -ri *amárâ* -i hořký
amáxi *s.f.* *amáxi* vozidlo, auto
amânátu *adv.* pozdě
amârtie *s.f.* -îi hřích, škoda
ambáru *adj.* -i *ambârâ* -i šťastný
ambáru *adv.* příznivě
ambâreátâ *s.f.* -ét štěstí
amfitheátru *s.n.* -i hlediště, posluchárna
amindólî *v.* *amindóilî*
amindóilî *num.col.* *amindoáuli* oba dva
amintári *v.* *amíntu*
amínti *adv.* připomenout si
amintréilî *num.col.* *amintréili* všichni tři
amíntu *vb.* *amintári* -ái -átâ vydělat, přivést na svět, porodit
amínu *vb.* *aminári* -ái -átâ vyhodit, vystřelit
amirá *s.m.* -áq císař
amirâroání *s.f.* *amirâroání* císařovna
amisticátu *adj.* -ț *amisticátâ* -i smíšený
amu *vb.* *aveári avúî avútâ* mít
amurțáscu *vb.* *amurțári* -ái -átâ ohromit, být ohromen
amurțátu *v.* *amurțáscu*
amútu *vb.* *amuțári* -ái -átâ oněmňet
análtu *adj.* -țâ *análtâ* -i vysoký

análtu *adv.* nahoře
análtu *vb.* *anâltári* -ái -átâ vyzdvihnout
anámi *s.f.* sláva, renomé
anámisa *prep./adv.* mezi, uprostřed
anángâsi *s.f.* podnět, impuls
anánghi *s.f.* *anánghi* potřeba
anáparti *v.* *náparti*
anápuda *adv.* naruby, našikmo
anárga *v.* *anárya*
anárya *adv.* pomalu
anângâsescu *vb.* *anângâsári* -îi -îtâ podpořit, podnítit
anâstrécu *vb.* *anâstreátári* (*anâstrițeári*) *anâstricúi* -útâ předběhnout, překonat
andámusi *s.f.* schůze
andártu *s.m.* -țâ řecký partyzán
andâmusescu *vb.* *andâmusári* -îi -îtâ potkat
andâmusítâ *v.* *andâmusescu*
andóilea *num.ord.* druhý
andrálâ *s.f.* -ál'i závrat', mrákoty
andréu *s.m.* prosinec
anecdótâ *s.f.* -i vtíp
anécu *vb.* *anicári* -ái -átâ utonout
angánu *vb.* *angânári* -ái -átâ nazývat (zvíře)
angâtánu *adv.* opatrně
anghlicescu *v.* *înyilicescu*
ánghilu *s.m.* -l'i anděl
anghú *adv.* rychle
anífuru *s.n.* -i kopec
anotímpu *s.n.* -uri období
anótu *vb.* *anutári* -ái -átâ plavat
ansáru *vb.* *ansârári* -îi -îtâ skákat
ansáru *vb.* *ansârári* -ái -átâ solit
ansârátu *adj.* -ț *ansârátâ* -i slaný
antichitáti *s.f.* -ăț starověk
antologie *s.f.* -îi sbírka
antonímu *s.n.* -i antonymum
antrenaméntu *s.n.* -i výcvik, trénink
antrenóru *s.m.* -i trenér
anu *s.m.* *aní* rok
anvâléscu *vb.* *anvâlári* -îi -îtâ obléci se, zakrýt
anvârlíga *adv.* okolo
aníúrizmâ *s.f.* -i vůně, parfém
aníurizmósu *adj.* -și *aníurizmoásâ* -i voňavý, parfémovaný
aoá *adv.* zde
aoáltađ *adv.* předevcírem
aoáltari *adv.* předevcírem
apándisi *s.f.* odpověď
apartaméntu *s.n.* -i byt, apartmán
ápâ *s.f.* *ápi* voda

ápiru *vb.* *apiríri -íi -ítâ* nadcházet (o dni)
apitrusescu *vb.* *apitrusíri -íi -ítâ* napadnout, zadusit
apófasi *s.f.* rozhodnutí
apóia *adv.* poté
apóstolu (apóstalu) *s.m.* *-l'i* apoštol
apozíție *s.f.* *-ii* apozice
apríl'iu *s.m.* duben
aprindeári *v.* **apríndu**
apríndu *vb.* *apríndiri (aprindeári) apréșu* *apreásâ* zapálit
aproápea *adv.* blízko
apróchiu *vb.* *aprucheári -ái -átâ* přiblížit
apúnti *v.* **púnti**
apustusítu *adj.* *-ț apustusítâ -i* unavený
arádhâ *s.f.* *-arâđ* zvyk
aráftu *s.m.* *-țâ* krejčí
aráli *v.* **aráu**
aráți *adj.* *arăt* studený
arávdu *vb.* *arávdári -ái -átâ* vydržet
arăcoáre *v.* **arcoári**
arăpăsátu *v.* **arăpăsátu**
arăsúnâ *v.* **arăsúnu**
aráu *adj.* *arâi aráuâ aráli* špatný
aráchie *s.f.* *-ii* pálenka
arâdhypsítu *adj.* *-ț arâdhypsítâ -i* uklizený
arádu *vb.* *arádiri (arâdeári) aráșu arásâ* smát se
aráescu *vb.* *aráiri -íi -ítâ* ředit, šířit
aráftoáni *s.f.* *aráftoáni* krejčová
arăpásu *s.n.* *-uri* odpočinek, věčný odpočinek
arăpásu *vb.* *arăpăsári -ái -átâ* odpočívát, zemřít
arăpăsátu *adj.* *-ț arăpăsátâ -i* mrtvý
arăsári *vb.* *impers.* vyjít (slunce)
arăspândítu *adj.* *-ț arăspândítâ -i* rozšířený
arăsúnu *vb.* *arăsunári -ái -átâ* rezonovat
aráu *s.n.* *-uri* řeka
arázbóiu *s.n.* *-oáie* tkalcovský stav
Arbinésu *s.m./s.f.* *-și Arbineásâ -i* Albánec, Albánka
arbiníșeáști *adv.* albánsky
árbore *v.* **árburi**
árburi *s.m.* *árburi* strom
arcá *v.* **arúcu**
archiúșuru *vb.* *archiúșurári -ái -átâ* klouzat
arcoári *s.f.* zima (chlad)
árdu *vb.* *árdiri (árdeári) árșu ársâ* pálit

areápini *s.m.* *-ni* hrozen vína
arhitectúrâ *s.f.* architektura
arínâ *s.f.* písek
aripidínâ *s.f.* *-ni* svah, úbočí
arisescu *vb.* *arisíri -íi -ítâ* líbit se, mít rád
aritméticâ *s.f.* aritmetika
ariváni *s.f.* *ariváni* savarin (kynutý koláč namáčený v rumovém sirupu)
armânámi *s.f.* Arumuni
Armânâ *v.* **Armânu**
armâneáști *adv.* arumunsky
armânéscu *adj.* *-ști armânească -éști* arumunský
Armânie *v.* **Arumânie**
Armânu *s.m./s.f.* *-ni Armânâ -i* Arumun, Arumunka
armânu *vb.* *armâniri (armâneári) armáșu* *armásâ* zůstat
armânu *adj.* *-ni armânâ -i* arumunský
armuníe *s.f.* *-ii* soulad, harmonie
arníu *s.n.* *-uri* přezimování
aroáuâ *s.f.* rosa
arógu *vb.* *arugári -ái -átâ* modlit se
aróidhâ *s.f.* *-i* granátové jablko
aromân *v.* **armânu**
aromânesc *v.* **armânéscu**
aróșu *adj.* *-i aróși -i* červený
arsáru *v.* **ansáru**
ártâ *s.f.* *-i* umění
artícolu *s.f.* *-i* člen, článek
articulátu *adj.* *-ț articulátâ -i* artikulovaný
artístu *s.m.* *-ști artístâ -i* umělec, herec
arubée *s.f.* *-ei* zlaté mince
arúcu *vb.* *arcári -ái -átâ* hodit
arucutítu *adj.* *-ț arucutítâ -i* stočený, převržený
arúgâ *s.f.* *arúđ* mzda, plat, odměna
Arumânie *s.f.* Rumunsko
arúminu *adj.* *-ni arúminâ -i* narůžovělý, rezavý
arupeári *v.* **arúpu**
arúpu *vb.* *arúpiri (arupeári) arúpsu arúptâ* zlomit, rozbít
aruseáuâ *s.f.* nejlepší zrna
arusticó *s.m.* *-áđ* dárek pro nemocného (typicky ovoce, bonbony)
arúsu *adj.* *-și arúsâ -i* světlovlasý
asarnoáptea *adv.* včera večer

ascápirâ *vb. impers.* svítit
ascápitâ *vb. impers.* zapadat (slunce)
ascápu *vb.* *ascâpári* -ái -átâ utéct
ascâpitâtâ *s.f.* západ
ascensóru *s.f.* -oári výtah
aschéri *s.f.* *aschéri* armáda
ascultâtoru *adj.* -i *ascultâtoári* *ascultâtoári* poslušný
ascúltu *vb.* *ascultári* -ái -átâ poslouchat (uposlechnout)
ascúmtu *v.* *ascúndu*
ascundeári *v.* *ascúndu*
ascúndu *vb.* *ascúndiri* (*ascundeári*) *ascúmşu* *ascúmtâ* schovat
aseára *adv.* včera večer
asfálizmâ *s.f.* -i pojištění
asigurári *s.f.* -áři pojištění
asistentu *s.m./s.f.* -ţâ *asistentâ* -i asistent, asistentka
aslánu *s.m./s.f.* -ní *aslânâ* -i lev, lvíce
aslánu *adj.* -ní *aslânâ* -i odvážný
asociátie *s.f.* -ii asociace
aspárgu *vb.* *aspârqiri* (*aspârqeári*) *aspârsu* *aspârtâ* zničit, zhoršit se, rozměnit (peníze)
aspârqeári *v.* *aspârgu*
aspâreátu *adj.* -ţ *aspâreátâ* -i vystrašený
aspélu *vb.* *aspilári* -ái -átâ umýt (nádobí)
aspínquru *v.* *spínquru*
aspúnu *v.* *spunu*
astâl'iu *vb.* *astâl'eári* -eái -eátâ potkat, zkusnout
astárâ *adv.* dnes v noci
ástâq *adv.* dnes
astâmâsescu *vb.* *astâmâsiri* -îi -ítâ zastavit
ástâ-seárâ *adv.* dnes v noci
ástâ-veárâ *adv.* minulé léto
astrécu *v.* *anâstrécu*
astrodinâmicâ *s.f.* astrodynamika
ástru *s.f.* *ástri* nebeské těleso
aşí *adv.* tak jako, tím způsobem
aştéptu *vb.* *aştíptári* -ái -átâ čekat
aştérgu *vb.* *aşteárqiri* (*aştirqeári*) *aştérsu* *aşteársâ* setřít
aştérnu *vb.* *aşteárniri* (*aştirneári*) *aştirnúi* -útâ ležet, pokrýt, ustlat
aştirqeári *v.* *aştérgu*
aştirneári *v.* *aştérnu*

atribútu *s.n.* -i atribut
atúmţea *adv.* pak, v ten moment
aţélu *pron. dem./adj. dem.* -l'i *aţeá aţeáli* tento
auá *v.* *aoá*
aúmrâ *s.f.* -i stín
aumbrósu *adj.* -şi *aumbroásâ* -i stinný
auráscu *vb.* *aurári* -ái -átâ nenávidět, nudit
aúrlu *vb.* *aurlári* -ái -átâ řvát
auşeáticu *s.n.* -ţi stáří
auşescu *vb.* *auşiri* -îi -ítâ stárnout
aúşu *s.m./adj.* *aúşi* stařec, starý
autohtónu *adj.* -ní *autohtónâ* -i autochtonní
aúuâ *s.f.* *aúuâ* hroznové víno
auxiliáru *adj.* -ri *auxiliárâ* -i pomocný
avânda *v.* *amu*
ávdu *vb.* *avqári* -ái -átâ slyšet
aveári *s.f.* *avéri* bohatství
avégl'iu *vb.* *avigl'eári* -eái -eátâ hlídat, střežit
avéru *s.n.* -uri pravda
ávgustu *v.* *ávyustu*
avigl'itóru *s.m.* -i hlídač
avinâtoru *s.m.* -i lovec
avínu *vb.* *avinári* -ái -átâ lovit, honit
aviónu *s.n.* -oáni letadlo
avocátu *s.m.* -ţ advokát
avrápa *adv.* rychle
ávrâ *s.f.* svěžest
avréqu *vb.* *avrári* -ái -átâ osvěžit
avrósu *adj.* -şi *avroásâ* -i osvěžující
ávyustu *s.m.* srpen
ayiu *s.m.* *ayi* svatý
aynânghea *adv.* naproti
aynósu *s.n.* odpornost
ayónea *adv.* rychle, brzy, ukvapeně
ayórâ *s.f.* -i náměstí
ayunísescu *vb.* *ayunísiri* -îi -ítâ spěchat
ázâ *adv.* dnes
azboáiru *vb.* *azbuirári* -ái -átâ letět
azvinqeári *v.* *azvíngu*
azvíngu *vb.* *azvínqiri* (*azvinqeári*) *azvímşu* *azvímtâ* porazit, zvítězit
azvómu *vb.* *azvoámiri* (*azvumeári*) *azvumúi* -útâ pramenit

— B —

bábâ *s.f.* -i prababička, porodní bába, porodní asistentka

bagáju *s.f.* -i zavazadlo
bagu *vb.* *bâgári -ái -átâ* uvést (do něčeho), uložit se
báiru *s.n.* -i provaz, náhrdelník
balcóni *s.f.* -ríi balkon
báltâ *s.f.* *báltâ* rybník, jezero
bánâ *s.f.* život, existence
bâncâ *s.f.* *bântâ* banka
bancnótâ *s.f.* -i bankovky
báni *s.f.* *bâniuri (bâni)* koupel, koupelna
bârbâ *s.f.* *bârghi* vousy
bârcâ *s.f.* *bârță* loďka
bárimu *adv.* přinejmenším
barónu *s.m.* -ríi baron
baru *s.n.* *băruri* bar
bâsketbolu *s.n.* basketbal
bașu *vb.* *bâșări -ái -átâ* políbit
batu *vb.* *bâteári bâtúi -útâ* bojovat, zvítězit, porazit
bâclâvâ *s.m.* -âq baklava (typ koláče)
bâhcé *s.m.* -eâq zahrada
bânêdu *vb.* *bânári -ái -átâ* žít, existovat
bârbátu *s.m.* -t muž, manžel
bârgâci *s.f.* -âci měděný kotlík s uchem
bâseáricâ *v. biseáricâ*
beau *vb.* *beári biúi -útâ* pít
belu *s.f.* *beáli* kamínek
benzínâ *s.f.* benzín
bibliotécâ *s.f.* -t knihovna
biciclétâ *s.f.* -i bicykl
bilétu *s.f.* -i lístek, vstupenka
binécu *s.m.* -t jezdecký kůň
bîrâ *s.f.* -i pivo
bîrbécu *s.m.* -t beran
bîrbéru *s.m.* -i holič
bîrbicúșu *s.m.* -i beránek (mladý)
bîrbîl'iu *s.m.* -l'i slavík
bîróu *s.n.* -uri úřad
biseáricâ *s.f.* -ériț kostel
biséctu *adj.* -țâ přestupný rok
bistróu *s.n.* -uri bistro
bitârnú *adj.* -ríi *bitârnâ* -i starý (zvíře)
bitiséscu *vb.* *bitisíri -úi -ítâ* skončit
biutúrâ *s.f.* -i nápoj
blánâ *s.f.* *blâni* prkno
blâstimu *vb.* *blâstimári -ái -átâ* proklít
blâstému *s.f.* -eâmi prokletí
blocu *s.n.* *blócuri* blok (domů)

blúchi *s.f.* *bluchi* dav, skupina
boáti *s.f.* *boț* hlas
bomboánâ *s.f.* -i bonbon
bórgi *s.f.* *bórgi* pohledávka, povinnost
bou *s.m.* *boi* vůl, hovězí
brațu *s.m.* *brățâ* paže
brávo *interj.* bravo
bre *interj.* halo, hej
brumáru *s.m.* listopad
brúmâ *s.f.* jinovatka
bubuchiséscu *vb.* *bubuchisíri -úi -ítâ* klíčit
bucátâ *s.f.* -âț kousek, dílek
bucuválâ *s.f.* -âl'i chlebový puding
búqâ *s.f.* *búqâ* ret
bueáuâ *s.f.* -éi barvivo
bulevârdú *s.n.* -i bulvár (ulice)
bumbuneáqâ *vb. impers.* hřmět, burácet
buneáțâ *s.f.* -eț laskavost, požehnání
bunu *adj.* *burúi búnâ* -i dobrý
busu *s.n.* *búsurí* autobus

— C —

cabinétu *s.n.* -i úřad
cadánâ *s.f.* -i odaliska (turecká otrokyně sloužící ženám)
cadu *vb.* *câdeári câqúi -útâ* spadnout
café *s.n.* -eâq káva
cafeterie *s.f.* -íi cukrárna
cafigí *s.m.* -eâq kavárník
cafiné *s.m.* -eâq kavárna
cafișu *adj.* -i *cafiși* -i hnědý
câftu *vb.* *câftári -ái -átâ* hledat, žádat
caiétu *s.n.* -i sešit
caimó *s.m.* -âq trápení
cálcu *vb.* *câlcári -ái -átâ* šlápnout na něco
cáldu *adj.* -qâ *câldâ* -i teplý
cáli *s.f.* *câl'iuri* cesta, silnice
calitáti *s.f.* -âț kvalita
calu *s.m.* *cal'i* kůň
câma *adv.* navíc
câmerâ *s.f.* -i pokoj
camiónu *s.n.* -oáni kamion
canapé *s.m.* -eâq kanape
cânâ *s.f.* *câni* šálek
cânâoarâ *adv.* nikdy
cânda *adv.* vypadající jako
canu *pron.neg.* *cânâ* nikdo, nic
capélâ *s.f.* -i klobouk
capélâ *s.f.* -i kaple
cáprâ *s.f.* *câpri* koza

capu *s.n.* *cápiti* ředitel, šéf
cára *adv.,conj.* tak, jestli
cardinálu *adj.* -*l'i cardinâlâ -i* základní
cári *pron.rel.,interog.* který, kdo
carițidó *pron.indef.* kdokoliv
carnétu *s.n.* -*i* blok (zápisník), průkaz
cárni *s.f.* *cárnuri* maso
cárti *s.f.* *cártâ* dopis, kniha, papír
cartolínâ *s.f.* -*i* pohlednice
cásâ *s.f.* -*i* dům
casétâ *s.f.* -*i* kazeta
casetofónu *s.n.* -*oáni* magnetofon
cașu *s.n.* *cășuri* sýr
cathédra *s.f.* -*i* židle, katedra (stůl pro učitele)
cáthi *adj.indef.* každý
cazu *s.n.* *cázuri* případ
câ *conj.* že
câbâti *s.f.* -*băț* chyba, vina
căciulâ *s.f.* -*i* beranice (čepice)
câlâtóru *s.m./s.f.* -*i* *câlâtoári* *câlâtoári*
cestovatel, pasažér
câlâúzu *s.m.* -*ji* vůdce
câldári *s.f.* -*ári* vědro
câldúrâ *s.f.* -*i* teplo, vroucnost
câmbânâ *s.f.* -*âni* zvon (kostelní)
câmeași *s.f.* -*éși* košile
câmpu *s.n.* -*uri* pole
cându *adv.* když
cândúși *s.f.* *cândúși* vlněné šaty bez rukávů
(pro ženy)
cânduțidó *adv.* kdykoliv
cânéstrâ *s.f.* -*i* koš
câni *s.m.* *câni* pes
cântári *s.f.* -*ári* píseň, zpěv
cântátóru *s.m./s.f.* -*i* *cântatoári* *cântatoári*
zpěvák, zpěvačka
cânticu *s.n.* -*ți* píseň, zpěv
cântu *vb.* *cântări* -*âi* -*âtâ* zpívat
cároári *s.f.* -*óri* vedro
cârtescu *vb.* *cârtiri* -*úi* -*ítâ* vyrušovat
cârtici *s.f.* *cârtici* knizečka
cârvâni *s.f.* -*âni* karavana
cârvânáru *s.m.* -*i* vedoucí karavany
căsâbă *s.m.* -*âq* město
câstrăvéțu *s.m.* -*ț* okurka
cășári *s.f.* *cășeri* sýrárna
cășârie *v.* **cășári**

cășcâvâlîu *s.n.* -*i* caciocavallo (typ sýra
vozený pod koňským sedlem)
câtâ *v.* **câtrâ**
câtrâni *s.f.* -*âni* asfalt
câtrâ *prep.* směrem k
câtu *conj./prep./adv./pron.interog./pron.indef.*
câț câtâ câti kolik
câtúși *s.f.* *câtúși* kočka
câțáuâ *s.f.* -*li* fena, čubka
câțálu *s.m.* -*l'i* štěně (pejsek)
câțâlúși *s.f.* *câțâlúși* štěně (fenečka)
câțútu *s.n.* -*i* nůž
ceántâ *s.f.* -*i* kabelka
célnicu *s.m.* -*ț* vlastník mnoha stád ovcí
centimétu *s.m.* -*i* centimetr
céntru *s.m.* -*i* centrum
cheaméti *s.f.* -*ț* shon, vřava
cheáptini *s.m.* *cheáptâni* hřeben
cheáptinu *vb.* *chiptinári* -*âi* -*âtâ* česat
cheátrâ *s.f.* *chétiri* (*chétrâ*, *chétari*) kámen
chéfi *s.f.* *chehi* potěšení, dobrá nálada
chéptu *s.n.* -*uri* hrud', ňadra
cheru *vb.* *chireári* *chirúi* -*útâ* ztratit, zahynout
chibápi *s.f.* kebab
chicu *vb.* *chicári* -*âi* -*âtâ* stékat po kapkách
chícutâ *s.f.* -*i* kapka
chiftă *s.m.* -*âq* kuličky z mletého masa
chihâé *s.m.* -*eâq* vlastník velkého stáda ovcí
chilími *s.f.* -*ni* koberec
chímâ *s.f.* *chímati* vlna
chindruescu *vb.* *chindruári* -*úi* -*ítâ* zastavit se
Chinézu *s.m.* -*zi* *Chinézá* -*i* Číňan, Číňanka
chinézu *adj.* -*zi* *Chinézá* -*i* čínský
chinghéru *s.m.* -*i* ostružina
chiparíșu *s.m.* -*i* cypřiš
chipéru *s.m.* pepř
chípitâ *s.f.* -*i* vrchol, špička
chípitâ *s.f.* -*i* prsní bradavka
chirdútu *adj.* -*ț* *chirdútâ* -*i* ztracený
chirnisítu *adj.* -*ț* *chirnisitâ* -*i* obsloužit hosta
chiró *s.m.* čas
chiúngghi *s.f.* *chiúngghi* okap
chiusé *s.m.* -*eâq* roh, kout
cicióru *s.n.* -*oári* noha, chodidlo
cilnicoáni *s.f.* *cilnicoáni* žena vlastníka mnoha
stád (célnicu)
cinemá *v.* **cinematografu**
cinematografu *s.n.* -*i* kino

- cinúši** *s.f.* popel
cioárâ *s.f.* *ciori* provázek
ciocolátâ *s.f.* -i čokoláda
ciónâ *s.f.* -i vrabec
cirché *s.m.* -*éáq* plech na pečení chleba na ohništi
cirdáchi *s.f.* -*áchi* terasa
cireápu *s.n.* -*uri* pec, kamna
cireáši *s.f.* *cireáši* třeseň
cirécu *s.n.* -*uri* čtvrtina
cirişáru *s.m.* červen
citíe *s.f.* -*úi* střecha
ciuciurúşu *s.n.* -i nožička
ciucutéscu *vb.* *ciucutíri* -*úi* -*ítâ* klepat
ciurbă *s.m.* -*áq* polévka (kyselo)
ciúşcă *s.f.* -*ti* pálivý pepř
civilizátie *s.f.* -*ii* civilizace
clarinétâ *s.f.* -i klarinet
clásâ *s.f.* -i třída
cl'eáe *s.f.* *cl'eí* klíč
cl'emu *vb.* *cl'imári* -*ái* -*átâ* zavolat, pozvat
coádâ *s.f.* -i (*coq*) ocas, ohon
coafédu *vb.* *coafári* -*ái* -*átâ* učesat (nějaký účes)
coafézâ *s.f.* -i kadeřnice
coafóru *s.n.* kadeřník
coápsâ *s.f.* -i kýta, stehno
coásâ *s.f.* -i kosa
cocu *vb.* *coátiri* (*cuţeári*) *cópşu* *coáptâ* péci
códru *s.m.* -i krajíc
cognácu *s.n.* -*uri* koňak
colectívu *adj.* -i *colectívâ* -i kolektivní
colécţie *s.f.* -*ii* kolekce
colégu *s.m.* -i *colégâ* -i kolega, kolegyně
coloníe *s.f.* -*úi* kolonie
comandántu *s.m.* -*ţâ* velitel
comedié *s.f.* -*úi* komedie
comparári *s.f.* -*ári* srovnání
comparatívu *adj.* -i *comparatívâ* -i srovnávací
comparátie *s.f.* -*ii* srovnání
completédu *vb.* *completári* -*ái* -*átâ* ucelit
compúsu *adj.* -*şi* *compúsâ* -i složený
compúteru *s.n.* -i počítač
comúnu *adj.* -*ni* *comúnâ* -i společný
concúrsu *s.n.* -*uri* konkurz
condiţionálu *s.m.* -*l'i* *condiţionálâ* -i podmínka
condiţionálu-opatívu *s.n./adj.* podmínečně-přací
conjugári *s.f.* -*ári* konjugace, časování
conjúgu *vb.* *conjugári* -*ái* -*átâ* časovat
conjunctívu *s.n.* konjunktiv
conjunctie *s.f.* -*ii* spojení
consoánâ *s.f.* -i souhláska
constelátie *s.f.* -*ii* konstelace, uspořádání
construcţie *s.f.* -*ii* konstrukce, stavba
contemporánu *adj.* -*ni* *contemporánâ* -i současný
contéxtu *s.n.* -i kontext
continéntu *s.n.* -i kontinent
cóntra *prep.,adv.* proti
contribútie *s.f.* -*ii* přínos
copulatívu *adj.* -i *copulatívâ* -i sponový
córbu *s.m.* *córghi* havran
coru *s.n.* *córuri* venkovský kruhový tanec, sbor
costúmu *s.n.* -i kostým
cosu *vb.* *coásiri* (*cuseári*) *cusúi* -*útâ* řezat
cotu *s.n.* *cóturi* loket, ohyb
Crâciúnu *s.m.* -*ni* Vánoce
cravátâ *s.f.* -i kravata
crâştínu *v.* **criştínu**
creiónu *s.n.* -*oáni* tužka
crepu *vb.* *cripári* -*ái* -*átâ* rozdělit, prasknout
créscu *vb.* *creástiri* (*crişteári*) *criscúi* -*útâ* růst, zvyšovat se
cripári *s.f.* -*ári* hněv, žal
criştínu *s.m.* -*ni* *criştínâ* -i křesťan
criváti *s.f.* -*áţ* postel
crúţi *s.f.* *cruţ* kříž
cu *prep.* s
cucótu *s.m.* -*ţ* kohout
cucu *s.m.* *cuţ* kukačka
cucurúdu *s.m.* -*q* dršť'ková polévka
cuduşláchi *s.f.* -i kuplířina
cuibáiru *s.n.* -i hnízdo
cultúrâ *s.f.* -i kultura
cumátâ *s.f.* -*áţ* kousek
cumínti *adj.* -*ţâ* *cumínti* -*ţâ* moudrý, poslušný
cumítu *s.m.* -*ţ* rebel, psanec
cumnátu *s.m./s.f.* -*ţ* *cumnátâ* -i švagr, švagrová
cumţidó *adv.* jakkoliv
cumu *adv.,conj.* jak
cundil'eátu *adj.* -*ţ* *cundil'eátâ* -i namalovaný, pěkný
cundíl'iu *s.f.* -i násadka na pero
cundurǵi *s.m.* -*geáq* švec
cunétâ *s.f.* -*ti* (*cunét*) lahev

cunóscu *vb.* *cunoáštiri (cunušteári) cunuscúi*
-útâ znát

cuñeácu *v. cognácu*

cupáciu *s.m.* -i dub

cupáñi *s.f.* -áñi díže

cupíe *s.f.* -úi stádo, hejno

curáiu *s.n.* odvaha

curátu *v. curu*

curáuâ *s.f.* -ái řemen, pásek

curcubétâ *s.f.* -i dýně

cúri *v. cári*

curițidó *v. carițidó*

cúrmu *vb.* *curmári -ái -átâ* přerušit, unavit se

curnútu *adj.* -ț *curnútâ -i* rohatý

cúrsu *s.n.* -uri kurz

curu *vb.* *curári -ái -átâ* čistit, loupat

curúnâ *s.f.* -ní korunka, věnec, přadeno

cúscru *s.m./s.f.* -i *cúscrâ -i* matka/otec/sou-
rozenci švagra/švagrové

custuséscu *vb.* *custusíri -úi -ítâ* stát (peníze)

cusuésu *vb.* *cusuíri -úi -ítâ* kosit

cusuráfi *s.f.* -áhi břitva

cusurínu *s.m./s.f.* -ní *cusurínâ -i* bratranec,
sestřenice

cușurí *s.m.* -eáq kamarád

cutáru *s.n.* -i ohrada

cutíe *s.f.* -úi krabice

— D —

Dacorománu *s.m./s.f.* -ní *Dacoománâ -i*
dakorománský

Dacu *s.m./s.f.* *Daț Dácâ Dáți Dák*

dacu *adj.* *daț dácâ dáți dácký*

dádâ *s.f.* -i matka

daileánu *s.m./s.f.* -ní *daileánâ -i* pěkný

dansatóru *s.m./s.f.* -i *dansatoári dansatoári*
tanečník

dánsu *s.n.* -uri tanec

dátâ *s.f.* východ (světová strana), východ
(slunce)

datívu *s.n.* dativ

dau *vb.* *dári dedu dátâ dát*

dáuâ *v. doáuâ*

dáuľi *v. doilí*

dânâpói *v. dinâpói*

dânâsésu *vb.* *dânâsíri -úi -ítâ* trvat, odolávat,
zastavit se

dáváni *v. tâváni*

de *v. di*

de *interj.* nu

deadúnu *adv.* dohromady

dealíhea *adv.* opravdu

deápinu *vb.* *dipinári -ái -átâ* navinout do
klubka

deapóia *adv.* poté

declinári *s.f.* -ári pokles

decóru *s.n.* -uri prostředí

dedu *v. dau*

definítu *adj.* -ț *definítâ -i* určitý

demonstratívu *adj.* -i *demonstratívâ -i*
ukazovací

desu *adj.* *deși deásâ -i* silný (široký)

desinéntâ *s.f.* -i inflexe

detérminu *vb.* *determinári -ái -átâ* určit

dhafíeáua *s.f.* -éi vavřínový věnec

dhálâ *s.f.* podmáslí

dháscalu *s.m.* -l'i *dhascálâ -i* učitel

dhíchi *s.f.* *dhíchi* právo

dhiscotécâ *s.f.* -ț diskotéka

dhíscu *s.n.* -uri rovina, disk

dhoárâ *s.f.* dar, dárek

dhóxâ *s.f.* -i sláva

dhyeátâ *s.f.* -i závěť

dhyivâsésu *vb.* *dhyivâsíri -úi -ítâ* číst

di *prep., conj.* z, na, pro

di-adúnu *v. deadúnu*

di-álíhea *v. dealíhea*

di-apóia *v. deapóia*

diatézâ *s.f.* -i hlas

di-avéru *adv.* opravdu

didíndi *adv.* támhle, na druhé straně

diferénțâ *s.f.* -i rozdíl

dighiósu *adv.* dole

dimândáre *v. dimándu*

dimándu *vb.* *dimândári -ái -átâ* požadovat,
žádat, prosit

dimineátâ *s.f.* -éț ráno

diminutívu *s.n.* -i zdrobnělina

dimneátâ *v. dimineátâ*

din *prep.* v, z, na

dinâpói *adv.* vzadu

dinínti *adv.* vpředu

dínti *s.m.* -țâ zub

dipárti *adv.* daleko

dipártósu *adj.* -și *dipártoásâ -i* vzdálený

dipinári *v. deápinu*

dipu *adv.* vůbec, celkově, úplně

dipúnu *vb.* *dipúniri* (*dipuneári*) *dipúšu* *dipúsâ*
klesat

diréctoru *s.m.* -i ředitel

diréctu *adj.* -řâ *diréctâ* -i přímý

dirínu *vb.* *dirínári* -ái -átâ vysílít se

discálicu *vb.* *discálicári* -ái -átâ sesednout
(z koně)

discárcu *vb.* *discârcári* -ái -átâ vyložit

discúrmu *vb.* *discurmári* -ái -átâ odpočinout
si

disfácu *vb.* *disfátiri* (*disfâţeári*) *disfécú*
disfáptâ rozebrat, rozdělat

disfáptu *v.* **disfácu**

disicátu *v.* **disícu**

disícu *vb.* *disicári* -ái -átâ rozdělít

dispártu *vb.* *dispârţári* -ái -átâ oddělit

distíhu *s.n.* -uri dvojverší

distributívu *adj.* -i *distributívâ* -i distributivní

distribútie *s.f.* -ii distribuce, rozdělení

disúprâ *adv.* nad

dişcl'ídu *vb.* *dişcl'ídiri* (*dişcl'ideári*) *dişcl'íşu*
dişcl'ísâ otevřít

diştéptu *vb.* *diştíptári* -ái -átâ probudit (se)

diştéptu *adj.* -řâ *dişteáptâ* -i inteligentní,
chytrý

dit *v.* **di-tu**

dí-tru *v.* **di-tu**

di-tu *prep.* od

di-únâ *adv.* nepřetržitě

dizgl'éţu *vb.* *dizgl'ítári* -ái -átâ rozmrazit

dizlégu *vb.* *dizligári* -ái -átâ rozvázat, uvolnit

dizlichéscu *vb.* *dizlichári* -ii -ítâ oddělit

diznáu *adv.* znovu

diznou *v.* **diznáu**

doámnâ *s.f.* -i slečna, paní

doárâ *v.* **dhoárâ**

doáuá *v.* **dóilu**

doáuâ *num.card.* dva

doáuâsprâţaţi (**doáuâsprâ**) *num.card.*
dvanáct

doáuâsprâyinghiţ *num.card.* dvacet dva

doáuili *v.* **dóil'i**

dóctoru *s.m.* -i doktor, lékař

doi *num.card.* dva

dóilu *num.ord.* *doáuá* druhý

dóil'i *num.col.* *doáuili* oba dva

dóisprâţaţi (**dóisprâ**) *num.card.* dvanáct

dóisprâyinghiţ *num.card.* dvacet dva

doláru *s.m.* -i dolar

dól'i *v.* **dóil'i**

dómnu *s.m.* -ni pán, Bůh

dórmu *vb.* *durúiri* (*durnéári*) -ii -ítâ spát

doru *s.n.* *dóruri* bolest, nostalgie, dychtění

doru *vb.* *dureári* *durúi* -ítâ trpět

dracu *s.m.* *draţ* d'ábel

dúblâ *s.f.* -i zlaté mince

dúcâ *s.f.* odjezd, cesta

ducheáni *s.f.* -éni obchod

duchéscu *v.* **aduchéscu**

ducu *vb.* *dútiri* (*duţeári*) *duşu* *dúsâ* jít, odejít

duţeámi *s.f.* -éni marmeláda, koláč

dúlţi *adj.* *dúlţi* sladký

dumátâ *s.f.* -i (*dumăţ*) rajče

důmánicâ *s.f.* -ţ neděle

Dumniqâ *s.m.* -aq Bůh

Dumní'ea a voastră *pron.pers.* vy

dumní'í *s.f.* -i vláda

dumníţâ *s.f.* -i slečna

duńeáuâ *s.f.* -éi svět, vesmír

dúpâ *prep.* po, podle

dureári *s.f.* -éri bolest

dúri *adv.* dost

durnéári *v.* **dórmu**

durútu *adj.* -ţ *durútâ* -i drahý (milý), milovaný

duşmánu *s.m.* -ni nepřítel

duşu *s.n.* *dúşuri* sprcha

dyiuvâséscu *v.* **dhyivâséscu**

— D —

qámâ *s.f.* *qámuri* džus, šťáva (z masa)

qát *num.card.* deset

qâcu *vb.* *qátiri* (*qâţeári*) *qâşu* *qácâ* říci

qâţeári *v.* **qâcu**

qáuâ *v.* **qúuâ**

qeanâ *s.f.* *qénuri* kopec, vrchol

qeáuâ *s.f.* bohyně

qíniri *s.m.* -i zet'

qúuâ *s.f.* *qáli* den

— E —

e *adv.* ano

e *interj.* eh, hej

ea *pron.pers.* ona

eáli *pron.pers.* ony

eará *v.* **éscu**

echípâ *s.f.* -i tým, skupina

ecóu *s.n.* -uri ozvěna

efharistó *interj.* díky
egalitáti *s.f.* -*ăŧ* rovnost
eh *interj.* eh
elefántu *s.m.* -*ŧâ* slon
elegantu *adj.* -*ŧâ elegantâ* -*i* elegantní
elévu *s.m.* -*i* elévâ -*i* žák
Elínu *s.m.* -*ŕíi* Elínâ -*i* Helén (Řek), Helénka (Řekyně)
elu *pron.pers.* on
el'i *pron.pers.* oni
émburu *s.m.* -*i* obchodník
emisférâ *s.f.* -*i* hemisféra
emisiúni *s.f.* -*ŕii* emise, vypouštění
emu *interj.* dobrá, nuže
englezeáŧti *adv.* po anglicku
englezescu *adj.* -*ŧti englezeáscâ* -*éŧti* anglický
Englézu *s.m./s.f.* -*zi* Englezâ -*i* Angličan, Angličanka
englézu *adj.* -*zi* englézâ -*i* anglický
épocâ *s.f.* -*ci* epocha, období
epopée *s.f.* -*éi* epopěj
érâ *s.f.* *éri* éra, období
eri *v.* aéri
éscu *vb.* *híri fui fútâ* být
éstanu *adv.* letos
éstu *s.n.* východ (světová strana)
éstu *v.* aéstu
esu *v.* iesu
etáju *s.f.* -*i* poschodí, patro
étâ *s.f.* *éti* období, století, věčnost
eu *pron.pers.* já
éuro *s.m.* euro (měna)
européanu *adj.* -*ŕii* europeánâ -*i* evropský
exchänge office *s.n.* směnárna
excúrsie *s.f.* -*ii* exkurze, výlet
exémplu *s.n.* -*i* příklad
expresie *s.f.* -*ii* vyjádření
exprímu *vb.* *exprimári -ái -átâ* vyjádřit

— F —

fábricâ *s.f.* *făbriŧ* továrna
facu *vb.* *fáŧiri (fâteári)* feciu *fáptâ* dělat
facultáti *s.f.* -*ăŧ* fakulta
fagu *s.m.* *faŧ* buk
falézâ *s.f.* -*i* útes
famílie *s.f.* -*ii* rodina

fáptu *adj.* -*ŧâ fáptâ* -*i* hotový, udělaný, narozený
fárâ *s.f.* -*i* kolektiv
farmacie *s.f.* -*ŕii* lékárna
farmacistu *s.m./s.f.* -*ŧti farmacistâ* -*i* lékárník
fáŧâ *s.f.* *fáŧi (făŧ)* obličej, tvář
fávru *s.m.* -*i* železář
fă *v.* facu
fânârusescu *vb.* *fânârusíri -ŕii -ítâ* představit si
fântánâ *s.f.* -*ŕii* fontána, pramen
fárâ *prep.* bez
fârínâ *s.f.* -*ŕii* mouka
fártátu *s.m.* -*ŧ* kamarád
feátâ *s.f.* -*i* mladá dívka, panna
feciu *v.* facu
feminínu *adj.* -*ŕii* feminínâ -*i* ženský
fermiéru *s.m.* -*i* sedlák
festiválu *s.n.* -*uri* festival
ficióru *s.m.* -*i* syn, kluk, mladý muž
ficiurícu *s.m.* -*ŧ* dět'átko, klouček
fidánâ *v.* fidáni
fidáni *s.f.* -*ăŕii* potomek, odnož
figurátu *adj.* -*ŧ* *figurátâ* -*i* obrazný, figurativní
filichie *s.f.* -*ŕii* vězení
filie *s.f.* -*ŕii* plátek, krajíc
filmu *s.f.* -*i* film
filozoffie *s.f.* -*ŕii* filozofie
fimirídhâ *s.f.* -*ŧ* noviny, denní tisk
firídhâ *s.f.* -*ŧ* okno
fisúl'iu *s.n.* -*i* fazole
fitátu *adj.* -*ŧ* *fitátâ* -*i* zrodit (o zvířeti)
fiticâ *s.f.* -*ŧi* dítě, mladá holka
fitrusítu *adj.* -*ŧ* *fitrusítâ* -*i* zarostlý
fizicâ *s.f.* fyzika
flexiúni *s.f.* -*ŕii* ohýbání
fliváru *s.m.* únor
floári *s.f.* *flori* květina
flocu *s.n.* *floáŧi* stádo, hejno
flucátâ *s.f.* -*i* chundelatý přehoz
flueárâ *s.f.* -*éri* pasákova píšť'ala
fluríe *s.f.* -*ŕii* zlaté mince, zlato
foámi *s.f.* hlad
foárticâ *s.f.* -*ŧ* nůžky
focu *s.n.* *fócuri* oheň
foenu *s.n.* *foénuri* fén
fórmâ *s.f.* -*i* forma
formédu *vb.* *formári -ái -átâ* tvořit
fótbalu *s.n.* fotbal

fotografie *s.f.* -*úi* fotografie

fotóliu *s.f.* -*ii* křeslo

Francézu *s.m./s.f.* -*zi Francézâ -i Francouz,*
Francouzka

Francézu *adj.* -*zi Francézâ -i francouzský*

franťuzeášti *adv.* po francouzsku

franťuzescu *adj.* -*şti franťuzească -ěşti fran-*
couzský

fráti *s.m.* *frať* bratr

frázâ *s.f.* -*i* věta

frámťi *s.f.* -*ťâ* čelo

frânđa *s.f.* *frânďâ* list (na stromě), list (papíru)

frânđu *vb.* *frânďiri (frânďeári) frámşu (fregiu)*
frámťâ rozbit

frânťeášti *v.* **franťuzeášti**

fricâ *s.f.* -*uri* strach, leknutí

frigu *vb.* *fríďiri (fríďeári) frípşu fríptâ* grilovat

frimíťu *vb.* *frimítári -ái -átâ* válet (těsto),
masírovat

fríptu *v.* **frigu**

frónimu *adj.* -*úi frónimâ -i* poslušný, tichý

frutu *s.n.* *frúti* ovoce

ftâşescu *vb.* *ftâşiri -úi -ítâ* být vinen

fucârâ *adj.* -*âľ fucâroáńi fucâroáńi* chudý,
ubohý

fúgâ *s.f.* odjezd

fugu *vb.* *fuďiri (fuďeári, fugári) fuďúi fuďítâ*
(fugátâ) odejít, opustit

fumeál'i *s.f.* -*él'i* rodina, děti (synové a dcery)

fumu *s.n.* *fúmurí* kouř

funcţionáru *s.m./s.f.* -*i funcţionárâ -i* zaměst-
nanec, státní úředník

fundamentálu *adj.* -*l'i fundamentálâ -i*
zásadní

fúndâ *s.f.* -*i* luk

furculíťâ *s.f.* -*i* vidlička

furtichíťâ *s.f.* -*i* nůžtičky (na nehty)

furu *s.m.* *furi* zloděj, bandita

fustanélâ *s.f.* -*i* sukénka mužského řeckého
kroje

fustáni *s.f.* -*áńi* šaty

fútâ *v.* **escu**

— G —

gáidâ *s.f.* -*i* dudy

gailé *s.m.* -*eáľ* péče, obava

gálbinu *adj.* -*úi gálbinâ -i* žlutý

gárâ *s.f.* *gări* nádraží

gárdu *s.n.* -*uri* plot

garsónu *s.m.* -*úi* číšník

gazétâ *s.f.* -*i* noviny

gâdâffi *s.f.* -*hi* cadaif (koláč z vlasových nudlí
s vanilkovým krémem)

gâidâgí *s.m.* -*eáľ* dudák

gâl'ínâ *s.f.* -*úi* slepice

geámi *s.f.* *geńi* sklenice, okno

genitiválu *adj.* -*l'i genitiválâ -i* přivlastňovací

genitívu *s.n.* -*i* genitiv

genu *s.n.* *génuri* rod

geografie *s.f.* zeměpis

gépi *s.f.* *gechi* kapsa

Germánu *s.m./s.f.* -*úi Germánâ -i* Němec,
Němka

germánu *adj.* -*úi Germánâ -i* německý

gerúnziu *s.n.* -*ii* participium přítomné

Geto-dácu *s.m./s.f.* -*ť Geto-dácâ -ťi* Getodák,
Getodákyne

geto-dácu *adj.* -*ť geto-dácâ -ťi* getodácký

ghélâ *s.f.* -*i* pokrm

ghídi *interj.* tedy (vyjádření výtky a
politování)

Ghíftu *s.m./s.f.* -*ťâ Ghíftâ -i* Cikán, Cikánka

ghineáťâ *s.f.* -*éť* štěstí

ghíni *adv.* dobře

ghinuéscu *vb.* *ghinuári -úi -ítâ* pozdravit

ghiumíciu *v.* **ghiumu**

ghiumu *s.n.* *ghiuími* vědro

ghiurdáni *s.f.* -*áńi* náhrdelník

ghiuvaláchi *s.f.* -*ăchi* mleté maso tvarovné do
kuliček

ghiuvásescu *v.* **dhyivásescu**

ghiuvásítâ *s.f.* -*i* četba

gimnâsticâ *s.f.* gymnastika

giocu *s.n.* *giócuri* tanec

giocu *vb.* *giucári -ái -átâ* tancovat

gioi *s.f.* čtvrtěk

gíoni *s.m.* *gioní* mladý muž

gíoni *adj.* *gioní gioánâ -i* odvážný, silný, statný

giúdicu *vb.* *giudicári -ái -átâ* soudit

giumitáti *s.f.* -*ăť* polovina

glaru *s.m./s.f.* *glari glârâ -i* hloupý

gl'emu *s.n.* *gl'eámi* klubko (vlny)

gl'eťu *s.n.* *gl'eátâ* led

golu *adj.* *gol'i goálâ -i* prázdný

górťu *s.m.* -*â* hrušeň

górťu *s.n.* -â hruška
gradu *s.n.* *grádi* stupeň
graiu *s.n.* *gráiuiri* slovo, promluva, jazyk
 (ve smyslu řeč)
gramaticálu *adj.* -l'i *gramaticálâ* -i
 gramatický
gramaticâ *s.f.* gramatika
gramu *s.n.* *grámi* gram
grasu *adj.* *graši* *grásâ* -i tuk
grâdínâ *s.f.* -ní zahrada
grânu *s.n.* *grânuiri* pšenice, obilí
grâțeăști *adv.* po řecku
grâțescu *adj.* -ști *grâțească* -ești řecký
Grecu *s.m./s.f.* *Greț* *Greacă* -ți Řek, Řekyně
greu *adj.* *Greț* *Greacă* -ți řecký
grésu *vb.* *grîri* *grîi* *grîta* mluvit, zavolat,
 pozvat
greu *adj.* *grei* *greáuâ* -li těžký, nesnadný
grosu *adj.* *groși* *groasă* -i tlustý
gulésu *vb.* *gulîri* -îi -îtâ vyprázdnit
gulișanu *adj.* -ní *gulișanâ* -i chudý, ubohý,
 odhalený, nahý
gúrâ *s.f.* *guri* ústa
gustári *s.f.* -âri snídaně, svačina
gúși *s.f.* *gúși* krk
gúvâ *s.f.* -i díra, otvor

— H —

hálâ *s.f.* *hăl'iuri* mizérie, nedostatek
haráuâ *s.f.* -âi radost, štěstí
hârgi *s.f.* *hârgiuri* výdaj
hâri *s.f.* *hâri* ctnost, mravnost
hártâ *s.f.* *hârtâ* mapa
hâbâri *s.f.* -âri zpráva, znalost
hâiri *s.f.* -i výdělek
hâirlíticu *adj.* -ț *hâirlítică* -ți příznivý, št'astný
hâriósu *adj.* -și *hârioasă* -i veselý, spokojený
hârsésu *vb.* *hârsîri* -îi -îtâ objímat, utiшит,
 pohladit
hâryíe *s.f.* -îi úsvit
helicoptéru *s.n.* -i vrtulník
héllô *interj.* hej
hérbu *vb.* *heárbiri* (*hirbeári*) *hérsu* *heártâ* vařit
heru *s.n.* *heári* železo
híbâ *v. éscu, hîu*
hicátu *s.n.* -i játra
hícâ *s.f.* *hîți* fík

higu *vb.* *hîđiri* (*hiđeári*) *hîpsu* *híptâ* vrazit
híl'i *s.f.* *hăl'i* dcera
hîl'iu *s.m.* *hăl'i* syn
himu *v. éscu, hîu*
himunícu *s.m.* -ț meloun
hirisésu *vb.* *hirisîri* -îi -îtâ snížit
hiritímati *s.f.pl.* pochvala, pozdrav
hiru *s.n.* *hîri* nit
hîu *vb.* *hîri* *fui* *fútâ* být
hoárâ *s.f.* *hori* (*hoári*) vesnice
holu *s.n.* *hóluri* hala
hotélu *s.n.* -uri hotel
hrânésu *vb.* *hrânîri* -îi -îtâ krmit
hrisáfi *s.f.* -âhi zlaté vlákno
hrisusítu *adj.* -ț *hrisusítâ* -i zlatý
hrómâ *s.f.* -i barva
hunipsésu *vb.* *hunipsîri* -îi -îtâ strávit, snést,
 podpořit
huzmėti *s.f.* -ț práce v domácnosti
huzmicheáru *s.m.* -i sluha, domácí

— I —

i *conj.* nebo
i *v. éscu, hîu*
ia *interj.* tady (pobídka), na (pobídka)
iahníe *s.f.* -îi *ragú* s cibulí a velmi pálivé
iámbulâ *s.f.* -i tlustý vlněný koberec
iára *adv.* znovu
iárbâ *s.f.* *iérgi* tráva
iárnâ *s.f.* *iérnîi* (*iérmuri*) zima
ícâ *v. i*
ici *adv.* vůbec
icoánâ *s.f.* *icónîi* idol, ikona
idée *v. idhée*
idénticu *adj.* -ț *idéntică* -ți identický, stejný
identitáti *s.f.* -âț identita, totožnost
idhée *s.f.* -éi myšlenka
ídhyiulu *pron.dem./adj.dem.* -l'i *ídhyea* -ili ten
 samý
iesu *vb.* *ișîri* -îi -îtâ odejít, stát se
ifharistó *v. efharistó*
ifhâristisésu *vb.* *ifhâristisîri* -îi -îtâ
 poděkovat
ihó *s.m.* -âq ozvěna, hlasový doprovod
iléchi *s.f.* *iléchi* pasácká vesta
ilustrátâ *s.f.* -i pohlednice
ímnu *vb.* *imnâri* -ái -átâ jít, pochodovat
imperatívu *s.n.* imperativ
imperátoru *s.m.* -i císař
imperféctu *s.n.* imperfektum

impériu *s.n.* -ii císarství, říše
impersonálu *adj.* -l'i impersonálâ -i neosobní
importántu *adj.* -tâ importántâ -i důležitý
impresionédu *vb.* impresionári -ái -átâ
 zapůsobit
indicatívu *s.n.* indikativ
indiréctu *adj.* -tâ indiréctâ -i nepřímý
infinítívu *s.n.* infinitiv
informátíe *s.f.* -ii informace
inginéru *s.m./s.f.* -i inginérâ -i inženýr
ínimâ *s.f.* íniîi (ínimi) srdce
institútíe *s.f.* -ii instituce
ínsu *s.m./s.f.* -şi ínsâ -i osoba
interesántu *adj.* -tâ interesántâ -i zajímavý
interésu *s.n.* -i zájem
internaţionálu *adj.* -l'i internaţionálâ -i mezi-
 národní
interogatívu *adj.* -i interogativâ -i tázací
interválu *s.n.* -i interval
intransítívu *adj.* -i intransítívâ -i intransitivní
íntru *vb.* intrári -ái -átâ vejít, vniknout
invariábilu *adj.* -l'i invariábilâ -i neměnný
invitatíe *s.f.* -ii pozvání
invítu *vb.* invitári -ái -átâ pozvat
io *v. eu*
iríni *s.f.* -níi mír
irníu *adj.* -úi irníe -úi pustý
isápi *s.f.* -áchí počítání
ísea *adj./adv.* rovný, plochý
işí *v. ies*
isihíe *s.f.* -úi klid
ísihu *adj.* -i ísihâ -i klidný
istórie *s.f.* -ii historie
Istroromân *s.m./s.f.* -níi Istroromânâ -i
 Istroromán, Istrorománka
isturíe *v. istoríe*
isuséscu *vb.* isusíri -úi -ítâ zasnoubit se
isusítu *s.m./s.f.* -t isusítâ -i snoubenec,
 snoubenka
ísuşi *pron.* on sám
Italeánu *s.m./s.f.* -níi Italeánâ -i Ital, Italka
italeánu *adj.* -níi italeánâ -i italský
italineáşti *adv.* po italsku
italinéscu *adj.* -şti italineáscâ -éşti italský
iteratívu *adj.* -i iteratívâ -i opakovaný
ítíe *s.f.* -úi důvod
íttru *adj./s.m./s.f.* útrâ útrâ -i inteligentní,
 bystrý

îţidó *pron.* cokoliv
íu *adv.* kde
íuţidó *adv.* kdekoliv
íuvá *adv.* nikde, někde
ízvuru *s.n.* ízvuri pramen

— Î —

îlu *v. elu*
íl'i *v. al'i*
il'i *v. ea, elu*
îmbâreátâ *v. ambâreátâ*
îmbétu *vb.* îmbitári -ái -átâ opít se
împádi *adv.* dole
împártu *vb.* împârtári -ái -átâ rozdělit, sdílet
împlínu *adj.* -níi împlínâ -i plný
împróstu *adj.* -ştâ împróástâ -i svislý,
 vzpřímený
împrumútu *vb.* împrumutári -ái -átâ půjčit
împrumútu *s.n.* -uri půjčka
încáciu *vb.* încâceári -eái -eátâ hádat se
încálicu *vb.* încâlicári -ái -átâ nasednout
 (na koně)
încárcu *vb.* încârcári -ái -átâ nabít
încâldăscu *vb.* încâldári -ái -átâ zahřát
înehérdu *s.n.* -uri zisk
închiséscu *vb.* închisíri -úi -ítâ vydat se, odejít
încł'ídu *vb.* încł'ídíri (încł'ideári) încł'íşu -ísâ
 zavřít
încł'înáciúni *s.f.pl.* -níi pozdravy
încł'ínu *vb.* încł'inári -ái -átâ pokřizovat se
încłó *adv.* pryč
încuscređu *vb.* încuscrári -ái -átâ stát se
 přibuzným (svatbou)
îndisátu *adj.* -t îndisátâ -i naplněný, sbalený
îndiséscu *vb.* îndisíri -úi -ítâ zhoršit se
îndóí *pron. indef., adj. indef.* îndoáuâ několik
îndrégu *vb.* îndreádíri (îndrideári) îndrépşu
 îndreáptâ opravit, srovnat, zařídit
îndréptu *s.n.* -uri právo
îndréptu *adj.* -tâ îndreáptâ -i opravený, zaří-
 zený, nastrojený
îndréptu *adv.* přímo
îndriptáti *s.f.* -út právo
îndulţítu *adj.* -t îndulţítâ -i oslazený,
 změkčený
îngeánâ *adv.* nahoře
înfăşu *vb.* înfăşári -ái -átâ zavinout (dítě)
îNFLUCÁT *adj.* -t îNFLUCÁTâ -i huňatý
îngâldăscu *v. încâldăscu*
înghiósu *adv.* dole, dolu

îngl'êtu *vb.* *îngl'îțări -ái -átâ* mrazit
îngl'îtu *vb.* *îngl'îțări (îngl'itári) -țái (tái) -țátâ (-tátâ)* polknout
îngl'itátâ *s.f.* *-i* zmzlina
îngrópu *vb.* *îngrupári -ái -átâ* pohřbít
însóru *vb.* *însurári -ái -átâ* oženit se
însúsu *adv.* nahoře, nahoru
întániu *num.ord.* *-ríi íntáńi íntáńi* první
întrebu *vb.* *întribári -ái -átâ* ptát se, žádat
întregu *adj.* *-đ íntreágâ -éđ* celý
întribári *s.f.* *-ări* otázka
întruyiséscu *vb.* *întruyisíri -rí -ítâ* naostřit
înturuséscu *v.* **întruyiséscu**
întércl'iu *vb.* *întírcel'éári -eái -eátâ* obklopit
învâléscu *v.* **anvâléscu**
înveástâ *s.f.* *-i* nevěsta, novomanželka
învéscu *vb.* *înveástíri (învíșteári) învíscúi -útâ* obléci se
învétu *vb.* *învítári -ái -átâ* naučit se, zjistit, objevit
învétu *s.n.* *-uri* učení, rada, zvyk
învirinátu *adj.* *-ț învírinátâ -i* smutný, zarmoucený
învíșteári *v.* **învéscu**
învítátu *adj.* *-ț învítátâ -i* vzdělný, zvyklý
învítátúrâ *s.f.* *-i* vyučování
învupséscu *vb.* *învupsíri -rí -ítâ* malovat
înyéđu *vb.* *înyeári -eái -eátâ* oživit
înyilicéscu *vb.* *înyilícíri -úi -ítâ* lesknout se, zářit
înyiséđu *vb.* *înyisári -ái -átâ* dřímat, snít
îńi *v.* **eu**
își *pron.refl.* sebe

— J —

Japonézu *s.m./s.f.* *-i Japonézâ -i* Japonec
japonézu *adj.* *-i japonézâ -i* japonský
jgl'ioátâ *s.f.* *-i* krok
jilósu *adj.* *-și jiloásâ -i* smutný, zarmoucený, truchlící

— K —

kakí *adj.* khaki
kiló *s.m.* *-áđ* kilogram

kilométru *s.m.* *-i* kilometr

— L —

la *prep.* *v*
lacu *s.n.* *lăcuri* jezero
lăcrimâ *s.f.* *lăcríńi* slza
lai *v.* **lăi**
laiu *adj.* *lăi lăe lăi* černý, ubohý
lálâ *s.m.* *lălăńi* strýc
láli *v.* **lălâ**
lâmbâ *s.f.* *lăńghi (lămbi)* lampa
lámńi *s.f.* *lămńi* drak
lăpti *s.n.* *lăpturi* mléko
lârgu *adj.* *lăřđâ lărgâ lăřđâ* velký, široký
lârgu *adv.* daleko
lásâ *v.* **alásu**
lâspi *s.f.* *lăschí* bahno
latínu *adj.* *-ríi latínâ -i* latinský
latu *v.* **lau**
lau *vb.* *lári lai látâ* umýt
lávâ *s.f.* hluk
lăi *interj.* hej ty!
lăschí *v.* **lâspi**
lăéscu *vb.* *lăíri -úi -ítâ* očernit, pomluvit
lâ *v.* **eáli**
lânâ *s.f.* *lănuri* vlna
lândiđăscu *vb.* *lândiđári -ái -átâ* onemocnět
lânditu *adj.* *-ț lăńđitâ -i* nemocný
lângoári *s.f.* *-óri* nemoc
lăřđéscu *vb.* *lăřđíri -úi -ítâ* zvětšit, rozšířit
lea *interj.* ty, ženo!
leágânu *s.n.* *-i* kolébka, houpačka
leágânu *vb.* *ligânári -ái -átâ* kolébat, houpat
lécție *s.f.* *-ii* lekce
legu *vb.* *ligári -ái -átâ* svázat, spoutat
lélicu *s.m.* *-ț* čáp
lémnu *s.n.* *leámni* les
leu *s.m.* *lei lei* (jednotka měny v Rumunsku)
lexicónu *s.f.* *-oáni* slovník
li *v.* **eáli**
libertáti *s.f.* *-ăț* svoboda
librărie *s.f.* *-úi* knihkupectví
licéu *s.f.* *-éi* lyceum
ligátúrâ *s.f.* *-i* vazba, spojení
lilíci *s.f.* *lilíci* květina
límbă *s.f.* *-i* jazyk (ve smyslu řeč)
limóni *s.f.* *limóni* citron

límpidu *adj.* -*đ* límpidâ -i jasný
 língurâ *s.f.* -i lžíce
 linguríci *s.f.* *linguríci* lžička
 linivósu *adj.* -*ş*i linivoásâ -i líný
 lipséscu *vb.* *lipsíri* (*lipseári*) -*úi* -ítâ být třeba
 lírá *s.f.* -i lira (měnová jednotka)
 lişóru *adj.* -i lişoarâ -i jednoduchý
 líterâ *s.f.* -i písmeno
 literáru *adj.* -i literárâ -i literární
 literatúrâ *s.f.* -i literatura
 líttru *s.m.* -i litr
 livádi *s.f.* -*áđ* sad
 livéndu *adj.* -*đâ* livéndâ -i oddaný
 locu *s.n.* *lócuri* místo
 locuţiúne *s.f.* -*úi* fráze
 lu v. elu
 lucánicu *s.m.* -*ţ* párek
 lucrâtoru *adj.*, *s.m./s.f.* -i lucrâtoárâ
 (*lucrâtoári*) -i dělník, pracující
 lucrédu *vb.* *lucrári* -*ái* -átâ pracovat
 lúcu *s.n.* -i práce, věc
 lumáchi *s.f.* -*ách*i větev
 lúmi *s.f.* lidé, svět
 lúngu *adj.* -*đâ* lúngâ -*đâ* dlouhý
 luni *s.f.* pondělí
 luńínâ *s.f.* -*úi* světlo
 luńínédu *vb.* *luńínári* -*ái* -átâ osvětlovat
 lupoání *s.f.* *lupoání* vlčice
 lupu *s.m.* *luchi* vlk
 luţeáfiru *s.m.* -i večernice/jitřenka
 luyurséscu *vb.* *luyursíri* -*úi* -ítâ počítat s,
 uvázit

— L' —

l'eau *vb.* *loári* *loai* loátâ vzít, přijmout
 l'épu *s.m.* -i králík, zajíc
 l'értu *vb.* *l'irtári* -*ái* -átâ odpustit
 lí v. ea, elu
 lí v. elí

— M —

ma *adv.* více
 ma *conj.* ale, pokud
 mácâ *conj.* pokud
 máe *s.f.* *măi* babička, stařena
 mai v. maiu

maiu *s.m.* květen
 málamâ *s.f.* zlato
 málâ *adv.* velmi mnoho
 málâmâ v. málamâ
 mámâ *s.f.* -i matka
 maratónu *s.n.* maraton
 marátu v. mârátu
 márcâ *s.f.* *mărchi* marka (jednotka měny)
 márcâ *s.f.* *mărchi* poštovní známka
 máre v. mári
 mârđinâ *s.f.* *mărđini* okraj, limit
 mârđini v. mârđinâ
 mári *adj.* *mări* *mári* *mări* velký, starý
 mârmaru *s.n.* -i mramorový
 maró *adj.* hnědý
 mârţâ *s.f.* *mărţâ* úterý
 mârţu *s.m.* březen
 masculínu *adj.* -*úi* masculínâ -i mužský
 (lingv.)
 máscuru *adj.* -i máscurâ -i mužský (obecně)
 măsínâ *s.f.* -i oliva
 masu *s.n.* *măsuri* salaš
 maşi *adv.* pouze
 maşínâ *s.f.* -*úi* auto
 matemáticâ *s.f.* matematika
 matéynu *adj.* -*úi* matérnâ -i mateřský
 máţâ *s.f.* *măţâ* kočka
 máţinu *vb.* *măţinári* -*ái* -átâ mlít
 maţu *s.n.* *măţâ* střevo
 mácári *s.f.* -*ári* jídlo
 mâcu *vb.* *măcári* -*ái* -átâ jíst
 mādúuâ *s.f.* *mădúuâ* (*mădúu*) dřeň, mozek
 mähâlâ *s.m.* -*áđ* čtvrt'
 mánâ *s.f.* *măni* ruka
 mânâstíru *s.n.* -i klášter
 mání *adv.* zítra
 mánicâ *s.f.* *măniţ* rukáv
 mânúşi *s.f.* *mănuşi* rukavice
 mârátu *adj.* -*ţ* mârátâ -i chudý, ubohý
 mârácátu *s.n.* -*uri* jogurt
 mârđeáuâ *s.f.* -*li* korálek
 mângâritári v. mângâritáru
 mângâritáru *s.n.* -i perla
 mârítu *vb.* *mărtári* -*ái* -átâ vdát se
 máşcu *vb.* *măşcári* -*ái* -átâ kousnout
 mâtřicâ *s.f.* -*ţi* bahnice (ovce, která nedávno
 porodila)
 mâyâzie *s.f.* -*úi* obchod
 mâyipsítu *adj.* -*ţ* mâyipsítâ -i okouzlený,
 potěšený
 mâyisítu v. mâyipsítu

mea v. **meu**
-meai v. **-níui**
meáli v. **meu**
meásâ s.f. -i stůl
meáuâ v. **meu**
medicinâ s.f. medicína
Meglenoromânu s.m./s.f. -ní *Meglenromânâ*
 -i Meglenorománec, meglenorománský
meníu s.n. -uri menu
mersí interj. děkuji
meru s.m. *meri* jabloň
meru s.n. *meári* jablko
mési s.f. *di mési* druhorozený
mesu s.m. *meși* měsíc (kalendářně)
métu s.m. -i metr
meu pron.pos./adj.pos. *mei mea meáli mûj*
miléti s.f. -ét národ
milimétu s.m. -i milimetr
miliúnâ s.f. -ní milion
minduésu vb. *minduíri -úi -ítâ* myslet
minduítu adj. -t *minduítâ -i* hloubavý,
 zamyšlený
minerálu adj. -l'i *minerálâ -i* minerální
míni pron.pers. já
ministru s.m. -ștri ministr
mintâtúrâ s.f. -i potíže
mínti s.f. *mínțâ* rozum
mintiménu adj. -ní *mintiménâ -i* chytrý
minu vb. *minári -ái -átâ* hýbat se, pohybovat
 se
minútâ s.f. -i minuta
mirginósu adj. -și *mirginoásâ -i* purpurový
miríndi s.f. odpoledne
misáli s.f. -ál'i ubrus, rekviem
misícâ s.f. -ți stolec
misticó s.n. -áq tajemství
misuhóri s.f. -i trh na náměstí
misúru vb. *misurári -ái -átâ* měřit, počítat
mitropolítu s.m. -t metropololita
mizé s.m. -eáq předkrm
moárâ s.f. *mori* mlýn
moáși s.f./adj. *moáși* stará (žena)
móbilâ s.f. -i nábytek
modélu s.n. -i model
modérnu adj. -ní *modérnâ -i* moderní
módhâ s.f. -i móda
momentu s.n. -i chvíle
mondíálu adj. -l'i *mondinalâ* světový

monuméntu s.n. -i monument
mort v. **mórtu**
mórtu adj.,s.m./s.f. -tâ *moártâ -i* mrtvý
moru vb. *murári muríi* moártâ zemřít
móscu s.m. pizmo
mpádi v. **împádi**
muabéti s.f. -ét konverzace
múlâ s.f. -i mula
múlgu vb. *múldiri (muldeári) múlșu múlșâ*
 dojit
mulívu s.n. -i tužka
múltu adj. *múltâ múltâ -i* mnohý
múltu adv. mnoho
mulțumésu vb. *mulțumíri -úi -ítâ* děkovat
mulu v. **múlâ**
mul'eári s.f. -éri žena, manželka
múmâ s.f. *mumâni (mumi)* matka
mumâni v. **múmâ**
múnti s.m. -tâ hora
múrgu adj. -gâ *múrgâ -gâ* hnědák (kůň)
murmíntu s.m. -tâ hrob
múrnu adj. -ní *múrnâ -i* hnědý
múru s.m.(s.n.) *muri (múri, múruri)* zed'
mușátu adj. -t *mușátâ* krásný
múșcu v. **mășcu**
mușeát v. **mușátu**
mușutícu adj. -t *mușutícâ -ți* pěkný
mușuțâșcu vb. *mușuțári -ái -átâ* zkrášlit
mutrésu vb. *mutríri -úi -ítâ* dohlížet,
 starat se o
mutu adj. *muț mútâ -i* němý
mutu vb. *mutári -ái -átâ* pohnout se,
 odstěhovat se
mútcâ s.f. -chi čenich
muzéu s.n. -éi muzeum
múzicâ s.f. hudba

— N —

náca, nácâ adv. náhodou
nafoárâ adv. venku
nai adv. většina
náli v. **nău**
nalt v. **análu**
nandreápta adv. napravo
náni-náni interj. pšt
nápartí adv. támhle
nâre v. **nári**
nári s.f. *nări* nos, nozdra
nastânga adv. nalevo
natu s.m.(s.n.) *naț (nături)* novorozenec

naționalu *adj.* -l'i naționalâ -i národní
náuâ *v. nău*
náuâ *s.f.* năli novinka
náuâ *v. noáuâ*
nău *adj.* năi năuâ năli nový
nâ *v. noi*
nâ *v. únu*
nâinti *adv.* před
nâpoi *adv.* za
năsâ *v. năsu*
năsu *pron.pers.* năși năsâ -i on, ona, ono, oni
năthimátu *adj.* -ț năthimâtâ -i prokletý
ncaciu *v. încăciu*
nchérdu *v. închérdu*
nclo *v. încló*
nclîdu *v. înclîdu*
nclînu *v. înclînu*
ndréptu *v. îndréptu*
nđeánâ *v. îndeánâ*
neáuâ *s.f.* néuri snîh
negatívu *adj.* -i negatívâ -i opačný
negátie *s.f.* -ii opak
negu *vb.* neáđiri (niđeári) neșu neásâ jít
négurâ *s.f.* -i mlha
nelu *s.n.* neáli prsten
neútru *adj.* -i neútrâ -i neutrální (lingv.)
nghiosu *v. înghiósu*
ngl'etu *v. îngl'etu*
ni *conj.* ani
niaccentuát *adj.* -ț niaccentuátâ -i nepřízvučný
niagrășeári *s.f.* -éri nezapomenutí
niarticulátu *adj.* -ț niarticulátâ -i neartikulo-
vaný
niaștirnútu *adj.* -ț niaștirnútâ -i neklidný
níca *adv.* stále
nicátu *adj.* -ț nicátâ -i temný, zamračený
nicuchirátâ *s.f.* -i domácnost, materiální
statky
nicuchíru *adj./s.m./s.f.* -i nicuchírâ -i
hospodář, manžel
nidefinítu *adj.* -ț nidefinítâ -i neurčitý (lingv.)
nidurnítu *adj.* -ț nidurnítâ -i nedospalý
niheámâ *adj.,adv.* trochu
nínga *v. níca*
níngâ *prep.* blízko
nínte, nínti *v. năinti*
nióru *s.m.* -i mrak

nipótu *s.m./s.f.* -ț nipoátâ -i vnuk, vnučka,
synovec, neteř
niputútu *adj.* -ț niputútâ -i trpící, nemocný
niregulátu *adj.* -ț niregulátâ -i nepravidelný
niscántu *pron./adj.indef.* -țâ niscántâ -i
nějaký
nișáni *s.f.* -éri pohled, krása
níști *pron./adj.indef.* nějaký
nîțâ *s.f.* nîțâ houpáčka
nîți *conj.* ani
niveástâ *s.f.* -i nevěsta, manželka
noápti *s.f.* nóptâ noc
noátinu *s.m./s.f.* -ríi noátinâ -i roční jehně
noáuâ *num.card.* devět
noáuâ *v. noi*
noauăđăți *num.card.* devadesát
noauăđățidoáuâ *num.card.* devadesát dva
noauăđăținoáuâ *num.card.* devadesát devět
noáuâsprăđăți (noáuâsprâ) *num.card.*
devatenáct
noi *pron.pers.* my
nominatívu *s.n.* nominativ
nomu *s.n.* nómuri zákon
nórâ *s.f.* nurári snacha
nórdicu *adj.* -ț nórdicâ -ți severní
nórdu *s.n.* sever
normálu *adj.* -l'i normálâ -i běžný
nóstimu *adj.* -ríi nóstimâ -i chutný
nóstru *pron.pos./adj.pos.* nóștri noástrâ -i náš
nótâ *s.f.* -i poznámka
nsoru *v. însóru*
nsusu *v. însúsu*
ntrebu *v. întrébu*
nu *adv.* ne
núcâ *s.f.* nuț ořech
númâ *s.f.* -i jméno
numerálu *s.n.* -i číslovka
númiru *s.n.* -i číslo
númtâ *s.f.* -țâ svatba
núntru *adv.* uvnitř
nunu *s.m./s.f.* nuńi núnâ -i kmotr, kmotra
nvețu *v. învétu*
nyiséđu *v. înyiséđu*

— N —

néađâ-đúuâ *s.f.* poledne, jih
néađâ-noápi *s.f.* půlnoc, sever
néári *s.f.* med
néátâ -i mládež
néáuâ (néálá) *s.f.* néáli mladá ovce

nelu *s.m.* *nel'i* jehně
nércuri *s.f.* středa
nérgu *v.* negu
neu *v.* meu
ní *v.* íní
nía *v.* eu, míni
ńicâzânu *adj.* -*ńi* *ńicâzânâ* -*i* mladičký, maličký
ńicu *adj./s.m./s.f.* *ńiț ńicâ ńiț* malý
ńicurári *s.f.* -*ári* zdrobnění
ńílâ *s.f.* -*i* škoda
ńíl'i *s.f.* *ńíl'i* tisíc
ńíluésu *vb.* -*íri* -*íi* -*ítâ* litovat
ńíl'ioárâ *s.f.* -*i* jehně
ńirusítu *adj.* -*ț* *ńirusítâ* -*i* pomazaný (církvně)
ńițâ *s.f.* *ńițâ* kolébka
-ńiu *adj.pos.* můj
-ńiui *adj.pos.* -*meai* můj

— O —

o *interj.* ó
oáe *s.f.* *oi* ovce
oárâ *s.f.* *ori* čas, hodina
oárfânu *adj.* -*ńi* *oárfânâ* -*i* sirotek, ubožák
oáspi *s.m./s.f.* *oáspiț oáspitâ* -*i* host, přítel
obđâți *num.card.* osmdesát
obđâțióptu *num.card.* osmdesát osm
obiéctu *s.n.* -*i* předmět
oceânu *s.n.* -*i* oceán
ócl'iu *s.m.* *ócl'i* oko
óffice *s.n.* -*uri* kancelář
oficiálu *adj.* -*l'i* *oficiálâ* -*i* oficiální
oh *interj.* oh
omlétâ *s.f.* -*i* omeleta
omonimie *s.f.* -*íi* homonymie
omu *s.m.* *oámińi* muž
óperâ *s.f.* -*i* dílo, opera
opozítie *s.f.* -*ii* protiklad
óptu *num.card.* osm
optuđâți *v.* obđâți
óptulu *num.card.* *ópta* osmý
óptul'i *num.col.* *óptuli* všech osm
óptusprâđâți (*óptusprâ*) *num.card.* osmnáct
ordinálu *adj.* -*l'i* *ordinálâ* -*i* řadový
órdini *s.f.* pořádek, řada
órdinu *s.n.* -*i* příkaz

órdu *vb.* *urđári -ái -átâ* pokrývit
órđu *s.n.* -*uri* ječmen
ori *v.* oárâ
orígini *s.f.* -*ńi* původ
órixí *s.f.* chut'
osu *s.n.* *oási* kost
ou *s.n.* *oáuâ* vejce

— P —

pachétu *s.n.* -*i* balík
pachi *v.* papu
pádi *s.f.* *pâđ* rovina
pálmâ *s.f.* *pálńi* dlaň
paltó *s.m.* -*áđ* zimník
pampóri *s.f.* *pampóri* parník
pantalóni *s.f.* -*ńi* kalhoty
papu *s.m.* *pâpári* (*pachi*) dědeček, stařec
pára *adv.* mnoho
paradígmâ *s.f.* -*i* paradigma
parádhisu *s.n.* -*uri* ráj
paradísu *v.* parádhisu
parâ *v.* pârá
párcu *s.n.* -*uri* park
parée *s.f.* -*éi* společnost
parlamentu *s.n.* -*i* parlament
párti *s.f.* *pârtâ* strana (politická)
participíu *s.n.* -*ii* participium
paru *vb.* *pâreári pâruí -útâ* vypadat jako
pâscu *vb.* *pâștiri (pâșteári) pâscúí -útâ* pást se, krmit
pasívu *adj.* -*i* *pasívâ* -*i* pasivum
pâsprâđâți (*pâsprâ*) *num.card.* čtrnáct
Pâști *s.m.* Velikonoce
pâtâ *s.f.* -*i* chodidlo, dětská nožička
patiseríe *s.f.* -*íi* pekárna
pátrie *s.f.* -*ii* vlast
patriótu *adj.,s.m./s.f.* -*ț* *patrioátâ* -*i* vlastenec
pátru *num.card.* čtyři
patruđâți *num.card.* čtyřicet
pátrulu *num.ord.* *pâtra* čtvrtý
pátrul'i *num.col.* *pátruli* všichni čtyři
pátrusprâđâți *v.* pâsprâđâți
patu *s.n.* *pâturi* postel
patu *vb.* *pâțári -ái -átâ* trpět, snášet
pátumâ *s.f.* -*i* podlaží
pâdúri *s.f.* *pâdúri* les
pâgânâ *s.f.* -*i* četa
pâimâni *adv.* pozítří
pâláti *s.f.* -*áț* palác

- pâlâcârsescu** *vb.* *pâlâcârsîri -îi -îtâ* prosit, žádat
- pânâ** *prep., conj.* až do
- pândâ** *s.f.* *pândâ* plátno
- pâni** *s.f.* *pâni* chléb
- pânticâ** *s.f.* *-ți* břicho
- pânticu** *v.* **pânticâ**
- pâpâni** *v.* **papu**
- pâpugî** *s.m.* *-eâq* švec
- pâpúși** *s.f.* *pâpúși* panenka
- pâpúťâ** *s.f.* *pâpúťâ* bota
- pârâ** *s.m.* *-âq* peníze
- pâreâclî** *s.f.* *-écl'i* pár
- pârintescu** *adj.* *-ști pârintească -éști* otcovský, po předcích
- pârînti** *s.m.* *-țâ* otec, rodič
- pârjîlitu** *adj.* *-ț pârjîlítâ -i* spálený
- pârmîthu** *s.n.* *-i* pohádka
- pârpódi** *s.f.* *-q* ponožka
- pârumbu** *v.* **purumbu**
- pâșteári** *v.* **pâscu**
- pâtigiúni** *s.f.* *-ní* křest
- pâzári** *s.f.* *-âri* trh
- pénurâ** *s.f.* *-i* nehet
- perféctu** *adj.* *-țâ perféctâ -i* dokonalý
- persoânâ** *s.f.* *-i* osoba
- personálu** *adj.* *-l'i personâlâ -i* osobní
- peru** *s.m.* *peri* vlasy
- pésclu** *s.m.* *péști (péšťâ)* ryba
- péstru** *adj.* *-ștri péstrâ -i* různorodý
- pheatu** *s.n.* *pheâti* talíř
- pi** *prep.* na
- pianîstu** *s.m./s.f.* *-ștâ pianîstâ -i* klavírista
- piânu** *s.n.* *-i* klavír
- piatétâ** *s.f.* *-i* náměstí
- pictéqû** *vb.* *pictâri -âi -âtâ* malovat
- píctoru** *s.m.* *-i* malíř
- pictúrâ** *s.f.* *-i* obraz
- picurâru** *s.m.* *-i* pastýř
- picurârescu** *adj.* *-ști picurârească -éști* pastýřský
- pidhimó** *s.m.* *-âq* utrpení
- piésâ** *s.f.* *-i* hra (divadelní)
- pilâfi** *s.f.* pilaf (pokrm ze smažené rýže)
- pilichisîtu** *v.* **plichisîtu**
- plichisîtu** *adj.* *-ț plichisîtâ -i* vyřezávaný, civilizovaný
- píng-pong** *s.n.* stolní tenis
- piramídâ** *s.f.* *-i* pyramida
- pírâ** *s.f.* *-i* plamen
- pirdhyeáuâ** *s.f.* *-li* koroptev
- pirîfanu** *adj.* *-ní pirîfanâ -i* hrdý, pyšný
- piróni** *v.* **penurâ**
- píryu** *s.n.* *-uri* věž
- pischési** *s.f.* *pischési* dárek
- písti** *prep.* nad
- pistipsescu** *vb.* *pistipsîri -îi -îtâ* věřit
- pítâ** *s.f.* *-i* koláč
- pitrécu** *vb.* *pitreâțiri (pitrițeári) pitricúi -útâ* vyprovodit
- pitrúndu** *vb.* *pitrúndiri (pitrundeári) pitrúmșu* *pitrúmtâ* proniknout, probodnout
- pi-tu** *prep.* skrz
- pitulîťâ** *s.f.* *-i* koláč, palačinka
- pízzâ** *s.f.* *-i* pizza
- plâji** *s.f.* *plâji* pláž
- planu** *s.n.* *plânuri* plán
- plátâ** *s.f.* *plăt* platba, mzda
- plángu** *vb.* *plânqiri (plânqeári) plámșu plámtâ* (*plámsâ*) plakát
- plâtescu** *vb.* *plâtîri -îi -îtâ* platit
- pliguescu** *vb.* *pliguîri -îi -îtâ* zranit
- ploáci** *s.f.* *ploci* deska
- ploáe** *s.f.* *ploi* déšť
- plómbâ** *s.f.* *-i* plomba
- plurálu** *adj.* *-l'i plurâlâ -i* plurál
- poâlâ** *s.f.* *pol'i (poáli)* pánev, zástěra
- poámâ** *s.f.* *-i* ovoce
- poártâ** *s.f.* *pórțâ* vrata
- poému** *s.n.* *-i* báseň
- poétu** *s.m.* *-ț* básník
- poezie** *s.f.* *-îi* poezie
- poláru** *adj.* *-i polárâ -i* polární
- pólimu** *s.n.* *polémâti* válka
- polițîstu** *s.m.* *-ștâ* policajt
- polu** *s.m.* *pol'i* tyč
- pomu** *s.m.* *poîi* strom
- pópulu** *s.m.(s.n.) -l'i (-li)* lidé, národ
- pórcu** *s.m.* *-țâ* prase
- pórtu** *vb.* *purtâri -âi -âtâ* nést, nosit, přepravovat
- posésie** *s.f.* *-îi* vlastnictví
- posesívu** *adj.* *-i posesívâ -i* přivlastňovací
- posesóru** *s.m.* *-i* vlastník
- poștâru** *s.m.* *-i* pošťák
- póstâ** *s.f.* *-i* pošta
- potu** *vb.* *puteári putúi -útâ* moci
- pozitívu** *adj.* *-i pozitívâ -i* kladný
- prașu** *s.m.* *prași* pórek

právďa *s.f.* *právďa* kráva
prâjitúrâ *s.f.* *-i* dort, koláč
prâmâtéftu *s.m.* *-tâ* obchodník
prâmâtié *s.f.* *-ûi* zboží
prânđu *s.n.* *-uri* poledne, oběd
preácl'i *s.f.* *precl'i* pár
préftu *s.m.* *-tâ* kněz
prémiu *s.n.* *-ii* cena (ocenění)
prepozítie *s.f.* *-ii* předložka
președînti *s.m.* *-tâ* prezident
prezêntu *adj.* *-tâ prezêntâ -i* přítomný
prezidêntu *s.m.* *-tâ* prezident
pri v. **pi**
priadúcu *vb.* *priadúțiri (priaduțeari) -úșu -útâ*
 utišit
prifteasă *s.f.* *-i* žena kněze
priimnári *s.f.* *-âri* procházka
priimnu *vb.* *priimnári -ái -átâ* procházet se
prîiru, prîl'iu v. **aprîl'iu**
primâveárâ v. **primuveárâ**
primuveárâ *s.f.* *-éri* jaro
primveárâ v. **primuveárâ**
prîndi *vb. impers.* je třeba
prîsti v. **pîsti**
pri-tu v. **pi-tu**
prîzâ *s.f.* *-i* zásuvka (elektrická)
proáspitu *adj.* *-tâ proáspitâ -i* čerstvý
profesoru *s.m./s.f.* *-i* profesoárâ *-i* učitel
profilu *s.n.* *-i* profil
pronominálu *adj.* *-l'i pronominâlâ -i*
 zájmenný
pronúmâ v. **pronúmi**
pronúmi *s.n.* *pronúmi* zájmeno
propozítie *s.f.* *-ii* věta
própriu *adj.* *-ii* *próprîe -ii* vlastní
próta *adv.* prvně
protu *adj.* *proț protâ -i* první
prucuchie *s.f.* *-ûi* zisk
prucupsîtu *adj.* *-t prucupsîtâ -i* obohacený,
 civilizovaný
prúnâ *s.f.* *-i* švestka, mirabelka (druh švestky)
prunu *s.m.* *-nîi* švestka (strom)
psusescu *vb.* *psusîri -ûi -îtâ* pojit (o zvířeti)
pulítie *s.f.* *-ûi* město
pul'iu *s.m.* *pul'i* kuře, pták
púnctu *s.n.* *-i* bod
púnti *s.f.* *-tâ* most
purtítâ *s.f.* *-i* vrátka

purúmbu *s.m.* *-ngî* holub
púscâ *s.f.* ocet
puteári *s.f.* *-éri* síla
putíru *s.n.* *-i* sklenice
puțânu *adj.* *-nîi puțânâ -i* nemnohý

— R —

radicálu *s.m.* *-l'i* kořen (lingv.)
rádio *s.n.* *-ôuri* rádio
rămănescu v. **armănescu**
răspîndu *vb.* *răspîndiri răspînșu răspînsâ*
 odpovědět
recapitulári *s.f.* *-âri* rekapitulace
recépție *s.f.* *-ii* recepcie
recepționéru *s.m.* *-i* recepční, vrátný
reflexívu *adj.* *-i* *reflexívâ -i* reflexivní
regie *s.f.* *-ûi* režie
regizóru *s.m.* *-i* režisér
regulátu *adj.* *-t regulâtâ -i* pravidelný
relatívu *adj.* *-i* *relatívâ -i* relativní, vztažný
repetári *s.f.* *-âri* opakování
restaurântu *s.n.* *-i* restaurace
revístâ *s.f.* *-i* časopis
revolúție *s.f.* *-ii* revoluce
ristorântu v. **restaurântu**
riviérâ *s.f.* *-i* pobřeží
rolu *s.n.* *róluri* role
románicu *adj.* *-t românicâ -ți* románský
románu *s.n.* *-nîi* román
románu *adj., s.m./s.f.* *nîi româná -i* Říman
româneăști *adv.* po rumunsku
romănescu *adj.* *-ști românească -ești*
 rumunský
România, Românie v. **Arumânie**
Románu *s.m./s.f.* *-nîi Româná -i* Rumun,
 Rumunka
románu *adj.* *-nîi româná -i* rumunský
rozu *adj.* *-i* *rózâ -i* růžový
ruseăști *adv.* po rusku
rusescu *adj.* *-ști rusească -ești* ruský
Rusie *s.f.* Rusko
Rusu *s.m.* *Ruși Rúsâ -i* Rus
rusu *adj.* *ruși rúsâ -i* ruský

— S —

-sa v. **-su**
-sai v. **-sui**
salátâ v. **sálátâ**
sálâ *s.f.* *-i* sál

sándwich *s.n.* -uri sendvič
sarailie v. **sârâilîe**
sári *s.f.* sůl
savântu *adj.,s.m./s.f.* -tâ savântâ -i učenec
savarínâ *s.f.* -i savarin (kynutý koláč namá-
 čený v rumovém sirupu)
scárminu *vb.* scârminári -ái -átâ mykat (vlnu)
scâpítátu v. **ascâpítátâ**
sâ *conj.* že (spojka subjonctivu)
sâ *pron.refl.* se (refl.)
sâhâti *s.n.* -ât hodina, hodiny (stroj)
sâlátâ *s.f.* -ât salát
sâmbâtâ *s.f.* -i sobota
sâmtu *s.m./s.f.* -tâ sâmtâ -i svatý
sânâtâti *s.f.* zdravíčko (pozdrav)
sânâtôsu *adj.* -și sânâtôásâ -i zdravý
sândi *s.n.* sânduri krev
sândinêdu *vb.* sândinári -ái -átâ krvácet
sândirânda v. **sândinêdu**
sâpúni *s.f.* -ní mýdlo
sârâilîe *s.f.* -úi sarailie (koláč máčený v sirupu)
sârbâtoári *s.f.* -óri svátek (církevní)
sârmâ *s.m.* -áq sarma (mleté maso v zelných
 listech)
sârmânîțâ *s.f.* -i kolébka
sârmânéátu *s.m./s.f.* -t sârmânéátâ -i obyva-
 tel Samariny
scámnu *s.n.* -i židle
scârâ *s.f.* scări žebřík, krok
scênâ *s.f.* -i scéna
schelétu *s.n.* -i kostra
sc'línciu *adj.* -i sc'línci sc'línci lakomý
scolu *vb.* sculári -ái -átâ vstát , vzbudit se
scotu *vb.* scoátiri (scuteári) scoșu scoásâ
 odstranit
scriátâ *s.f.* -i osud
scriitôru *s.m.* -i spisovatel
scriu *vb.* scriári scriái (scrișu) scriátâ (scrísâ)
 psát
sculptêdu *vb.* sculptári -ái -átâ sochat (tvořit
 sochu)
scúmpu *adj.* -nchi scúmpâ -i drahý (o ceně),
 drahý (milý)
scutídhi *s.f.* tma
scutidhósu *adj.* -și scutidhoásâ -i tmavý
seáminu *vb.* siminári -ái -átâ sít
seârâ *s.f.* seri večer
seáti *s.f.* žízeň

seátiru *vb.* sițirári -ái -átâ sklízet
seáviru *s.m.* severní vítr
sécolu *s.n.* -i století
semnálu -i znamení
sémnu *s.n.* seámni znak
sensíbilu *adj.* -l'i sensíbilâ -i citlivý
sénsu *s.n.* -uri smysl
si v. **sâ**
sidéfi *s.f.* perlet'
silábâ *s.f.* -i slabika
siminári *s.f.* -ári setba
simínțâ v. **simîțâ**
simîțâ *s.f.* simîțâ semeno
simpatriótu *s.m./s.f.* -t simpatrioátâ -i krajan
símplu *adj.* -l'i símplâ -i jednoduchý
sindúchi *s.f.* sindúchi truhla
sinféru *s.n.* -uri zájem
singuláru *adj.* -i singulárâ -i singulár
sínguru *adj.* -i síngurâ -i pouze
siníe *s.f.* -úi tác
sínuru *s.n.* -i hranice, limit
siptâmânâ *s.f.* -ní týden
siryeáni *s.f.* -éni promenáda
sițirári *s.f.* -ári sklizeň
sivdâe *s.f.* -ái láska
slabu *adj.* slaghi slábâ -i slabý
Slavu *s.m./s.f.* -i Slávâ -i Slovan
soácrâ v. **sócru**
soári *s.m.* sorî slunce
soátâ v. **soțu**
sócru *s.m./s.f.* -i soácrâ -i tchán, tchyně
sóe *s.f.* soi rod, přibuzenstvo
sómnu *s.n.* -uri spánek
sonétu *s.n.* -i sonet
sóni *s.f.* konec
sórâ *s.f.* surári sestra
sor, soru v. **sórâ**
soțu *s.m./s.f.* soț soátâ soátâ kamarád
Spaniólú *s.m./s.f.* -l'i Spaniólâ -i Španěl
spâstréscu *vb.* spâstrîri -úi -útâ uklízet
spâstrítu *adj.* -t spâstrítâ -i uklizený
spectácolu *s.n.* -i představení
spelu v. **aspélu**
spínđuru *vb.* spinđurári -ái -átâ pověsit, oběsit
 se
spitálu *s.n.* -i nemocnice
sportívu *adj.,s.m./s.f.* -i sportívâ -i sportovní
spórtu *s.n.* -uri sport
sprigiúru *vb.* sprigiurári -ái -átâ přísahat
spúbliru *vb.* spulbirári -ái -átâ zamést,
 protřít

spunu *vb.* *spûniri* (*spuneári*) *spușu spúsâ* říct, ukázat
stadiónu *s.n.* -oáni stadion
stáni *s.f.* *stáñiuri* ovčín, sýrárna
statu *s.n.* *státi* stát
stathmó *s.m.* -áđ stanice (vlaku)
státie *s.f.* -ii zastávka
stau *vb.* *stári státúii státútâ* (*státâ*) zûstat, bydlet
stâmánâ *v.* **siptâmánâ**
Stâ-Márie *s.f.* Panna Marie
stángu *adj.* -đâ *stángâ* -đâ vlevo
steárpâ *v.* **stérpu**
steáuâ *s.f.* *steáli* hvězda
stérpu *adj./s.n.* -chi *steárpâ* -i pustý
sti *prep.* nad
stihu *s.n.* *stíhuri* verš
stilóu *s.n.* -uri pero
stilu *s.n.* *stíluri* styl
stivardésâ *s.f.* -i letuška
stízmâ *s.f.* -ní (-mi) zed'
stófâ *s.f.* -i látka
stomatolóyu *s.m./s.f.* -i *stomatolóyâ* -i zubař, zubařka
strádâ *s.f.* *stráđ* (*strádi*) ulice
strañiu *s.n.* *stráñi* oblečení
stratiótu *s.m.* -ť voják
strámbu *adj.* -ng*hi* *strámbâ* -i křivý (nepravdivý), nespravedlivý
stricóru *vb.* *stricurári* -ái -átâ třídit
strigu *vb.* *strigári* -ái -átâ křičet, volat
strímtu *adj.* -ťâ *strímtâ* -i těsný, rovný
strímtúrâ *s.f.* -i úžina, nesnáze
structúrâ *s.f.* -i struktura
studéntu *s.m./s.f.* -ťâ *studéntâ* -i student
studió *s.n.* -uri studio
stúdiu *s.n.* -ii studium
stumáhi *s.f.* -á*hi* žaludek
sturu *s.m.(s.n.)* *sturi* (*stúri*) sloup
-su *adj.pos.* -sa jeho, její
subiéctu *s.n.* -i podmět
substantivári *s.f.* -á*ri* substantivizace
substantívu *s.n.* -i substantivum
succésu *s.n.* -i úspěch
sudoári *s.f.* -óri pot
sudu *s.n.* jih
sufíxu -i sufix
súflitu *s.n.* -i duše

súflu *vb.* *suflári* -ái -átâ foukat
-sui *adj.pos.* -s*ai* jeho, její
súlâ *s.f.* -i sídlo
Sumchétru *s.m.* den sv. Petra (29.6.)
Sumédru *s.m.* říjen, den sv. Demétera (26.10.)
sumu *prep.* pod
sumuláiu *adj.* -á*i* *sumuláe* -lá*i* hnědovlasý
sun, súntu *v.* **éscu, hiu**
súpâ *s.f.* -i polévka
superlatívu *adj.* -i *superlatívâ* -i superlativ
suptári *adj.* -i hubený
surátâ *s.f.* -i kamarádka
súrdu *adj.* -đâ *súrdâ* -i hluchý
surghiúni *s.f.* -ní vyhnanství
surínu *s.n.* -uri slunné místo
súrpu *vb.* *surpári* -ái -átâ rozpadat se, zbořit
surséscu *vb.* *sursíri* -ít -ítâ holit se
susu *v.* **ínsúsu**
sútâ *s.f.* -i sto

— Ș —

șaiđáti *num.card.* šedesát
șápti *num.card.* sedm
șaptiđáti *num.card.* sedmdesát
șáptisprâđati (**șáptisprâ**) *num.card.* sedmnáct
șárpi *s.m.* *șérchi* had
șási *num.card.* šest
șásiprâđati (**șásprâ**) *num.card.* šestnáct
șcâmbâ *s.f.* -i kámen, skála
șcl'ioápicu *vb.* *șcl'ipucári* -ái -átâ kulhat
școálâ *s.f.* *școl'i* škola
școláru *s.m./s.f.* -i *școlárâ* -i žák, školák
șcretu *adj.* -ť *șkrétâ* -i opuštěný, nešťastný
șcúrtéđu *vb.* *șcúrtári* -ái -átâ zkrátit
șcúrtu *adj.* -ťâ *șcúrtâ* -i krátký
șcúrtu *s.m.* únor
ședu *vb.* *șideári* *șiđúii* -útâ sedět, posadit se, zûstat
și *conj.,adv.* a, také
și *v.* **își**
șiamindóil'i *num.col.* *șiamindoáli* oba dva
șichirgí *s.m.* -eáđ cukrář
șigúni *s.f.* -ní hrubý prošívaný pastevecký kabát ke kolenům
șindáni *s.f.* -á*ni* pochodeň, svícen, lustr
șóputu *s.n.* -i pramen
șpírtu *s.n.* -uri alkohol, sirka
știínță *s.f.* -i věda

ştiu *vb.* *ştiiri* (*şteări*) *ştiúi* -útâ vědět, dozvědět se
şuṣu *vb.* *şuṭări* (*ştări, şări*) -ái -átâ zkroutit, otočit

— T —

-ta *v.* **tău**
ta *conj.* aby
tabélu *s.n.* -i stůl
tablóu *s.n.* -uri obraz
tacu *vb.* *tăţeári* *tăcúi* -útâ zmlknout
tahiná *adv.* ráno, brzy
-tai *v.* **-tui**
táifă *s.f.* *tăifuri* rodina
tálaru *s.n.* -i sud, konev
talentátu *adj.* -ţ *talentátâ* -i talentovaný
tal'iu *vb.* *tâl'eári* -ái -átâ krájet
tamámu *adv.* přesně
tamán *v.* **tamámu**
tangóu *s.n.* -uri tango
tátâ *s.m.* *tâtání* otec
táti *v.* **tátâ**
távâ *s.f.* -i ták
taxí *s.n.* -uri taxi
tău *pron.pos./adj.pos.* *ta tăi táli* tvůj
tăpoárâ *s.f.* -i sekera
tăşi *prep.,adv.* až do, přesně
tâtání *v.* **tátâ**
tăţeári *v.* **tacu**
tăvání *s.f.* -úni strop
tăvă *v.* **távâ**
teamu *s.n.* *teámuri* tým
téhni *s.n.* *téhnuri* postup, živnost
telefonu *s.n.* -oáni telefon
telegrámâ *s.f.* -i telegram
televizóru *s.n.* -oári televize
teleyráma *v.* **telegrámâ**
témâ *s.f.* -i téma
téndâ *s.f.* -i stan
terasâ *s.f.* -i terasa
térmenu *s.m.* -ní výraz (slovo)
tétâ *s.f.* -i teta
téxtu *s.n.* -i text
thámâ *s.f.* *thámati* zážrak
theámâ *v.* **niheámâ**
theáminu *adj.,s.f.* -ní *theáminâ* -i ženský
theátru *s.n.* -i divadlo

thimisescu *vb.* *thimisíri* -íi -ítâ pamatovat si
ti *prep.* pro
ti miríndi *adv.* odpoledne
tiftéri *s.f.* -i seznam
tíhi *s.f.* osud, štěstí
tímbru *s.n.* -i známka (poštovní)
tímpu *s.n.* -uri čas
tindilínâ *s.f.* -i komonice (rostlina pěstovaná na seno)
tíndu *vb.* *tíndiri* (*tindeári*) *tímşu* (*teşu*) *tímtu* (*tesu*) táhnout
tíni *pron.pers.* ty
tinireátâ *s.f.* -éţ mládí
tíniru *adj.* -i *tínirâ* -i mladý
tińíe *s.f.* -íi čest, cena (hodnota)
tińisescu *vb.* *tińisíri* -íi -ítâ poctít, vyjádřit uznání
tińisítu *adj.* -ţ *tińisítâ* -i čestný, uznávaný
típu *s.n.* *típuri* typ
tiságâ *s.f.* -áţ peněženka
toámnâ *s.f.* *toámni* (*tómnuri*) podzim
toátâ *v.* **tutu**
tópâ *s.f.* -i míč, dělová koule, dělo
tópicâ *s.f.* slovosled
tóra *adv.* teď
tórnu *vb.* *turnári* -ái -átâ vrátit se, vylít, zvrátit, vrátit
toru *s.n.* *toári* stopa
tótâna *adv.* vždy
totu *v.* **tutu**
tra *v.* **ta**
tractóru *s.n.* -oári traktor
Tracu *s.m./s.f.* *Traţ Trácâ* -ţi Thrák
tracu *adj.* *traţ trácâ* -ţi thráký
tradíţie *s.f.* -ii tradice
tradúcu *vb.* *tradúṭiri* (*traduţeári*) *tradúşu* *trad-úsâ* přeložit
tragu *vb.* *tráḑiri* (*trâḑeári*) *trápşu* *tráptu* táhnout, trpět, snášet
tramváiu *s.n.* -ie tramvaj
trandáfilâ *s.f.* -i růže
tranzitívu *adj.* -i *tranzitívâ* -i tranzitivní
trástu *s.n.* -i vak, chlebník, peněženka
trăoárâ *adv.* okamžitě
trâpícu *s.n.* -ţi potůček
treámburu *vb.* *trimburári* -ái -átâ trást se
trecu *vb.* *triṭéri* (*treăṭiri*) *tricúi* -útâ přejít, žít
trei *num.card.* tři
tréia *v.* **tréilu**
treiḑăṣṭi *num.card.* třicet
treiḑăṣṭiunu *num.card.* -únâ třicet jedna

tréilu *num.ord.* tréia třetí
tréilî *num.col.* tréili všichni tři
tréisprâdați (tréisprâ, trésprâ) *num.card.* třináct
trenu *s.n.* trénuri vlak
tricânda *v.* trecu
tricâtóru *adj.,s.m./s.f.* -i tricâtoári -i cestující
tricútú *adj.* -ț tricútâ -i minulý, starý
trimburânda *v.* treámburu
troárâ *v.* tráoárâ
troleibúsu *s.n.* -i trolejbus
trotuáru *s.n.* -i chodník
tru *v.* tutu
trupu *s.n.* trupuri tělo, kmen
-tu *v.* tău
tu *prep.* uvnitř
tuféchi *s.f.* tuféchi zbraň
tufósu *adj.* -și tufoásâ -i hustý (zarostlý)
-tui *adj.pos.* -tai tvůj
túndu *vb.* túndiri (tundeári) túmșu túmsâ (túmtâ) ostříhat
Turcálâ *s.f.* -i Turkyně
Túrcu *s.m./s.f.* -țâ Túrcâ -ți Turek, Turkyně
túrcu *adj.* -țâ túrcâ -ți turecký
turísmu *s.m.* turismus
turístu *s.m./s.f.* -ști turístâ -i turista
túrmâ *s.f.* -i stádo
turnéu *s.n.* -uri zájezd
túrtâ *s.f.* -i koláč
turțeáști *adv.* po turecku
turțescu *adv.* -ști turțescâ -éști turecky
tutu *pron./adj.indef.* tuț tútâ -i všichni
tutulóru *pron.indef.* všem
tutungî *s.m.* -eáđ trafikant

— T —

ț *v.* țâ
țasu *vb.* țaseári țásúu -útâ tkát
țâ *pron.pers.* tobě
țânu *vb.* țâneári țânúu -útâ držet
țátâ *s.f.* țátâ struk
țérclîu *s.n.* -uri kruh
țeru *s.n.* țéruri obloha
ți *pron.rel./interog.* co
tínâ *s.f.* -i večere
ținďăți *num.card.* padesát
ținďățiținți *num.card.* padesát pět

ținți *num.card.* pět
țințilu *num.ord.* tînțea pátý
țințilî *num.col.* țințili všech pět
țisprâdați (țisprâ) *num.card.* patnáct
țisprâyinghiț *num.card.* dvacet pět
țitáti *s.f.* -ăț město za hradbami
țivá *pron.indef./neg.* něco, nic
țiyárâ *s.f.* -ări cigareta
țiyársescu *vb.* țiyársiri -úi -ítâ smažit

— U —

u *pron.pers.* jí (akuzativ od ona)
ubóru *s.n.* -oári dvůr
udá *s.m.* -áđ pokoj
udíciu *s.n.* -i pokojík
udu *adj.* uđ údâ -i mokrý
uflisésescu *vb.* uflisíri -úi -ítâ použít
uhtátu *s.n.* -uri vzdychat
uidisítu *adj.* -ț uidisítâ -i odpovídající
umbrélâ *s.f.* -i deštník
úmflu *vb.* umflári -ái -átâ naplnit
úmplu *vb.* umpleári (úmpliri) umplúi -útâ naplnit
úmtu *s.n.* -uri máslo
umtulémnu *v.* untulémnu
umúti *s.f.* naděje
un *v.* unu
únâ *v.* unu
únâ oárâ, unâoárâ *adv.* jednou, kdysi
únâsprâdați (únâsprâ) *num.card.* jedenáct
únâsprâyinghiț *num.card.* dvacet jedna
úndâ *s.f.* -i vlna, bublina
undéscu *vb.* undári -úi -ítâ připomínat
únglî *s.f.* únglî nehet
únicu *adj.* -ț únicâ -ți jedinečný
unitáti *s.f.* -ăț jednota
universitáti *s.f.* -ăț univerzita
un-oárâ *v.* unâoárâ
unóru *v.* unu
untulémnu *s.n.* olej (k jídlu)
unu *art.indef.* únâ neurčitý člen
unu *pron.indef.* únâ jeden nějaký
unu *num.card.* únâ jedna
urári *s.f.* -ări přání
urátu *v.* urútu
urďái *v.* órdu
ureáclî *s.f.* -éclî ucho
urnipsésescu *vb.* urnipsíri -úi -ítâ radit
úrsâ *s.f.* -i medvěd
ursésescu *vb.* ursíri -úi -ítâ pozvat

ursítu *adj.* -ť ursítâ -i zvaný
 urtácu *s.m.* -ť společník
 urútu *adj.* -ť urútâ -i ošklivý
 uryié *s.f.* -íi pohroma, prokletí
 uryisítu *adj.* -t uryisítâ -i opuštěný, prokletý
 uscári v. usúcu
 uspiťál'i *s.f.* uspiťál'i přátelství
 ustoání *adj.f./s.f.* ustoání mistrová, řemeslnice
 usúcu *vb.* uscári -ái -átâ sušit
 úši *s.f.* uši dvěře
 uvréu *s.m./s.f.* -i uvréauâ -li Žid
 úzo *s.n.* žitná pálenka

— V —

va v. voi
 vacántâ *s.f.* -i prázdniny
 vácâ *s.f.* văt kráva
 vahi *adv.* pravděpodobně
 váli *s.f.* văl'iuri údolí, řeka
 valítâ *s.f.* -i kufr
 valoári *s.f.* -óri cena (hodnota)
 válsu *s.n.* -uri valčík
 valu *s.n.* vâluri vlna
 vâtâmu *vb.* vâtâmári -ái -átâ zabít
 vâtrâ *s.f.* -i (vătřrâ) krb
 vâ v. voi
 várnâ v. vârnû
 vârnâoárâ *adv.* (v kladné větě) někdy
 vârnâoarâ *adv.* (v záporné větě) nikdy
 vârnâoárâ v. vârnâoárâ
 vârnû *pron.neg.,adj.neg.* várnâ žádný, nikdo
 vâryéscu *vb.* vâryíri -íi -ítâ kárat
 vâsiloání *s.f.* vâsiloání královna
 vâsil'é *s.m.* -eáq král
 veárâ *s.f.* veri léto
 veárdi *adj.* vérdâ veárdi vérdâ zelený
 vécl'iu *adj.* -i veácl'i vécl'i starý (starobylý)
 vedu *vb.* videári viđúi -útâ vidět
 vehícul *s.n.* -i vozidlo
 verbálu *adj.* -l'i verbálâ -i slovní
 vérsu *vb.* virsári -ái -átâ lít
 vérsu *s.n.* -uri vers
 veru *s.m./s.f.* veri veárâ -i bratranec, sestřenice
 véstu *s.n.* západ
 videári v. vedu
 vímt v. vímtu

vímtu *s.n.* -uri vítr
 víndu *vb.* vîndeári vîndúi -útâ prodávat
 víni v. yinu
 víniri *s.f.* pátek
 violonístu *s.m.* -šti houslista
 víšinâ *s.f.* -i višeň
 víšinu *adj.* -ní víšinâ -i bordó (barva)
 víšnâ v. víšinâ
 viťínu *adj.* -ní viťínâ -i soused
 vízitâ *s.f.* i návštěva
 vizitéđu *vb.* vizitári -ái -átâ navštívit
 voáuâ v. voi
 vocálâ *s.f.* -i samohláska
 vocatívu *s.n.* vokativ
 voi *pron.pers.* ty
 voi *vb.* vreári vrui vrútâ chtít, milovat
 volánu *s.n.* -i volant
 vólei *s.n.* volejbal
 vóltâ *s.f.* i výlet, procházka
 volúmu *s.n.* -i úroveň
 voru v. voi
 vóstru *pron.pos./adj.pos.* vóstri voástrâ voástri
 váš, vaši
 vreári *s.f.* vreri touha, láska, záliba
 vrutu *adj.,s.m./s.f.* vruť vrútâ -i chtěný, milovaný
 vuloágâ *s.f.* -óq dolina, palouk
 Vúryaru *s.m./s.f.* -i Vuryárâ -i Bulhar, Bulharka
 vuryâreášti *adv.* po bulharsku
 vuryâréscu *adj.* -šti vuryâreáscâ -éști bulharský

— X —

xeáni *s.f.pl.* cizina
 xenu *adj.,s.m./s.f.* xeñi xeánâ -i cizinec
 xudhyipséscu *vb.* xudhyipsíri -íi -ítâ strávit

— Y —

yeátrisâ *s.f.* -i doktorka
 yeátru *s.m.* yeátrâ (yeátri) doktor
 yilíe *s.f.* -íi zrcadlo, sklenice
 yináru *s.m.* leden
 yínghiť *num.card.* dvacet
 yínitóru *s.n.* budoucnost
 yinu *s.n.* yínuri víno
 yinu *vb.* viníri (yineári) viníu vinítâ přijet, přijít
 yirámati *s.f.pl.* stáří

yirmanicheášti *adv.* po německu

yirmanichescu *adj.* -şti *yirmanicheáscâ* -éşti
německý

Yirmánu *v.* Germánu

yisu *s.n.* *yísi* sen

yışteári *s.f.* -éri poklad

yiú *adj.* *yii yíe yii* živý

yiurtíe *s.f.* -íi svátek (podle jména po otci)

yínyintş *v.* yínghiş

yizmâciúnu *s.m.* září

ylicó *s.m.* -áđ cukroví, džem

yrámâ *s.f.* -i (*yrámati*) písmeno

yumáru *s.m.* -i osel

— Z —

záhari *s.f.* cukr

zâhârtári *s.f.* -ári cukroví

zboru *s.n.* *zboárâ* slovo

zboru *v.* azboáiru

zbúlđu *s.m.* -uri míč, kulička

zburášcu *vb.* *zburári* -ái -átâ mluvit

zéro *s.n.* *zeróuri* nula

zghilésu *vb.* *zghilíri* -íi -ítâ ňukat, plakat

zgrâmu *vb.* *zgrâmári* -ái -átâ drát

zmélciu *s.m.* -i hlemýžď

zóri *s.f.* nesnáz, potřeba

zugrâfsítu *v.* zugrâpsítu

zugrâpsítu *adj.* -ţ *zugrâpsítâ* -i malovaný

zvércâ *s.f.* -ţi šíje, vaz

Česko-arumunská část

— A —

a *și conj.,adv.*

absolutní absolutu *adj. -ť absolutâ -i*

aby *ta conj.*

adjektivní adjektiválu *adj. -l'i adjektiválâ -i*

adjektivum adjektivu *s.n. -i*

adresa adresâ *s.f. -i*

adverbiální adverbiálu *adj. -l'i adverbiálâ -i*

adverbium advérbu *s.n. -i*

advokát avocátu *s.m. -ť*

agentura agentie *s.f. -ii*

ahoj aló *interj.*

ach *a interj.*

akademik academiciánu *s.m. -níi*

akuzativ acuzativu *s.n.*

Albánek Arbinésu *s.m./s.f. -și Arbineásâ -i*

Albánka Arbinésu *s.m./s.f. -și Arbineásâ -i*

albánsky arbiníseásti *adv.*

ale áma *conj., ma conj.*

alkohol špirtu *s.n. -uri*

anděl ánghilu *s.m. -l'i*

anglický englezescu *adj. -ști englezească -éști,*
englézu adj. -zi englezâ -i

Angličan Englézu *s.m./s.f. -zi Englezâ -i*

Angličanka Englézu *s.m./s.f. -zi Englezâ -i*

ani ni *conj., níti conj.*

ano *e adv.*

antonymum antonímu *s.n. -i*

apartmán apartamentu *s.n. -i*

apoštol apóstolu (apóstalu) *s.m. -l'i*

apozice apozítie *s.f. -ii*

architektura arhitectură *s.f.*

aritmetika aritméticâ *s.f.*

armáda aschéri *s.f. aschéri*

artikulovaný articulátu *adj. -ť articulátâ -i*

Arumun Armánu *s.m./s.f. -níi Armánâ -i*

Arumuni armánami *s.f.*

Arumunka Armánu *s.m./s.f. -níi Armánâ -i*

arumunsky armâneásti *adv.*

arumunský armâneescu *adj. -ști armânească*
-éști, armánu adj. -níi armánâ -i

asfalt câtráni *s.f. -áńi*

asistent asistentu *s.m./s.f. -ťâ asistentâ -i*

asistentka asistentu *s.m./s.f. -ťâ asistentâ -i*

asociace asociátie *s.f. -ii*

astrodynamika astrodinámicâ *s.f.*

atribut atribútu *s.n. -i*

auto amáxi *s.f. amáxi,* mašinâ *s.f. -níi*

autobus busu *s.n. búsurí*

autochtonní autohtónu *adj. -níi autohtónâ -i*

až do pánâ *prep.,conj., tăși prep.,adv.*

— B —

babička máe *s.f. măi*

bahno láspi *s.f. lăschi*

balík pachétu *s.n. -i*

balkon balcóni *s.f. -níi*

bandita furu *s.m. furí*

banka báncâ *s.f. băńťâ*

bankovky bancnótâ *s.f. -i*

bar baru *s.n. băruri*

baron barónu *s.m. -níi*

barva hrómâ *s.f. -i*

barvivo bueáuâ *s.f. -éi*

báseň poému *s.n. -i*

basketbal básketbolu *s.n.*

básník poétu *s.m. -ť*

benzín benzínâ *s.f.*

beran birbécu *s.m. -ť*

beránek (mladý) birbicúsu *s.m. -i*

beranice (čepice) căciulâ *s.f. -i*

bez fărâ *prep.*

bězet alágu *vb. alágári -ái -átâ*

běžný normálu *adj. -l'i normálâ -i*

bicykl biciclétâ *s.f. -i*

bílý álbu *adj. álghi álbâ -i*

bistro bistróu *s.n. -uri*

blízko aproápea *adv., níngâ prep.*

blok (domů) blocu *s.n. blócuri*

blok (zápisník) carnétu *s.n. -i*

bod púncu *s.n. -i*

bohatství aveári *s.f. avéri*

bohyně đeáuâ *s.f.*

boj alumtári *s.f. -áńi*

bojovat batu *vb. bateári bătúi -útâ*

bolest doru *s.n. dóruri,* dureári *s.f. -éri*

bonbon bomboánâ *s.f. -i*

bordó (barva) víšinu *adj. -níi víšinâ -i*

bota pâpútâ *s.f. pâpútâ*

bratr fráti *s.m. frať*

bratranec cusurínu *s.m./s.f. -níi cusurínâ -i,*
veru s.m./s.f. veri veárâ -i

bravo brávo *interj.*

brzy ayónea *adv., tahiná adv.*

březen mártu *s.m.*
 břicho pánticâ *s.f.* -*ți*
 břitva cusurâfi *s.f.* -*ăhi*
 bublina úndâ *s.f.* -*i*
 budoucnost yínitôru *s.n.*
 Bůh dómnu *s.m.* -*úi*, Dumniđâ *s.m.* -*áđ*
 buk fagu *s.m.* *fađ*
 Bulhar Vúryaru *s.m./s.f.* -*i* Vuryárâ -*i*
 Bulharka Vúryaru *s.m./s.f.* -*i* Vuryárâ -*i*
 bulharský vuryârěscu *adj.* -*ști* vuryârěscâ
 -*ěști*
 bulvár (ulice) bulevárdu *s.n.* -*i*
 buráčet bumbuneáđâ *vb. impers.*
 bydlet stau *vb.* stári stâtúú stâtútâ (státâ)
 bystrý ítru *adj./s.m./s.f.* útrâ útrâ -*i*
 byt apartaměntu *s.n.* -*i*
 být ěscu *vb.* híri fui fútâ, hiu *vb.* híri fui fútâ
 být ohromen amurťascu *vb.* amurťári -*ái* -*átâ*
 být třeba lipsěscu *vb.* lipsíri (lipseári) -*úi* -*ítâ*
 být vinen ftăsěscu *vb.* ftăsíri -*úi* -*ítâ*

— C —

celkově dipu *adv.*
 celý íntregu *adj.* -*đ* íntreágâ -*éđ*
 cena (hodnota) tińie *s.f.* -*úi*, valoári *s.f.* -*óri*
 cena (ocenění) prémiu *s.n.* -*ii*
 centimetr centimětru *s.m.* -*i*
 centrum cěntu *s.m.* -*i*
 cesta cáli *s.f.* cáliuri, dúcâ *s.f.*
 cestovatel cālâtôru *s.m./s.f.* -*i* cālâtôári
 cālâtôári
 cestující tricâtôru *adj./s.m./s.f.* -*i* tricâtôári -*i*
 cigareta țiyârâ *s.f.* -*ári*
 Cikán Ghíftu *s.m./s.f.* -*ťâ* Ghíftâ -*i*
 Cikánka Ghíftu *s.m./s.f.* -*ťâ* Ghíftâ -*i*
 císař amirâ *s.m.* -*áđ*, imperátoru *s.m.* -*i*
 císařovna amirârôáni *s.f.* amirârôáni
 císařství impériu *s.n.* -*ii*
 cítit aduchěscu *vb.* aduchíri -*úi* -*ítâ*
 citlivý sensíbilu *adj.* -*l'i* sensíbilâ -*i*
 citron limóni *s.f.* limóni
 civilizace civilizátie *s.f.* -*ii*
 civilizovaný plichisítu *adj.* -*ť* plichisítâ -*i*,
 prucupsítu *adj.* -*t* prucupsítâ -*i*
 cizina xeáni *s.f. pl.*
 cizinec xenu *adj./s.m./s.f.* xeńi xeánâ -*i*
 co ți *pron. rel./interog.*

cokoliv iťidó *pron.*
 ctnost hári *s.f.* hári
 cukr záhari *s.f.*
 cukrárna cafeterie *s.f.* -*úi*
 cukrář šichirgí *s.m.* -*eáđ*
 cukroví ylicó *s.m.* -*áđ*, zâhârtári *s.f.* -*ári*
 cypřiš chiparíšu *s.m.* -*i*

— Č —

čáp lélicu *s.m.* -*ť*
 čas chiró *s.m.*, oárâ *s.f.* ori, tímpu *s.n.* -*uri*
 časopis revistâ *s.f.* -*i*
 časování conjugári *s.f.* -*ári*
 časovat conjugú *vb.* conjugári -*ái* -*átâ*
 čekat așteptu *vb.* aștiptári -*ái* -*átâ*
 čelo frámti *s.f.* -*ťâ*
 čenich mútcâ *s.f.* -*chi*
 černý laiú *adj.* lăi lăe lăi
 čerstvý proáspitu *adj.* -*ť* proáspitâ -*i*
 červen cirigáru *s.m.*
 červenec alunáru *s.m.*
 červený aróšu *adj.* -*i* aróși -*i*
 česat cheáptinu *vb.* chiptinári -*ái* -*átâ*
 čest tińie *s.f.* -*úi*
 čestný tińisítu *adj.* -*ť* tińisítâ -*i*
 četa pâgânâ *s.f.* -*i*
 četba ghiuvâsítâ *s.f.* -*i*
 Číňan Chinězu *s.m.* -*zi* Chinézâ -*i*
 Číňanka Chinězu *s.m.* -*zi* Chinézâ -*i*
 čínský chinězu *adj.* -*zi* Chinézâ -*i*
 číslo númeru *s.n.* -*i*
 číslovka numerálu *s.n.* -*i*
 čist alégu *vb.* aleáđiri (aliđeári) alépšu aleáptâ,
 dhyivâsěscu *vb.* dhyivâsíri -*úi* -*ítâ*
 čistit curu *vb.* curári -*ái* -*átâ*
 číšník garsónu *s.m.* -*ńi*
 článek artícolu *s.f.* -*i*
 člen artícolu *s.f.* -*i*
 čokoláda ciocolátâ *s.f.* -*i*
 čtrnáct pásprâđați (páspřâ) *num. card.*
 čtvrt' mähálâ *s.m.* -*áđ*
 čtvrtek gioi *s.f.*
 čtvrtina cirécu *s.n.* -*uri*
 čtvrtý pátrulu *num. ord.* pátra
 čtyři pátru *num. card.*
 čtyřicet patruđáți *num. card.*
 čubka câțáuâ *s.f.* -*li*

— D —

- d'ábel** dracu *s.m.* *draṭ*
dácký dacu *adj.* *daṭ dácâ dáṭi*
Dák Dacu *s.m./s.f.* *Daṭ Dácâ Dáṭi*
dakorománský Dacorománu *s.m./s.f.* *-ní*
Dacoomânâ -i
daleko dipárti *adv.*, lárgu *adv.*
dar dhoárâ *s.f.*
dárek dhoárâ *s.f.*, pischési *s.f.* *pischési*
dát dau *vb.* *dári dedu dátâ*
dativ datívu *s.n.*
dav blúchi *s.f.* *bluchi*
dcera hílí *s.f.* *híli*
dědeček papu *s.m.* *pâpâni (pachi)*
děkovat muṭuměscu *vb.* *muṭumíri -íi -ítâ*
děkuji mersí *interj.*
dělat facu *vb.* *fáṭiri (fâṭeári) feciu fáptâ*
dělník lucrátóru *adj., s.m./s.f.* *-i lucrâtoárâ*
(lucrâtoári) -i
dělo tópâ *s.f.* *-i*
dělová koule tópâ *s.f.* *-i*
den qúuâ *s.f.* *qáli*
denní tisk fimirídhâ *s.f.* *-ḡ*
den sv. Demétera (26.10.) Sumédru *s.m.*
den sv. Petra (29.6.) Sumchétru *s.m.*
deset qáṭ *num.card.*
deska ploáci *s.f.* *ploci*
děšť ploáe *s.f.* *ploi*
deštník umbrélâ *s.f.* *-i*
děťátko ficiurícu *s.m.* *-ṭ*
děti (synové a dcery) fumeálí *s.f.* *-él'i*
dětská nožička pátâ *s.f.* *-i*
devadesát noauâqđṭi *num.card.*
devadesát devět noauâqđṭinoáuâ *num.card.*
devadesát dva noauâqđṭidoáuâ *num.card.*
devatenáct noáuâsprâḡṭi *(noáuâsprâ)*
num.card.
devět noáuâ *num.card.*
díky efharistó *interj.*
dílek bucátâ *s.f.* *-áṭ*
dílo óperâ *s.f.* *-i*
díra gúvâ *s.f.* *-i*
disk dhíscu *s.n.* *-uri*
diskotéka dhiscotécâ *s.f.* *-ṭ*
distinguovaný aléptu *adj.* *-ṭâ aleáptâ -i*
distribuce distribúṭie *s.f.* *-ii*
distributivní distributívu *adj.* *-i distributívâ*
-i
dítě fiticâ *s.f.* *-ṭi*
divadlo theátru *s.n.* *-i*
díže cupáni *s.f.* *-áni*
dlaň pálmâ *s.f.* *pálíi*
dlouhý lúngu *adj.* *-ḡâ lúngâ -ḡâ*
dnes ástâḡ *adv.*, ázâ *adv.*
dnes v noci astárâ *adv.*, ástâ-seárâ *adv.*
dobrá emu *interj.*
dobrá nálada chéfi *s.f.* *chehi*
dobrý bunu *adj.* *buñi búnâ -i*
dobře ghíni *adv.*
dohlížet mutréscu *vb.* *mutríri -íi -ítâ*
dohromady deadúnu *adv.*
dojit múlgu *vb.* *múlḡiri (mulḡeári) múlṣu*
múlsâ
dokonalý perféctu *adj.* *-ṭâ perféctâ -i*
doktor dóctoru *s.m.* *-i*, yeátru *s.m.* *yeátrâ*
(yeátri)
doktorka yeátrisâ *s.f.* *-i*
dolar doláru *s.m.* *-i*
dole dighiósu *adv.*, ímpádi *adv.*, ínghiósu *adv.*
dolina vuloágâ *s.f.* *-óḡ*
dolu ínghiósu *adv.*
doma acásâ *adv.*
domácí huzmicheáru *s.m.* *-i*
domácnost nicuchiráta *s.f.* *-i*
dopis cárti *s.f.* *cáṭṭâ*
dort prâjiturâ *s.f.* *-i*
dost dúri *adv.*
dozvědět se ṣtiu *vb.* *ṣtíri (ṣteári) ṣtiúi -útâ*
drahý (milý) durútu *adj.* *-ṭ durútâ -i*, scúmpu
adj. *-nchi scúmpâ -i*
drahý (o ceně) scúmpu *adj.* *-nchi scúmpâ -i*
drak lámni *s.f.* *lámni*
drát zgrâmu *vb.* *zgrâmári -ái -átâ*
druhorozený mési *s.f.* *di mési*
druhý andóilea *num.ord.*, dóilu *num.ord.*
doáuâ
držet acáṭu *vb.* *acâṭári -ái -átâ*, ṭânu *vb.*
ṭâneári ṭânúi -útâ
dřeň mâdúuâ *s.f.* *mâdúuâ (mâdúi)*
dřímát înyiséḡu *vb.* *înyisári -ái -átâ*
dub cupáciu *s.m.* *-i*
duben aprílíu *s.m.*
dudák gâidâḡi *s.m.* *-eáḡ*
dudy gâidâ *s.f.* *-i*
důležitý importántu *adj.* *-ṭâ importántâ -i*
dům cásâ *s.f.* *-i*
duše súflitu *s.n.* *-i*
důvod itíe *s.f.* *-íi*
dva doáuâ *num.card.*, doi *num.card.*

dvacet yínghìt *num.card.*
dvacet dva doáuâsprâyinghìt *num.card.*,
 dóisprâyinghìt
dvacet jedna únâsprâyinghìt *num.card.*
dvacet pět tísprâyinghìt *num.card.*
dvanáct doáuâsprâḡaṭi (doáuâsprâ) *num.card.*,
 dóisprâḡaṭi (dóisprâ) *num.card.*
dvěře úši *s.f. uši*
dvojverší distíhu *s.n. -uri*
dvůr ubóru *s.n. -oári*
dýchat adíl'iu *vb. adíl'eári -eái -eátâ*
dychtění doru *s.n. dóruri*
dýně curcubétâ *s.f. -i*
džem ylicó *s.m. -áḡ*
džus ḡamâ *s.f. ḡámuri*

— E —

eh e *interj.*, eh *interj.*
elegantní elegantu *adj. -ṭâ elegántâ -i*
emise emisiúni *s.f. -ní*
epocha épocâ *s.f. -ci*
epopej epopée *s.f. -éi*
éra érâ *s.f. éri*
euro (měna) éuro *s.m.*
evropský europeánu *adj. -ní europeánâ -i*
existence bánâ *s.f.*
existovat bánéḡu *vb. bánári -ái -átâ*
exkurze excúrsie *s.f. -ii*

— F —

fakulta facultáti *s.f. -ăṭ*
fazole fisúl'iu *s.n. -i*
fén foenu *s.n. foénuri*
fena câṭáuâ *s.f. -li*
festival festiválu *s.n. -uri*
figurativní figurátu *adj. -ṭ figurátâ -i*
fík hícâ *s.f. híṭi*
film fílmú *s.f. -i*
filozofie filozofie *s.f. -ú*
fňukat zghilésu *vb. zghilíri -ú -ítâ*
fontána fântânâ *s.f. -ní*
forma fórmâ *s.f. -i*
fotbal fótbalu *s.n.*
fotografie fotografie *s.f. -ii*
foukat súflu *vb. suflári -ái -átâ*
Francouz Francézu *s.m./s.f. -zi Francézâ -i*

Francouzka Francézu *s.m./s.f. -zi Francézâ -i*
francouzský Francézu *adj. -zi Francézâ -i*, fra-
 nṭuzésu *adj. -ṣṭi franṭuzeáscâ -éṣṭi*
fráze locuṭiúne *s.f. -ní*
fyzika fízicâ *s.f.*

— G —

genitiv genitívu *s.n. -i*
getodácký geto-dácu *adj. -ṭ geto-dácâ -ṭi*
Getodák Geto-dácu *s.m./s.f. -ṭ Geto-dácâ -ṭi*
Getodákyně Geto-dácu *s.m./s.f. -ṭ Geto-dácâ*
-ṭi
gram gramu *s.n. grámi*
gramatický gramaticálu *adj. -l'i gramaticálâ*
-i
gramatika gramáticâ *s.f.*
granátové jablko aróidhâ *s.f. -i*
grilovat frigu *vb. fríḡiri (fríḡeári) frípṣu fríptâ*
gymnastika gimnásticâ *s.f.*

— H —

had šárpí *s.m. šérchi*
hádat se încáciu *vb. încâceári -eái -eátâ*
hala holu *s.n. hóluri*
halo bre *interj.*
harmonie armunie *s.f. -ú*
havran córbu *s.m. córghi*
hej bre *interj.*, e *interj.*, hélo *interj.*
hejno cupie *s.f. -ú*, focu *s.n. floáṭi*
hej ty! lái *interj.*
Helénka (Řekyně) Elínu *s.m. -ní Elínâ -i*
Helén (Řek) Elínu *s.m. -ní Elínâ -i*
hemisféra emisférâ *s.f. -i*
herec actóru *s.m. -i*, artístu *s.m. -ṣṭi artístâ -i*
historie istórie *s.f. -ii*
hled foámi *s.f.*
hladový agiúnu *adj. -ní agiúnâ -i*
hlas boáṭi *s.f. boṭ*, diatézâ *s.f. -i*
hlasový doprovod ihó *s.m. -áḡ*
hledat cáftu *vb. câftári -ái -átâ*
hlediště amfitheátru *s.n. -i*
hlemýžď zmélcíu *s.m. -i*
hlídač avigl'ítóru *s.m. -i*
hlídat avégl'iu *vb. avigl'eári -eái -eátâ*
hloubavý minuítu *adj. -ṭ minuítâ -i*
hloubka ahândámi *s.f.*
hloupý glaru *s.m./s.f. glari glárâ -i*
hluboký ahândósu *adj. -ṣi ahândóásâ -i*

hluchý súrdú *adj.* -*qâ súrdâ -i*
hluk lávâ *s.f.*
hnědák (kůň) múrgu *adj.* -*qâ múrgâ -qâ*
hnědovlasý sumuláiu *adj.* -*ái sumuláe -láii*
hnědý cafíšu *adj.* -*i cafíši -i*, maró *adj.*, múrnú *adj.* -*ri múrnâ -i*
hněv cripári *s.f.* -*ári*
hnízdo cuibáiru *s.n.* -*i*
hodina oará *s.f.* ori, sâhátí *s.n.* -*át*
hodiny (stroj) sâhátí *s.n.* -*át*
hodit arúcu *vb.* arcári -*ái -átâ*
holič birbéru *s.m.* -*i*
holit se surséscu *vb.* sursíri -*ít -ítâ*
holub purúmbu *s.m.* -*nghi*
homonymie omonimie *s.f.* -*ii*
honit avínu *vb.* avinári -*ái -átâ*
hora múnti *s.m.* -*tâ*
hořký amáru *adj.* -*ri amará -i*
hospodář nicuchíru *adj./s.m./s.f.* -*i nicuchírâ -i*
host oáspi *s.m./s.f.* oáspiš oáspitâ -*i*
hotel hotélu *s.n.* -*uri*
hotový fáptu *adj.* -*tâ fáptâ -i*
houpačka leágânu *s.n.* -*i*, níťâ *s.f.* níťâ
houpat leágânu *vb.* ligânári -*ái -átâ*
houslista violonístu *s.m.* -*šti*
hovězí bou *s.m.* -*boi*
hra (dětská) agiócu *s.n.* -*uri*
hra (divadelní) piésâ *s.f.* -*i*
hranice sínuru *s.n.* -*i*
hrát si agiócu *vb.* agiucári -*ái -átâ*
hrdý pirífanu *adj.* -*ri pirífanâ -i*
hrob murmíntu *s.m.* -*tâ*
hrozen vína areápini *s.m.* -*rii*
hroznové víno aúuâ *s.f.* aúuâ
hrud' chéptu *s.n.* -*uri*
hrušeň górtu *s.m.* -*â*
hruška górtu *s.n.* -*â*
hřeben cheáptini *s.m.* cheáptâni
hřích amártie *s.f.* -*ii*
hřmět bumbuneáqâ *vb.* impers.
hubený supťári *adj.* -*i*
hudba múzicâ *s.f.*
huňatý influcát *adj.* -*t influcátâ -i*
hustý (zarostlý) tufósu *adj.* -*ši tufóasâ -i*
hvězda steáuâ *s.f.* steáli

hýbat se minu *vb.* minári -*ái -átâ*

— CH —

chléb páni *s.f.* páni
chlebník trástu *s.n.* -*i*
chodidlo cicióru *s.n.* -*oári*, pátâ *s.f.* -*i*
chodník trotuáru *s.n.* -*i*
chránit afiréscu *vb.* afiríri -*ii -ítâ*
chtěný vrutu *adj./s.m./s.f.* vrut vrutâ -*i*
chtít voi *vb.* vreári vruí vrutâ
chudý fucârâ *adj.* -*áq fucâroáni fucâroáni*,
 gulišanu *adj.* -*ri gulišanâ -i*, mârátu *adj.*
 -*t mârátâ -i*
chut' órixi *s.f.*
chutný nóstimu *adj.* -*ri nóstimâ -i*
chválit alávdu *vb.* alâvdári -*ái -átâ*
chvíle moméntu *s.n.* -*i*
chyba aláthu, aláthusu *s.n.* -*uri*, cábati *s.f.* -*bât*
chybovat alâthuséscu *vb.* alâthusíri -*ii -ítâ*
chytit acátu *vb.* acátári -*ái -átâ*
chytrý dişteptu *adj.* -*tâ dişteáptâ -i*, minti-
 ménu *adj.* -*ri mintiménâ -i*

— I —

identický idénticu *adj.* -*t idénticâ -ti*
identita identitáti *s.f.* -*át*
idol icoánâ *s.f.* icóni
ikona icoánâ *s.f.* icóni
imperativ imperatívu *s.n.*
imperfektum imperféctu *s.n.*
impuls anángâsi *s.f.*
indikativ indicatívu *s.n.*
infinitiv infinitívu *s.n.*
inflexe desiněťâ *s.f.* -*i*
informace informátie *s.f.* -*ii*
institute institútie *s.f.* -*ii*
inteligentní dişteptu *adj.* -*tâ dişteáptâ -i*, ítru
adj./s.m./s.f. íťrâ íťrâ -*i*
interval interválu *s.n.* -*i*
intransitivní intranzitívu *adj.* -*i intranzitívâ -i*
inženýr inginéru *s.m./s.f.* -*i inginéřâ -i*
Istoromán Istoromân *s.m./s.f.* -*rii Istoromânâ -i*
Istorománka Istoromân *s.m./s.f.* -*rii Istro-
românâ -i*
Ital Italeánu *s.m./s.f.* -*rii Italeánâ -i*
Italka Italeánu *s.m./s.f.* -*rii Italeánâ -i*

italský italeánu *adj.* -ní italeánâ -i, italiněscu
adj. -ști italinească -ești

— J —

já eu *pron.pers.*, míni *pron.pers.*
jablko meru *s.n.* meári
jabloň meru *s.m.* meri
jak cumu *adv.,conj.*
jakkoliv cumțidó *adv.*
Japonec Japonézu *s.m./s.f.* -i Japonézâ -i
japonský japonézu *adj.* -i japonézâ -i
jaro primuveárâ *s.f.* -éri
jasný límpidu *adj.* -đ límpidâ -i
játra hicátu *s.n.* -i
jazyk (ve smyslu řeč) graiu *s.n.* gráiiuri,
límbâ *s.f.* -i
ječmen órđu *s.n.* -uri
jedenáct únâsprâđati (únâsprâ) *num.card.*
jeden nějaký unu *pron.indef.* únâ
jedinečný únicu *adj.* -ť únicâ -ți
jedna unu *num.card.* únâ
jednoduchý lišóru *adj.* -i lișoarâ -i, símplu
adj. -l'i símplâ -i
jednota unitáti *s.f.* -ăť
jednou únâ oárâ, unâoárâ *adv.*
jehla acu *s.n.* áťi
jehně íelu *s.m.* íel'i, níli'ioárâ *s.f.* -i
jeho -su *adj.pos.* -sa, -sui *adj.pos.* -sai
její -su *adj.pos.* -sa, -sui *adj.pos.* -sai
jestli cára *adv.,conj.*
je třeba príndi *vb.impers.*
jezdecký kůň binécu *s.m.* -ť
jezero báltâ *s.f.* báltâ, lacu *s.n.* lácuri
jí (akuzativ od ona) u *pron.pers.*
jídlo mácári *s.f.* -ári
jih íeăđâ-đúuâ *s.f.*, sudu *s.n.*
jinovatka brúmâ *s.f.*
jiný áltu *pron.indef./adj.indef.* áltâ áltâ álti
jíst mâcu *vb.* mácári -ái -átâ
jít ducu *vb.* dúťiri (duťeari) dușu dúșâ, ímnu *vb.*
ímnári -ái -átâ, negu *vb.* neăđiri (niđeári)
neșu neásâ
jít (pěšky) alágu *vb.* alágári -ái -átâ
jméno númâ *s.f.* -i
jogurt mârácátu *s.n.* -uri

— K —

kabelka ceántâ *s.f.* -i
kadeřnice coafézâ *s.f.* -i
kadeřník coafóru *s.n.*
kalhoty pantalóni *s.f.* -ní
kamarád cușurí *s.m.* -eăđ, fârtátu *s.m.* -ť, soțu
s.m./s.f. soť soățâ soățâ
kamarádka surátâ *s.f.* -i
kámen cheátrâ *s.f.* chétri (chétrâ, chéťari),
șcâmbâ *s.f.* -i
kamínek belu *s.f.* beáli
kamion camiónu *s.n.* -oáni
kamna cireápu *s.n.* -uri
kanape canapé *s.m.* -eăđ
kancelář óffice *s.n.* -uri
kapka chícutâ *s.f.* -i
kaple capélâ *s.f.* -i
kapsa gépi *s.f.* gechi
kárat vâryěscu *vb.* vâryíri -íi -ítâ
karavana cârvání *s.f.* -ární
katedra (stůl pro učitele) cathédrá *s.f.* -i
káva café *s.n.* -eăđ
kavárna cafiné *s.m.* -eăđ
kavárník cafigí *s.m.* -eăđ
kazeta casétâ *s.f.* -i
každý cáthi *adj.indef.*
kde iu *adv.*
kdekoliv iuťidó *adv.*
kdo cári *pron.rel.,interog.*
kdokoliv cariťidó *pron.indef.*
kdykoliv cânduťidó *adv.*
kdysi únâ oárâ, unâoárâ *adv.*
když cându *adv.*
kebab chibápi *s.f.*
khaki kakí *adj.*
kilogram kiló *s.m.* -áđ
kilometr kilométu *s.m.* -i
kino cinematografu *s.n.* -i
kladný pozitívu *adj.* -i pozitívâ -i
klarinet clarinétâ *s.f.* -i
klášter mânâstíru *s.n.* -i
klavír piánu *s.n.* -i
klavírista pianístu *s.m./s.f.* -șťâ pianístâ -i
klepat ciucutěscu *vb.* ciucutíri -íi -ítâ
klesat dipúnu *vb.* dipúniri (dípuneári) dipúșu
dipúsâ
klíč cl'eáe *s.f.* cl'ei
klíčit bubuchisěscu *vb.* bubuchisíri -íi -ítâ
klid isihíe *s.f.* -íi
klidný ísihu *adj.* -i ísihâ -i
klobouk capélâ *s.f.* -i

- klouček** ficiurícu s.m. -ť
klouzat archiúšuru vb. archiúšurári -ái -átâ
klubko (vlny) gl'emu s.n. gl'eámi
kluk ficióru s.m. -i
kmen trupu s.n. trúpuri
kmotr nunu s.m./s.f. nuńi núnâ -i
kmotra nunu s.m./s.f. nuńi núnâ -i
kněz přeftu s.m. -ťâ
kniha cárti s.f. cářtâ
knihupectví librărie s.f. -úi
knihovna bibliotécâ s.f. -ť
knížečka cártici s.f. cářtici
koberec chilími s.f. -ńi
kočka cătúši s.f. cătúši, máťâ s.f. máťâ
kohout cucótu s.m. -ť
kojení alăptári s.f. -ări
koláč dulťeámi s.f. -éńi, pítâ s.f. -i, pitulítâ s.f. -i, přăjitúra s.f. -i, túrtâ s.f. -i
kolébat leágănu vb. ligănári -ái -átâ
kolébka leágănu s.n. -i, níťâ s.f. níťâ, sărmanítâ s.f. -i
kolega colégu s.m. -i colégâ -i
kolegyně colégu s.m. -i colégâ -i
kolekce colécťie s.f. -ii
kolektiv fărâ s.f. -i
kolektivní colectívu adj. -i colectívâ -i
kolik câtu conj./prep./adv./pron.interog./pron.indef. câť câtâ câti
kolonie coloníe s.f. -úi
komedie comedíe s.f. -úi
koňak cognăcu s.n. -uri
konec sóni s.f.
konev tálaru s.n. -i
konjugace conjugári s.f. -ări
konjunktiv conjunctívu s.n.
konkurz concúrсу s.n. -uri
konstelace constelătíe s.f. -ii
kontext contéxtu s.n. -i
kontinent continéntu s.n. -i
kontrukce constrúctíe s.f. -ii
konverzace muabéti s.f. -éť
kopec anífuru s.n. -i, qeánâ s.f. qénuri
korálek mărqeăuâ s.f. -li
koroptev pirdhyeăuâ s.f. -li
korunka curúnâ s.f. -ńi
kořen (lingv.) radicálu s.m. -l'i
kosa coásâ s.f. -i
kosit cusuésu vb. cusuiri -úi -ítâ
kost osu s.n. oási
kostel biseáricâ s.f. -éřit
kostra schelétu s.n. -i
kostým costúmu s.n. -i
koš cânéstrâ s.f. -i
košile cămeáši s.f. -éři
koupel báńi s.f. băńiuri (băńi)
koupelna báńi s.f. băńiuri (băńi)
koupit acúmpăru vb. acumpărári -ái -átâ
kouř fumu s.n. fúmurí
kousek bucătâ s.f. -ăť, cumătâ s.f. -ăť
kousnout măsču vb. măsčári -ái -átâ
kout chiušé s.m. -eăđ
koza căprâ s.f. căpri
krabice cutíe s.f. -úi
krajan simpatriótu s.m./s.f. -ť simpatrioátâ -i
krájet tal'iu vb. tâl'eári -ái -átâ
krajíc códru s.m. -i, filíe s.f. -úi
král văsíl'é s.m. -eăđ
králík l'épuru s.m. -i
královna văsiloáńi s.f. văsiloáńi
krása nišaní s.f. -éři
krásný mušátu adj. -ť mušátâ
krátký șcúrtu adj. -ťâ șcúrtâ -i
kráva právdâ s.f. právdâ, vácâ s.f. văť
kravata cravătâ s.f. -i
krb vătrâ s.f. -i (văťrâ)
krejčí arăftu s.m. -ťâ
krejčová arăftoáńi s.f. arăftoáńi
krev sândi s.n. sânduri
krk gúši s.f. gúši
krmit hrănésu vb. hrăniri -úi -ítâ, páscu vb. páštiri (pășteári) pâscúi -útâ
krok jgl'ioátâ s.f. -i, scărâ s.f. scări
kruh țérclíu s.n. -uri
krvácet sândinéđu vb. sândinári -ái -átâ
křeslo fotóliu s.f. -ii
křest pătigiúni s.f. -ńi
křest'an criștínu s.m. -ńi criștínâ -i
křičet strigu vb. strigári -ái -átâ
křivý (nepravdivý) strámbu adj. -ngħi strámbâ -i
kříž crúťi s.f. cruť
který cári pron.rel.,interog.
kufr valítâ s.f. -i
kukačka cucu s.m. cuť
kulhat șcl'ioápicu vb. șcl'iupicári -ái -átâ
kulička zbúlđu s.m. -uri
kultura cultúrâ s.f. -i
kůň calu s.m. cal'i
kuplířina cudușláchi s.f. -i

kurz cúrsu *s.n.* -uri
kuře pul'iu *s.m.* pul'i
kvalita calitáti *s.f.* -ăţ
květen maiu *s.m.*
květina floári *s.f.* flori, lilíci *s.f.* lilíci
kyselý ácrú *adj.* -i ácrâ -i
kýta coápsâ *s.f.* -i

— L —

lahev cunétâ *s.f.* -ti (cunét)
lakomý scl'ínciu *adj.* -i scl'ínci scl'ínci
lampa lámâ *s.f.* lănghi (lămbi)
láska sívdâe *s.f.* -ăi, vreári *s.f.* vreri
laskavost buneátâ *s.f.* -ét
latinský latínu *adj.* -níi latínâ -i
látka stófâ *s.f.* -i
led gl'etu *s.n.* gl'éátâ
leden yináru *s.m.*
lei (jednotka měny v Rumunsku) leu *s.m.* lei
lékárna farmacie *s.f.* -ii
lékárník farmacistu *s.m./s.f.* -şti farmacístâ -i
lékař dóctoru *s.m.* -i
lekce léctie *s.f.* -ii
leknutí frícâ *s.f.* -uri
lepít alichescu *vb.* alichíri -ii -ítâ
les lémnú *s.n.* leámni, pâdúri *s.f.* pâdúri
lesknout se înyilicescu *vb.* înyilicíri -ii -ítâ
lesní jahoda afrángâ *s.f.* -dâ
letadlo aviónu *s.n.* -oáni
letět azboáiru *vb.* azbuirári -ái -átâ
letiště aeropórtu *s.n.* -uri
léto veárâ *s.f.* veri
letos éstanu *adv.*
letuška stivardésâ *s.f.* -i
lev aslánu *s.m./s.f.* -níi aslânâ -i
ležet aştérmu *vb.* aşteárniri (aştirneári) aştirnúi -útâ
líbit se arisescu *vb.* arisíri -ii -ítâ
lidé lúmi *s.f.*, pópulu *s.m.(s.n.)* -l'i (-li)
limit márđinâ *s.f.* mărđínii, sínuru *s.n.* -i
líný linivósu *adj.* -şi linivoásâ -i
lira (měnová jednotka) lírâ *s.f.* -i
líska alínu *s.m.* -níi
lístek bilétu *s.f.* -i
list (na stromě) fránđâ *s.f.* fránđâ
listopad brumáru *s.m.*

list (papíru) fránđâ *s.f.* fránđâ
lít vérsu *vb.* vîrsári -ái -átâ
literární literáru *adj.* -i literárâ -i
literatura literatúrâ *s.f.* -i
litovat níluésu *vb.* -íri -ii -ítâ
litr lítru *s.m.* -i
lod'ka bárcâ *s.f.* bǎrţâ
loket cotu *s.n.* cóturi
loupat curu *vb.* curári -ái -átâ
lovec avinátóru *s.m.* -i
lovit avínu *vb.* avinári -ái -átâ
luk fúndâ *s.f.* -i
lustr şindáni *s.f.* -ăni
lvíce aslánu *s.m./s.f.* -níi aslânâ -i
lyceum licéu *s.f.* -éi
lžíce língurâ *s.f.* -i
lžička linguríci *s.f.* linguríci

— M —

magnetofon casetofónu *s.n.* -oáni
malický níicázanu *adj.* -níi níicázânâ -i
malíř píctoru *s.m.* -i
malovaný zugrâpsítu *adj.* -ţ zugrâpsítâ -i
malovat învupsescu *vb.* învupsíri -ii -ítâ, pictédu *vb.* pictári -ái -átâ
malý nícu *adj./s.m./s.f.* níţ níicâ níţ
manžel bârbátu *s.m.* -ţ, nicuchíru *adj./s.m./s.f.* -i nicuchírâ -i
manželka mul'eári *s.f.* -éri, niveástâ *s.f.* -i
mapa hártâ *s.f.* hǎrţâ
maraton maratónu *s.n.*
marka (jednotka měny) márcâ *s.f.* mǎrchi
marmeláda dulţeámi *s.f.* -éni
masírovat frimítu *vb.* frimtári -ái -átâ
máslo úmtu *s.n.* -uri
maso cáрни *s.f.* cǎrnuri
matematika matemáticâ *s.f.*
materiální statky nicuchirátâ *s.f.* -i
materšský matérnu *adj.* -níi matérnâ -i
matka dádâ *s.f.* -i, māmâ *s.f.* -i, múmâ *s.f.* mumáni (mumi)
med íeári *s.f.*
medicína medicínâ *s.f.*
medvěd úrsâ *s.f.* -i
Meglenorománec Meglenoromânu *s.m./s.f.* -níi Meglenromânâ -i
meglenorománský Meglenoromânu *s.m./s.f.* -níi Meglenromânâ -i
meloun himunícu *s.m.* -ţ
menu meníu *s.n.* -uri

- měřit** misúru *vb.* *misurári -ái -átâ*
měsíc (kalendárně) mesu *s.m.* *meşi*
město cásábá *s.m.* -áđ, pulitie *s.f.* -íi
metr métru *s.m.* -i
metropololita mitropolitu *s.m.* -ť
mezi anámisa *prep./adv.*
mezinárodní internaťonálu *adj.* -l'i
internaťonálâ -i
míč tópâ *s.f.* -i, zbúľđu *s.m.* -uri
milimetr milimétru *s.m.* -i
milion miliúnâ *s.f.* -níi
milovaný durútu *adj.* -ť durútâ -i, vrutu
adj., s.m./s.f. vruť vrútâ -i
milovat voi *vb.* *vreári vruí vrútâ*
minerální minerálu *adj.* -l'i *minerálâ -i*
ministr ministru *s.m.* -ştri
minulé léto ástâ-veárâ *adv.*
minulý tricútu *adj.* -ť *tricútâ -i*
minuta minútâ *s.f.* -i
mír iríni *s.f.* -níi
mirabelka (druh švestky) prúnâ *s.f.* -i
místo locu *s.n.* *lócuri*
mistrová ustoáni *adj.f./s.f.* *ustoáni*
mít amu *vb.* *aveári avúí avútâ*
mít rád ariséscu *vb.* *arisíri -íi -ítâ*
mizérie hálâ *s.f.* *hál'iuri*
mladá dívka feátâ *s.f.* -i
mladá holka fiticâ *s.f.* -ťi
mládež néatâ -i
mládí tinireátâ *s.f.* -éť
mladičký níczánu *adj.* -níi *nícázánâ -i*
mladý tíniru *adj.* -i *tínirâ -i*
mladý muž ficióru *s.m.* -i, gíoni *s.m.* *gioníi*
mléko lápti *s.n.* *lăpturi*
mlha négurâ *s.f.* -i
mlít máťinu *vb.* *măťinári -ái -átâ*
mluvit gréscu *vb.* *gríri grii grítâ*, zburášcu *vb.*
zburári -ái -átâ
mlýn moárâ *s.f.* *mori*
mnoho múltu *adv.*, pára *adv.*
mnohý múltu *adj.* *múltâ múltâ -i*
moci potu *vb.* *puteári putúí -útâ*
móda módhâ *s.f.* -i
model modélu *s.n.* -i
moderní modérnu *adj.* -níi *modérnâ -i*
modlit se arógu *vb.* *arugári -ái -átâ*
modrý albástru *adj.* -ştri *albástrâ -i*
mokrý udu *adj.* *uđ údâ -i*
monument monuméntu *s.n.* -i
moře amári *s.f.* *amárii*
most púnti *s.f.* -ťâ
moudrý cumínti *adj.* -ťâ *cumínti -ťâ*
mouka fârinâ *s.f.* -níi
mozek mâdúuâ *s.f.* *mâdúuâ (mâdúí)*
mrak nióru *s.m.* -i
mrákoty andrálâ *s.f.* -ál'i
mramorový mármaru *s.n.* -i
mravnost hári *s.f.* *hárii*
mrazit ingl'ětu *vb.* *ingl'ětári -ái -átâ*
mrtvý arâpásatu *adj.* -ť *arâpásatâ -i*, mórtu
adj., s.m./s.f. -ťâ *moártâ -i*
můj meu *pron.pos./adj.pos.* *mei mea meáli*,
-íiui adj.pos. -íiui *adj.pos.* -meai
mula múlâ *s.f.* -i
muzeum muzéu *s.n.* -éi
muž bârbatu *s.m.* -ť, omu *s.m.* *oámiíi*
mužský (lingv.) masculínu *adj.* -níi *masculínâ*
-i
mužský (obecně) máscuru *adj.* -i *máscurâ -i*
my noi *pron.pers.*
mýdlo sâpúni *s.f.* -níi
mykat (vlnu) scârminu *vb.* *scârminári -ái*
-átâ
myslet minuéscu *vb.* *minuúri -íi -ítâ*
myšlenka idhée *s.f.* -éi
mzda arúgâ *s.f.* *arúđ*, plátâ *s.f.* *plăt*

— N —

- na** di *prep., conj.*, din *prep.*, pi *prep.*
nabít încárcu *vb.* *încârcári -ái -átâ*
nábytek móbilâ *s.f.* -i
nad disúpřâ *adv.*, písti *prep.*, sti *prep.*
naděje umúti *s.f.*
nadcházet (o dni) ápiru *vb.* *apiríri -íi -ítâ*
ňadra chéptu *s.n.* -uri
nádraží gárâ *s.f.* *gárii*
na druhé straně didíndi *adv.*
náhodou náca, nácâ *adv.*
nahoru însúsu *adv.*
nahoře anáľtu *adv.*, îndeánâ *adv.*, însúsu *adv.*
náhrdelník báiru *s.n.* -i, ghiurdáni *s.f.* -áíi
 nahý gulíšánu *adj.* -níi *gulíšánâ -i*
najít áflu *vb.* *aflári -ái -átâ*
nalevo nastánga *adv.*
namalovaný cundil'eátu *adj.* -ť *cundil'eátâ -i*
náměstí ayórá *s.f.* -i, piaťetâ *s.f.* -i
naostřit întroyiséscu *vb.* *întroyisíri -íi -ítâ*
napadnout apitruséscu *vb.* *apitrusíri -íi -ítâ*

naplněný indísátu *adj.* -ť indísátâ -i
naplnit úmflu *vb.* umflári -ái -átâ, úmplu *vb.* umpleári (úmplíri) umplúu -útâ
na (pobídka) ia *interj.*
nápoj biutúrâ *s.f.* -i
napravo nandreápta *adv.*
naproti aynánghea *adv.*
národ miléti *s.f.* -éť, pópulu *s.m.(s.n.)* -l'i (-li)
národní naťionálu *adj.* -l'i naťionálâ -i
narozený fáptu *adj.* -ťâ fáptâ -i
naruby anápuda *adv.*
narůžovělý arúminu *adj.* -níi arúminâ -i
nasednout (na koně) incálicu *vb.* incálicári -ái -átâ
nastoupit alínu *vb.* alinári -ái -átâ
nastrojený indréptu *adj.* -ťâ indreáptâ -i
náš nóstru *pron.pos./adj.pos.* nóštri noástrâ -i
našikmo anápuda *adv.*
naučit se invětu *vb.* inviťári -ái -átâ
navíc cáma *adv.*
navinout do klubka deápinu *vb.* dipinári -ái -átâ
návštěva vízitâ *s.f.* i
navštívit vizitédu *vb.* vizitári -ái -átâ
nazývat (zvíře) angánu *vb.* angánári -ái -átâ
ne nu *adv.*
neartikulovaný niarticulátu *adj.* -ť niarticulátâ -i
nebeské těleso ástru *s.f.* áštri
nebo i *conj.*
něco ťivá *pron.indef./neg.*
neděle důmánicâ *s.f.* -ť
nedospalý nidurnítu *adj.* -ť nidurnítâ -i
nedostatek hálâ *s.f.* hál'iuri
nehet pénurâ *s.f.* -i, úngl'i *s.f.* úngl'i
nehoda accidéntu *s.n.* -i
nechat alásu *vb.* alásári -ái -átâ
nějaký niscántu *pron./adj.indef.* -ťâ niscántâ -i, níšti *pron./adj.indef.*
nejlepší zrna aruseáuâ *s.f.*
někde iuvá *adv.*
někdy várnãoará *adv.* (v kladné větě)
neklidný niaštirnútu *adj.* -ť niaštirnútâ -i
několik indói *pron.indef.,adj.indef.* indoáuâ
Němec Germánu *s.m./s.f.* -níi Germánâ -i
německý germánu *adj.* -níi Germánâ -i, yirma-nichésu *adj.* -šti yirmanicheáscâ -éšti
neměnný invariábilu *adj.* -l'i invariábilâ -i

Němka Germánu *s.m./s.f.* -níi Germánâ -i
nemnohý puťánu *adj.* -níi puťánâ -i
nemoc langoári *s.f.* -óri
nemocnice spitálu *s.n.* -i
nemocný lánđitu *adj.* -ť lánđitâ -i, niputútu *adj.* -ť niputútâ -i
němý mutu *adj.* muť mútâ -i
nenávidět auráscu *vb.* aurári -ái -átâ
neosobní impersonálu *adj.* -l'i impersonálâ -i
nepravidelný niregulátu *adj.* -ť niregulátâ -i
nepřetržitě di-únâ *adv.*
nepřímý indiréctu *adj.* -ťâ indiréctâ -i
nepřítel dušmánu *s.m.* -níi
nepřízvučný niaccentuát *adj.* -ť niaccentuátâ -i
nesnadný greu *adj.* grei greáuâ -li
nesnáž zóri *s.f.*
nesnáže strimtúrâ *s.f.* -i
nespravedlivý strámbu *adj.* -ngghi strámbâ -i
nést pórtu *vb.* purtári -ái -átâ
nešťastný šcretu *adj.* -ť šcrétâ -i
neteř nipótu *s.m./s.f.* -ť nipoátâ -i
neurčitý člen unu *art.indef.* únâ
neurčitý (lingv.) nidefinítu *adj.* -ť nidefinítâ -i
neutrální (lingv.) neútru *adj.* -i neútrâ -i
nevěsta inveástâ *s.f.* -i, niveástâ *s.f.* -i
nezapomenutí niagrâšeári *s.f.* -éri
nic canu *pron.neg.* cánâ, ťivá *pron.indef./neg.*
nikde iuvá *adv.*
nikdo canu *pron.neg.* cánâ, várnu *pron.neg.,adj.neg.* várnâ
nikdy cánãoará *adv.*, várnãoará *adv.* (v záporné větě)
nít hiru *s.n.* híri
noc noápti *s.f.* nóptâ
noha cicióru *s.n.* -oári
nominativ nominatívu *s.n.*
nos nári *s.f.* náři
nosit pórtu *vb.* purtári -ái -átâ
nostalgie doru *s.n.* dóruri
novinka náuuâ *s.f.* náli
noviny fimirídâ *s.f.* -đ, gazétâ *s.f.* -i
novomanželka inveástâ *s.f.* -i
novorozenec nату *s.m.(s.n.)* nať (náaturi)
nový náu *adj.* nái náuuâ náli
nozdra nári *s.f.* náři
nožička ciuciurúšu *s.n.* -i

nu de *interj.*

nudit aurăscu *vb.* aurări -ái -átâ

nula zéro *s.n.* zerouri

nûž câțutu *s.n.* -i

nuže emu *interj.*

nûžky foartică *s.f.* -ț

nûžtičky (na nehty) furtichîță *s.f.* -i

— O —

ó o *interj.*

oba dva amindóilî *num.col.* amindoáuli, dóilî *num.col.* doáuli, șiamindóilî *num.col.* șiamindoáuli

obava gailé *s.m.* -eăđ

období anotípu *s.n.* -uri, épocă *s.f.* -ci, éră *s.f.* éri, étă *s.f.* éti

oběd prânđu *s.n.* -uri

oběsit se spínđuru *vb.* spinđurări -ái -átâ

obchod ducheáni *s.f.* -éni, mâyâzie *s.f.* -ii

obchodník émburu *s.m.* -i, prâmâtéftu *s.m.* -țâ

obilí grănu *s.n.* grănuri

objevit invětu *vb.* invitări -ái -átâ

objímat hârsěscu *vb.* hârsíri -ii -ítâ

obklopit întércl'iu *vb.* întircl'éari -eăi -eátâ

obléci se anvălěscu *vb.* anvălíri -ii -ítâ, invěscu *vb.* invěástiri (învișteári) inviscúi -útâ

oblečení straňiu *s.n.* stráňi

obličej fătă *s.f.* fătî (făt)

obloha țeru *s.n.* țéruri

obohacený prucupsítu *adj.* -t prucupsítâ -i

obraz pictură *s.f.* -i, tablóu *s.n.* -uri

obrazný figurátu *adj.* -ț figurátâ -i

obsloužit hosta chirnisítu *adj.* -ț chirnisítâ -i

obyvatel Samariný sârmâneátu *s.m./s.f.* -ț sârmâneátâ -i

ocas coádă *s.f.* -i (cođ)

oceán oceánu *s.n.* -i

ocet púscă *s.f.*

očernit láěscu *vb.* láíri -ii -ítâ

od di-tu *prep.*

oddaný livěndu *adj.* -đă livěndâ -i

odděleně ahóryea *adv.*

oddělit dispártu *vb.* dispártári -ái -átâ, dizli-chěscu *vb.* dizlichíri -ii -ítâ

odejít ducu *vb.* dúžiri (dužéari) dužu dúsă, fugu *vb.* fuđíri (fuđeári, fugári) fuđii fuđítâ (fugátâ), iesu *vb.* ižíri -ii -ítâ, inchisěscu *vb.* închisíri -ii -ítâ

odhalený gulišanu *adj.* -ní gulišanâ -i

odjezd dúcâ *s.f.*, fúgâ *s.f.*

odměna arúgă *s.f.* arúđ

odnož fidáni *s.f.* -ăni

odolávat dânăsěscu *vb.* dânăsíri -ii -ítâ

odpočinek arâpásu *s.n.* -uri

odpočinout si discúrmu *vb.* discurmári -ái -átâ

odpočívát arâpásu *vb.* arâpăsári -ái -átâ

odpoledne miríndi *s.f.*, ti miríndi *adv.*

odpornost aynósu *s.n.*

odpověď apándisi *s.f.*

odpovědět răspúndu *vb.* răspúndiri răspúnžu răspúnsă

odpovídající uidisítu *adj.* -ț uidisítâ -i

odpustit l'értu *vb.* l'irtári -ái -átâ

odstěhovat se mutu *vb.* mutári -ái -átâ

odstranit scotu *vb.* scoátiri (scuteári) scožu scoăsă

odvaha curáiu *s.n.*

odvážný alipidátu *adj.* -ț alipidátâ -i, aslánu *adj.* -ní aslânâ -i, gíoni *adj.* gioní gioánâ -i

oficiání oficiálu *adj.* -l'i oficiálâ -i

oh oh *interj.*

ohěň focu *s.n.* fócuri

ohon coádă *s.f.* -i (cođ)

ohrada cutáru *s.n.* -i

ohromit amurțăscu *vb.* amurțári -ái -átâ

ohyb cotu *s.n.* cóturi

ohýbání flexiúni *s.f.* -ní

okamžitě tráoáră *adv.*

okap chiúngħi *s.f.* chiúngħi

okno firídhă *s.f.* -đ, geámi *s.f.* geńi

oko ócl'iu *s.m.* ócl'i

okolo anvărliğa *adv.*

okouzlený mâyipsítu *adj.* -ț mâyipsítâ -i

okraj mărđină *s.f.* mărđiňi

okurka câstrăvētu *s.m.* -ț

okyselit acréđu *vb.* acríri -ii -ítâ

olej (k jídlu) untulémnu *s.n.*

oliva másină *s.f.* -i

omeleta omlétă *s.f.* -i

on elu *pron.pers.*, năsu *pron.pers.* năși năsă -i

ona ea *pron.pers.*, nâsu *pron.pers.* *nâși nâsâ -i*
oněmnět amútu *vb.* *amutári -ái -átâ*
onemocnět lândiǵâscu *vb.* *lândiǵári -ái -átâ*
oni elî *pron.pers.*, nâsu *pron.pers.* *nâși nâsâ -i*
ono nâsu *pron.pers.* *nâși nâsâ -i*
on sám ísuși *pron.*
ony eáli *pron.pers.*
opačný negatívu *adj. -i negatíva -i*
opak negátie *s.f. -ii*
opakování repetári *s.f. -ǵri*
opakovaný iteratívu *adj. -i iteratíva -i*
opatrně angátânu *adv.*
opera óperâ *s.f. -i*
opít se ímbétu *vb.* *ímbitári -ái -átâ*
opravdu alíhea *adv.*, dealíhea *adv.*, di-avéru *adv.*
opravený índréptu *adj. -tâ índreáptâ -i*
opravit índrégú *vb.* *índreáǵiri (índriǵeári) índrépsu índreáptâ*
opustit fugu *vb.* *fuǵéri (fuǵeári, fugári) fuǵíi fuǵítâ (fugátâ)*
opuštěný šcretu *adj. -ṭ škrétâ -i, uryisítu adj. -t uryisítâ -i*
orech núcâ *s.f. nuț*
osel yumáru *s.m. -i*
oslazený índulǵítu *adj. -ṭ índulǵítâ -i*
osm óptu *num.card.*
osmdesát obǵǵti *num.card.*
osmdesát osm obǵǵtióptu *num.card.*
osmnáct óptusprâǵati (óptusprâ) *num.card.*
osmý óptulu *num.card.* *ópta*
osoba ínsu *s.m./s.f. -și ínsâ -i, persoánâ s.f. -i*
osobní personálu *adj. -l'i personálâ -i*
ostružina chinghéru *s.m. -i*
ostříhat túndu *vb.* *túndiri (tundeári) túmșu túmsâ (túmtâ)*
osud scriátâ *s.f. -i, tíhi s.f.*
osvětlovat luínéǵu *vb.* *luínári -ái -átâ*
osvěžit avréǵu *vb.* *avrári -ái -átâ*
osvěžující avrósu *adj. -și avroásâ -i*
ošklivý urútu *adj. -ṭ urútâ -i*
otázka íntribári *s.f. -ǵri*
otcovský pârintěscu *adj. -ști pârinteáscâ -éști*
otec aféndi *s.m.*, pârínti *s.m. -tâ, tátâ s.m. tátární*
otevřít dișcl'ídu *vb.* *dișcl'ídiri (dișcl'ideári) dișcl'íșu dișcl'ísâ*
otočit șutu *vb.* *șutári (ștári, ștári) -ái -átâ*

otvor gúvâ *s.f. -i*
ovce oâe *s.f. oi*
ovčín stáni *s.f. stáníuri*
ovoce frutu *s.n. frúti, poámâ s.f. -i*
ozvěna ecóu *s.n. -uri, ihó s.m. -áǵ*
oženit se ínsóru *vb.* *ínsurári -ái -átâ*
oživit ínyéǵu *vb.* *ínyeári -eái -eátâ*

— P —

padesát ṭiǵǵti *num.card.*
padesát pět ṭiǵǵtiǵṭiǵti *num.card.*
pak atúmŧea *adv.*
palác pâlâti *s.f. -ǵṭ*
palačinka pitulíťâ *s.f. -i*
pálenka arâchíe *s.f. -ii*
pálit árdu *vb.* *árdiri (árdeári) árșu ársâ*
pálivý pepř ciúșcâ *s.f. -ti*
palouk vuloáǵâ *s.f. -óǵ*
pamatovat si thimisěscu *vb.* *thimiséri -ii -ítâ*
pán dómnu *s.m. -úii*
panenka pâpúși *s.f. pâpúși*
pánev poálâ *s.f. pol'i (poáli)*
paní doámnâ *s.f. -i*
panna feátâ *s.f. -i*
Panna Marie Stâ-Mârie *s.f.*
papír cárti *s.f. cártâ*
pár pâreácl'i *s.f. -écl'i, preácl'i s.f. précl'i*
paradigma paradígmâ *s.f. -i*
párek lucánicu *s.m. -ṭ*
parfém aníurizmâ *s.f. -i*
parfémovaný aníurizmósu *adj. -și aníu-rizmoásâ -i*
park párcu *s.n. -uri*
parlament parlaméntu *s.n. -i*
parník pampóri *s.f. pampóri*
participium participíu *s.n. -ii*
participium přítomné gerúnziu *s.n. -ii*
pasácká vesta iléchi *s.f. iléchi*
pasazér câlâtoru *s.m./s.f. -i câlâtoári câlâ-toári*
pásek curáuâ *s.f. -ǵi*
pasivum pasívu *adj. -i pasívâ -i*
pást se páscu *vb.* *pâștiri (pâșteári) pâscúi -útâ*
pastýř picuráru *s.m. -i*
pastýřský picurâreăscu *adj. -ști picurâreáscâ -éști*
pátek víniri *s.f.*
patnáct ṭisprâǵati (ṭisprâ) *num.card.*
patro etáju *s.f. -i*
pátý ṭiǵṭilu *num.ord.* *ṭiǵtea*

- paže** brațu *s.m.* *brátâ*
pec cireápu *s.n.* *-uri*
péci cocu *vb.* *coátîri* (*cuțeári*) *cópșu coáptâ*
péce gailé *s.m.* *-eád*
pekárna patiseríe *s.f.* *-úi*
pěkný cundil'eátu *adj.* *-ť cundil'eátâ -i*,
 daileánu *s.m./s.f.* *-ní daileánâ -i*, mușu-
 tícu *adj.* *-ť mușutícâ -ți*
peněženka tiságâ *s.f.* *-ăđ, trástu s.n. -i*
peníze párá *s.m.* *-áđ*
pepř chipéru *s.m.*
perla mângăritáru *s.n.* *-i*
perlet' sidéfi *s.f.*
pero stilóu *s.n.* *-uri*
pes cáni *s.m.* *câńi*
pět řinři *num.card.*
písek arínâ *s.f.*
píseň cântári *s.f.* *-ári, cânticu s.n. -ři*
písmo líterâ *s.f.* *-i, yrámâ s.f. -i* (*yrámati*)
pít beau *vb.* *beári biúi -útâ*
pivo bírá *s.f.* *-i*
pizza pízzâ *s.f.* *-i*
pižmo móscu *s.m.*
plakat plángu *vb.* *plánđiri* (*plânđeári*) *plámșu*
 plámtâ (*plámsâ*), zghilésu *vb.* *zghilíri -úi*
 -ítâ
plamen pírá *s.f.* *-i*
plán planu *s.n.* *plánuri*
plat arúgâ *s.f.* *arúđ*
platba plátâ *s.f.* *plăt*
plátek filfe *s.f.* *-úi*
platit plátésu *vb.* *plătíri -úi -ítâ*
plátno pándâ *s.f.* *pândâ*
plavat anótu *vb.* *anutári -ái -átâ*
pláž pláji *s.f.* *plăji*
plný ímplínu *adj.* *-ní ímplínâ -i*
plochy ísea *adj./adv.*
plomba plómbâ *s.f.* *-i*
plot gárdu *s.n.* *-uri*
plurál plurálu *adj.* *-l'i plurálâ -i*
po dúpâ *prep.*
po anglicku englezeášti *adv.*
pobřeží riviérâ *s.f.* *-i*
po bulharsku vuryâreášti *adv.*
pocht tińisésu *vb.* *tińisíri -úi -ítâ*
počítač compúteru *s.n.* *-i*
počítání isápi *s.f.* *-úchi*
počítat misúru *vb.* *misurári -ái -átâ*
počítat s luyursésu *vb.* *luyursíri -úi -ítâ*
pod sumu *prep.*
poděkovat ífhâristisésu *vb.* *ífhâristisíri -úi*
 -ítâ
podlaží pátumâ *s.f.* *-i*
podle dúpâ *prep.*
podmáslí dhálâ *s.f.*
podmět subiéctu *s.n.* *-i*
podmínečně-přací condiționálu-opatívu
 s.n./adj.
podmínka condiționálu *s.m.* *-l'i condiționálâ*
 -i
podnět anángâsi *s.f.*
podnítit anângâsésu *vb.* *anângâsíri -úi -ítâ*
podobný ahtári *adj.* *ahtári*
podpořit anângâsésu *vb.* *anângâsíri -úi -ítâ*,
 hunipsésu *vb.* *hunipsíri -úi -ítâ*
podzim toámná *s.f.* *toámni* (*tómnuri*)
poezie poezie *s.f.* *-úi*
po francouzsku franțuzeášti *adv.*
pohádka pármíthu *s.n.* *-i*
pohladit hârsésu *vb.* *hârsíri -úi -ítâ*
pohled nișáni *s.f.* *-éńi*
pohledávka bórgi *s.f.* *bórgi*
pohlednice cartolínâ *s.f.* *-i, ilustrátâ s.f. -i*
pohnout se mutu *vb.* *mutári -ái -átâ*
pohroma uryíe *s.f.* *-úi*
pohřbít íngrópu *vb.* *íngрупári -ái -átâ*
pohybovat se minu *vb.* *mínári -ái -átâ*
pochodeň řindáni *s.f.* *-ári*
pochodovat ímnu *vb.* *ímnári -ái -átâ*
pochvala hiritímati *s.f.pl.*
po italsku italineášti *adv.*
pojd'me áidi *interj.*
pojištění asfálizmâ *s.f.* *-i, asigurári s.f. -ári*
pojít (o zvířeti) psusésu *vb.* *psusíri -úi -ítâ*
poklad yișteári *s.f.* *-éri*
pokles declínári *s.f.* *-ári*
pokoj cámerâ *s.f.* *-i, udâ s.m. -áđ*
pokojík udíciu *s.n.* *-i*
pokrm ghélâ *s.f.* *-i*
pokrýt aștéru *vb.* *așteárniri* (*aștirneári*) *aș-*
 tirnúi -útâ
pokřivit órdu *vb.* *urđári -ái -átâ*
pokřizovat se íncl'ínu *vb.* *íncl'inári -ái -átâ*
pokud ma *conj.*, mácâ *conj.*
polární poláru *adj.* *-i polárâ -i*
pole ágru *s.f.* *-i, cámpu s.n. -uri*
poledne néađâ-đúuâ *s.f.*, prándu *s.n.* *-uri*
polévka súpâ *s.f.* *-i*
políbit bașu *vb.* *bâșári -ái -átâ*

policajt poliřistu s.m. -řřř
polknout ingl'itu vb. ingl'itřři (ingl'itřři) -řřř
 (třři) -řřř (-řřř)
polovina ģiumitřři s.f. -řřř
pomalu anřřř adv.
pomazanřř (cřřkevňř) řřřřř adj. -řř řřřřř
 řřř -i
pomluvit lřřřř vb. lřřřř -řř -řřř
pomoc aģiutřřu s.n. -ořřř
pomoci aģiutu vb. aģiutřři -řř -řřř
pomocnřř auxiliřřu adj. -řř auxiliřřř -i
pondřřř luni s.f.
po nřřecku yirmanicęřřř adv.
ponořřř ahundřřřu adj. -řř ahunsusřřř -i
ponořřka přřpřři s.f. -řř
popel cinřřř s.f.
po přřdcich přřřřřřu adj. -řřř přřřřřřř
 -řřř
porazit azvřřgu vb. azvřřřřř (azvřřřřř)
 azvřřřř azvřřřřř, batu vb. břřřřř břřřřř
 -řřř
přřek přřřu s.m. přřřř
porodit amřřřu vb. amřřřřř -řř -řřř
porodnřř asistentka břřř s.f. -i
porodnřř břřř břřř s.f. -i
po rumunsku romřřřřř adv.
po rusku ruseřřř adv.
pořřřek řřřřř s.f.
po řřecku grřřřřř adv.
posadit se řřřu vb. řřřřř řřřřř -řřř
poschodřř etřřřu s.f. -i
poslouchat (uposlechnout) ascřřřřu vb.
 ascřřřřř -řř -řřř
posluchřřřna amřřřřřřu s.n. -i
posluřřř ascřřřřřřu adj. -i ascřřřřřřř
 ascřřřřřřř, cumřřřř adj. -řř cumřřřř -
 řřř, frřřřřu adj. -řřř frřřřřř -i
postavit adřřřu vb. adřřřřř -řř -řřř
postel crivřřř s.f. -řřř, patu s.n. přřřřř
postup tēhřř s.n. tēhřřřřř
pořřř přřřř s.f. -i
pořřřřk přřřřřu s.m. -i
pořřřřřnřř znřřřka mřřřř s.f. mřřřřř
pot sudořřř s.f. -řřř
potřř apřřř adv., deapřřř adv.
potřřřř chřřř s.f. chřřř
potřřřř mřřřřřřřu adj. -řř mřřřřřřř -i
potřřř mřřřřřřř s.f. -i

potkat řřřu vb. řřřřř -řř -řřř, andřřřřřřu vb.
 andřřřřřřř -řř -řřř, astřřřřu vb. astřřřřřř
 -řřř -řřř
potomek řřřřř s.f. -řřř
potřřř anřřřř s.f. anřřřřř, zřřř s.f.
potřřřř trřřřřu s.n. -řřř
po turecku turřřřřř adv.
pouze mřřř adv., řřřřřu adj. -i řřřřřř -i
pouřřř uřřřřřřu vb. uřřřřřřř -řř -řřř
povřřř acřřřu vb. acřřřřřř -řř -řřř, spřřřřřu vb.
 spřřřřřřř -řř -řřř
povřřřř břřř s.f. břřřř
povřřřřřřř afirmřřřřu adj. -i afirmřřřřř -i
pozďř amřřřřřu adv.
pozdrav hřřřřřřř s.f.pl.
pozdravit ģhinuřřřu vb. ģhinuřřřř -řř -řřř
pozdravy řřřřřřřřřř s.f.pl. -řřř
pozřřřř přřřřřřu adv.
poznřřřka nřřř s.f. -i
pozvřřř řřřřřř s.f. -i
pozvat cl'emu vb. cl'řřřřř -řř -řřř, grřřřu vb.
 grřřř grřř grřřřř, řřřřřu vb. řřřřřř -řř -řřř,
 urřřřu vb. urřřřřř -řř -řřř
pořřřřř řřřřřu vb. řřřřřřřř -řř -řřř
pořřřřřř buneřřř s.f. -řřř
prabřřřř břřř s.f. -i
prřř lřřřu s.n. -i
prřř v domřřřřř hřřřřř s.f. -řř
pracovřř lucrřřřu vb. lucrřřřř -řř -řřř
pracujřřř lucrřřřřu adj., s.m./s.f. -i lucrřřřřř
 (lucrřřřřř) -i
pramē řřřřřř s.f. -řřř, řřřřu s.n. řřřřř,
 řřřřu s.n. -i
pramēřř azvřřřu vb. azvřřřřř (azvřřřřř)
 azvřřřřř -řřř
prřř přřřu s.m. -řřř
prřřřř crepu vb. cřřřřřř -řř -řřř
pravda avřřřu s.n. -urřř
pravďřřřřřř vahřř adv.
prřřřřř regulřřřu adj. -řř regulřřř -i
prřř dhřřř s.f. dhřřřř, řřřřřřu s.n. -urřř, řřř
 řřřřř s.f. -řřř
prřřřřř vacřřřř s.f. -i
prřřř ģolřřu adj. ģol'řř ģolřřř -i
prezident přřřřřřř s.m. -řřř, přřřřřu s.m.
 -řřř
prkno blřřř s.f. blřřř
pro di prep., conj., ti prep.

probodnout pitrúndu vb. *pitrúndiri* (pitrun-deári) *pitrúmsu* *pitrúmtâ*
probudit (se) dištéptu vb. *dištiptári* -ái -átâ
prodávát víndu vb. *vindeári* *vindúí* -útâ
profil profilu s.n. -i
procházet se priímnu vb. *priimnári* -ái -átâ
procházka priimnári s.f. -ári, vóltâ s.f. i
prokletí blástému s.f. -eámi, uryíe s.f. -íi
prokletý náthimátu adj. -ť náthimátâ -i, uryisítu adj. -t uryisítâ -i
proklít blástimu vb. *blástimári* -ái -átâ
promenáda siryeáni s.f. -éíi
promluva graiu s.n. *gráiuiri*
proniknout pitrúndu vb. *pitrúndiri* (pitrunde-ári) *pitrúmsu* *pitrúmtâ*
prosinec andréu s.m.
prosit dimándu vb. *dimándári* -ái -átâ, pâlácársescu vb. *pâlácársíri* -íi -ítâ
prostředí decóru s.n. -uri
proti cótra prep.,adv.
protiklad opozítie s.f. -ii
protřídít spúlbiru vb. *spulbirári* -ái -átâ
provaz báiru s.n. -i
provázek cioárâ s.f. *ciori*
prsí bradavka chípitâ s.f. -i
prsten nelu s.n. *neáli*
průkaz carnétu s.n. -i
prvně próta adv.
první íntániu num.ord. -ní *íntáíi* *íntáíi*, protu adj. *proť* *prótâ* -i
pryč ínclo adv.
přadeno curúnâ s.f. -íi
přání urári s.f. -ári
přátelství uspiťál'i s.f. *uspiťál'i*
před náínti adv.
předběhnout anâstrécu vb. *anâstreátíri* (*anâstriťeári*) *anâstricúí* -útâ
předevčím aoáltađ adv., aoáltari adv.
předkrm mizé s.m. -eáđ
předložka prepozítie s.f. -ii
předložka gen. a prep.
předmět obiéctu s.n. -i
představení spectácolu s.n. -i
představit si fânârusescu vb. *fânârusíri* -íi -ítâ
přejít trecu vb. *triťéri* (*treátíri*) *tricúí* -útâ
překonat anâstrécu vb. *anâstreátíri* (*anâstriťe-ári*) *anâstricúí* -útâ

přeložit tradúcu vb. *tradúťiri* (*traduťeári*) *tradúsu* *tradúsâ*
přepřavovat pórtu vb. *purtári* -ái -átâ
přerušit cúrmu vb. *curmári* -ái -átâ
přesně tamámu adv., tâši prep.,adv.
přestoupit alâxescu vb. *alâxíri* -íi -ítâ
přestupný rok biséctu adj. -ťâ
převléknout se alâxescu vb. *alâxíri* -íi -ítâ
převržený arucutítu adj. -ť arucutítâ -i
přezimování arnúu s.n. -uri
přiblížit apróchiu vb. *apručeári* -ái -átâ
příbuzenstvo sóe s.f. *soi*
přidat adávgu vb. *adávđiri* (*adávđeári*) *adápšu* *adáptâ*
příjet agiúngu vb. *agiúndiri* (*agiundeári*) *agi-úmšu* *agiúmtâ*, yinu vb. *viníri* (*yineári*) *viíiu* *vinítâ*
přijít yinu vb. *viníri* (*yineári*) *viíiu* *vinítâ*
příjmout l'EAU vb. *loári* *loai* *loátâ*
příkaz órdinu s.n. -i
příklad exémpu s.n. -i
přímo índréptu adv.
přímý diréctu adj. -ťâ *diréctâ* -i
přínejmenším bárimu adv.
přinést adúcu vb. *adúťiri* (*aduťeári*) *adúšu* *adúsâ*
přínos contribútie s.f. -ii
případ cazu s.n. *cázuri*
připomenout si amínti adv.
připomínat unđescu vb. *unđíri* -íi -ítâ
přisahat sprigiúru vb. *sprigiurári* -ái -átâ
přítel oáspi s.m./s.f. *oáspiť* *oáspitâ* -i
přítomný prezéntu adj. -ťâ *prezéntâ* -i
přivést na svět amíntu vb. *amíntári* -ái -átâ
přivlastňovací genitiválu adj. -l'i *genitiválâ* -i, posesívu adj. -i *posesívâ* -i
příznivě ambáru adv.
příznivý hâirlíticu adj. -ť *hâirlíticâ* -ťi
přízvuk accentuátu adj. -ť *accentuátâ* -i
přízvuk accéntu s.n. -i
psanec cumítu s.m. -ť
psát scriu vb. *scriári* *scriái* (*scrišu*) *scriátâ* (*scrísâ*)
pšenice grânu s.n. *gránuri*
pšt náni-náni *interj.*
pták pul'iu s.m. *pul'í*
ptát se íntrebu vb. *íntribári* -ái -átâ
půjčit ímprumútu vb. *ímprumutári* -ái -átâ
půjčka ímprumútu s.n. -uri
půlnoc íneađâ-noápi s.f.
purpurový mirginósu adj. -ši *mirginoásâ* -i

pustý iríú adj. -úí *iríúe* -úí, stérpu adj./s.n. -chí *steárpâ* -í

původ origini s.f. -níi

pyramida piramidâ s.f. -i

pyšnit se alávdu vb. *alávdári* -ái -átâ

pyšný pirífanu adj. -níi *pirífanâ* -i

— R —

rada învétu s.n. -uri

rádio rádio s.n. -óuri

radit urnipsescu vb. *urnipsíri* -úí -ítâ

radost haráuâ s.f. -ái

ráj parádhisu s.n. -uri

rajče dumâtâ s.f. -i (*dumăť*)

ráno dimineată s.f. -éť, *tahiná* adv.

rebel cumítu s.m. -ť

recepce recepție s.f. -ii

recepční recepționeru s.m. -i

reflexivní reflexivu adj. -i *reflexívâ* -i

rekapitulace recapitulári s.f. -áři

rekviem misáli s.f. -ál'i

relativní relativu adj. -i *relatívâ* -i

renomé anámi s.f.

restaurence restaurántu s.n. -i

ret búďâ s.f. *búďâ*

revoluce revolútie s.f. -ii

rezavý arúminu adj. -níi *arúminâ* -i

rezonovat arâsínu vb. *arâsunári* -ái -átâ

režie regie s.f. -úí

režisér regizóru s.m. -i

roční jehně noátinu s.m./s.f. -níi *noátinâ* -i

rod genu s.n. *génuri*, sóe s.f. *soi*

rodič pârinti s.m. -ťâ

rodina famílie s.f. -ii, *fumeál'i* s.f. -él'i, *táifâ* s.f. *táifuri*

roh chiușé s.m. -eáď

rohatý curnútu adj. -ť *curnútâ* -i

rok anu s.m. *ańi*

role rolu s.n. *róluri*

román románu s.n. -níi

románský románicu adj. -ť *románicâ* -ťi

rosa aroáuâ s.f.

rovina dhíscu s.n. -uri, pádi s.f. *păď*

rovnost egalitáti s.f. -áť

rovný alímtu adj. -ťâ *alímtâ* -i, ísea adj./adv., *strímtu* adj. -ťâ *strímtâ* -i

rozbít arúpu vb. *arúpíri* (*arupeári*) *arúpsu* *arúptâ*, frángu vb. *frándíri* (*frândeári*) *frámșu* (*fregiu*) *frámtâ*

rozdělat disfácu vb. *disfáťiri* (*disfâťeári*) *disfécíu* *disfáptâ*

rozdělení distribútie s.f. -ii

rozdělit crepu vb. *cripári* -ái -átâ, *disícu* vb. *disicári* -ái -átâ, *împártu* vb. *împârťári* -ái -átâ

rozdíl diferénťâ s.f. -i

rozebrat disfácu vb. *disfáťiri* (*disfâťeári*) *disfécíu* *disfáptâ*

rozhodnutí apófasi s.f.

rozměnit (peníze) aspárgu vb. *aspárďiri* (*aspârďeári*) *aspárșu* *aspártâ*

rozmrazit dizgl'éťu vb. *dizgl'ítári* -ái -átâ

rozpadat se súrpu vb. *surpári* -ái -átâ

rozšířený arâspândítu adj. -ť *arâspândítâ* -i

rozšířit lârděscu vb. *lârdíri* -úí -ítâ

rozum mínti s.f. *mínťâ*

rozumět aduchěscu vb. *aduchíri* -úí -ítâ

rozvázat dizlégu vb. *dizligári* -ái -átâ

ruka mánâ s.f. *mâńi*

rukáv mánicâ s.f. *mâńiť*

rukavice mânúși s.f. *mâńúși*

Rumun Románu s.m./s.f. -níi *Románâ* -i

Rumunka Románu s.m./s.f. -níi *Románâ* -i

Rumunsko Arumánie s.f.

rumunský românéscu adj. -ști *româneascâ* -éști, *românu* adj. -níi *románâ* -i

Rus Rusu s.m. *Ruși* *Rúsâ* -i

Rusko Rusie s.f.

ruský rusěscu adj. -ști *ruseascâ* -éști, *rusu* adj. *ruși* *rúsâ* -i

růst crěscu vb. *creáťiri* (*crișteári*) *criscúi* -útâ

různorodý péstru adj. -ștri *péstrâ* -i

růže trandáfilâ s.f. -i

růžový rozu adj. -i *rózâ* -i

ryba péscu s.m. *pěști* (*pěšťâ*)

rybník báltâ s.f. *báľťâ*

rychle anghíu adv., *avrápa* adv., *ayónea* adv.

— Ř —

řada órdini s.f.

řadový ordinálu adj. -l'i *ordinálâ* -i

řecký grățěscu adj. -ști *grățeascâ* -éști, *greco* adj. *Greť* *Greácâ* -ťi

ředit arâescu *vb.* arâiri -úi -ítâ
ředitel capu *s.n.* cãpiti, directoru *s.m.* -i
Řek Grecu *s.m./s.f.* Greț Greácâ -ți
řeka aráu *s.n.* -uri, váli *s.f.* vâl'iuri
Řekyně Grecu *s.m./s.f.* Greț Greácâ -ți
řemen curáuâ *s.f.* -ái
řemeslnice ustoáni *adj.f./s.f.* ustoáni
řezat cosu *vb.* coási (cuseári) cusúi -útâ
říci dâcu *vb.* dâțiri (dâțeári) dâșu dâcâ
říct spunu *vb.* spúniri (spuneári) spușu spúsâ
říjen Sumédru *s.m.*
Říman románu *adj.s.m./s.f.* ní románâ -i
říše impériu *s.n.* -ii
řvát aurlu *vb.* aurlári -ái -átâ

— S —

s cu *prep.*
sad livádi *s.f.* -áđ
sál sálâ *s.f.* -i
salaš masu *s.n.* măsuri
salát sâlâtâ *s.f.* -áť
samohláska vocálâ *s.f.* -i
sbalený indísátu *adj.* -ť indísátâ -i
sbírka antologie *s.f.* -úi
scéna scénâ *s.f.* -i
sdílet împártu *vb.* împârtári -ái -átâ
sebe își *pron.refl.*
sedět ședu *vb.* șideári șidúi -útâ
sedlák fermiéru *s.m.* -i
sedm șápti *num.card.*
sedmdesát șaptidăți *num.card.*
sedmnáct șáptisprădati (șáptisprâ) *num.card.*
sekera tâpoárâ *s.f.* -i
semeno simítâ *s.f.* simítâ
sen yisu *s.n.* yísi
sendvič sándwich *s.n.* -uri
se (refl.) sâ *pron.refl.*
sesbírat adúnu *vb.* adunári -ái -átâ
sesednout (z koně) discálicu *vb.* discálicári -ái -átâ
sestra sórâ *s.f.* surári
sestřenice cusurínu *s.m./s.f.* -ní cusurínâ -i, veru *s.m./s.f.* veri veárâ -i
sešit caiétu *s.n.* -i
setba siminári *s.f.* -ári
setřít aștergu *vb.* așteárdiri (așirđeári) așté-rșu așteársâ

sever nórdú *s.n.*, néađâ-noápi *s.f.*
severní nórdicu *adj.* -ť nórdicâ -ți
severní vítr seávuru *s.m.*
seznam tiftéri *s.f.* -i
shon cheaméti *s.f.* -ť
shromáždit adúnu *vb.* adunári -ái -átâ
schovat acoápiru *vb.* acupíriri -úi -ítâ, asc-úndu *vb.* ascúndiri (ascundeári) ascúmșu ascúmtâ
schůze andámusi *s.f.*
síla puteári *s.f.* -éri
silnice cáli *s.f.* cáli'uri
silný gióni *adj.* giori gioaná -i
silný (široký) desu *adj.* deși deásâ -i
singulár singuláru *adj.* -i singulárâ -i
sirka špírtu *s.n.* -uri
sirotek oárfânu *adj.* -ní oárfânâ -i
sít seáminu *vb.* siminári -ái -átâ
skákat ansáru *vb.* ansáriri -úi -ítâ
skála șcâmbâ *s.f.* -i
sklenice geámi *s.f.* geńi, putíru *s.n.* -i, yilie *s.f.* -úi
sklizeň siťirári *s.f.* -ári
sklízet seáťiru *vb.* siťirári -ái -átâ
skončit bitiséscu *vb.* bitisíri -úi -ítâ
skrz pi-tu *prep.*
skupina blúchi *s.f.* bluchi, echípâ *s.f.* -i
slabika silábâ *s.f.* -i
slabý slabu *adj.* slaghi slábâ -i
sladký dúlťi *adj.* dúlťi
slaný ansárátu *adj.* -ť ansárátâ -i
sláva anámi *s.f.*, dhóxâ *s.f.* -i
slavík birbíl'iu *s.m.* -l'i
slečna doámnâ *s.f.* -i, dumnítâ *s.f.* -i
slepice gál'ínâ *s.f.* -ní
slon elefántu *s.m.* -ťâ
sloup sturu *s.m.(s.n.)* sturi (stúri)
Slovan Slavu *s.m./s.f.* -i Slávâ -i
slovní verbálu *adj.* -l'i verbálâ -i
slovník lexicónu *s.f.* -oáni
slovo graiu *s.n.* gráiu, zboru *s.n.* zboárâ
slovosled tópicâ *s.f.*
složený compúsu *adj.* -și compúsâ -i
sluha huzmicheáru *s.m.* -i
slunce soári *s.m.* sori
slunné místo surínu *s.n.* -uri
slyšet ávdu *vb.* avďári -ái -átâ
slza lácrimâ *s.f.* lácríni
smát se arádu *vb.* arádiri (arâdeári) aráșu arásâ
smažit țiyársescu *vb.* țiyársíri -úi -ítâ

směnárna exchänge office *s.n.*

směnit (peníze) alăxescu *vb.* alăxîri -îi -îtâ

směrem k câtrâ *prep.*

smíšený amisticátu *adj.* -ț amisticâtâ -i

smutný învirinátu *adj.* -ț învirinâtâ -i, jilósu *adj.* -și jiloásâ -i

smysl sénsu *s.n.* -uri

snacha nórâ *s.f.* nurári

snášet patu *vb.* pătâri -âi -âtâ, tragu *vb.* trăđiri (trăđeári) trápșu tráptu

snést hunipsescu *vb.* hunipsîri -îi -îtâ

snídaně gustári *s.f.* -ári

sníh neáuâ *s.f.* néuri

snít înyiséđu *vb.* înyisári -âi -âtâ

snížit hiriséđu *vb.* hirisîri -îi -îtâ

snoubenec isusítu *s.m./s.f.* -ț isusítâ -i

snoubenka isusítu *s.m./s.f.* -ț isusítâ -i

sobota sâmbâtâ *s.f.* -i

sochat (tvořit sochu) sculptéđu *vb.* sculptári -âi -âtâ

solit ansáru *vb.* ansârîri -âi -âtâ

sonet sonétu *s.n.* -i

současný actualu *adj.* -l'i actualâ -i, contem-
poránu *adj.* -ní contemporânâ -i

soudit giúdicu *vb.* giudicári -âi -âtâ

souhláska consoánâ *s.f.* -i

soulad armunie *s.f.* -îi

soused viťinu *adj.* -ní viťinâ -i

spadnout cadu *vb.* cădeári căđui -útâ

spálený pârjilitu *adj.* -ț pârjilitâ -i

spánek sómnu *s.n.* -uri

spát dórmu *vb.* durníri (durńeári) -îi -îtâ

spěchat ayuńisescu *vb.* ayuńisîri -îi -îtâ

spisovatel scriitóru *s.m.* -i

spojení conjúncție *s.f.* -ii, ligâtúrâ *s.f.* -i

spokojený hâriósu *adj.* -și hârioásâ -i

společník urtácu *s.m.* -ț

společnost parée *s.f.* -éi

společný comúnu *adj.* -ní comunâ -i

sponový copulátivu *adj.* -i copulativâ -i

sport spórtu *s.n.* -uri

sportovní sportívu *adj., s.m./s.f.* -i sportívâ -i

spoutat legu *vb.* ligári -âi -âtâ

sprcha dușu *s.n.* dúșuri

srdce ínimâ *s.f.* ínîi (ínimi)

srovnání comparári *s.f.* -ári, comparátie *s.f.* -ii

srovnat îndrégu *vb.* îndreăđiri (îndreăđeári)
îndrépșu îndreáptâ

srovnávací comparátivu *adj.* -i comparativâ -i

srpen ávyustu *s.m.*

stačit agiúngu *vb.* agiúńđiri (agiundeári) agi-
úmșu agiúmtâ

stadion stadiónu *s.n.* -oáni

stádo cupie *s.f.* -îi, focu *s.n.* floáři, túrmâ *s.f.* -i

stáj ahúri *s.f.* -i

stále níca *adv.*

stan téndâ *s.f.* -i

stanice (vlaku) stathmó *s.m.* -áđ

starat se o mutréscu *vb.* mutríri -îi -îtâ

stará (žena) moási *s.f./adj.* moási

stárnout aușescu *vb.* aușîri -îi -îtâ

starověk antichitáti *s.f.* -ăř

starý aușu *s.m./adj.* auși, mári *adj.* mări mári
mări, tricútu *adj.* -ț tricútâ -i

starý (starobylý) vécl'iu *adj.* -i veácl'i vécl'i

starý (zvíře) bitárnu *adj.* -ní bitárnâ -i

stařec aușu *s.m./adj.* auși, papu *s.m.* pâpáni
(pachi)

stařena máe *s.f.* mări

stáří aușeáticu *s.n.* -ři, yirámati *s.f.pl.*

stát statu *s.n.* státi

státní úředník funcționáru *s.m./s.f.* -i funcți-
onárâ -i

statný gióni *adj.* giońi gioánâ -i

stát (peníze) custusescu *vb.* custusîri -îi -îtâ

stát se iesu *vb.* ișîri -îi -îtâ

stát se příbuzným (svatbou) încuscređu
vb. încuscrári -âi -âtâ

stavba construcție *s.f.* -îi

stehno coápsâ *s.f.* -i

stejný idénticu *adj.* -ț idénticâ -ři

stékat po kapkách chicu *vb.* chicári -âi -âtâ

stín aúmbrâ *s.f.* -i

stinný aumbrósu *adj.* -și aumbroásâ -i

sto sútâ *s.f.* -i

stočený arucutítu *adj.* -ț arucutítâ -i

stolek misícâ *s.f.* -ři

století étâ *s.f.* éti, sécolu *s.n.* -i

stolní tenis píng-pong *s.n.*

stopa toru *s.n.* toári

stoupat alínu *vb.* alínári -âi -âtâ

strach frícâ *s.f.* -uri

strana (politická) párti *s.f.* pârțâ

strávit hunipsescu *vb.* hunipsîri -îi -îtâ, xudhy-
ipsescu *vb.* xudhyipsîri -îi -îtâ

strom árburi *s.m. árburi, pomu s.m. poúi*
strop tâvâni *s.f. -âni*
struk țâtâ *s.f. țâtâ*
struktura structurâ *s.f. -i*
strýc lálâ *s.m. lâlâni*
středa nércuri *s.f.*
střecha citíe *s.f. -íi*
střevo mațu *s.n. mâtâ*
střežit avégliu *vb. avigléari -eái -eátâ*
student studéntu *s.m./s.f. -țâ studéntâ -i*
studentý aráti *adj. arăt*
studio studió *s.n. -uri*
studium stúdiu *s.n. -ii*
stůl meásâ *s.f. -i, tabélu s.n. -i*
stupeň gradu *s.n. grádi*
styl stilu *s.n. stíluri*
substantivizace substantivári *s.f. -ári*
substantivum substantívu *s.n. -i*
sud tálaru *s.n. -i*
suffix sufixu *-i*
sůl sári *s.f.*
superlativ superlatívu *adj. -i superlatívâ -i*
sušit usúcu *vb. uscári -ái -átâ*
svačina gustári *s.f. -ári*
svah aripidínâ *s.f. -níi*
svatba númtâ *s.f. -țâ*
svátek (církevní) sârbâtoári *s.f. -óri*
svatý ayiu *s.m. ayi, sâmtu s.m./s.f. -țâ sâmtâ -i*
svázat legu *vb. ligári -ái -átâ*
svět duíeáúâ *s.f. -éi, lúmi s.f.*
světlo luínâ *s.f. -níi*
světlovasý arúsu *adj. -și arúsâ -i*
světový mondiálu *adj. -l'i mondinalâ*
svěžest ávrâ *s.f.*
svícen šindáni *s.f. -ární*
svislý împróstu *adj. -șțâ împroástâ -i*
svítit ascápirâ *vb. impers.*
svoboda libertáti *s.f. -ăt*
syn ficióru *s.m. -i, hil'iu s.m. hil'i*
synovec nipótu *s.m./s.f. -ț nipoátâ -i*
sýr cașu *s.n. cáșuri*
sýrárna câșári *s.f. câșéri, stáni s.f. stâniuri*

— Š —

šálek cână *s.f. câni*

šaty fustáni *s.f. -âni*
šedesát șaiđáti *num.card.*
šéf capu *s.n. cápiți*
šest șási *num.card.*
šestnáct șásiprâđati (șásprâ) *num.card.*
šídlo súlâ *s.f. -i*
šije zvércâ *s.f. -ți*
široký lárgu *adj. lárđâ lárđâ lárđâ*
šřit arâescu *vb. arâtri -íi -ítâ*
škoda amártie *s.f. -úi, nílâ s.f. -i*
škola școálâ *s.f. școl'i*
školák școláru *s.m./s.f. -i școlárâ -i*
šlápout na něco cálcu *vb. cálcári -ái -átâ*
Španěl Spaniólú *s.m./s.f. -l'i Spaniólâ -i*
špatný aráu *adj. arái aráuâ aráli*
špička chípitâ *s.f. -i*
špinavý ahusítu *adj. -ț ahusítâ -i*
šťastný ambáru *adj. -i ambárâ -i, hâirlíticu adj. -ț hâirlíticâ -ți*
šťáva (z masa) đámâ *s.f. đámuri*
štěně (fenečka) câțâlúși *s.f. câțâlúși*
štěně (pejsek) câțálu *s.m. -l'i*
šťěstí ambâreátâ *s.f. -ét, ghineátâ s.f. -ét, há-ráuâ s.f. -âi, tíhi s.f.*
švagr cumnátu *s.m./s.f. -ț cumnátâ -i*
švagrová cumnátu *s.m./s.f. -ț cumnátâ -i*
švec cundurđi *s.m. -geád, pâpugí s.m. -eád*
švestka prúnâ *s.f. -i*
švestka (strom) prunu *s.m. -níi*

— T —

tác siníe *s.f. -íi, távâ s.f. -i*
tady (pobídka) ia *interj.*
táhnout tíndu *vb. tíndiri (tindeári) tímșu (teșu) tímtu (tesu), tragu vb. tráđiri (trâđeári) trápsu tráptu*
tajemství misticó *s.n. -ád*
tak cára *adv., conj.*
také și *conj., adv.*
tak jako ași *adv.*
tak moc ahátu *adj./adv. -ț ahátâ -i*
takový ahtári *adj. ahtári*
talentovaný talentátu *adj. -ț talentátâ -i*
talíř pheatu *s.n. pheáti*
tam acló *adv.*
támhle didíndi *adv., náparti adv.*
tancovat giocu *vb. giucári -ái -átâ*

tanec dânsu s.n. -uri, giocu s.n. *giócuri*
tanečník dansatóru s.m./s.f. -i dansatoári
dansatoári
tango tangóu s.n. -uri
taxi taxí s.n. -uri
tázací interrogatívu adj. -i *interogativâ -i*
ted' tóra adv.
tedy (vyjádření výtky a politování) ghídi
interj.
telefon telefonú s.n. -oáni
telegram telegrámâ s.f. -i
televize televizóru s.n. -oári
tělo trupu s.n. *trúpuri*
téma témâ s.f. -i
temný nicátu adj. -ț *nicátâ -i*
ten druhý alántu pron.dem./adj.dem. -țâ
alántâ -i
ten samý ídhyiulu pron.dem./adj.dem. -l'i *íd-
hyea -ili*
tento aéstu pron.dem./adj.dem. *aéști aéstâ
aéști, ațélu pron.dem./adj.dem. -l'i ațeá
ațeáli*
teplo cãldúrâ s.f. -i
teplý cáldu adj. -gâ *cãldâ -i*
terasa cirdáchí s.f. -ăchi, terásâ s.f. -i
těsný strímtu adj. -țâ *strímtâ -i*
těsto aloátu s.n. -uri
teta tétâ s.f. -i
text téxtu s.n. -i
těžký greu adj. *grei greáuâ -li*
thráký tracu adj. traț trácâ -ți
Thrák Tracu s.m./s.f. Traț Trácâ -ți
tchán sócrú s.m./s.f. -i soácrâ -i
tchyně sócrú s.m./s.f. -i soácrâ -i
tichý frónimu adj. -níi *frónimâ -i*
tím způsobem así adv.
tisíc níli s.f. *níli*
tkalcovský stav arâzbóiu s.n. -oáie
tkát țasu vb. *țâseári țâsúi -útâ*
tlustý grosu adj. *groși groásâ -i*
tma scutídhí s.f.
tmavý scutidhósu adj. -și *scutidhoásâ -i*
tobě țâ pron.pers.
tolik ahátu adj./adv. -ț *ahátâ -i*
totožnost identitáti s.f. -ăț
touha vreári s.f. *vveri*
továrna fábricâ s.f. *fábriț*
tradice tradítie s.f. -ii

trafikant tutungí s.m. -eáđ
traktor tractóru s.n. -oári
tramvaj tramváiu s.n. -ie
tranzitivní tranzitívu adj. -i *tranzitívâ -i*
trápení caimó s.m. -áđ
tráva iárbâ s.f. *iérghi*
trenér antrenóru s.m. -i
trénink antrenaméntu s.n. -i
trh pázári s.f. -ári
trh na náměstí misuhóri s.f. -i
trochu niheámâ adj.,adv.
trolejbus troleibúsu s.n. -i
trpět doru vb. *dureári durúi -útâ, patu vb.
pățári -ái -átâ, tragu vb. tráđiri (tráđeári)
trápșu tráptu*
trpící niputútu adj. -ț *niputútâ -i*
truhla sindúchi s.f. *sindúchi*
truchlíci jilósu adj. -și *jíloásâ -i*
trvat dânâsescu vb. *dânâsírí -úi -ítâ*
trást se treámburu vb. *trimburári -ái -átâ*
tršeň cireáši s.f. *cireáši*
třetí tréilu num.ord. *tréia*
tři trei num.card.
trřicet treidăți num.card.
trřicet jedna treidățiunu num.card. -únâ
trřída clásâ s.f. -i
trřidit stricóru vb. *stricurári -ái -átâ*
trřináct tréisprăđati (tréisprâ, trésprâ)
num.card.
tuk grasu adj. *grași grásâ -i*
turecky turțescu adv. -ști *turțeáscâ -éști*
turecký túrcu adj. -țâ *túrcâ -ți*
Turek Túrcu s.m./s.f. -țâ *Túrcâ -ți*
turismus turísmu s.m.
turista turístu s.m./s.f. -ști *turístâ -i*
Turkyně Turcálâ s.f. -i, Túrcu s.m./s.f. -țâ
Túrcâ -ți
tužka creiónu s.n. -oáni, mulívu s.n. -i
tvář fáțâ s.f. *fáți (făț)*
tvořit forméđu vb. *formári -ái -átâ*
tvůj tău pron.pos./adj.pos. *ta tăi táli, -tui
adj.pos. -tai*
ty tíni pron.pers., voi pron.pers.
tyč polu s.m. *pol'i*
týden siptâmânâ s.f. -níi
tým echípâ s.f. -i, teamu s.n. *teámuri*
typ tipu s.n. *típuri*
ty, ženo! lea *interj.*

u a prep.

úbočí aripidínâ s.f. -ríi

ubohý fucără adj. -áđ fucâroáni fucâroáni,
gulişánu adj. -ní gulişánâ -i, laiú adj. lâi
lâe lâi, mârátu adj. -ť mârátâ -i

ubožák oárfânu adj. -ní oárfânâ -i

ubrus misáli s.f. -ál'i

ucelit completédu vb. completári -ái -átâ

učenec savántu adj., s.m./s.f. -ťâ savántâ -i

učení învétu s.n. -uri

učesat (nějaký účes) coafédu vb. coafári -ái
-átâ

učitel dháscalu s.m. -l'i dhascálâ -i, profesóru
s.m./s.f. -i profesoárâ -i

udělaný fáptu adj. -ťâ fáptâ -i

údolí váli s.f. váľ'iuri

uhodit agudéscu vb. agudíri -íi -ítâ

uhozený agudítu adj. -ť agudítâ -i

ucho ureácl'i s.f. -écl'i

ukázat spunu vb. spúniri (spuneári) spužu
spúsâ

ukazovací demonstratívu adj. -i demonstratívâ
-i

uklizený arâdhypsítu adj. -ť arâdhypsítâ -i,
spâstrítu adj. -ť spâstrítâ -i

uklízet spâstréscu vb. spâstríri -íi -ítâ

ukvapeně ayónea adv.

ulice strádâ s.f. stráđ (strádi)

uložit se bagu vb. bâgári -ái -átâ

umělec artistu s.m. -şti artistâ -i

umění ártâ s.f. -i

umýt lau vb. lâri lai látâ

umýt (nádobí) aspélu vb. aspilári -ái -átâ

unavený apustusítu adj. -ť apustusítâ -i

unavit se cúrmu vb. curmári -ái -átâ

univerzita universitáti s.f. -áť

únor fliváru s.m., şcúrtu s.m.

úplně dipu adv.

upravený alímtu adj. -ťâ alímtâ -i

uprostřed anámisa prep./adv.

určit detérminu vb. determinári -ái -átâ

určitý definítu adj. -ť definítâ -i

úroveň volúmu s.n. -i

úřad biróu s.n. -uri, cabinétu s.n. -i

úspěch succésu s.n. -i

uspořádání constelátje s.f. -ii

ústa gúrá s.f. guri

ustlat aştérnu vb. aştéárniri (aştirneári) aştir-
núi -útâ

ustoupit afiréscu vb. afiríri -íi -ítâ

úsvit hâryie s.f. -íi

utěct ascápu vb. ascápári -ái -átâ

úterý mártâ s.f. mártâ

útes falézâ s.f. -i

utišit hârséscu vb. hârsíri -íi -ítâ, priadúcu vb.
priadúťiri (priaduťeári) -úşu -útâ

utonout anécu vb. anicári -ái -átâ

utrpení pidhimó s.m. -áđ

uvázat luyurséscu vb. luyursíri -íi -ítâ

uvést (do něčeho) bagu vb. bâgári -ái -átâ

uvnitř núntru adv., tu prep.

uvolnit dizlégu vb. dizligári -ái -átâ

uznáváný tińisítu adj. -ť tińisítâ -i

úžina strimtúrá s.f. -i

— V —

v áli prep., din prep., la prep.

vak trástu s.n. -i

valčík válsu s.n. -uri

válet (těsto) frimítu vb. frimtári -ái -átâ

válka pólimu s.n. polémati

Vánoce Crâciúnu s.m. -níi

vanout adíl'iu vb. adíl'eári -eái -eátâ

vařit hérbu vb. heárbiri (hírbeári) hérşu heártâ

váš vóstru pron.pos./adj.pos. vóştri voástrâ
voástri

vaši vóstru pron.pos./adj.pos. vóştri voástrâ
voástri

vaz zvércâ s.f. -ťi

vazba ligátúrá s.f. -i

včera aéri adv.

včera večer asarnoáptea adv., aseára adv.

vdát se mârítu vb. mártári -ái -átâ

věc lúcu s.n. -i

večer seárâ s.f. seri

večernice/jitřenka luţeáfiru s.m. -i

večeře ţínâ s.f. -i

věčnost étâ s.f. éti

věčný odpočinek arâpásu s.n. -uri

věda ştiíntâ s.f. -i

vědět ştiu vb. şťiri (şteári) ştiúi -útâ

vedro câroári s.f. -óri

vědro câldári s.f. -ári, ghiumu s.n. ghiúmi

vejce ou s.n. oáuâ

vejít íntu vb. intrári -ái -átâ

Velikonoce Páşti s.m.

velitel comandántu s.m. -ťâ

velký lárġu *adj.* lárġâ lárġâ lárġâ, mári *adj.*
mári mári mári

velmi mnoho málâ *adv.*

věmec curúnâ *s.f.* -ríi

venku nafoárâ *adv.*

verš stihu *s.n.* stíhuri, vérsu *s.n.* -uri

věřit pistipséscu *vb.* pistipsíri -ú -ítâ

veselý hâriósu *adj.* -ši hârióásâ -i

vesmír duñeáuâ *s.f.* -éi

vesnice hoárâ *s.f.* hori (hoári)

věta frázâ *s.f.* -i, propozítie *s.f.* -ii

větev lumáchi *s.f.* -úchi

většina nai *adv.*

větvička aluneáuâ *s.f.* -éi

vězení ahápsi *s.f.* ahápsi, filichie *s.f.* -ú

věž píryu *s.n.* -uri

více ma *adv.*

vidět vedu *vb.* videári viđúi -útâ

vidlička furculítâ *s.f.* -i

vina cábáti *s.f.* -bát

víno yinu *s.n.* yínuri

višeň višinâ *s.f.* -i

vítr vímtu *s.n.* -uri

vláda dumníli *s.f.* -i

vlak trenu *s.n.* trénuri

vlast pátrie *s.f.* -ii

vlastenec patriótu *adj., s.m./s.f.* -t patrióatâ -i

vlastní própriu *adj.* -ii próprie -ii

vlastnictví posésie *s.f.* -ii

vlastník posesóru *s.m.* -i

vlasý peru *s.m.* peri

vlčice lupoání *s.f.* lupoání

vlevo stángu *adj.* -đâ stánga -đâ

vlk lupu *s.m.* luchí

vlna chímâ *s.f.* chímâti, lánâ *s.f.* lánuri, úndâ
s.f. -i, valu *s.n.* váluri

vniknout íntu *vb.* intrári -ái -átâ

vnučka nipótu *s.m./s.f.* -t nipoátâ -i

vnuk nipótu *s.m./s.f.* -t nipoátâ -i

voda ápâ *s.f.* ápi

voják stratiótu *s.m.* -t

vokativ vocatívu *s.n.*

volant volánu *s.n.* -i

volat strigu *vb.* strigári -ái -átâ

volejbal vólei *s.n.*

voňavý aniurizmósu *adj.* -ši aniurizmoásâ -i

vousy bárbâ *s.f.* bárgbi

vozidlo amáxi *s.f.* amáxi, vehícul *s.n.* -i

vpředu dinínti *adv.*

vrabec cionâ *s.f.* -i

vrata poártâ *s.f.* pórťâ

vrátit tórnú *vb.* turnári -ái -átâ

vrátit se tórnú *vb.* turnári -ái -átâ

vrátka purtítâ *s.f.* -i

vrátný recepționeru *s.m.* -i

vrazit higu *vb.* híđiri (híđeári) hípșu híptâ

vrchol chípitâ *s.f.* -i, đeánâ *s.f.* đénuri

vroucnost cãldúrâ *s.f.* -i

vrtulník helicoptéru *s.n.* -i

vřava cheaméti *s.f.* -t

vstát scolu *vb.* sculári -ái -átâ

vstupenka bilétu *s.f.* -i

všech osm óptulí *num.col.* óptuli

všech pět tîntîlî *num.col.* tîntîli

všem tutulóru *pron.indef.*

všichni tutu *pron./adj.indef.* tuț tútâ -i

všichni čtyři pátrulî *num.col.* pátruli

všichni tři amintréilî *num.col.* amintréili,

tréilî *num.col.* tréili

v ten moment atúmțea *adv.*

vtip anecdótâ *s.f.* -i

vůbec dipu *adv.*, ici *adv.*

vůdce cãláúzu *s.m.* -ji

vůl bou *s.m.* boi

vůně aniúrizmâ *s.f.* -i

vy Dumníl'ea a voástrâ *pron.pers.*

vybělit alghéscu *vb.* alghíri -ú -ítâ

vybraný aléptu *adj.* -tâ aleáptâ -i

vybrat alégu *vb.* aleáđiri (aliđeári) alépșu

aleáptâ

výcvik antrenaméntu *s.n.* -i

výdaj hárgi *s.f.* hárgiuri

vydat se închiséscu *vb.* închisíri -ú -ítâ

vydělat amíntu *vb.* amintári -ái -átâ

výdělek háfri *s.f.* -i

vydržet arávdu *vb.* arâvdári -ái -átâ

vyhnanství surghiúni *s.f.* -ú

vyhodit amínu *vb.* aminári -ái -átâ

východ (slunce) dátâ *s.f.*

východ (světová strana) dátâ *s.f.*, éstu *s.n.*

vyjádření exprésie *s.f.* -ii

vyjádřit exprímu *vb.* exprímári -ái -átâ

vyjádřit uznání tiñiséscu *vb.* tiñisíri -ú -ítâ

vyjít (slunce) arâsári *vb.* impers.

výlet excúrsie *s.f.* -ii, vóltâ *s.f.* i

vylít tórnú *vb.* turnári -ái -átâ

vyložit discárcu *vb.* discârcári -ái -átâ

vypadající jako cãnda *adv.*

vypadat jako paru *vb.* pâreári pâruí -útâ

vypouštění emisiúni s.f. -ní
 vypouštět páru aburêdu vb. aburári -ái -átâ
 vyprázdnit gulêscu vb. gulíri -úi -ítâ
 vyprovodit pitřecu vb. pitřeátíri (pitřeáři)
 pitricúi -útâ
 výraz (slovo) térmenu s.m. -ní
 vyrobit adáru vb. adrári -ái -átâ
 vyrušovat cãrtêscu vb. cãrtíri -úi -ítâ
 vyřezávaný plichisítu adj. -ť plichisítâ -i
 vysílit se dirínu vb. dirínári -ái -átâ
 vysoký análtu adj. -ťâ análtâ -i
 vystrašený aspãreátu adj. -ť aspãreátâ -i
 vystřelit amínu vb. aminári -ái -átâ
 výtah ascensóru s.f. -oári
 vyučování ínviâtúrâ s.f. -i
 vyzdvihnout análťu vb. análtári -ái -átâ
 vzadu dinâpói adv.
 vzbudit se scolu vb. sculári -ái -átâ
 vzdálený dipãrtósu adj. -ři dipãrtoásâ -i
 vzdělný ínviátu adj. -ť ínviátâ -i
 vzduch áeru s.n.
 vzdychat uhtátu s.n. -uri
 vzít l'eau vb. loári loi loátâ
 vzpřímený ímpróstu adj. -řťâ ímproástâ -i
 vztažný relativu adj. -i relativâ -i
 vždy tótâna adv.

— Z —

z alu art.m., di prep., conj., din prep.
 za nâpói adv.
 zabít vátâmu vb. vâtâmári -ái -átâ
 začít acátu vb. acãťári -ái -átâ, ahurhêscu vb.
 ahurhíri -úi -ítâ
 zadusit apitrusêscu vb. apitrusíri -úi -ítâ
 zahrada bãhcé s.m. -eáf, grãdínâ s.f. -ní
 zahrát incãlqâscu vb. incãlqári -ái -átâ
 zahynout cheru vb. chireári chirúi -útâ
 zájem interésu s.n. -i, sínfêru s.n. -uri
 zájezd turnéu s.n. -uri
 zajíc l'épuru s.m. -i
 zajímavý interesântu adj. -ťâ interesántâ -i
 zájmenný pronomínalu adj. -l'i pronomínâlâ -i
 zájmeno pronúmi s.n. pronúmi
 základní cardínalu adj. -l'i cardínâlâ -i
 zákon nomu s.n. nómuri
 zakrýt acoápiru vb. acupiríri -úi -ítâ, anvâlêscu
 vb. anvâléri -úi -ítâ
 záliba vreári s.f. vreri
 zaměst spúlbiru vb. spulbirári -ái -átâ
 zaměstnanec funcționáru s.m./s.f. -i
 funcționárâ -i
 zamračený nicátu adj. -ť nicátâ -i
 zamýšlený minduítu adj. -ť minduítâ -i
 západ ascãpitátâ s.f., véstu s.n.
 zapadat (slunce) ascãpitâ vb. impers.
 zapálit apríndu vb. apríndiri (aprindeári)
 aprêșu apreásâ
 zapomenout agrășêscu vb. agrășíri -úi -ítâ
 zapůsobit impresionêdu vb. impresionári -ái
 -átâ
 zaražený ahundusítu adj. -ť ahunsusítâ -i
 zarmoucený ínvininátu adj. -ť ínvininátâ -i,
 jílósu adj. -ři jiloásâ -i
 zarostlý fitrusítu adj. -ť fitrusítâ -i
 září yizmâciúnu s.m.
 zařít ínređu vb. ínreáfíri (ínreáfári) ind-
 répsu ínreáptâ
 zářít ínyclicêscu vb. ínyclicíri -úi -ítâ
 zařízení ínreptu adj. -ťâ ínreáptâ -i
 zásadní fundamentálu adj. -l'i fundamentálâ -i
 zasnoubit se isusêscu vb. isusíri -úi -ítâ
 zastavit astâmâsêscu vb. astâmâsíri -úi -ítâ
 zastavit se chindruêscu vb. chindruíri -úi -ítâ,
 dãnâsêscu vb. dãnâsíri -úi -ítâ
 zastávka stãție s.f. -ii
 zástěra poálâ s.f. pol'i (poáli)
 zásuvka (elektrická) prízâ s.f. -i
 zavazadlo bagáju s.f. -i
 závět' dhyeátâ s.f. -i
 zavinout (dítě) ínfâșu vb. ínfâșári -ái -átâ
 zavolat cl'emu vb. cl'ímári -ái -átâ, grêscu vb.
 gríri grii grítâ
 závrat' andrálâ s.f. -ál'i
 zavřít ínclídu vb. ínclídiri (ínclídeári) ínclíșu
 -ísâ
 zázrak thâmâ s.f. thãmati
 zbořit súrpu vb. surpári -ái -átâ
 zboží prãmãtié s.f. -úi
 zbraň tuféchi s.f. tuféchi
 zde aoá adv.
 zdravotník (pozdraz) sãnãtãti s.f.
 zdravý sãnãtósu adj. -ři sãnãtoásâ -i
 zdrobnělina diminutívu s.n. -i
 zdrobnění nícurári s.f. -ári
 zeď múru s.m.(s.n.) muri (múri, múruri),
 stízimâ s.f. -ní (-mi)
 zelený veárdi adj. vérđâ veárdi vérđâ
 zeměpis geografie s.f.

zemřít arápásu *vb.* arápásári -ái -átâ, moru *vb.* muríri muríi moártâ

zet' gíniri *s.m.* -i

zhoršit se aspárgu *vb.* aspárgđiri (aspárgđeári) aspárgšu aspártâ, îndisescu *vb.* îndisíri -íi -ítâ

zima iárnâ *s.f.* iérńi (iérnuri)

zima (chlad) arcoári *s.f.*

zimmík paltó *s.m.* -áđ

zisk inchérdu *s.n.* -uri, prucuchie *s.f.* -íi

zítra máni *adv.*

zjistit învétu *vb.* învítári -ái -átâ

zkrášlit muşuţăscu *vb.* muşuţári -ái -átâ

zkrátit şcortédu *vb.* şcortári -ái -átâ

zkroutit şuţu *vb.* şuţári (ştári, şţári) -ái -átâ

zkysnout astál'iu *vb.* astál'eári -eái -eátâ

zlaté mince arubée *s.f.* -éi, dúblâ *s.f.* -i, fluríe *s.f.* -íi

zlaté vlákno hrisáfi *s.f.* -áhi

zlato amálamâ (amalámâ) *s.f.*, fluríe *s.f.* -íi, málamâ *s.f.*

zlatý hrisusítu *adj.* -ţ hrisusítâ -i

zloděj furu *s.m.* furí

zlomit arúpu *vb.* arúpiri (arupeári) arúpşu ar-úptâ

změkčený îndulţitu *adj.* -ţ îndulţítâ -i

změnit alâxescu *vb.* alâxíri -íi -ítâ

zmlknout tacu *vb.* tâţeári tâcúi -útâ

zmzlina înglîţâtâ *s.f.* -i

znak sémnu *s.n.* seámni

znalost hâbári *s.f.* -ári

znamení semnálu -i

známka (poštovní) tímbru *s.n.* -i

znát cunóscu *vb.* cunoaşţiri (cunuşteári) cunuscúi -útâ

zničit aspárgu *vb.* aspárgđiri (aspárgđeári) aspárgşu aspártâ

znovu diznáu *adv.*, iára *adv.*

zpěv cântári *s.f.* -ári, cânticu *s.n.* -ţi

zpěvačka cântátóru *s.m./s.f.* -i cântătoári cântătoári

zpěvák cântátóru *s.m./s.f.* -i cântătoári cântătoári

zpívat cântu *vb.* cântári -ái -átâ

zpráva hâbári *s.f.* -ári

z a *prep.*

zraněný agudítu *adj.* -ţ agudítâ -i

zranit agudescu *vb.* agudíri -íi -ítâ, pliguescu *vb.* pliguíri -íi -ítâ

zrcadlo yilíe *s.f.* -íi

zrodit (o zvířeti) fitátu *adj.* -ţ fitátâ -i

ztracený chirdútu *adj.* -ţ chirdútâ -i

ztratit cheru *vb.* chireári chirúi -útâ

zub dínti *s.m.* -ţâ

zubař stomatolóyu *s.m./s.f.* -i stomatolóýâ -i

zubařka stomatolóyu *s.m./s.f.* -i stomatolóýâ -i

zůstat armánu *vb.* armániri (armâneári)

armáşu armásâ, stau *vb.* stári státúi

státútâ (státâ), şedu *vb.* şideári şidúi -útâ

z áli *prep.*

zvaný ursítu *adj.* -ţ ursítâ -i

zvětšit lârdescu *vb.* lârdíri -íi -ítâ

zvítězit azvíngu *vb.* azvíngđiri (azvinđeári)

azvímşu azvímât, batu *vb.* bâteári bătúi

-útâ

zvon (kostelní) câmbânâ *s.f.* -áńi

zvrátit tórnú *vb.* turnári -ái -átâ

zvyk adéti *s.f.* adet, aráhâ *s.f.* -arâđ, învétu *s.n.* -uri

zvyklý învítátu *adj.* -ţ învítátâ -i

zvyšovat se créscu *vb.* creăştiri (crişteári) criscúi -útâ

— Ž —

žadat câftu *vb.* câftári -ái -átâ, dimându *vb.*

dimândári -ái -átâ, întrebu *vb.* întribári

-ái -átâ, pâlâcârsescu *vb.* pâlâcârsíri -íi

-ítâ

žádný vârnú *pron.neg.,adj.neg.* várnâ

žák elévu *s.m.* -i elévâ -i, şcoláru *s.m./s.f.* -i şcolárâ -i

žal cripári *s.f.* -ári

žaludek stumáhi *s.f.* -áhi

že câ *conj.*

žebřík scárâ *s.f.* scári

železář fávrú *s.m.* -i

železo heru *s.n.* heári

žena mul'eári *s.f.* -éri

žena kněze prifteásâ *s.f.* -i

ženský feminínu *adj.* -ńi feminínâ -i, theáminu *adj.,s.f.* -ńi theáminâ -i

že (spojka subjunctivu) sâ *conj.*

Žid uvréu *s.m./s.f.* -i uvréauâ -li

židle cathédrà *s.f.* -i, scámnu *s.n.* -i

žít bânédu *vb.* bânári -ái -átâ, trecu *vb.* triţéri (treáţiri) tricúi -útâ

živnost téhni *s.n.* téhnuri

život bânâ *s.f.*

živý yiu *adj.* yii yíe yii

žízeň seáti *s.f.*

žlutý gálbinu *adj.* -ńi gálbinâ -i

© Lucie Gramelová, Jarmila Horáková, Martina Koppová, Lenka Pařagová, Václav Blažek

Typografie: Matyáš Kopp

Ilustrace na obálce: Michaela Víková

S finanční podporou Grantové agentury Univerzity Karlovy

Vydalo nakladatelství Jaroslav Gramel

Herálecká II 4, Praha 4, 140 00

v Praze roku 2012

Vytiskl Tribun EU s.r.o.

Gorkého 41, 602 00 Brno

ISBN 978-80-904744-4-4